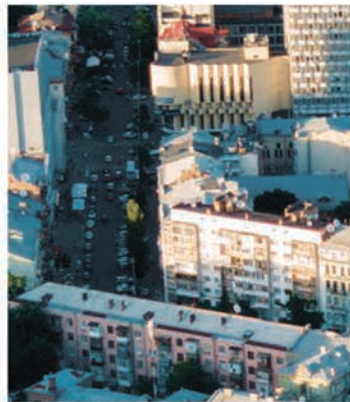
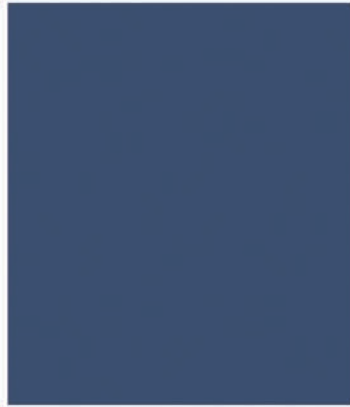

«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНА
ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ»

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

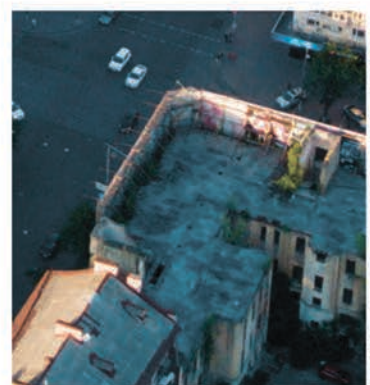
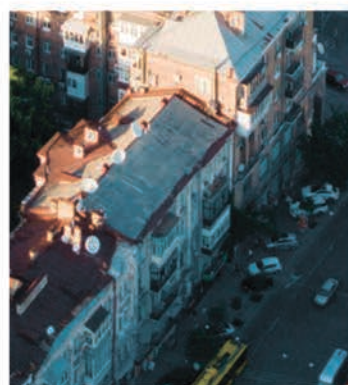
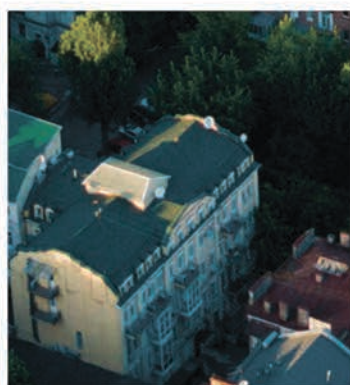
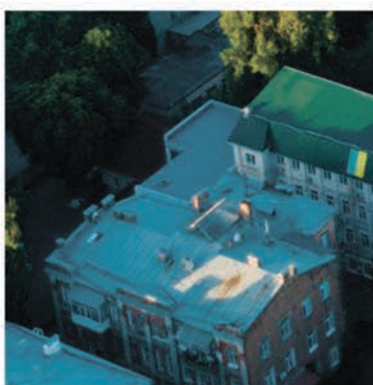

ІКМ

2019/ 2020

Індекс
Конкурентоспроможності
Міст

**Профілі
міст**

Підготовка цього звіту стала можливою завдяки підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Конкурентоспроможна економіка України» (через субконтракт з компанією Info Sapiens (ТОВ «ІНФО САПІЄНС») та ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» (ІЕД) для розробки Індексу конкурентоспроможності міст України). Думки авторів не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

Опитування суб'єктів підприємницької діяльності проводила компанія Info Sapiens, збір статистичної інформації був зроблений ІЕД.

Автори дослідження:

Оксана Кузяків (керівник дослідницької команди), Євген Ангел, Ірина Федець (усі ІЕД).

Окремі розділи цього звіту підготовані за участі:

Юлія Базюченко, Анастасія Гулік (усі ІЕД);

Дмитро Савчук, Анастасія Шуренкова (усі компанії Info Sapiens).

Літературна редакція:

Аліна Пастухова

Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (КЕУ) підтримує стартапи й малі та середні підприємства (МСП) з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому ринку України та на міжнародних ринках, допомагає в розбудові спрощеного та прозорого бізнес-клімату, а також забезпечує українські компанії можливостями скористатись перевагами міжнародної торгівлі.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) — провідний український незалежний аналітичний центр, який спеціалізується на економічних дослідженнях та консультаціях. ІЕД приділяє особливу увагу просуванню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Місія ІЕД полягає у наданні альтернативних рішень ключовим проблемам соціально-економічного розвитку в Україні на основі принципів верховенства права, демократії та ринкової економіки. Заснований 20 років тому, ІЕД має досвід економічного аналізу та моделювання, проведення бізнес-опитувань, впровадження адвокаційної діяльності та інформаційних кампаній, а також розвитку потенціалу ОГС в Україні. Надаючи аналітичну підтримку економічним реформам та через сприяння політичному діалогу між зацікавленими сторонами, ІЕД робить свій внесок у розбудову сприятливого бізнес клімату в країні.

Дослідницька агенція **Info Sapiens** (ТОВ «ІНФО САПІЄНС») проводить дослідження громадської думки, соціальні, політичні та маркетингові дослідження, а також дослідження у сфері охорони здоров'я. За даними Української Асоціації Маркетингу за 2019 рік, Info Sapiens — найбільша українська дослідницька компанія після представництв міжнародних корпорацій. Info Sapiens дотримується всіх дослідницьких стандартів ICC/ESOMAR.

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Індекс

конкурентоспроможності

міст 2019/2020

Частина 2. Профілі міст

Підготовлено
ГО «Інститут економічних досліджень та політичних
консультацій» (ІЕД)
в рамках Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка
України» через субконтракт з компанією Info Sapiens (ТОВ
«ІНФО САПІЄНС»)

червень 2020, Київ

Зміст

Перелік скорочень	4
Вінниця	5
Дніпро	22
Житомир	40
Запоріжжя	57
Івано-Франківськ	75
Київ	92
Краматорськ	111
Кропивницький	127
Луцьк	145
Львів	162
Миколаїв	180
Одеса	197
Полтава	215
Рівне	233
Сєвєродонецьк	250
Суми	267
Тернопіль	284
Ужгород	301
Харків	318
Херсон	335
Хмельницький	354
Черкаси	371
Чернівці	389
Чернігів	407

Перелік скорочень

в. п. – відсотковий пункт

ЄСВ – єдиний соціальний внесок

к – конфіденційно

МСП – мале та середнє підприємництво

СПД – суб'єкт підприємницької діяльності

ФОП – фізичні особи-підприємці

Вінниця

4 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Вінниця (англ. Vinnytsia) – адміністративний центр Вінницької області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Вінницького району, але не входить до складу району.

У листопаді 2018 року було створено Вінницьку міську об'єднану територіальну громаду. До її складу ввійшли Вінницька міська рада (місто Вінниця) та Деснянська селищна рада (селище Десна), що знаходиться поблизу міста.¹

Розташування

Місто Вінниця знаходиться на берегах річки Південного Бугу в північній частині регіону. Вінницька область знаходиться в центральній частині України. На півдні регіон межує з Республікою Молдова.

Найближче розташовані до Вінниці обласні центри – Житомир, Кропивницький, Одеса, Хмельницький, Черкаси та Чернівці. Також неподалік розташована столиця України – Київ.

Поблизу Вінниці також знаходиться другий за кількістю жителів населений пункт регіону – місто Жмеринка.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Вінниці становила 368 тис. осіб. Вінниця є найбільшим містом у Вінницькій області. На неї припадала майже чверть населення регіону (23,7%).²

У структурі населення Вінниці, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,3%). На 1000 жінок припадає 841 чоловік (864 показник для України в цілому). Частка населення осіб віком від 15 до 64

¹ Див. <https://decentralization.gov.ua/gromada/263#>.

² Тут і далі в профілі Вінниці використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Вінницькій області.

років становить 70,3% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку від 15 до 64 років припадає 423 особи віком від 0 до 14 років та 65 років і старше (475 по Україні).

У 2018 році у Вінниці спостерігалось природне скорочення населення (-1,0 на 1000 наявного населення). Зокрема, коефіцієнт смертності становив 10,1, а коефіцієнт народжуваності – 9,1.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Вінниці у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд. грн.	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	6	8,6	18,6	0,02%	7,9%	18,1%
МСП	26393	100,7	83,9	99,98%	92,1%	81,9%
середні підприємства	196	36,0	46,7	0,74%	32,9%	45,6%
малі підприємства	3890	22,6	23,1	14,74%	20,6%	22,5%
з них	3233					
мікро		8,6	7,2	12,25%	7,9%	7,0%
ФОП	22307	42,1	14,1	84,50%	38,5%	13,8%
Всього	26399	109,3	102,5	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Вінницькій області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Вінниці налічувалося 26,4 тис. суб'єктів МСП (у т. ч., 196 одиниць середніх підприємств, 3,9 тис. малих підприємств та 22,3 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 6.

За кількістю суб'єктів підприємництва Вінниця знаходиться на 8-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Крім того, на місто

припадає 38,5% від загальної кількості суб'єктів господарювання Вінницької області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 1,8% порівняно з 2017 роком, що приблизно відповідає показнику по країні в цілому (1,9%). Відбулося це, насамперед, за рахунок зростання кількості малих підприємств на 9,4% (5,1% - в Україні в цілому). Крім того, зросла кількість середніх підприємств на 12,6%, що є четвертим відносним показником серед обраних для дослідження міст та

більше як на 5 в. п. перевищує показник для всієї України (7,5%). Проте кількість ФОП збільшилася лише на 0,5% (1,2% - по Україні).

У розрахунку на 10 тис. жителів у Вінниці налічується 710 суб'єктів МСП, тобто Вінниця посідає сьоме місце серед інших міст, що брали участь у дослідженні. Показник є ілюстрацією того, що у Вінниці сектор підприємництва, мабуть, більш активний порівняно з іншими обласними центрами.

За підсумками 2018 року, лише 15,5% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП. У результаті, у Вінниці спостерігався четвертий найвищий показник за часткою ФОП серед обраних міст.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Вінниці було зайнято 109,3 тис. осіб, що на 10,1% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник зростання по країні). На місто припадає 41,8% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Вінницької області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Вінниці становила 92,1% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що більше як на 10

відсоткових пунктів перевищує показник для всієї України (81,5%). Це, зокрема, зумовлено меншою роллю великого бізнесу у створенні робочих місць у місті.

Найбільшим роботодавцем у Вінниці є фізичні особи-підприємці, на яких припадає 38,5% від усіх зайнятих на суб'єктах господарювання (30,2% - показник для України). Ще 20,6% зайняті на малих підприємствах. Таким чином, більше половини зайнятих працюють у малому бізнесі. Третина працівників (32,9%) була зайнята на середніх підприємствах (32,2% на рівні країни).

Порівняно з 2017 роком кількість зайнятих осіб на МСП Вінниці зросла на 9,5% (по Україні – 5,7%). Це один із найвищих показників серед міст, за якими доступна інформація про кількість зайнятих для сектору МСП. Основний приріст припав на середні підприємства (3,6 тис. осіб або 10,9%) та ФОП (4,5 тис. осіб або 12%), тоді як кількість зайнятих на малих підприємствах збільшилася лише на 0,6 тис. осіб або 2,9%. Відносне зростання зайнятості випереджало відповідні показники на рівні країни (+5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП). Великі підприємства Вінниці продемонстрували високе відносне зростання – на 18,6%, що в абсолютних цифрах становило близько 1,4 тис. осіб.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Вінницька область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 9,7% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року у Вінниці статус безробітного мали 1663 особи, а кількість вакансій – лише 154. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 11 осіб на одну вакансію, що є третім найвищим показником у дослідженні. Однак,

зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання м. Вінниці становив 102,5 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 15,7%, що на 7,6 відсоткових пункта вище порівняно з показником для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало більше половини (51,1%) загального обсягу реалізованої продукції Вінницької області.

На сектор МСП у місті припадало 81,9% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). У 2018 році суб'єкти МСП Вінниці продемонстрували реальне зростання реалізації продукції на 14,6% порівняно з 2017 роком (8,1% - показник на рівні країни).

Зростання реалізації сектору МСП відбулося, насамперед, завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції середніх підприємств на 22,5%. Зростання показника ФОП становило 13,8%, щодо малих підприємств – обсяги взагалі зменшилися на 2,1%. У результаті, середні підприємства забезпечили собі зростання ролі в реалізації продукції від 41,3% у 2017 році до 45,6% у 2018 році. Так само збільшили свій внесок (від 17,3% до 18,1%) великі підприємства завдяки реальному зростанню на 21%.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції у розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Вінниці.

За даними Головного управління статистики у Вінницькій області³, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції Вінниці становив 31,5 млрд. грн. З них 24,3 млрд. або 77,3% припадало на переробну промисловість. Зокрема 16,6 млрд. грн. або 52,6% забезпечило виробництво продуктів харчування, напоїв та тютюнових виробів⁴. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво виробів із деревини, виробів із паперу та поліграфічна діяльність – 2,7 млрд. грн. або 8,4%. Серед інших видів діяльності також виділяються машинобудування (1,3 млрд. грн. або 4,2%), виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (0,97 млрд. грн. або 3,1%).

³ Дані щодо обсягів реалізації за видами промислової діяльності сформовано за функціональним принципом (за однорідними продуктами) на підставі державного статистичного спостереження щодо економічних показників короткотермінової статистики промисловості.

⁴ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Вінницю припадало більше 5 млрд. грн. капітальних інвестицій. Це 28,6% від обсягу капітальних інвестицій у всій Вінницькій області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 13679 грн., що трішки менше від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником у Вінниці 9 місце серед інших міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів із міста Вінниці становили більше 1 млрд. дол. США, що на 32,5% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, Вінниця посіла 5-ту позицію серед міст у дослідженні, за якими доступні відповідні статистичні дані.

Водночас, експорт послуг зріс на 30,7% та досягнув 95,4 млн. дол. США (8-й за обсягом показник серед обраних для дослідження міст).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі Вінниці, то там переважає продукція сільськогосподарства та харчової промисловості. Зокрема, у 2018 році 472,5 млн. дол. США або 47,2% припало на експорт жирів та олії тваринного або рослинного походження. Соняшникова олія власне є одним з головних експортних продуктів України (2-гий за вартістю експортний продукт). Ще 13,9% припало на готові харчові продукти, 13,8% на продукти рослинного походження та 4,9% - продукти тваринного походження. Таким чином чотири п'ятих експортної продукції – це аграрна сировина та продукція харчової промисловості. Крім того, необхідно виділити експорт деревини та виробів із деревини (8,7% від загального обсягу), електричні машини, обладнання та їхні частини (3,3%) та одяг із текстилю (2,2%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Вінницю припадало 135,9 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 26,8 млн. дол. США або 24,6% перевищував показник на початку 2018 року. Це найвищий показник зростання серед усіх міст у дослідженні. Станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу у Вінниці припадало 368,2 дол. США.

Згідно зі статистичними даними, у Вінниці зосереджено більше половини інвестицій Вінницької області (60,2%). Однак необхідно зазначити, що в цілому іноземні інвестиції в область відстають від інших регіонів України. Наприкінці 2018 року Вінницька область посіла лише 18 позицію за обсягом прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної

ситуації в місті, крім того, вони роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»⁵, місто Вінниця посіло перше місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,5 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що свідчить про вдовolenість жителів рівнем комфорту в місті. Так само перші місця за значенням Індексу якості послуг місто посідає в таких сферах: збір сміття, медичні заклади, транспортна інфраструктура, дороги, спортивні заклади, розвиток промисловості, освіта (університети, технікуми, коледжі), заклади культури, екологія, опалення.

У рамках цього ж дослідження Вінниця є одним із найбезпечніших міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного індексу для Вінниці становить 1,9 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»). За цим показником місто знаходиться на 3-тій позиції серед 24 досліджуваних міст. Більше половини (64%) респондентів почуваються у своєму районі після настання темряви цілком або швидше безпечно. Також достатньо великий відсоток респондентів почуває себе швидше або повністю в небезпеці (32%).

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Вінниці

Опис вибірки

В опитуванні у Вінниці взяли участь 205 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 124 (60,5%) підприємства-юридичні особи та 81 (39,5%) фізична особа-підприємець (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 61,5% юридичних осіб та 38,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (74,1%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 23,9% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 1%, а великі (більше 250 працівників) – теж 1%.

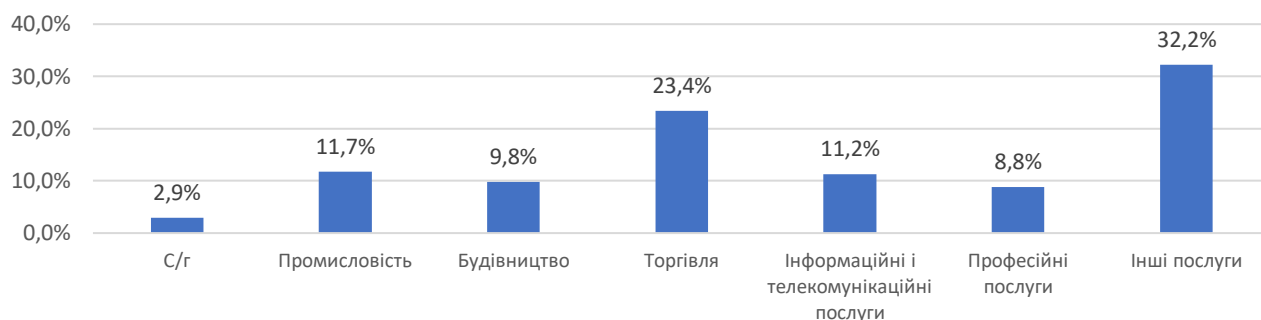
Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Вінниці представляють різноманітні галузі економіки. 23,4% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 11,7% працюють у промисловості, 9,8% у будівництві, 2,9% - у сільському господарстві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (52,2%). Інформаційні і

⁵ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

телекомунікаційні послуги надають 11,2% респондентів, а професійні – 8,8%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 32,2% опитаних.

Розподіл опитаних СПД за сектором (Вінниця), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (76,1%). У період 2018 - 2019 років були зареєстровані 23,9% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування, у Вінниці 65,9% власників бізнесу - чоловіки, 34,1% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 70,7% проти 29,3%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 75,6%, а жінки 24,4%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 55,5% проти 44,5%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 68%, а жінки – 32%.

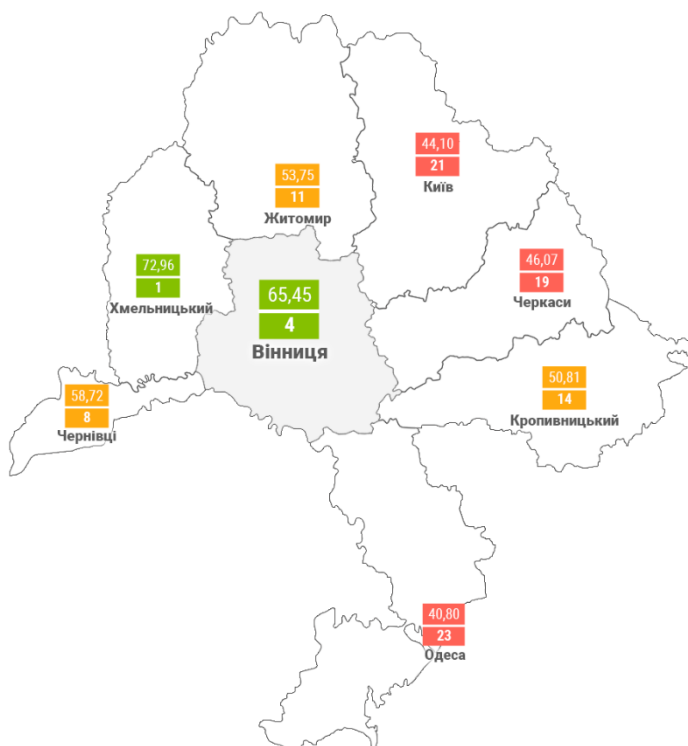
Середній вік власників бізнесу у Вінниці становить 42,2 року (42,8 року по Україні). При тому у Вінниці власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (38,8 року проти 43,8 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Вінниці

Згідно з результатами дослідження місто Вінниця посіло 4-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 65,45 бала. Таким чином, Вінниця належить до групи міст із високим ІКМ.

Вінниця відстала на 0,71 бала від Львова, який на 3-му місці, однак на 1,56 бала випереджає свого найближчого переслідувача – місто Тернопіль.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Вінниці з результатами географічних сусідів, то поруч із Вінницею знаходиться Хмельницький, який посів першу

сходинку. Однак Вінниця випереджає всі інші сусідні обласні центри, адже вони належать до груп міст із середнім та низьким значенням ІКМ. Найближчим конкурентом є місто Житомир, значення ІКМ для якого майже на 12 балів менше – 53,75 бала.

Досягнути високої позиції в рейтингу Вінниця змогла завдяки переважно високим результатам у рамках окремих компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Прозорість та відкритість даних (2-ге місце);
- Податки та збори (2-ге місце);
- Неформальні платежі та корупція (3-тє місце);
- Лідерство міської влади (3-тє місце);
- Підтримка інновацій (6-те місце).

Найслабші компоненти:

- Започаткування бізнесу (20-те місце);
- Вартість дотримання законодавства (17-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» Вінниця отримала 3,99 бала, що є лише 20-им показником серед усіх міст. Через низку причин саме цей компонент є найбільш проблемним для міста. Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Вінниці довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,6 дня проти 6,1 дня. Як показують результати дослідження, триваліша реєстрація є типовою, насамперед, для найбільших міст України, де зареєстровано значну кількість підприємств та ФОП. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 3,3 дня, що трішки швидше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Вінниці 10,3% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що також перевищує показник для всіх міст (8,8%). Однак 69,1% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що майже на рівні показника для країни (70,7%). У результаті, на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Вінниці було необхідно 34,7 дня, що більш довше як на 2 дні ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з проблем Вінниці є також швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Вінниці цей показник становить 69,8 дня, що є одним з найвищих показників серед міст у дослідженні. Однак у Вінниці можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 8,8 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Однією з причин низьких результатів щодо реєстрації бізнесу може бути більше навантаження на реєстраторів бізнесу в місті. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у Вінниці припадає лише 5,7

реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), причому в місті один із найвищих показників кількості бізнесів на 10 тис. населення.⁶

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна», Вінниця отримала 5,55 бала і посіла 9-ту сходинку. У рамках окремих індикаторів Вінниця переважно продемонструвала результати на рівні середніх для усіх міст, що не дозволило наблизитися до лідерів.

Зокрема, 32,8% опитаних повідомили, що мають документи, які підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це, зокрема, 50,4% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Вінниці становила в середньому 73 дні, що також приблизно відповідає показнику для всієї країни (72,4 дня).

Якщо проаналізувати доступність інформації щодо комунальної власності, то Вінниця також демонструє результати, що відповідають середнім для усіх опитаних. Зокрема, 18,5% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Крім того, 29,8% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Вінниця є одним із лідерів, адже посіла 2-гу позицію з 8,34 бала. У Вінниці респонденти переважно високо оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

Зокрема, у Вінниці найкраще оцінили доступ до місцевих регуляторних актів – 22% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 13,9% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 10,2% усіх респондентів позитивно оцінили доступ до інформації про бюджет, то у Вінниці такі оцінки вибрали 12,7% опитаних. Водночас, доступ до інформації про публічні закупівлі оцінили на «добре» та «відмінно» 22,9% респондентів, що є однією з найкращих оцінок серед досліджених міст (17,3% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства є одним із проблемних компонентів для Вінниці. Місто посіло лише 17-ту позицію з 6,16 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Вінниці підприємці в середньому витрачають 4,1 дня на дотримання місцевих регулювань, що лише трішки довше ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Вінниці витрачають в середньому 4,3% річного доходу, що перевищує середній для всіх респондентів показник – 3,7%.

⁶ Дані стосовно кількості державних реєстраторів у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, які забезпечені доступом до Єдиного державного реєстру, надані в Міністерством юстиції України у відповідь на запит про отримання публічної інформації. Кількість суб'єктів господарювання – за даними Держстату України. Більше інформації – у польовому звіті дослідженні.

Результати опитування свідчать, що у Вінниці підприємців дещо частіше відвідують інспектори міської влади (у середньому 0,8 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). У результаті середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,8 дня, що майже на 1 день більше ніж у середньому по країні (5 днів)

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією з сильних сторін Вінниці. Місто отримало 8,28 бала і посіло 2-гу сходинку. Високий результат Вінниці було забезпечено поєднанням таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків, низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів, менша обтяжливість місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти у Вінниці повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 25,1% річного доходу, що дещо менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Вінниці становили 53,9 дня, що менше ніж у середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то лише для 15,2% респондентів у Вінниці вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Крім того, у Вінниці 5,9% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів упродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Вінниця посіла 3-тє місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 7,69 бала. Результат Вінниці зумовлений такими факторами, як приблизно середній рівень поширення «неформальних платежів» та найвищий рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 10,3% респондентів у Вінниці повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 44,9% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Вінниця отримала 6,18 бала і посіла 8-ме місце серед міст у дослідженні. Досить високий результат Вінниці зумовлений відносно низьким порівняно з іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу. Однак проблемою міста є робота бізнесу «у тіні» та вищий рівень втрат від злочинних дій.

За даними опитування, майже кожен другий респондент (46,9%) у Вінниці вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що майже на 2 в. п. перевищує показник для всієї країни (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Однак у Вінниці ситуація з рейдерством виглядає більш безпечно, адже там лише близько 1% респондентів зазнавали таких дій. Це один із найкращих показників серед міст у дослідженні.

У Вінниці лише 10,8% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу. Це найнижчий показник серед усіх міст у дослідженні. На рівні країни цей показник становив 14,3% респондентів. Водночас, у Вінниці підприємці зазнають від таких злочинних дій найбільше втрат. Респонденти, що мали відповідні втрати, оцінили їх на рівні 16,7% до річного доходу, що є одним із найвищих показників в Україні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту у Вінниці бізнес витрачає в середньому 2,9% річного доходу, що дещо перевищує середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Вінниця посіла 3-тю сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 8,07 бала. Висока позиція Вінниці забезпечена високими результатами в рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Вінниця отримала 7,80 бала (3-й результат). Підприємці Вінниці зокрема високо оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. 26,3 % респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% - показник для всіх міст). Також 56,5% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% на рівні України), а 50,1% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% - показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Вінниця отримала 9 із 10 балів і знаходиться серед лідерів. Єдиною проблемою є застаріла технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що у Вінниці бізнес відчуває менше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 8,35 бала, 3-ій результат. У Вінниці 10,7% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст усього 6,5%. Крім того, у Вінниці 14,1% респондентів (2-й показник) вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Вінниця посідає 7-му позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,98 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** Вінниця посіла лише 19 сходинку, отримавши 5,14 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то у Вінниці лише 5,7% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (на рівні країни 7,6%). Крім того лише 7,2% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% по Україні). Таким чином, у Вінниці, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас дві третини респондентів (64%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% на рівні країни). Причому аж 74,3% опитаних бізнесів Вінниці відчувають проблему браку робочої сили, що є одним із найвищих показників (на рівні країни – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою

підприємців у Вінниці відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 37,2% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Зокрема, наприкінці 2019 року у Вінниці було 0,6 вакансії на 100 бізнесів, що може свідчити про відсутність значного попиту на робочу силу порівняно з іншими містами (середній показник для досліджених міст – 3,6 вакансії).⁷ Водночас це також може вказувати на меншу популярність центру зайнятості як майданчика для пошуку кадрів. Крім того, у Вінниці достатньо висока частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) – 70,3% (станом на 1 січня 2019 року), що є одним із найвищих показників серед досліджених міст.⁸ На рівні країни цей показник становив 67,8%. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому у Вінниці може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** Вінниця посіла 4-ту сходинку, отримавши 4,63 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то у Вінниці цей показник становить 3,4%, що є найвищим значенням серед усіх міст. Необхідно зауважити, що саме суб'єкти підприємницької діяльності Вінниці найбільше погоджуються, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу. Показник міста становить 85,4%, тоді як на рівні країни – 77,8% респондентів.

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише біля 371 тис. грн. на 10 тис. бізнесів.⁹ Однак це другий найвищий показник серед міст у дослідженні. Необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими, або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому у Вінниці було необхідно біля 98 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки до дня фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Вінниця посідає лише 5-ту сходинку (5,18 бала). За даними опитування, 12,6% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що перевищує середній показник для всіх міст (11%). При тому 53,9% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

⁷ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Вінницького обласного центру зайнятості, <https://vin.dcz.gov.ua/analytics/752>) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Вінницькій області

⁸ За даними Держстату України, ГУС у Вінницькій області

⁹ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено за допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

У Вінниці також найбільша частка підприємців вказує на існування в місті центрів підтримки бізнесу (47,3% у місті проти 32,6% по всіх містах). Водночас, незважаючи на високий результат, у місті відсутня діюча інфраструктура для підтримки бізнесу, створена за участі органів міської влади.¹⁰ Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися, зокрема, об'єктів інфраструктури, що створені за підтримки донорів тощо.

У Вінниці опитані СПД (61,5%) є також найбільш обізнаними щодо діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 11,9% опитаних компаній та ФОП, що приблизно відповідає показнику для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Вінниця посіло 6-ту позицію (6,20 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

16,2% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найнижчих показників серед усіх міст (18,9%). Представники бізнесу Вінниці також менше задоволені трансфером технологій. 7,3% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти у Вінниці дають одну з найвищих оцінок підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 2,21 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Також у Вінниці частіше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (43,6% проти 40,2%). Крім того, 4,4% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це другий найвищий показник, що більш як удвічі перевищує показник для всіх міст в цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно високий рівень задоволення підприємців Вінниці станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу у Вінниці. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як брак кваліфікованої робочої сили, високі податки та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних (відповідно 37,2%, 33,8% та 33,2%). Таким чином, у Вінниці, як і в ряді інших міст, проблема браку кваліфікованої робочої сили є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків та низького попиту, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому. Брак фінансових коштів називають перешкодою 28,8% опитаних (четверте місце).

¹⁰ Тут і далі інформація про кількість об'єктів інфраструктури базується на офіційних відповідях міських рад. Надана інформація була перевірена авторами дослідження. Більше інформації в польовому звіті дослідження.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Вінниці, %

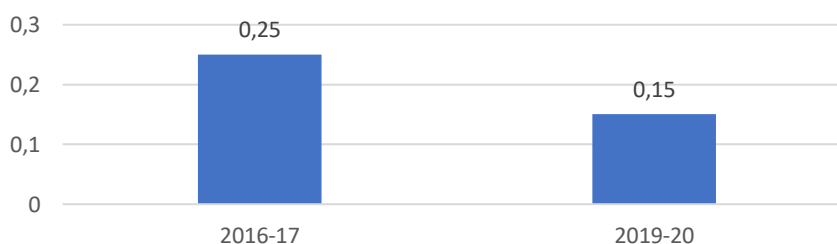

Порівняно з попередніми перешкодами приблизно вдвічі менша частка респондентів, які скаржаться на складність законодавства (15,2%) та корупцію міської влади (13,8%). Для кожного десятого опитаного перешкодою є висока вартість сировини та комплектуючих (9,8%) та складність підключення до систем електро-, водо-, газопостачання, водовідведення (9,3%). Політичні ризики заважають 8,3% респондентів, що вдвічі нижче ніж на рівні країни. На десятій сходинці перешкод знаходяться складні процедури отримання дозвільних документів для здійснення певних видів господарської діяльності (6,4%). На відміну від результатів для всієї вибірки, до топ 10 основних перешкод у Вінниці не входять воєнні дії на Сході України та погана транспортна інфраструктура. Їхнє місце посіли висока вартість сировини та комплектуючих і складність підключення до мереж.

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури у Вінниці

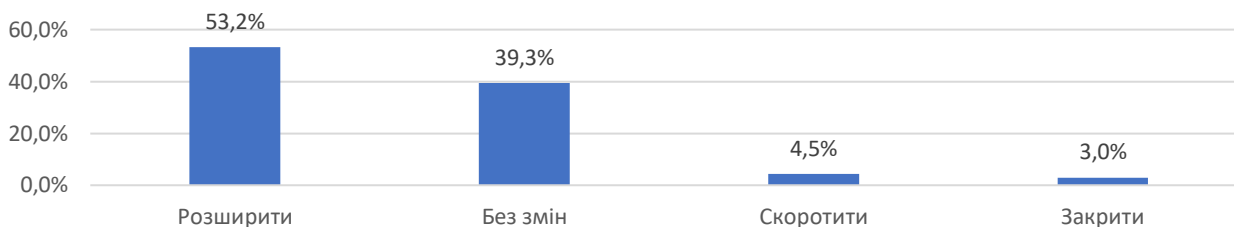
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Вінниці дорівнює 0,15 (лише 18-те місце серед досліджених міст). Це менше ніж було у 2017 році (0,25), що свідчить про погіршення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це не збігається з національною тенденцією, адже в більшості міст сприйняття ділового клімату покращилось.

АВСА Індекс ділового клімату регіональний (Вінниця)

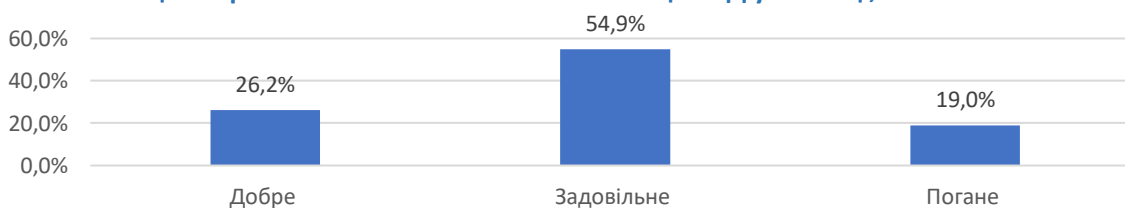
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Вінниці має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (53,2%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 39,3% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 4,5% планували скоротити бізнес, а 3% – закрити його. Балансовий індекс¹¹ дорівнює +0,46 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Вінниці, % опитаних

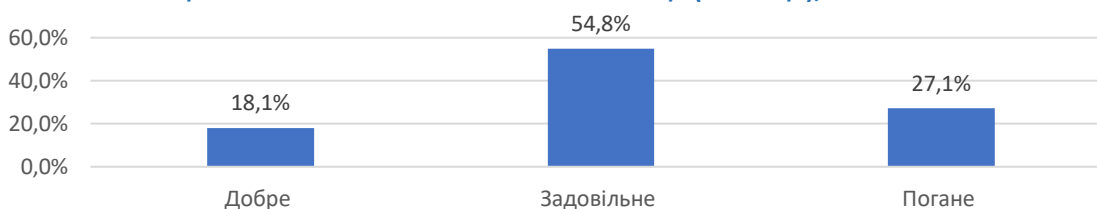
Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Вінниці більшість опитаних СПД (54,9%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (26,2%) або погане (19%). Таким чином позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,07 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Вінниці, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (54,8%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 27,1% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 18,1% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,09. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

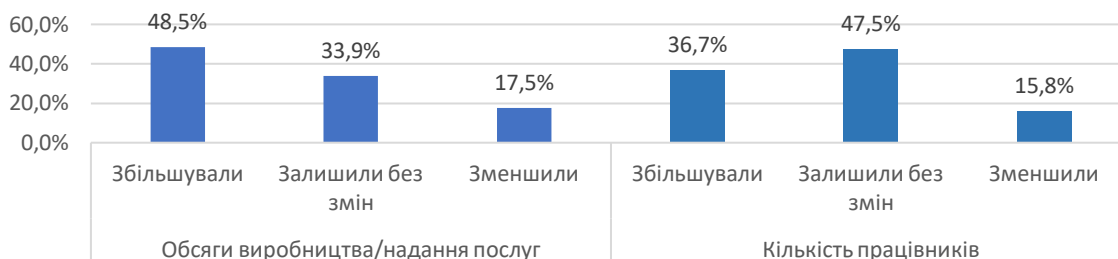
Оцінка загальноекономічного становища (Вінниця), % опитаних

¹¹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (48,5%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (33,9%) не змінювали обсягів, а 17,5% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,31 (на рівні значення для всіх опитаних), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Вінниці, % опитаних

Зміна кількості працівників на СПД за останні два роки. Майже половина опитаних СПД (47,5%) вказали, що кількість працівників у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працівників (36,7%) зросла, більш як удвічі перевищує частку тих, де кількість працівників зменшилась (15,8%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,21, що є вищим показником серед усіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

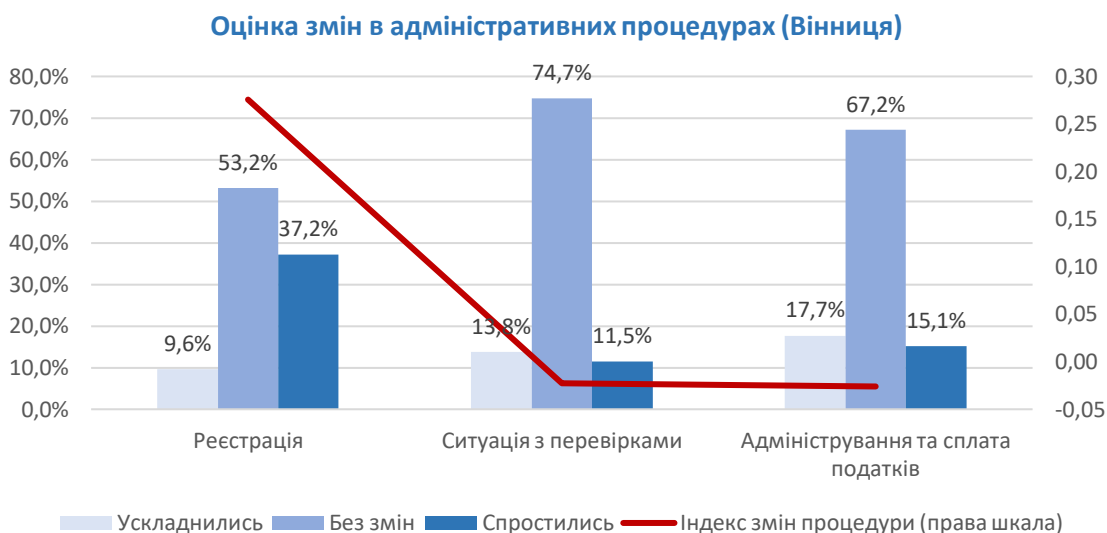
37,2% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 9,6% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,28¹². Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Стосовно адміністрування сплати податків більше половини СПД (67,2%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться на дві рівні частини: 15,1% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 17,7% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: його значення складає -0,03.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення, теж близьке до нуля: -0,02. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 13,8% і є дещо вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (11,5%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (74,7%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,08.

¹² Розрахований як середнє всіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Крім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.
- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Дніпро

15 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Дніпро (англ. Dnipro) – адміністративний центр Дніпропетровської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Дніпровського району, але не входить до складу району.

Обласний центр поділено на вісім внутрішньоміських районів: Амур-Нижньодніпровський, Індустріальний, Новокодацький, Самарський, Соборний, Центральний, Чечелівський, Шевченківський. Станом на травень 2020 року, внутрішньоміські райони зберігають власні районні ради.

Дніпровській міській раді також підпорядковується селище міського типу Авіаторське.

Розташування

Місто Дніпро знаходиться в центральній частині Дніпропетровської області на березі річки Дніпра.

Найближче розташовані такі обласні центри – Донецьк, Запоріжжя, Кропивницький, Полтава та Харків. Поблизу Дніпра знаходяться декілька великих міст, з якими утворюється так звана Дніпровська агломерація. Серед цих населених пунктів виділяються міста Кам'янське та Новомосковськ, чисельність населення яких становить майже 240 тис. та 70 тис. осіб (на 1 січня 2019 року).

У регіоні також є інші великі міста, зокрема Кривий Ріг (628 тис. осіб), Нікополь (113 тис. осіб), Павлоград (107 тис. осіб).

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення міста Дніпра (у рамках міської ради) становила 990,4 тис. осіб. Місто є четвертим за чисельністю населення після Києва, Харкова та Одеси.

¹³

¹³ Тут і далі в профілі Дніпра використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Дніпропетровській області.

Чисельність наявного населення перевищує 1 млн. осіб. З них лише близько 2 тис. осіб проживають у смт Авіаторське, що належить до Дніпровської міської ради. Дніпро є найбільшим містом Дніпропетровської області. На нього припадає майже третина населення регіону (30,9%).

У структурі населення Дніпра, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,7%). На 1000 жінок припадає 828 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років осіб становить 68,2% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 467 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Дніпрі спостерігався один із найвищих коефіцієнтів природного скорочення населення (-6,8 на 1000 наявного населення). Це є результатом одного з найвищих коефіцієнтів смертності (14,5) та низької народжуваності (7,7).

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Дніпра у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	25	66,8	216,8	0,04%	19,1%	40,6%
МСП	65252	283,1	317,0	99,96%	80,9%	59,4%
середні підприємства	671	122,3	182,2	1,03%	34,9%	34,1%
малі підприємства	15545	74,7	103,8	23,81%	21,3%	19,4%
з них						
мікро	13345	32,9	40,0	20,44%	9,4%	7,5%
ФОП	49036	86,2	31,0	75,12%	24,6%	5,8%
Всього	65277	349,9	533,8	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Дніпропетровській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Дніпрі налічувалося 65,3 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 671 одиниця середніх підприємств, 15,5 тис. малих підприємств та 49 тис. фізичних осіб-підприємців). Водночас великих підприємств було 25, що є другим показником після Києва.

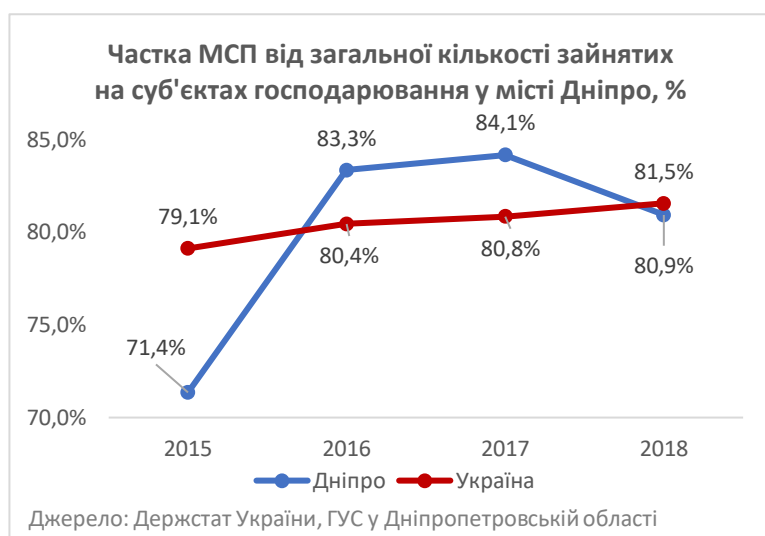
За кількістю суб'єктів підприємництва Дніпро знаходився на 4-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Крім того, на місто припадає майже половина (46,5%) від загальної кількості суб'єктів господарювання Дніпропетровської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону. Водночас у розрахунку на 10 тис. жителів налічувався 651 суб'єкт МСП, що є 12-им показником серед міст у дослідженні.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 0,9% порівняно з 2017 роком, що дещо нижче показника по країні в цілому (1,9%). Зростання відбулося насамперед за рахунок зростання кількості малих підприємств на 6% (5,1% - в Україні в цілому). Кількість середніх підприємств збільшилася на 2,1%, (7,5% по Україні). Водночас кількість ФОП зменшилася на 0,6%, хоча по Україні в загальному зросла на 1,2%.

За підсумками 2018 року, аж 24,9% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП. Це другий найвищий в Україні показник частки підприємств після міста Києва.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Дніпро було зайнято 349,9 тис. осіб, що на 4,4% більше ніж у 2017 році (4,8% показник для країни). На місто припадало 42,6% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Дніпропетровської області.

Місто займає третє місце після Києва та Запоріжжя за кількістю зайнятих на великих підприємствах (66,8 тис. осіб). Водночас частка зайнятих на суб'єктах МСП Дніпра становила 80,9% від

загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що приблизно відповідає показнику для всієї України (81,5%). Середні підприємства створюють більше третини (122,3 тис. осіб або 34,9%) загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання (32,2% на рівні країни). Майже чверть зайнятих (24,6%) припадає на ФОП і п'ята частина (21,3%) – на малі підприємства. Таким чином, у малому бізнесі працює дещо менше половини зайнятих.

Порівняно з 2017 роком кількість зайнятих осіб на МСП міста Дніпра зросла лише на 0,4% (по Україні 5,7%). Це один із найнижчих показників зростання серед міст, для яких доступна інформація про кількість зайнятих для сектору МСП. Крім того, це менше ніж показник зростання зайнятості на всіх суб'єктах господарювання в Дніпрі.

Основний приріст припав на малі підприємства (0,6 тис. осіб або 0,9%) та ФОП (6,6 тис. осіб або 8,3%), тоді як кількість зайнятих на середніх підприємствах зменшилася на 6,1 тис. осіб або 4,7%. Водночас

на рівні країни зайнятість на середніх підприємствах зросла на 5,8%, а на малих зменшилася на 1,1%. Великі підприємства Дніпра продемонстрували зростання зайнятості на 25,7% або 13,6 тис. осіб.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Дніпропетровська область демонструє дещо нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 7,9% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Дніпрі статус безробітного мали 3913 осіб, а кількість вакансій – 2288. Відповідно, навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 2 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Дніпра становив 533,8 млрд. грн. у поточних цінах. Це другий найвищий показник після міста Києва. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 8,8%, що на 0,7 відсоткових пункти вище порівняно з показником для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало близько половини (48%) загального обсягу реалізованої продукції Дніпропетровської області.

На сектор МСП у місті припадало лише 59,4% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). Це зокрема зумовлено значною роллю

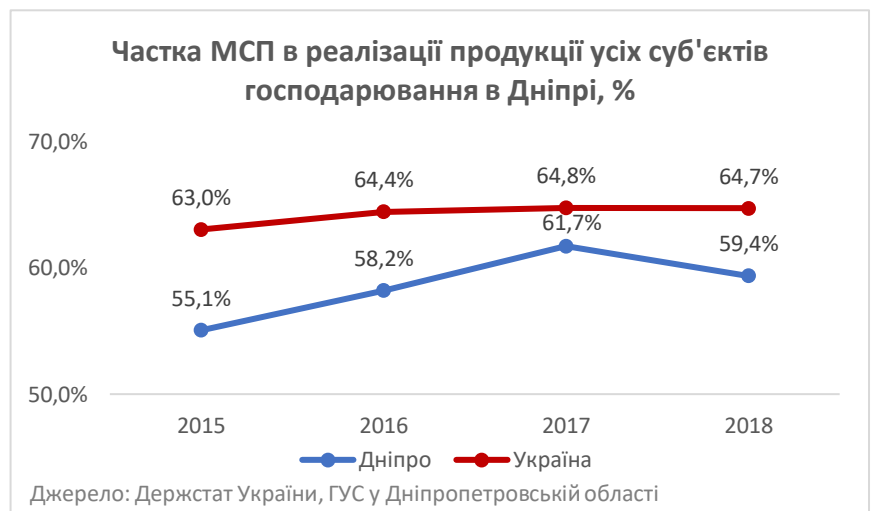
великого бізнесу в місті. У 2018 році суб'єкти МСП Дніпра продемонстрували реальне зростання реалізації продукції на 4,6% порівняно з 2017 роком (8,1% показник на рівні країни). Водночас обсяги реалізації великих підприємств зросли на 15,5%.

Зростання реалізації сектору МСП відбулося насамперед завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції малих підприємств (на 10,1%) та ФОП (10,6%). Водночас реалізація середніх підприємств збільшилася лише на 0,8%.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змоги виділити головні галузі в промисловості міста Дніпра.

За даними Головного управління статистики в Дніпропетровській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в місті Дніпрі становив 134,9 млрд. грн. З них 86,9 млрд. грн. або

66,4% припадало на переробну промисловість. Зокрема 50,9 млрд. грн. або 33,7% забезпечило металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування¹⁴. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (11,9 млрд. грн. або 8,8%). Також значні обсяги реалізації припадають на виробництво гумових і пластмасових виробів та інших неметалевих товарів (9,4 млрд. грн. або 7%), виготовлення виробів із деревини, паперу та поліграфічна діяльність (3,4 млрд. грн. або 2,5%), виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (2,5 млрд. грн. або 1,8%) та виробництво транспортних засобів (2,3 млрд. грн. або 1,7%).

Капітальні інвестиції

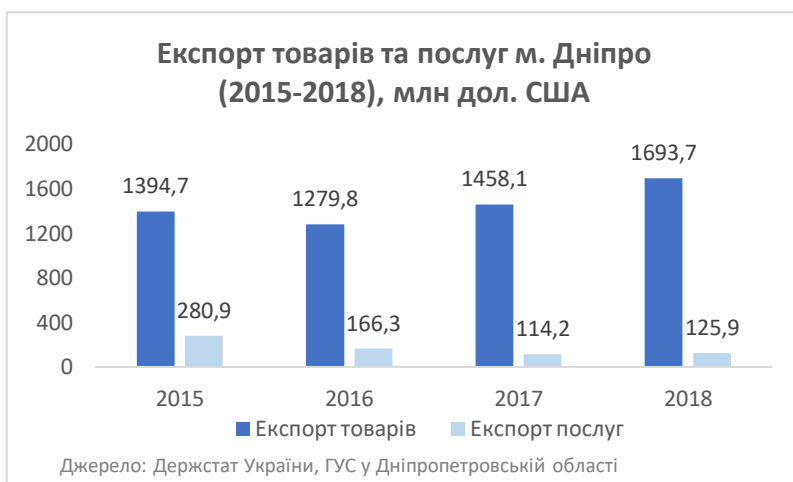
У 2018 році на місто Дніпро припадало близько 21,9 млрд. грн. капітальних інвестицій. Це другий найвищий показник серед міст України після Києва. На Дніпро припадає більше третини (36,4%) % від обсягу капітальних інвестицій у Дніпропетровській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 22122 грн., що майже вдвічі перевищує показник на рівні країни – 13746 грн. Це 2-й найвищий показник серед міст у дослідженні.

Майже дві третини (64,9%) капітальних інвестицій були профінансовані за рахунок власних коштів підприємств та організацій. Ще майже чверть (24,1%) – за кошти місцевого бюджету, 5,7% – коштів державного бюджету, а 4,3% – кредитів банків та інших позик.

Експорт

За даними Держстату, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Дніпро становили майже 1,7 млрд. дол. США, що на 16,2% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, місто посідає 3-тю позицію серед обраних для дослідження міст (після Києва та Запоріжжя).

Експорт послуг зріс на 10,2% і досягнув 125,9 млн. дол. США (7-ме місце).

Якщо проаналізувати товарну

структуру зовнішньої торгівлі Дніпра, то у 2018 році майже 806 млн. дол. США або 47,6% експорту припало на продукцію металургії (недорогоцінні метали та вироби з них). Ще 24,7% припадало на продукцію сільського господарства та харчової промисловості, а 11,3% - на товари Розділу XVII УКТЗЕД (засоби наземного транспорту, літальні апарати та плавучі засоби).

Прямі іноземні інвестиції

¹⁴ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Дніпро припадало 1416,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 139 млн. дол. США або 8,9% менший від показника на початку 2018 року. Це найбільший показник скорочення обсягів прямих інвестицій серед усіх міст у дослідженні. Проте станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Дніпрі припадало 1428,4 дол. США, що є одним із найвищих показників серед міст у дослідженні.

Згідно зі статистичними даними в цілому на Дніпропетровську область припадає майже десята частина (10,6%) прямих інвестицій в Україну. Таким чином область посідає 2-гу сходинку за обсягами інвестицій після Києва. У місті Дніпрі на початку 2018 року було зосереджено близько 42% прямих інвестицій у регіон.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁵, місто Дніпро посіло 15-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,8 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що свідчить про невдоволення громадян рівнем комфорту міста. Дніпро, наприклад, посідає передостаннє (23 з 24) місце за рівнем якості послуг у медичних закладах. Дещо краща ситуація у таких сферах, як транспортна інфраструктура (11 місце), дороги (11 місце).

У рамках цього ж дослідження Дніпро відстає за рівнем безпеки за відчуттям громадян. Значення відповідного індексу для Дніпра є 1,6 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»). За цим показником місто посідає 13-те місце серед 24 досліджуваних міст. Менше половини респондентів почуваються в небезпеці або повністю в небезпеці, а трохи більше половини респондентів почуваються можливо або цілком безпечно (42% і 54% відповідно).

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Дніпрі

Опис вибірки

В опитуванні в Дніпрі взяли участь 215 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 163 (75,8%) підприємства-юридичні особи та 52 (24,2%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 75,5% юридичних осіб та 24,5% ФОП.

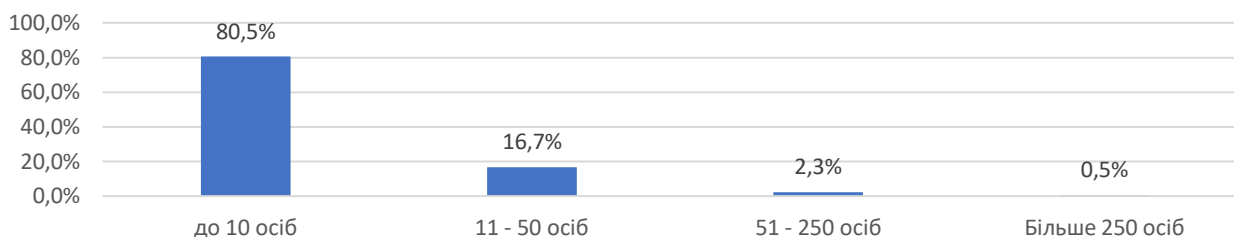
Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (80,5%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 16,7% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11

¹⁵ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,3%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

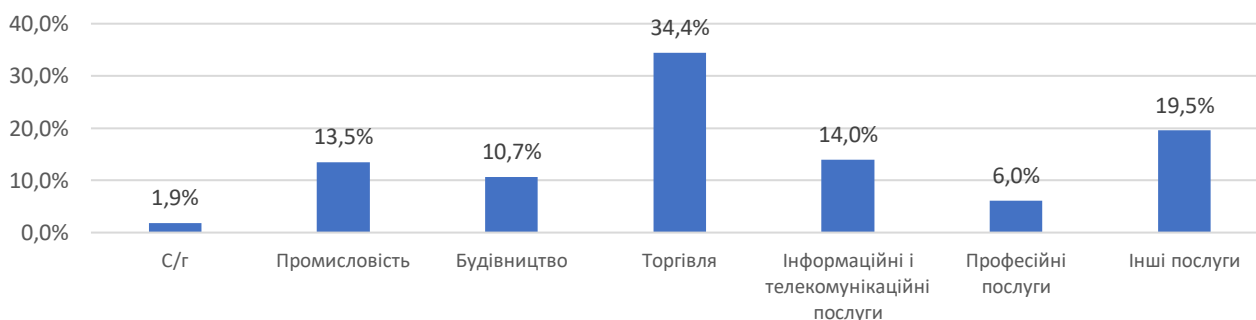
Розподіл опитаних СПД за розміром (Дніпро), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Дніпра представляють різноманітні галузі економіки. 34,4% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 13,5% працюють у промисловості, 10,7% у будівництві, 1,9% - у сільському господарстві. На сектор послуг припадає 39,5% опитаних. Інформаційні та телекомунікаційні послуги надають 14,0% респондентів, а професійні – 6,0%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 19,5% опитаних.

Розподіл опитаних СПД за сектором (Дніпро), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (78,1%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 21,9% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Дніпрі 69,2% власників бізнесу - чоловіки, 30,8% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 71,9% проти 28,1%.

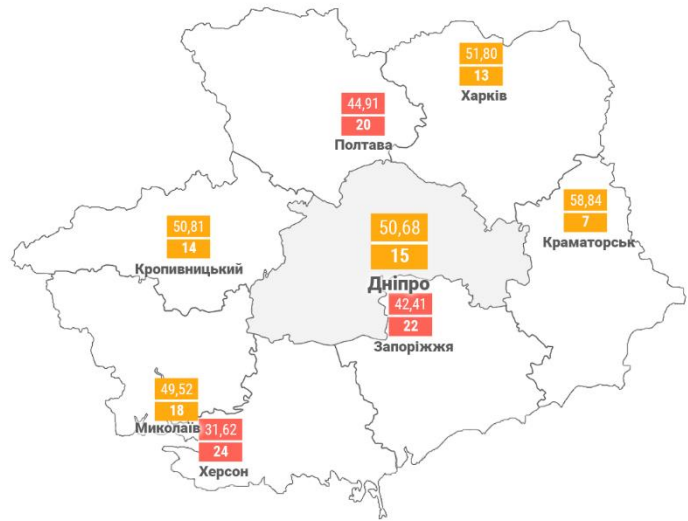
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 70,7%, а жінки 29,3%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 57,8% проти 42,2%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 67,3%, а жінки – 32,7%.

Середній вік власників бізнесу в Дніпрі становить 41,8 року (42,8 року по Україні). При тому в Дніпрі власники ФОП у середньому на 6 років молодші від власників юридичних осіб (37,1 року проти 43,0 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Дніпра

Згідно з результатами дослідження місто Дніпро посіло 15-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 50,68 бала. Таким чином, Дніпро належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Дніпра з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, які належать до груп міст із середнім та низьким ІКМ. Зокрема, на Південному заході знаходиться місто Херсон, яке посіло останнє 24-те місце в рейтингу, на Півдні – Запоріжжя, яке на 22-му місці, а на Півночі – Полтава з 20-им місцем. Такі міста як Миколаїв, Кропивницький та Харків розташувалися поруч за кількістю балів та позицією в рейтингу. Лідером серед «сусідів» є Краматорськ, який випереджає Дніпро більше як на 8 балів і займає 7-ме місце.

Дніпро продемонструвало переважно середні та низькі результати в рамках усіх компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Підтримка інновацій (4-те місце);
- Корупція та неформальні платежі (4-те місце);
- Вартість дотримання законодавства (6-те місце).

Найслабші компоненти:

- Податки та збори (23-тє місце);
- Започаткування бізнесу (22-ге місце);
- Доступ до публічного майна (21-ше місце);
- Ресурси для розвитку (19-те місце);
- Лідерство міської влади (18-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Дніпро отримало 3,71 бала, що є лише 22-м показником серед усіх міст. Причиною низьких оцінок міста є більша тривалість реєстраційних процедур та отримання дозвільних документів. Зокрема, за даними опитування, у 2018-2019 роках у Дніпрі довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,6 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 3,6 дня, що дорівнює середньому показнику для усіх міст. Як показують результати дослідження, триваліша реєстрація є типовою, насамперед, для

найбільших міст України, де зареєстровано значну кількість підприємств та ФОП. Дніпро посідає четверту позицію за кількість бізнесів серед міст у дослідженні.

У Дніпрі 12,7% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що також перевищує показник для всіх міст (8,8%). Лише 61,7% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 9 в. п. менш від показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції з продажу товарів послуг) у Дніпрі було необхідно 33,7 дня, що більше як на день перевищує середній для усіх міст показник (32,1 дня).

Окремою проблемою для Дніпра є також швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Дніпрі цей показник становить 53,9 дня, що є одним із найвищих показників серед міст у дослідженні. Водночас отримання декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки потребувало 11,7, що приблизно на рівні середнього показника для усіх міст (11,8 дня).

Однією з причин низьких оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути значне навантаження на реєстраторів бізнесу в місті. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Дніпрі припадає лише 5,7 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів).

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» місто Дніпро отримало 3,72 бала і посіло 21-шу сходинку. У рамках окремих індикаторів субіндексу місто переважно продемонструвало результати нижчі ніж середні показники для усіх міст в цілому.

22,8% опитаних повідомили, що мають документи, які підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це, зокрема, 38% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках в Дніпрі становила в середньому 170,9 дня, що є одним із найбільших показників серед досліджених міст (72,4 дня – показник для всіх опитаних).

У Дніпрі 17,8% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% результат для всіх опитаних). Крім того, 28,9% респондентів вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних). Таким чином, у Дніпрі доступність інформації про комунальне майно в цілому є майже на рівні середніх показників для всіх опитаних.

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Дніпро посідає 13-ту позицію з 5,44 бала. Найкраще в Дніпрі оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 21,0% оцінок «добре» та «відмінно» в порівнянні з 17,3% серед усіх опитаних, і це лише незначним чином відрізняється від оцінок лідерів цього показника.

Однак у Дніпрі респонденти нижче середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет та місцеві регуляторні акти. Якщо в середньому для всіх міст 13,9% усіх опитаних респондентів позитивно оцінили доступ до місцевих регуляторних актів, то у Дніпрі цей показник

становить 11,2% опитаних. Водночас, доступ до інформації про місцевий бюджет у Дніпрі оцінили найнижче – на рівні 8,8% у місті в порівнянні з 10,2% серед усіх опитаних.

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства не є проблемним компонентом для Дніпра. Місто посіло 6-те місце з 7,60 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів.

У Дніпрі підприємці в середньому витрачають 5,6 дня на дотримання місцевих регулювань, що є дещо довшим ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Дніпрі витрачають в середньому 4,4% річного доходу, що перевищує середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Дніпрі підприємців нечасто відвідують інспектори міської влади (у середньому 0,4 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). У результаті середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5 днів, що не відрізняється від середнього показника по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Дніпра. Місто отримало 2,93 бала і посіло 23-ю сходинку. Низький результат Дніпра забезпечено поєднанням таких факторів, як досить високі витрати на сплату податків, істотні часові витрати на адміністрування податків та зборів, обтяжливість місцевих податків та майже відсутність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Дніпрі повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 29,7% річного доходу, що є більше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Дніпрі становили 75,3 дня, що значно більше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 22,8% респондентів у Дніпрі вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Крім того, у Дніпрі лише 1,9% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів упродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Дніпро посіло 4-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 7,26 бала. Результат Дніпра зумовлений такими факторами: приблизно середній рівень поширення «неформальних платежів» та високий рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 9,7% респондентів у Дніпрі повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) становлять 40,9% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Дніпро отримало 5,71 бала і посіло 11-те місце в дослідженні. Такий результат Дніпра в цілому незначним чином відрізняється від середніх показників по країні, хоча в місті один із найнижчих показників бізнесу, що працює «у тіні».

Дані опитування показують у Дніпрі один із найнижчих показників роботи «у тіні» по країні (38,3% проти 45,1% в середньому по країні). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Проте в Дніпрі цей показник становить 3,2%.

У Дніпрі лише 13,3% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що лише на один відсоток менше ніж в середньому по країні (14,3% респондентів). Втрати, що підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили в 11,8%, що в цьому випадку на один відсоток більше середнього показника по країні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Дніпрі бізнес витрачає в середньому 2,9% річного доходу, що дещо перевищує середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Дніпро посіло 18-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 3,98 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Дніпро отримало 4,64 бала (18-ий результат). Підприємці Дніпра більш песимістично оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 18,1 % респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 35,5% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 31,2% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Низький результат міста також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними місто Дніпро отримало лише 6 балів. У Дніпровській міській раді відсутня антикорупційна гаряча лінія.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Дніпрі бізнес відчуває більше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало лише 3,32 бала, 16-ий результат. У Дніпрі лише 4,6% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст 6,5%. Крім того, лише 6,5% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Дніпро посідає 19-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 3,88 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 11-ту сходинку, отримавши 5,71 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Дніпрі 9,8% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). 13,6% опитаних дають

позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних), що є третім найвищим показником серед усіх міст. Таким чином, загалом у Дніпрі, як і в інших містах, незначна частка СПД дає високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас дві третини респондентів (62,4%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 68,1% – відчують проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Дніпрі відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 27,4% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Дніпрі було приблизно 3,5 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно дорівнює середньому показнику для досліджених міст (3,6 вакансії).¹⁶ Однак у Дніпрі частка населення працездатного віку від 15 до 64 років – лише 68,1% (станом на 1 січня 2019 року), що приблизно на рівні показника для країни в цілому 67,8%¹⁷. Це один із найнижчих показників у дослідженні. Таким чином, порівняно з іншими містами, у Дніпрі може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло лише 20-ту сходинку, отримавши 3,56 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Дніпрі цей показник становить 2,8%. Водночас 76,3% опитаних СПД Дніпра вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в досліджених містах. Однак у 2019 році видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в Дніпрі були відсутні (всього були відсутні в 5 досліджених містах).¹⁸

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому, в Дніпрі було необхідно близько 200 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки до дня фактичного приєднання, що є найвищим показником серед міст у дослідженні. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у Дніпрі найбільш складно підключитись до електропостачання.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Дніпро посідає лише 23-тю сходинку (2,38 бала). За даними опитування, у Дніпрі лише 8,3% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При тому лише 38,5% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Лише 27,4% опитаних СПД вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу (32,6% - показник для всіх опитаних). Крім того бракує інформації про інфраструктуру для підтримки бізнесу, створену за участі органів місцевої влади.

¹⁶ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Дніпропетровського обласного центру зайнятості, <https://dnp.dcz.gov.ua/analitics/69> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Дніпропетровській області

¹⁷ За даними Держстату України, ГУС у Дніпропетровській області

¹⁸ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено за допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

У Дніпрі 44,7% опитаних СПД знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 10,1% опитаних компаній та ФОП, що нижче за показник для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Дніпро посіло 4-ту позицію (6,43 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

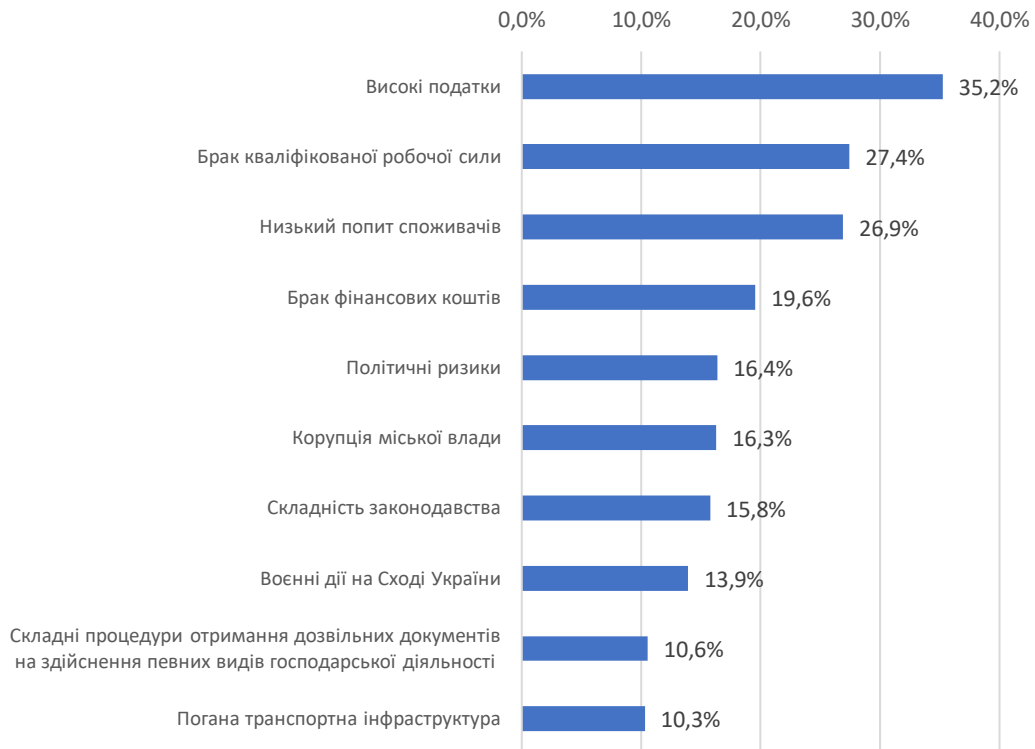
22,3% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найвищих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат усіх міст). Представники бізнесу Дніпра більш задоволені трансфером технологій ніж у середньому в містах. 12,2% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Дніпрі дають середню оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,91 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Також у Дніпрі приблизно з такою ж частотою як і в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (39,0% проти 40,2%). Окрім того 2,7% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це в незначній мірі перевищує показник для всіх міст у цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно високий рівень задоволення підприємців Дніпра станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Дніпрі. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, брак кваліфікованої робочої сили та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 35,2%, 27,4% та 26,9%. Таким чином, у Дніпрі, як і в низці інших міст, проблема високих податків є найбільш гострою. Однак брак кваліфікованої робочої сили перегнав низький попит, хоча знаходиться позаду цієї проблеми в рейтингу перешкод для всієї вибірки.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Дніпрі, %

На четвертій позиції рейтингу перешкод знаходиться брак фінансових коштів (19,6%). Кожен шостий респондент називає перешкодою політичні ризики (16,4%), корупцію міської влади (16,3%) та складність законодавства (15,8%). Завершують топ 10 такі перешкоди, як воєнні дії на Сході України (13,9%), складні процедури отримання дозвільних документів (10,6%) та погана транспортна інфраструктура (10,3%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Дніпрі

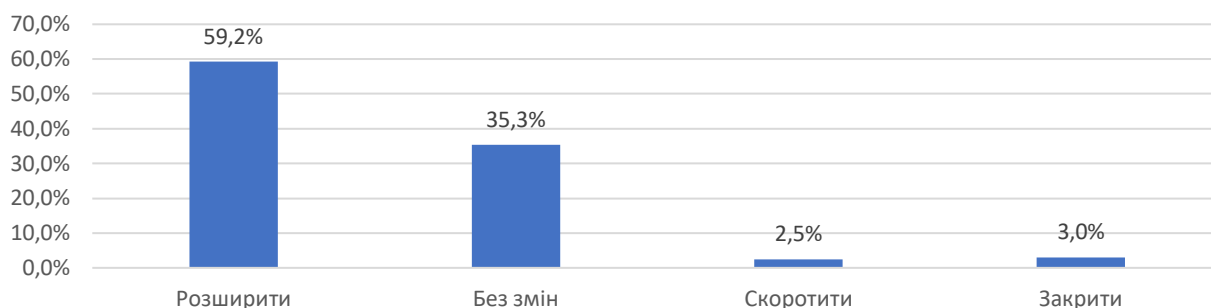
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Дніпрі дорівнює 0,21 (11-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,08), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Дніпрі має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (59,2%) повідомили, що

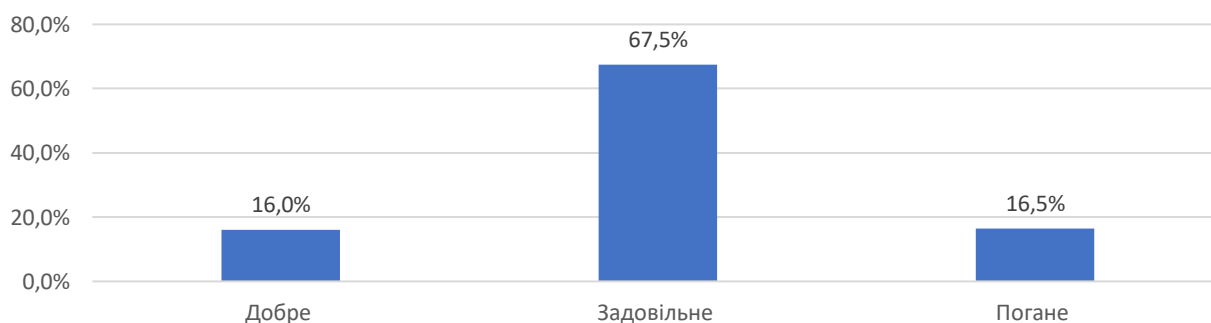
планують розширити бізнес, а 35,3% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2,5% планували скоротити бізнес, а 3% – закрити його. Балансовий індекс¹⁹ дорівнює +0,54 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Дніпрі, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Дніпрі більшість опитаних СПД (67,5%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (16%) або погане (16,5%). Таким чином, негативні оцінки переважають позитивні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить 0,00 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Дніпрі, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (55,8%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 29,1% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 15,1% - як добре. Таким чином індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,14. Однак значення індексу є дещо нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

¹⁹ Розрахований як середнє всіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальноекономічного становища (Дніпро), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (48,0%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (36,3%) не змінювали обсягів, а 15,8% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,32 (на рівні значення для всіх опитаних), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Дніпрі, % опитаних

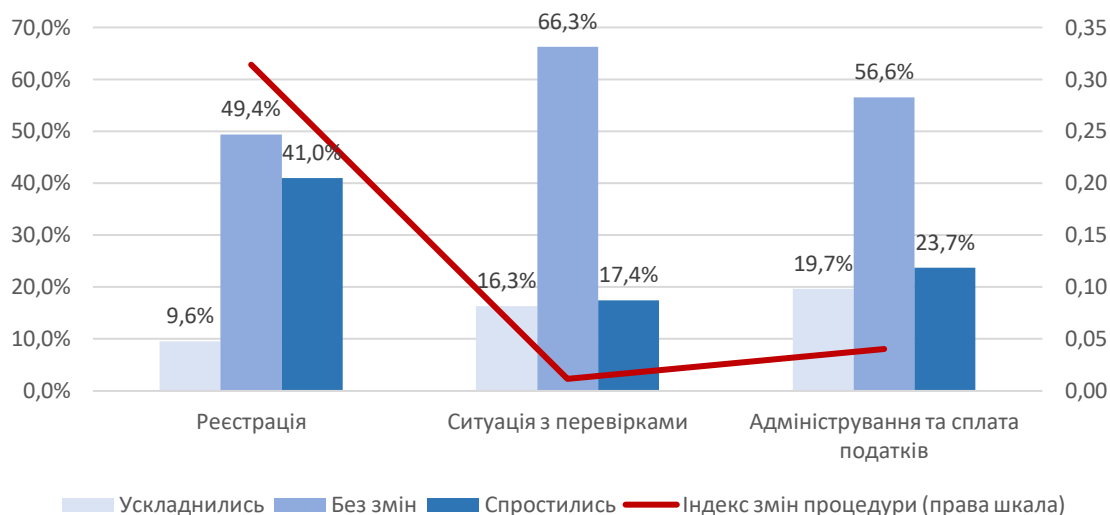
Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (54,1%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працівників (32,6%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (13,4%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,19, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращилась.

41,0% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 9,6% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,31²⁰. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

²⁰ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка змін в адміністративних процедурах (Дніпро)

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (56,6%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. З тих, що залишились, 23,7% вважають що сплата податків стала простішою, та 19,7% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати близький до нуля: його значення складає +0,04.

Індекс змін у проходженні перевірок має додатне значення, але близьке до нуля: +0,01. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 16,3% і є дещо меншою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (17,4%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (66,3%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,12.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст в цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.
- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування, зокрема через створення та забезпечення діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Житомир

11 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Житомир (англ. Zhytomyr) – адміністративний центр Житомирської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Житомирського району, але не входить до складу району.

У вересні 2018 році було створено Житомирську міську об'єднану територіальну громаду. До її складу ввійшли Житомирська міська рада (місто Житомир) та Вересівська сільська рада (село Вереси).²¹

Місто поділяється на два міські райони – Богунський та Корольовський. Згідно з рішенням міської ради до наступних місцевих виборів продовжують виконувати свої функції Богунська та Корольовська районні ради у м. Житомирі.²²

Розташування

Місто Житомир розташовано на річці Тетереви в північно-західній частині України.

Житомир знаходиться в південній частині регіону. Територія міста оточена Житомирським районом. Поблизу Житомира знаходиться місто Бердичів, друге найбільше за кількістю населення в області (75 тис. осіб станом на 1 січня 2019 року). Серед інших великих міст регіону також Коростень (64 тис. осіб) та Новоград-Волинський (57 тис. осіб).

Найближче розташовані до Житомира такі обласні центри – Рівне, Хмельницький, Вінниця та Київ.

Демографічна ситуація

²¹ Див. <https://decentralization.gov.ua/gromada/685#>

²² Див. [http://zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=6021](http://zt-rada.gov.ua/?3398[0]=6021).

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Житомира становила 264 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Житомирської області. На нього припадає більше п'ятої частини населення регіону (21,6%).²³

У структурі населення Житомира, як і в цілому по країні, переважають жінки (54%). На 1000 жінок припадає 853 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років осіб становить 70,4% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 421 особа від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Житомирі спостерігалось природне скорочення населення (-4) на 1000 наявного населення). При цьому коефіцієнт смертності становив 12,3, а коефіцієнт народжуваності – 8,3.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Житомира у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	3	4,6	7,7	0,02%	6,8%	16,7%
МСП	16167	63,5	38,3	99,98%	93,2%	83,3%
середні підприємства	126	24,5	19,5	0,78%	36,0%	42,3%
малі підприємства	2560	14,1	11,5	15,83%	20,7%	25,0%
з них						
мікро	2135	5,4	4,3	13,20%	7,9%	9,3%
ФОП	13481	24,9	7,4	83,37%	36,6%	16,0%
Всього	16170	68,1	46,0	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Житомирській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Житомирі налічувалося 16,2 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 126 одиниць середніх підприємств, 2,6 тис. малих підприємств та 13,5 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 3. Таким чином, лише 16,6% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні

²³ Тут і далі в профілі Житомира використано дані управління статистики в Житомирській об

в цілому), що є одним із найнижчих показників серед міст дослідження.

За кількістю суб'єктів підприємництва Житомир знаходиться на 17-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає 32,8% від загальної кількості суб'єктів господарювання Житомирської області. Таким чином, у Житомирі дещо менша концентрація бізнесу регіону порівняно з іншими обласними центрами, що, можливо, зумовлено наявністю інших достатньо великих міст у регіоні (напр., Бердичева, Коростеня та Новограда-Волинського).

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зменшилася на 3,9% порівняно з 2017 роком, хоча в цілому по країні цей показник зріс на 1,9%. Відбулося це за рахунок падіння кількості ФОП на 5,9%, хоча на рівні країни їхня кількість зростала (1,2). Водночас, зростала кількість малих (на 8%) та середніх (3,3%) підприємств.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Житомирі налічувалося 606 суб'єктів МСП, що є одним із найнижчих показників серед обраних міст (18-та позиція). Це може свідчити, що в Житомирі сектор МСП може бути менш активний порівняно з іншими обласними центрами.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Житомира було зайнято 68,1 тис. осіб, що на 0,5% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає близько третини (34,7%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Житомирської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Житомира становила 93,2% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що більше

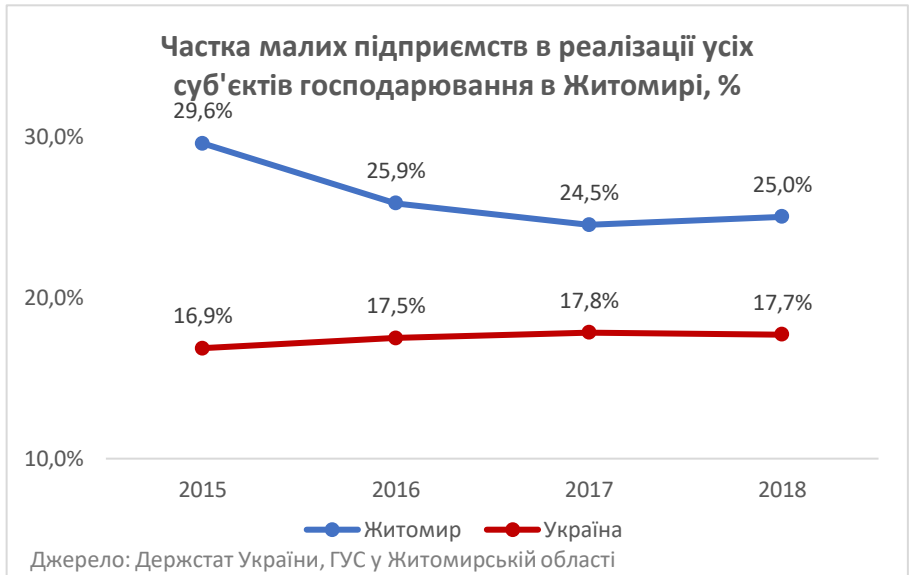
на 11,7 відсоткових пунктів перевищує показник для всієї України (81,5%). Це зокрема зумовлено меншою роллю великого бізнесу у створенні робочих місць у місті. Більше половини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 36,6% зайнятих, а малі підприємства – 20,7%.

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання зайнятості для сектору МСП в цілому та великих підприємств Житомира є недоступною. У 2018 році кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста залишилася на рівні 2017 року (по країні зменшилася на 1,1%). Кількість зайнятих на ФОП зросла на 1,5 тис. осіб або 5,5% (ріст на 10,5% в Україні).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Житомирська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 10% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Житомирі статус безробітного мали 1321 особи, а кількість вакансій становила 639. Навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 2 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Житомира становив 46 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 10,3%, що на 2,2 відсоткових пункти більше за показник для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадає 36% загального обсягу реалізованої продукції регіону.

На сектор МСП у місті припадало 83,3% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). Половину від цього обсягу забезпечують середні підприємства (42,3% від загального обсягу реалізації усіх суб'єктів).

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання обсягу реалізованої продукції для сектору МСП в цілому та великих підприємств Житомира є недоступною. Однак у 2018 році малі підприємства продемонстрували реальний ріст реалізації (товарів та послуг) лише на 12,6% порівняно з 2017 роком (7,5% показник на рівні країни). Окрім того, на 10% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Житомира.

За даними Головного управління статистики у Житомирській області²⁴, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції Житомира становив 17,1 млрд. грн. З них приблизно 9,9 млрд. або 58,2% припадало на переробну промисловість. Зокрема 3,6 млрд. грн. або 21% забезпечив виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів²⁵. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої продукції (1,8 млрд. грн. або 10,5%). Серед інших видів діяльності виділяються металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (приблизно 1,4 млрд. або 8,3%) текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (1,1 млрд. грн. або 6,6%), виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (0,9 млрд. грн. або 5,3%).

Капітальні інвестиції

²⁴ Дані щодо обсягів реалізації за видами промислової діяльності сформовано за функціональним принципом (за однорідними продуктами). Житомир – 2018. Статистичний збірник.

²⁵ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

У 2018 році на Житомир припадало майже 2,3 млрд. грн.. капітальних інвестицій. Це більше третини (35,3%) від обсягу капітальних інвестицій у Житомирській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 11,7 тис. грн, що дещо нижче від показника на рівні країни – 13,7 грн. на 1 особу. Це 16 показник серед міст у дослідженні Майже дві третини капітальних інвестицій (62,3%) було профінансовано за рахунок власних коштів підприємств та організацій. Ще 17,7% профінансовано за рахунок коштів місцевого бюджету, 11,1% - коштів державного бюджету, а 6,8% - кредитів банків та інших позик.

Експорт

За даними Держстату, у 2018 році обсяги експорту товарів із міста Житомира становили 176,6 млн. дол. США, що на 13,1% більше порівняно з 2017 роком. За цим показником Житомир посів 15-ту позицію серед міст, для яких доступні відповідні статистичні дані. Експорт послуг зріс на 19,9% і досягнув 24,7 млн. дол. США (теж 15-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то у 2018 році близько третини експорту (34,2%) було забезпечено продукцією сільського господарства та харчової промисловості. Серед інших товарів, зокрема 16,3% припало на вироби з чорних металів, 14,5% на деревину і вироби з деревини, 6,5% на одяг із текстилю та інші текстильні речі.

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Житомир припадало 95,2 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 10,7 млн. дол. США або 12,7% перевищував показник на початку 2018 року. Це один із найвищих показників зростання серед усіх міст у дослідженні. Станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Житомирі припадало 359,4 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Житомирська область посідає лише 17-ту позицію за обсягом прямих інвестицій (акціонерного капіталу) серед усіх регіонів країни. Водночас, у місті було зосереджено 37,3% прямих інвестицій Житомирської області.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»²⁶, місто Житомир посіло 14-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,8 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що свідчить про певний рівень невдоволення місцевих жителів комфортом у місті. За рівнем медичних послуг Житомир посідає 11-те місце, 12-те – за рівнем розвитку промисловості, 9-те – за рівнем послуг спортивних закладів.

У рамках цього ж дослідження Житомир відстає за рівнем безпеки за відчуттям громадян. Значення відповідного індексу для Житомира є 1,4 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто посідає 20-те місце серед 24 міст дослідження. Близько половини опитаних (46%) відповіли, що відчувають себе швидше в безпеці або цілком безпечно після настання темряви. Стільки ж респондентів відповіли, що почуваються більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Житомирі

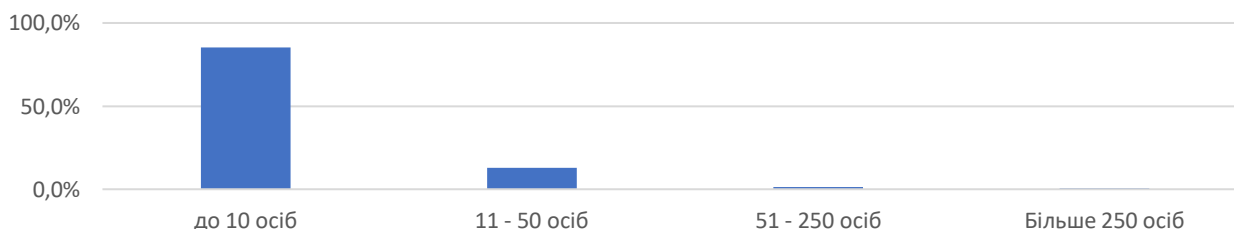
Опис вибірки

В опитуванні в Житомирі взяли участь 212 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 156 (29,4%) підприємств-юридичних осіб та 86 (40,6%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 64,0% юридичних осіб та 36,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (85,4%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 12,7% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 1,4%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

Розподіл опитаних СПД за розміром (Житомир), %

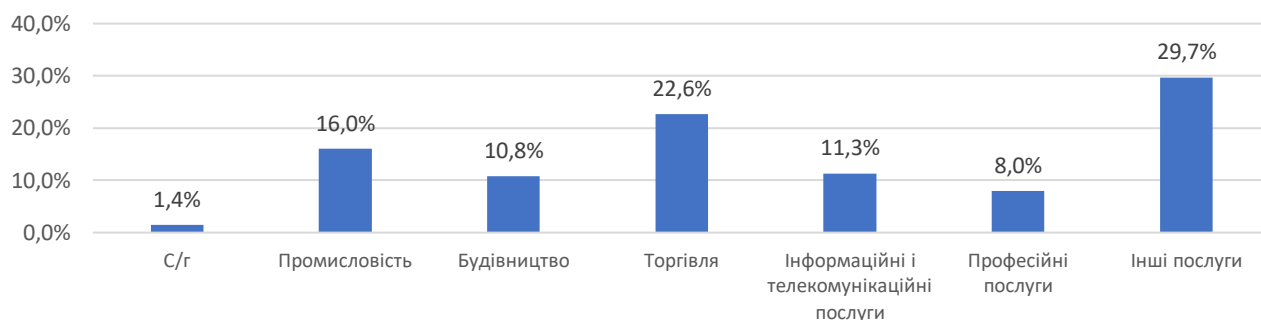

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Житомира представляють різноманітні галузі економіки. 22,6% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 16,0% працюють у промисловості, 10,8% у будівництві, 1,4% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (49,1%). Інформаційні та телекомунікаційні послуги надають 11,3% респондентів, а професійні послуги – 8,0%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг), припадає 29,7% опитаних.

²⁶ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Розподіл опитаних СПД за сектором (Житомир), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (79,2%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 20,8% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Житомирі 70,0% власників бізнесу - чоловіки, 30,8% - жінки. При цьому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 72,8% проти 27,2%.

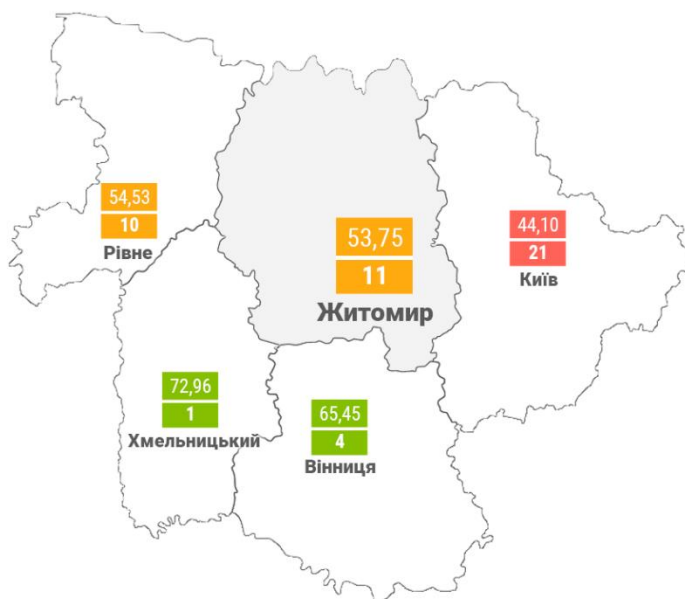
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 71,9%, а жінки 28,1%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 62,8% проти 37,2%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 67,7%, а жінки – 31,3%.

Середній вік власників бізнесу в Житомирі становить 42,4 року (42,8 року по Україні), причому в Житомирі власники ФОП у середньому на 4 роки молодші від власників-юридичних осіб (39,2 року проти 43,7 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Житомира

Згідно з результатами дослідження місто Житомир посіло 11-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 53,75 бала. Таким чином, Житомир належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Житомира з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться два лідери рейтингу – Хмельницький (1-ше місце) та Вінниця (4-те місце). Хоча поблизу Житомира розташований і Київ, який належить до групи міст із низьким ІКМ (21-ше місце).

Розташування в середині рейтингу є результатом розташування міста в різних частинах рейтингу в рамках різних компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Прозорість та відкритість даних (5-те місце);
- Доступ до публічного майна (7-ме місце);
- Ресурси для розвитку (8-ме місце).

Найслабкіші компоненти:

- Вартість дотримання законодавства (21-ше місце);
- Безпека ведення бізнесу (20-те місце);
- Започаткування бізнесу (15-те місце);
- Неформальна платежі та корупція (15-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Житомир отримало 4,49 бала, що є 15-м за величиною показником серед усіх міст. Через проблеми при реєстрації бізнесу цей компонент є одним із проблемних для міста.

Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Житомирі довше ніж у середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 6,7 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 2,5 дня, що на день швидше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня. У Житомирі 13,8% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст. Також це на 5 в. п. перевищує показник для всіх міст (8,8%). Однак 75,2% підприємців змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що перевищує показник для країни (70,7%).

У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Житомирі було необхідно 34,6 дня, що більш як на 2 дні довше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Водночас у місті менш гострими є проблеми зі швидкістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Житомирі цей показник становить 20,9 дня, що є найнижчим показником серед міст у дослідження. У Житомирі можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 10,7 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Однією з причин низьких результатів щодо реєстрації бізнесу може бути велике навантаження на реєстраторів бізнесу в місті. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Житомирі припадає лише 5 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів).

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» місто Житомир отримало 5,65 бала і посіло 7-му сходинку. Увійти до списку лідерів Житомиру завадила проблема з документами на власність. 28,2% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Зокрема це 44,1% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). При цьому тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Житомирі

становила в середньому лише 39,1 дня, що є одним із найкращих показників серед досліджених міст (72,4 дня – середній показник для всіх опитаних).

У Житомирі 16,2% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того 34,1% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних). Таким чином підприємці Житомира більш як у 2 рази краще забезпечені інформацією про муніципальну нерухомість ніж про землю.

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Житомир посідає 5-ту позицію з 7,23 бала. У Житомирі респонденти переважно високо оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Житомирі найкраще оцінили доступ до інформації про місцеві закупівлі – 23,3% оцінок «добре» та «відмінно», що є найкращим показником серед усіх міст (тоді як серед усіх опитаних цей відсоток становить 17,3%). Якщо в середньому для всіх міст 13,9% усіх опитаних респондентів позитивно оцінили доступ до місцевих регуляторних актів, то в Житомирі цей показник становить 15,6% опитаних. Водночас, доступ до інформації про місцевий бюджет у Житомирі оцінили найнижче – на рівні 12,2% у порівнянні з 10,2% серед усіх опитаних.

4. Вартість дотримання законодавства

Кількість днів, які підприємці витрачають на спілкування з інспекторами, та кількість їх відвідувань є проблемними компонентами для Житомира при визначенні вартості дотримання законодавства. Місто посіло 21-ше місце з 5,87 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Житомирі підприємці в середньому витрачають 4,1 дня на дотримання місцевих регулювань, що майже не відрізняється від середнього показника по країні – 4 дні, причому на виконання місцевих регулювань у Житомирі витрачають в середньому 3,1% річного доходу, що є нижчим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Житомирі підприємців частіше ніж респондентів інших міст відвідують інспектори міської влади (у середньому 0,86 рази в місті на рік проти 0,7 рази на рік на рівні країни). У результаті середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять майже тиждень, що на два дні більше ніж середній показник по країні. (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є досить слабкою характеристикою Житомира. Місто отримало 6,97 бала і посіло 9-ту сходинку. Середній результат Житомира було забезпечено поєднанням таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків, достатньо низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів, менша обтяжливність місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Житомирі повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 26,6% річного доходу, що майже не відрізняється від середнього результату для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливність адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Житомирі становили 56,7 дня, що менше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то лише для 17,1% респондентів у Житомирі вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Житомирі 5,0% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів упродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Житомир посів 15-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,67 бала. Результат Житомира зумовлений такими факторами, як приблизно середній рівень поширення «неформальних платежів» та нижчий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

Зокрема, у рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 9,6% респондентів у Житомирі повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 28,4% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Житомир отримав одні з найгірших результатів та посідає 20-те місце, набравши 4,05 бала. Такий низький результат місто отримало через достатньо високий відсоток тих представників бізнесу, що постраждали від рейдерства чи інших злочинних дій.

За даними опитування, майже кожен другий респондент (44,8%) у Житомирі вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що майже на 1 в. п. менше показника для всієї країни (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Проте в Житомирі ситуація з рейдерством виглядає дещо гіршою, адже там 3,3% респондентів зазнавали таких дій.

У Житомирі 16,7% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу. А це один із найвищих показників серед усіх міст у дослідженні. На рівні країни цей показник становив 14,3% респондентів. Водночас втрати від злочинних дій респонденти оцінили на рівні 14,6% до річного доходу, що є одним з найвищих показників в Україні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Житомирі бізнес витрачає в середньому 2,9% річного доходу, що дещо перевищує середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Житомир посіло 9-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 5,23 бала. Місто продемонструвало середні результати в рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Житомир отримав 5,63 бала (10-ий найвищий результат). Підприємці Житомира зокрема більш позитивно ніж в середньому серед опитаних оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. 20,5% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 41,2% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3%

середній показник для всіх міст), а 37,5% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Водночас за «твердими» даними місто Житомир отримало 7 балів із 10. У міській раді відсутня міська антикорупційна лінія. Крім того, у місті відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу. Також проблемою Житомира можуть бути невстановлені межі міста.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Житомирі бізнес відчуває менше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 4,83 бала, 8-ий найвищий результат. У Житомирі 6,8% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробленні місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Крім того, 8,3% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Житомир посідає 8-му позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,94 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 7-му сходинку, отримавши 6,13 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Житомирі 10,1% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Проте лише 11,2% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Житомирі, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас майже дві третини респондентів (62,1%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 72% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є третьою найбільшою проблемою підприємців у Житомирі відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 34,9% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Житомирі було 4 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно на рівні середнього показника для досліджених міст (3,6 вакансії)²⁷. Частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у місті – 70,4% (станом на 1 січня 2019 року), що є одним із найвищих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%²⁸. Таким чином порівняно з іншими містами і країною в цілому в Житомирі може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 16-ту сходинку, отримавши 3,80 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то

²⁷ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Житомирського обласного центру зайнятості, <https://zhy.dcz.gov.ua/analytics/78> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Житомирській області

²⁸ За даними Держстату України, ГУС у Житомирській області

в Житомирі цей показник становить лише 0,5%, що є одним із найнижчих значень серед усіх міст. Водночас 78,4% опитаних СПД Житомира вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для всіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 136 тис. грн. на 10 тис. бізнесів.²⁹ Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими, або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. В середньому в Житомирі було необхідно біля 64 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу» Житомир посідає 9-ту сходинку (4,87 бала). За даними опитування, 7,6% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче за середній показник для всіх міст (11%). При тому 57,8% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно», що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (48,6% - серед усіх опитаних).

36,5% опитаних СПД вказують про існування в Житомирі центрів підтримки бізнесу, що є вищим показником ніж в середньому для всіх опитаних (32,6%). Крім того, «тверді» дані підтверджують, що в місті станом на кінець 2019 року існувало два об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створені за участі органів міської влади. Це КУ Агенція розвитку міста та КП Центр інвестицій Житомирської міської ради. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Житомирі лише 36,6% опитаних СПД знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Це один із найнижчих показників серед досліджених міст. Однак членами таких організацій є 12,1 опитаних компаній та ФОП, що приблизно відповідає показнику для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Житомир посіло 13-ту позицію (4,65 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

22,9% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найвищих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Однак представники бізнесу Житомира менше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому всі опитані. 6,2% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на

²⁹ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено за допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

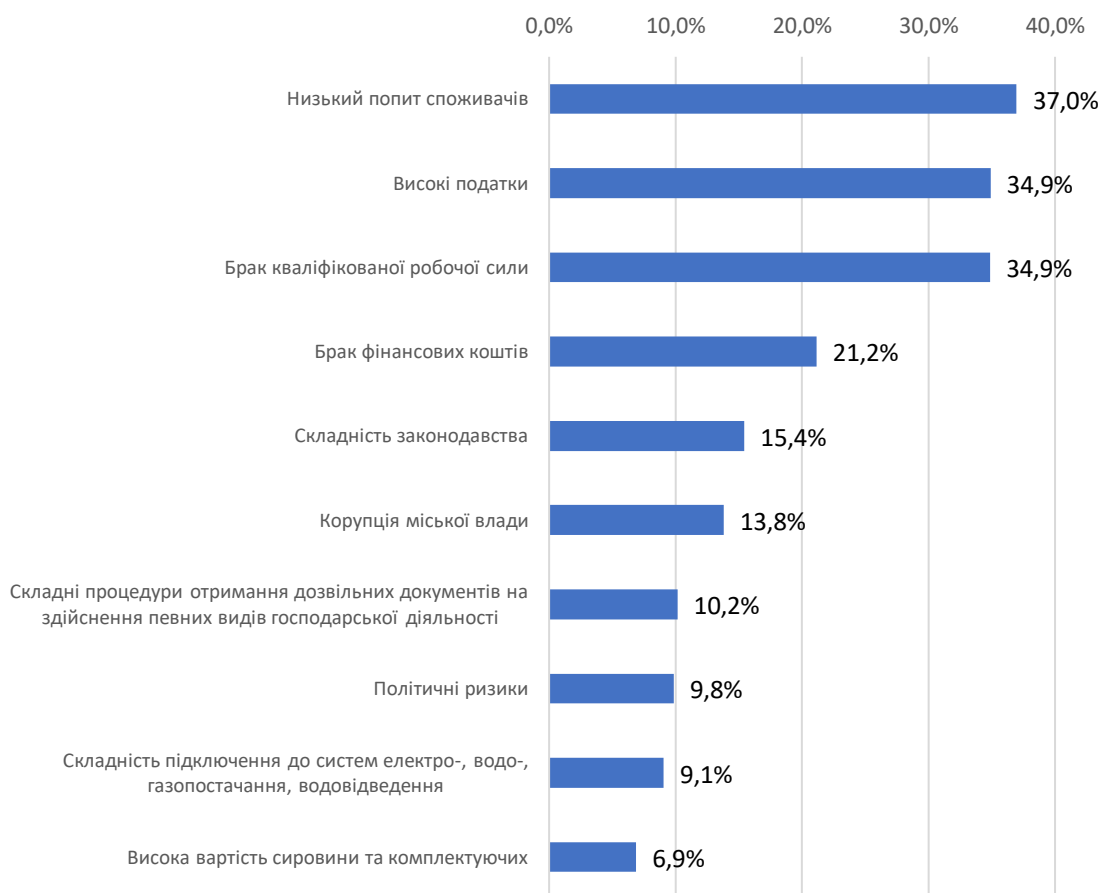
винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Житомирі дають високу оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,97 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Однак у Житомирі рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (37,1% проти 40,2%). Лише 1,8% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це нижче ніж показник для всієї країни (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують середній рівень вдовolenості підприємців Житомира станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Житомирі. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як низький попит споживачів, високі податки та брак кваліфікованої робочої сили. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних (відповідно 37,0%, 34,9 та 34,9%) Таким чином, у Житомирі, як і в низці інших міст, проблема низького попиту є найбільш гострою, а тому випередила проблему високих податків, яка очолює рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Житомирі, %

Брак фінансових коштів називає перешкодою кожен п'ятий респондент (21,2%). Складність законодавства перешкоджає 15,4% опитаних, дещо менше заважає корупція міської влади (13,8%).

Кожен десятий респондент називає серед перешкод складність процедури отримання дозвільних документів (10,2%), політичні ризики (9,8%) та складність підключення до систем електро-, водо-, та газопостачання, водовідведення (9,1%). Якщо в цілому по країні до рейтингу топ-10 перешкод входить війна на Сході України, то в Житомирі її місце зайняла висока вартість сировини та комплектуючих (6,9% опитаних).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Житомирі

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс-бізнес клімату МСП у Житомирі дорівнює 0,19 (12-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,08), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

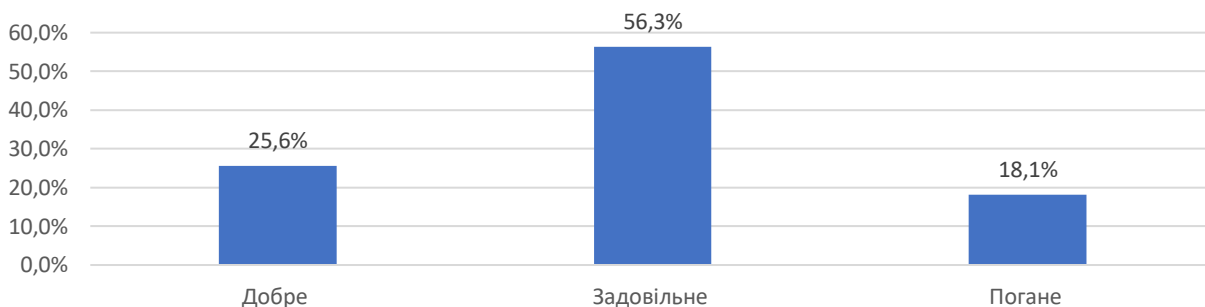
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Житомирі має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (52,3%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 41,7% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 3,5% планували скоротити бізнес, а 2,5% – закрити його. Балансовий індекс³⁰ дорівнює +0,46 (на рівні країни +0,45).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Житомирі більшість опитаних СПД (56,3%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (25,6%) або погане (18,1%). Таким чином, позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,07 (на рівні країни +0,05).

³⁰ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Житомирі, % опитаних

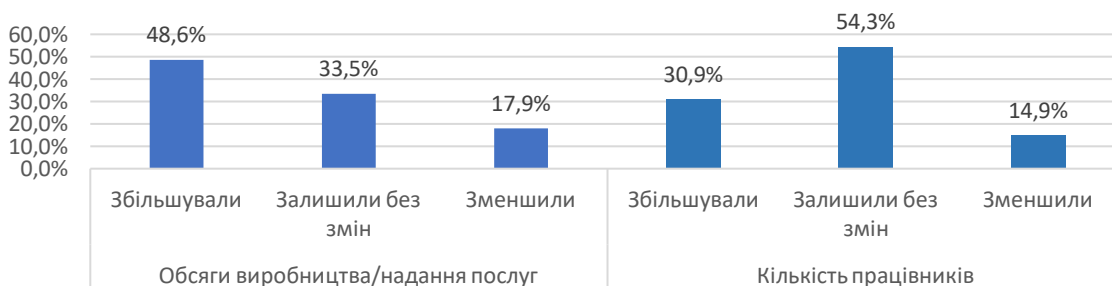
Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Майже половина опитаних СПД (46,8%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 31,3% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 21,9% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення - -0,09. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Житомир), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (48,6%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (33,5%) не змінювали обсягів, а 17,9% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,31 (на рівні значення для всіх опитаних), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Житомирі, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (54,3%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (30,9%) зросла, майже вдвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (14,9%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +16, що дорівнює показнику для всіх опитаних в цілому (+0,16).

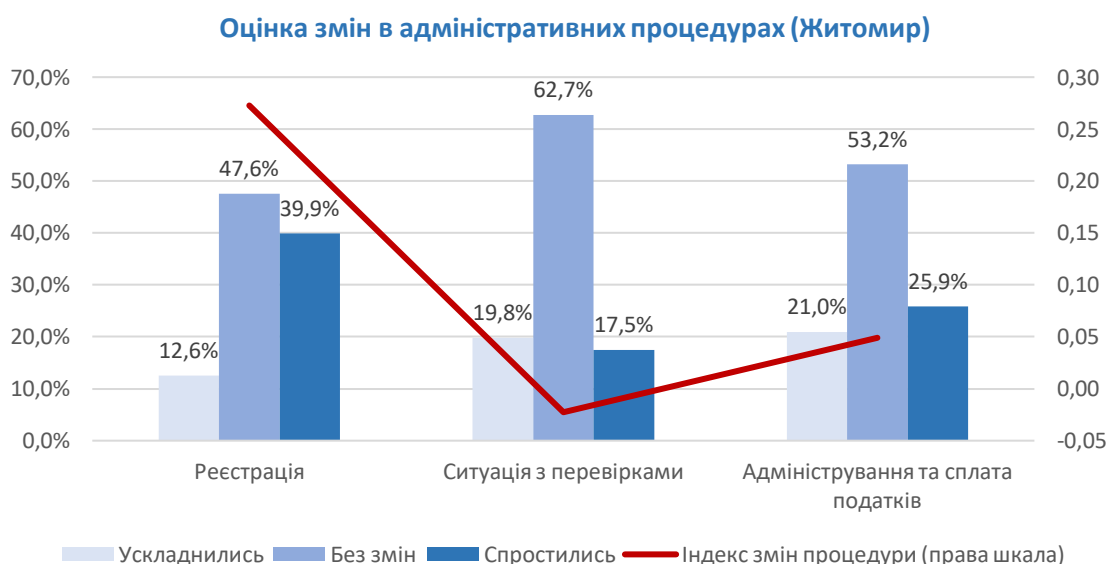
Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

39,9% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчули змін у цій процедурі за вказаний час, і частина респондентів – 12,6% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,27³¹. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (53,2%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 25,9% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 21,0% тих, для кого вона ускладнилась. Індекс зміни процедури адміністрування сплати податків становить +0,05.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення, близьке до нуля: -0,02. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 19,8% і є дещо вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (17,5%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (62,7%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,10.

³¹ Розрахований як середнє всіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно створити та забезпечити функціонування необхідних елементів системи боротьби з корупцією на місцевому рівні (міська антикорупційна гаряча лінія).
- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Запоріжжя

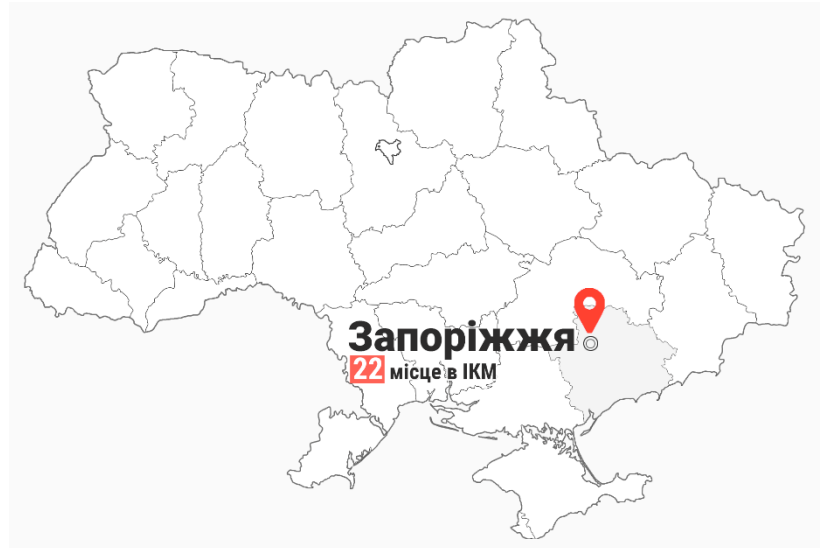
22 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Запоріжжя (англ. Zaporizhzhia) – адміністративний центр Запорізької області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Запорізького району, але не входить до складу району.

Запоріжжя поділяється на сім адміністративних районів: Олександрівський, Заводський, Комунарський, Дніпровський, Вознесенівський, Хортицький, Шевченківський. Кожен район має власну районну адміністрацію Запорізької міської ради.³²

Розташування

Місто Запоріжжя знаходиться на берегах річки Дніпра на південному сході України.

Запоріжжя розташовано на північному заході Запорізької області. Територія міста прилягає до Запорізького та Вільнянського районів області. Поблизу Запоріжжя немає інших великих населених пунктів регіону. Однак у регіоні є великі міста, чисельність населення яких перевищує 100 тис. осіб, - Мелітополь та Бердянськ.

Найближчі до Запоріжжя обласні центри – Херсон, Дніпро, Донецьк.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Запоріжжя становила 734,8 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Запорізької області. На Запоріжжя припадає майже половина населення регіону (43,1%), що є одним із найвищих показників серед усіх обласних центрів країни.³³

У структурі населення Запоріжжя, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,9%). На 1000 жінок припадає 822 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 68,6% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 458 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

³² Див. більше <https://zp.gov.ua/uk/page/rajony>.

³³ Тут і далі в профілі Запоріжжя використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Запорізькій області.

У 2018 році в Запоріжжі спостерігався найвищий серед обласних центрів коефіцієнт природного скорочення населення (-8,2 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт смертності був одним із найвищих (14,5), а коефіцієнт народжуваності – 6,7.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Запоріжжя у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	21	79,5	164,4	0,05%	33,9%	59,6%
МСП	38206	155,2	111,5	99,95%	66,1%	40,4%
середні підприємства	318	64,1	57,0	0,83%	27,3%	20,7%
малі підприємства	8691	37,4	39,4	22,74%	15,9%	14,3%
з них						
мікро	7663	17,3	14,8	20,05%	7,4%	5,4%
ФОП	29197	53,8	15,0	76,38%	22,9%	5,5%
Всього	38227	234,7	275,9	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Запорізькій області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Запоріжжі налічувалося 38,2 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 318 одиниць середніх підприємств, 8,7 тис. малих підприємств та 29,2 тис. фізичних осіб-підприємців). Водночас великих підприємств було 21, що є третім найвищим показником після Києва та Дніпра.

За кількістю суб'єктів підприємництва Запоріжжя

знаходилося на 6-й сходинці серед обраних для дослідження міст. Крім того, на місто припадає більше половини (51,4%) від загальної кількості суб'єктів господарювання Запорізької області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону. Водночас у розрахунку на 10 тис. жителів налічувалося 513 суб'єктів МСП (434 по Україні в цілому).

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зменшилася на 2,8% порівняно з 2017 роком, хоча відповідний показник на рівні країни зростав (+1,9%). Це відбулося за рахунок зменшення кількості

ФОП на 4,5%, незважаючи на їхнє зростання по країні в цілому. Проте у Запоріжжі збільшилася кількість середніх (на 3,9%) та малих (на 3,5%) підприємств.

За підсумками 2018 року, аж 23,6% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП. Це третій найвищий в Україні показник після Києва та Дніпра.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Запоріжжя було зайнято 234,7 тис. осіб, що на 1% менш ніж у 2017 році. Водночас у всій країні відповідний показник зріс на 4,8%. На Запоріжжя припадає 65,1% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Запорізької області, що є найвищим показником серед міст у дослідженні.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Запоріжжя становила 66,1% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що приблизно на 15 відсоткових пунктів менше за показник для всієї України (81,5%). Це, зокрема, зумовлено значною вагою великого бізнесу у створенні робочих місць у місті. На великі підприємства у 2018 році припадало 79,5 тис. зайнятих або більше третини (33,9) від усіх зайнятих на суб'єктах господарювання міста.

Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на МСП міста Запоріжжя зменшилася на 1,2% (по Україні – 5,7%). Це єдиний негативний показник серед міст, за якими доступна інформація про кількість зайнятих для сектору МСП. Зокрема в місті на 5,2% зменшилася зайнятість на середніх підприємствах (при зростанні 5,8% на рівні країни) та на 3% на малих (по країні також зменшення на 1,1%). Водночас спостерігалось зростання кількості зайнятих на ФОП (2,8 тис. осіб або 5,5%), що відповідало загальній тенденції по країні (ріст на 10,5%). Подібно до МСП кількість зайнятих у Запоріжжі також зменшилася на великих підприємствах - на 0,6%.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Запорізька область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 9,9% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Запоріжжі статус безробітного мали 3805 осіб, а кількість вакансій становила 595. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 6-ти осіб на одну вакансію, що було одним із найбільших показників серед міст дослідження. Зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Запоріжжя становив 275,9 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на

індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 6,5%, що на 1,6 в. п. менше від показника для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало 79,1% загального обсягу реалізованої продукції Запорізької області, що є найвищим показником серед міст дослідження.

На сектор МСП у місті припадало лише 40,4% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%), що є одним із найнижчий показників серед усіх міст дослідження. Це зумовлено, зокрема, наявністю розвиненого великого бізнесу в місті.

У 2018 році суб'єкти МСП Запоріжжя продемонстрували реальне зростання реалізації продукції на 8,9% порівняно з 2017 роком (8,1% показник на рівні країни). Водночас показник великих підприємств був дещо меншим – 4,9% (на рівні країни – 8,2%). Зростання реалізації сектору МСП відбулося насамперед завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції середніх підприємств на 10,1%, малих підприємств на 7,1% та ФОП на 8,9%.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Запоріжжя.

За даними Головного управління статистики у Запорізькій області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Запоріжжі становив 157,1 млрд. грн. Із них майже 143 млрд. грн. або 91% припадало на переробну промисловість. Зокрема, 84,3 млрд. грн. або 53,7% забезпечило металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування³⁴. На другому місці в переробній промисловості знаходиться машинобудування, крім ремонту і монтажу машин та устаткування (23,2 млрд. грн. або 14,8%). Серед інших видів діяльності виділяються виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (13,7 млрд. грн. або 8,7%) та виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції (4,9 млрд. грн. або 3,1%).

Капітальні інвестиції

³⁴ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

У 2018 році на Запоріжжя припадало більше 9,7 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 61,8% від обсягу капітальних інвестицій у Запорізькій області. Серед обраних для дослідження міст більший внесок в обсяг капітальних інвестицій регіону в міста Харкова.

За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 13168 грн., що приблизно дорівнює показнику на рівні країни – 13746 грн. Таким чином, у Запоріжжі 10-й найвищий показник серед усіх міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів із Запоріжжя становили майже 3 млрд дол. США, що на 18% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, Запоріжжя знаходиться на 2-й позиції серед міст дослідження (після Києва), за якими доступні відповідні статистичні дані.

Водночас, обсяги експорту послуг зросли на 6,3% і досягнули 177,6 млн дол. США (5-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі товарами Запоріжжя, то більше двох третин експорту забезпечила продукція металургійної галузі (2075,2 млрд. дол. США або 70,4%). Окрім того, необхідно виділити продукцію машинобудування, адже на Розділ XVI УКТЗЕД (Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання) припало 15,3% експорту. Ще 7,8% забезпечила продукція сільського господарства та харчової промисловості, а 3,6% - продукція хімічної промисловості та пов'язаних галузей.

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Запоріжжя припадало 855,6 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 8,7 млн. дол. США або 1% менший від показника на початку 2018 року. Таким чином, обсяги інвестицій майже не змінилися впродовж 2018 року. Станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Запоріжжі припадало 1159,1 дол. США.

Необхідно зазначити, що Запорізька область в цілому посідає 8-му сходинку за обсягом іноземних інвестицій серед інших регіонів України, причому на початку 2018 року на Запоріжжя припадало майже 95% прямих інвестицій регіону, що підкреслює центральну роль Запоріжжя в економіці регіону.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті. Окрім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»³⁵, місто Запоріжжя посіло 21-ше місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,6 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»). Це свідчить про незадоволення мешканців рівнем комфорту порівняно з іншими великими містами України. Дещо краща ситуація в місті у сфері транспортної інфраструктури (7-ме місце), доріг (16-те місце) та розвитку промисловості (15-те місце).

У рамках цього ж дослідження Запоріжжя є одним із найменш безпечних міст в Україні за відчуттям громадян. Значення відповідного Індексу для Запоріжжя є 1,4 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»). За даним показником, місто посідає 22-ге місце серед 24 досліджуваних міст. 52% опитаних мешканців відчувають себе скоріше в небезпеці або повністю в небезпеці після настання темряви. А 43% опитаних почуваються скоріше безпечно або цілком безпечно.

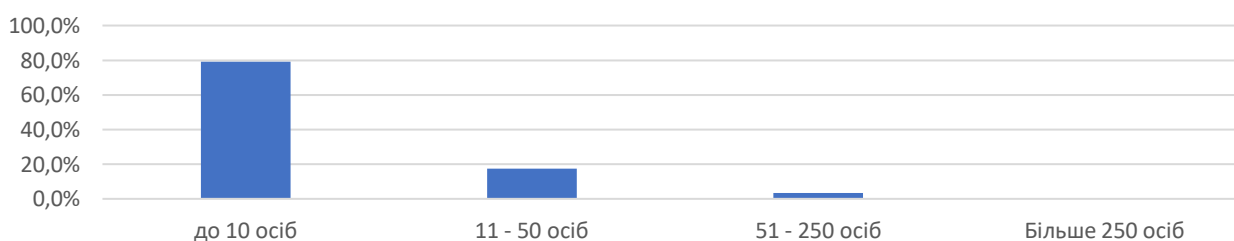
Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Запоріжжі **Опис вибірки**

В опитуванні в Запоріжжі взяли участь 200 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 153 (76,5%) підприємства-юридичні особи та 47 (23,5%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 77,0% юридичних осіб та 23,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (79,0%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 17,5% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 3,5%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Запоріжжя), %

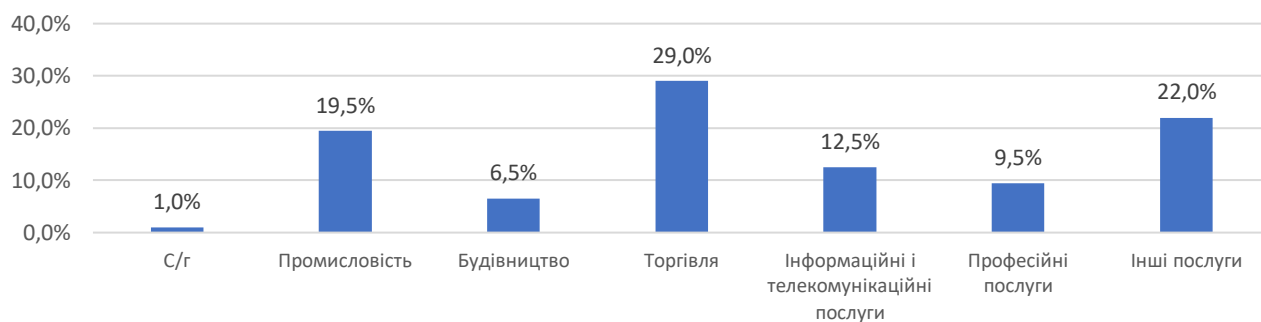

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Запоріжжя представляють різноманітні галузі економіки. 29,0% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 19,5% працюють у промисловості, 6,5% у будівництві, 1,0% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (44,0%). Інформаційні та телекомунікаційні послуги надають 12,5% респондентів, а професійні послуги – 9,5%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 22,0% опитаних.

³⁵ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Запоріжжя), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (82,0%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 18,0% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Запоріжжі 68,7% власників бізнесу - чоловіки, 31,3% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 72,2% проти 27,8%.

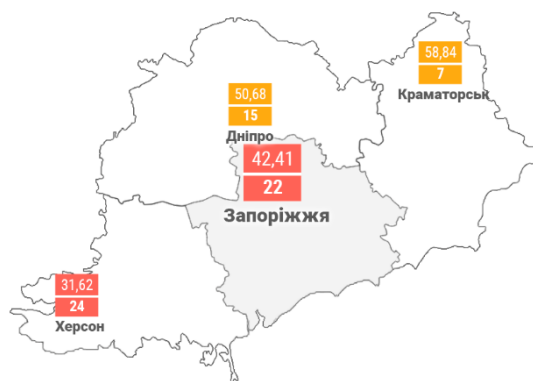
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 74,7%, а жінки 25,3%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 53,2% проти 46,8%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 69,8%, а жінки – 30,2%.

Середній вік власників бізнесу в Запоріжжі становить 44,0 року (42,8 року по Україні). При тому в Запоріжжі власники ФОП у середньому на 8 років молодші від власників юридичних осіб (37,9 року проти 45,3 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Запоріжжя

Згідно з результатами дослідження місто Запоріжжя посіло 22-гу сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 42,41 бала. Таким чином, Запоріжжя належить до групи міст із низьким ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Запоріжжя з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, які належать до груп із низьким та середнім ІКМ. Поруч розташований Херсон, які посів останню 24-ту сходинку (32,62 бала).

Результати міста зумовлені низькими оцінками для більшості компонентів.

Найсильніші компоненти:

- Прозорість та відкритість даних (12-те місце).

Найслабкіші компоненти:

- Доступ до публічного майна (24-те місце);

- Безпека ведення бізнесу (22-ге місце);
- Підтримка інновацій (22-ге місце);
- Лідерство міської влади (21-ше місце);
- Неформальні платежі та корупція (19-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Запоріжжя отримало 4,94 бала, що є лише 13 за значенням показника серед усіх міст. Через проблеми з тривалістю реєстрації бізнесу цей компонент є одним із проблемних для міста. Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Запоріжжі довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 6,3 дня проти 6,1 дня. Окрім того, внесення змін до реєстру потребувало в середньому 5,2 дня, що є одним із найвищих показників серед усіх міст (3,6 дня – середнє значення для усіх опитаних).

У Запоріжжі 13,8% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є одним із найвищих показників серед усіх міст. Значення показника для Запоріжжя на 5 в. п. перевищує показник для всіх міст (8,8%). Однак 70,6% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що майже на рівні показника для країни (70,7%). У результаті, на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Запоріжжі було необхідно 44,5 дня, що є найбільшим результатом серед міст у дослідженні (32,1 дня – середній показник для всіх опитаних).

Водночас, у місті менш гострими є проблеми зі швидкістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Запоріжжя цей показник становить лише 22,6 дня, що є одним із найнижчих показників серед міст у дослідженні. Однак у Запоріжжі необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 13,6 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Необхідно зауважити, що статистичні дані свідчать про помірно порівняно з іншими містами навантаження на реєстраторів бізнесу в місті. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Запоріжжі припадає приблизно 9 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів). При тому в місті один із найнижчих показників кількості бізнесів на 10 тис. населення. Тому однією з додаткових причин низьких оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути нижчий рівень надання реєстраційних послуг.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна», Запоріжжя отримало 2,67 бала і посів останню 24-ту сходинку. У рамках окремих індикаторів місто переважно продемонструвала низькі результати. Лише 25,5% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Зокрема це 39,5% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Запоріжжі становила в середньому 278 днів, що є найбільшим показником серед досліджених міст (72,4 дня).

Якщо проаналізувати доступність інформації щодо комунальної власності, то більш проблемно виглядає ситуація із землею. Лише 15,1% респондентів повідомили про доступність інформації щодо

наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Однак 28,1% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Запоріжжя посідає 12-ту позицію з 5,76 бала. У Запоріжжі респонденти вище середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі. У Запоріжжі найкраще оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 22,2% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних, і за цим пунктом місто отримало одну з найвищих оцінок. Якщо в середньому для всіх міст 13,9% усіх респондентів позитивно оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти, то в Запоріжжі такі оцінки обрали 10,9% опитаних. Водночас, доступ до інформації про місцевий бюджет позитивно оцінили лише 9,6% (10,2% - середній показник для усіх міст).

4. Вартість дотримання законодавства

Кількість днів, які підприємці витрачають на спілкування з інспекторами, та час на дотримання регулювань є проблемними для Запоріжжя. Місто посіло лише 16-ту позицію з 6,38 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Запоріжжі підприємці в середньому витрачають 5,4 дня на дотримання місцевих регулювань, що є дещо довшим ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Запоріжжі витрачають в середньому 3,2% річного доходу, що є навіть нижчим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Запоріжжі підприємців досить нечасто відвідують інспектори міської влади (в середньому 0,5 раза на рік у місті проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 8 днів, що на 3 дні більше ніж у середньому по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Запоріжжя. Місто отримало 3,89 бала і посіло 17-ту сходинку. Низький результат Запоріжжю було забезпечено поєднанням таких факторів, як досить високі витрати на сплату податків та значні часові витрати на їх адміністрування.

У рамках опитування респонденти в Запоріжжі повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 30,3% річного доходу, що є одним із найвищих показників у порівнянні з середнім результатом для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Запоріжжі становили 65,3 дня, що також значно більше за середній для всіх міст результат (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 19,6% респондентів у Запоріжжі вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Запоріжжі лише 2,4% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів упродовж 2018 - 2019 років, що є меншим показником ніж середні дані по країні (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Запоріжжя посіло 19-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,09 бала. Результат Запоріжжя зумовлений такими

факторами як вищий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та нижчий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

Зокрема, у рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 11,1% респондентів у Запоріжжі повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 30,0% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Запоріжжя отримало одні з найгірших результатів та посідає 22-ге місце, отримавши 3,62 бала. Такий результат міста зумовлений досить високим порівняно з іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу.

За даними опитування, 43,2% респондентів Запоріжжя вважає, що конкуренти ведуть бізнес « у тіні», що майже на 2 в. п. нижче від показника для всієї країни (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Однак у Запоріжжі ситуація з рейдерством виглядає гірше, адже тут 3,7% респондентів зазнавали таких дій, що є одним із найвищих показників по країні.

У Запоріжжі 17,2% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що на три відсотки більше за середній показник по країні - 14,3% респондентів). У Запоріжжі підприємці зазнають від таких злочинних дій чи не найбільше втрат. Респонденти, що мали відповідні втрати, оцінили їх на рівні 15,4% до річного доходу, що є одним із найвищих показників в Україні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Запоріжжі бізнес витрачає в середньому 3,1% річного доходу, що перевищує середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Запоріжжя посіло 21-шу сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 3,64 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Запоріжжя отримало 4,78 бала (16-ий найвищий результат). Підприємці Запоріжжя більш песимістично порівняно з більшістю інших міст оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 12,4% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також лише 28,6% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 28,2% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Запоріжжя отримало 8 із 10 балів. У міській раді зокрема відсутня міська антикорупційна лінія. Також проблемою Запоріжжя можуть бути невстановлені межі міста.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Запоріжжі бізнес відчуває більше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 2,51 бала, 23-ій найвищий результат. У Запоріжжі лише 2,6% представників бізнесу вважають, що мають

«значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст усього 6,5%. Окрім того, 6,6% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Запоріжжя посідає 15-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,32 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 20-ту сходинку, отримавши 5,13 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Запоріжжі 6,7% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 10% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Запоріжжі, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас майже дві третини респондентів (62,9%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 71,8% - відчують проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Запоріжжі відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 29,7% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Зокрема наприкінці 2019 року в Запоріжжі було лише 1,6 вакансії на 100 бізнесів, що менше ніж середній показник для досліджених міст (3,6 вакансії)³⁶. З одного боку, це може свідчити про менший попит на робочу силу порівняно з іншими містами. З іншого боку, центри зайнятості можуть бути менш популярним майданчиком для пошуку кваліфікованих кадрів. Окрім того, в Запоріжжі частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) становить лише 68,6% (станом на 1 січня 2019 року), що лише на 0,8 в. п. перевищує показник для країни в цілому – 67,8%³⁷. Це один із найнижчих показників серед міст у дослідженні. Таким чином, порівняно з іншими містами в Запоріжжі може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 7-му сходинку, отримавши 4,27 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Запоріжжі цей показник становить 1,4%, що приблизно дорівнює середньому. Водночас 73,8% опитаних СПД Запоріжжя вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). Це один із найнижчих показників серед міст у дослідженні.

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в

³⁶ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Запорізького обласного центру зайнятості, <https://zap.dcz.gov.ua/analytics/66>
2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Запорізькій області

³⁷ За даними Держстату України, ГУС у Запорізькій області

місті становили лише близько 366 тис. грн на 10 тис. бізнесів.³⁸ Однак це третій найвищий показник серед усіх міст. Проте необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Запоріжжі було необхідно близько 165 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це є другим найвищим показником після Дніпра. При цьому для всієї країни середня тривалість приєднання до електромереж становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Запоріжжя посідає 14-ту сходинку (3,55 бала). За даними опитування, 11,6% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що перевищує середній показник для всіх міст (11%). При цьому лише 38,9% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

Лише 29,2% опитаних СПД вказують про існування в Запоріжжі центрів підтримки бізнесу, що є нижчим показником ніж в середньому для всіх опитаних (32,6%). Водночас «тверді дані» свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, - Запорізький міський фонд підтримки підприємництва (станом на кінець 2019 року). Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Запоріжжі 43,4% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Членами таких організацій є 13,7% опитаних, що вище від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Запоріжжя посіло 22-гу позицію (3,10 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

18,1% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найнижчих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Однак представники бізнесу Запоріжжя більше задоволені трансфером технологій, ніж у середньому всі опитані. 9,1% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Запоріжжі дають низьку оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,65 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Також у Запоріжжі рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (33,7% проти 40,2%). Окрім

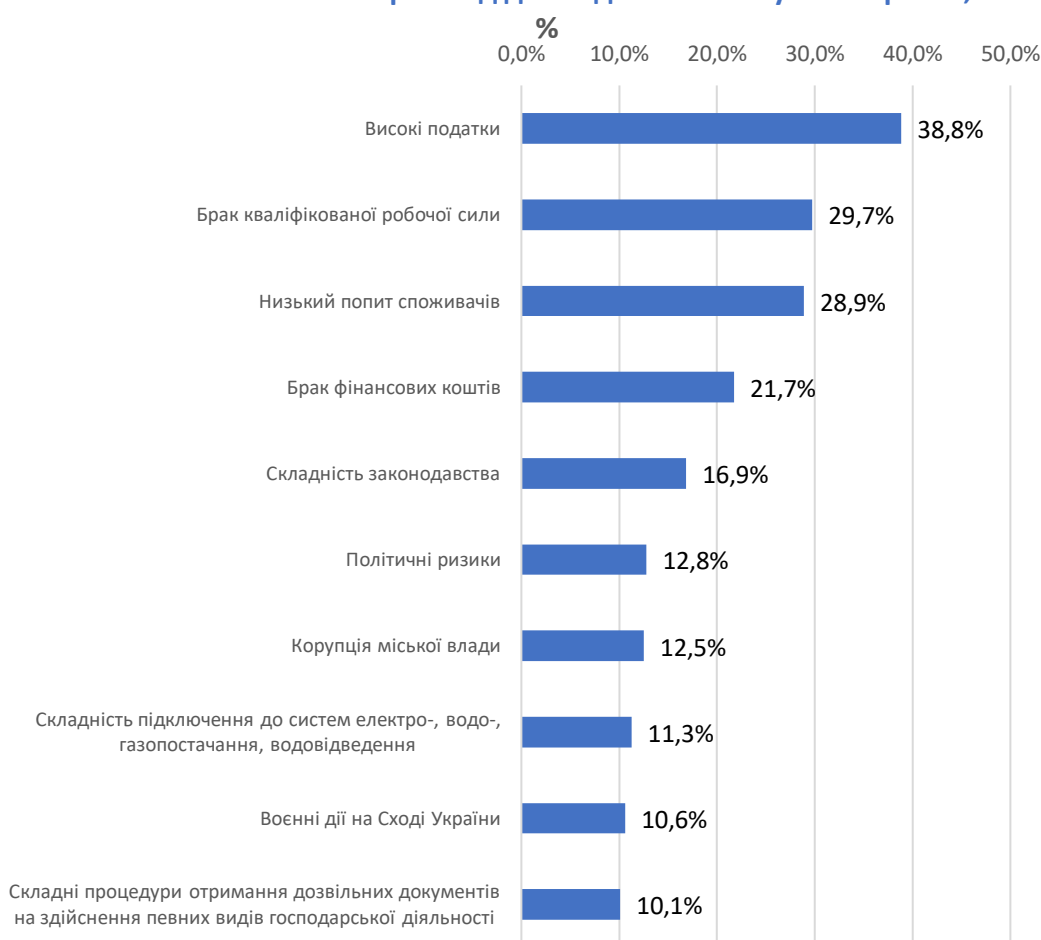
³⁸ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено за допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

того, лише 0,5% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є нижчим показником ніж показник для всіх міст у цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують низький рівень задоволення підприємців Запоріжжя станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Запоріжжі. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, брак кваліфікованої робочої сили та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 38,8%, 29,7% та 28,9%). Таким чином, у Запоріжжі, як і в ряді інших міст, проблема високих податків є найбільш гострою. Водночас проблема браку кадрів випередила низький попит, хоча знаходиться позаду цієї проблеми в рейтингу перешкод для всіх опитаних.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Запоріжжі,

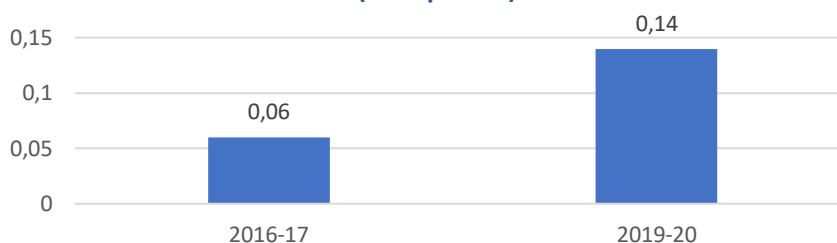

Для кожного п'ятого респондента (21,7%) перешкодою є брак фінансових коштів. Складність законодавства заважає 16,9% респондентів, політичні ризики – 12,8%, а корупція міської влади – 12,5%. Кожен десятий опитаний у Запоріжжі скаржиться на складності з підключенням до систем електро-, водо-, газопостачання та водовідведення (11,3%), війну на Сході України (10,6%) та складні процедури отримання дозвільних документів на здійснення певних видів діяльності (10,1%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури у Запоріжжі

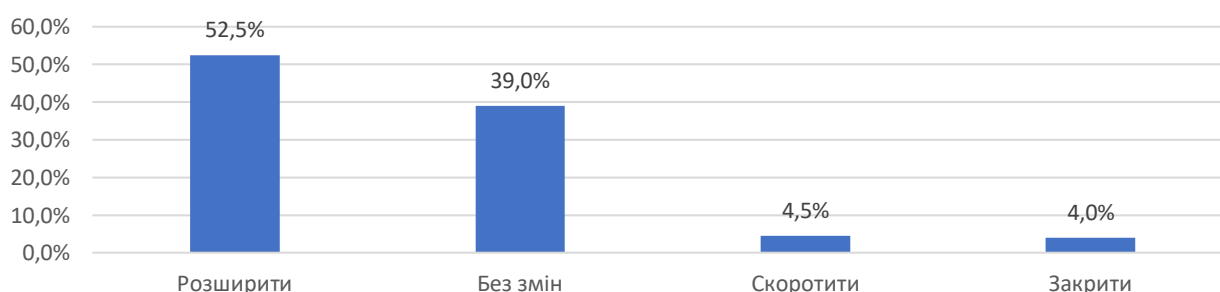
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Запоріжжі дорівнює 0,14 (лише 19-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,06), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

АВСА Індекс ділового клімату регіональний (Запоріжжя)

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Запоріжжі має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (52,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 39,0% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 4,5% планували скоротити бізнес, а 4% – закрити його. Балансовий індекс³⁹ дорівнює +0,44 (на рівні країни +0,45).

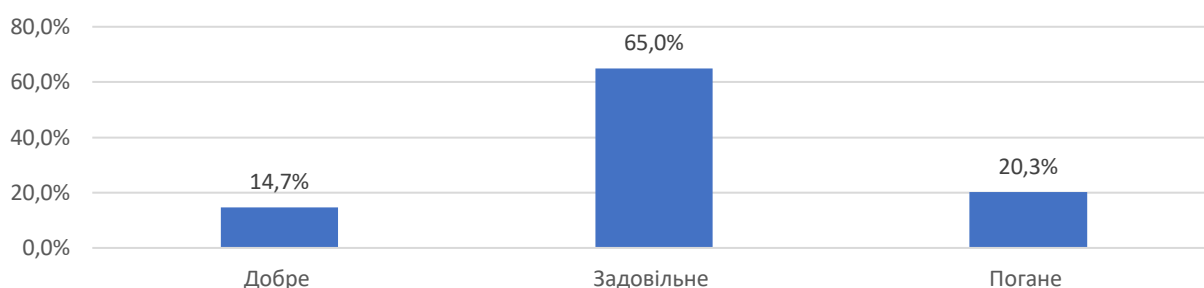
Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Запоріжжі, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Запоріжжі більшість опитаних СПД (65,0%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (14,7%) або погане (20,3%). Таким чином, негативні оцінки переважають позитивні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить -0,06 (на рівні країни +0,05).

³⁹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Запоріжжі, % опитаних

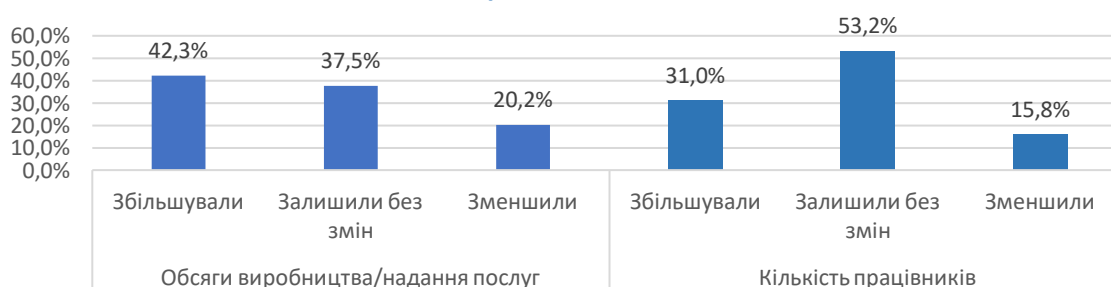
Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (57,1%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 31,1% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 11,7% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,20. І значення індексу є значно нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Запоріжжя), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (42,3%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Більше третини респондентів (37,5%) не змінювали обсягів, а 20,2% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,22 (нижче значення для всіх опитаних – +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Запоріжжі, % опитаних

Зміна кількості працівників на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (55,2%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працівників (31,0%) зростає, удвічі перевищує частку тих, де їхня кількість зменшилась (15,8%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,15, що є дещо нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

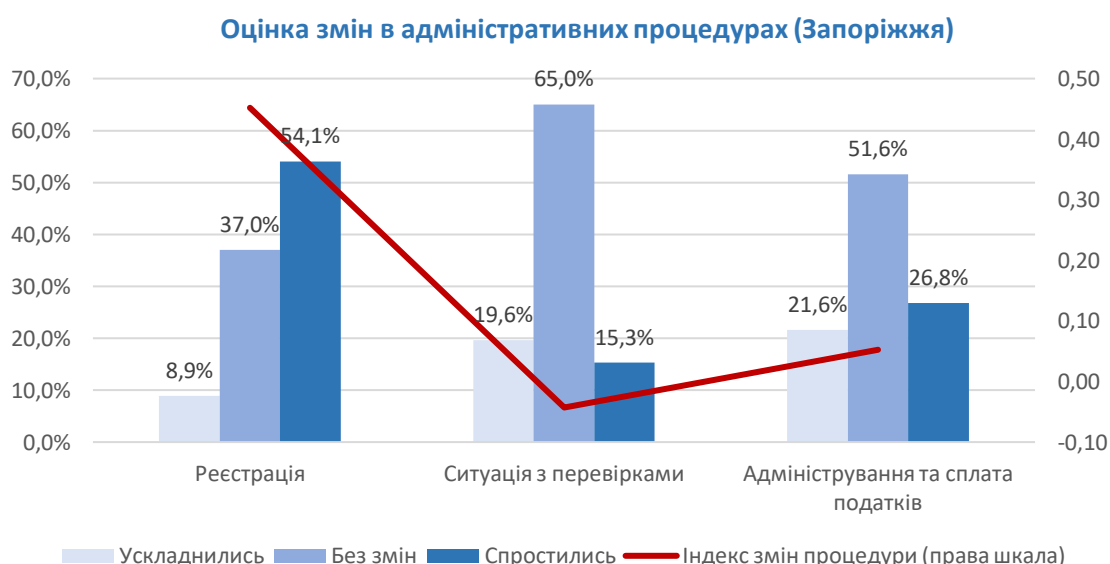
Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

54,1% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчули змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 8,9% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,45⁴⁰. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (51,6%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 26,8% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 21,6% тих, для кого вона ускладнилась. Індекс зміни процедури адміністрування сплати податків становить +0,05.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення -0,04. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 19,6% і є більшою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (15,3%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (65,0%) не помітили жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,15.

⁴⁰ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст в цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно створити та забезпечити функціонування необхідних елементів системи боротьби з корупцією на місцевому рівні (антикорупційної гарячої лінії).
- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування через забезпечення регулярної діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва в містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.

Івано-Франківськ

2 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Івано-Франківськ (англ. Ivano-Frankivsk) – адміністративний центр Івано-Франківської області, місто обласного значення.

Міській раді Івано-Франківська також підпорядковуються п'ять сільських рад: Вовчинецька (с. Вовчинець), Криховецька (с. Крихівці), Микитинецька (с. Микитинці), Угорницька (с. Угорники) та Хриплинська (с. Хриплин).

У жовтні 2019 року створено Івано-Франківську міську об'єднану територіальну громаду. До її складу увійшли Івано-Франківська міська рада (Івано-Франківськ та інші населені пункти міської ради), Підлузька сільська рада (с. Підлужжя), Черніївська сільська рада (с. Черніїв), Березівська сільська рада (с. Березівка), Колодіївська сільська рада (с. Колодіївка), Підпечерська сільська рада (с. Підпечери) та Добровлянська сільська рада (с. Добровляни).⁴¹

Розташування

Місто Івано-Франківськ розташовано на південному заході України в межиріччі Бистриці Надвірнянської та Бистриці Солотвинської.

Місто знаходиться на північному сході Івано-Франківської області. Територія міста повністю оточена Тисменицьким районом.

Найближче розташовані обласні центри – Ужгород, Львів, Тернопіль, Чернівці.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Івано-Франківська (у рамках міської ради) становила 257,8 тис. осіб. Більше 90% цієї кількості припадає на саме місто, а решта – на сільські населені пункти, підпорядковані міській раді. Івано-Франківськ є найбільшим населеним пунктом Івано-Франківської області. На нього припадає майже п'ята частина населення регіону.⁴²

⁴¹ Див. <https://decentralization.gov.ua/gromada/1059#>

⁴² Тут і далі в профілі Івано-Франківська використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Івано-Франківській області.

У структурі населення Івано-Франківська, як і в цілому по країні, переважають жінки (53,7%). На 1000 жінок припадає 864 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років осіб становить 71,8% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 394 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

Івано-Франківськ також є одним із небагатьох обраних для дослідження міст, де спостерігається природний приріст населення (0,3 на 1000 наявного населення), зокрема завдяки відносно високому коефіцієнту народжуваності (9,2) та низькому коефіцієнту смертності (8,9) порівняно з іншими містами.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Івано-Франківська у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн.	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	3	3,5	9,2	0,02%	4,8%	18,5%
МСП	16760	69,7	40,5	99,98%	95,2%	81,5%
середні підприємства	129	25,2	21,3	0,77%	34,5%	43,0%
малі підприємства	3759	16,8	12,2	22,42%	22,9%	24,6%
з них						
мікро	3328	7,9	4,9	19,85%	10,8%	10,0%
ФОП	12872	27,6	6,9	76,79%	37,8%	13,9%
Всього	16763	73,2	49,6	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС в Івано-Франківській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Івано-Франківську налічувалося 16,8 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 129 одиниць середніх підприємств, 3,8 тис. малих підприємств та 12,9 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 3. Таким чином, 23,2% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи, що дещо вище від показника по Україні в цілому (19,3%).

За кількістю суб'єктів підприємництва Івано-Франківськ знаходився на 15-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Окрім того, на місто припадає 31,9% від загальної кількості суб'єктів господарювання Івано-Франківської області. Таким чином, в Івано-Франківську дещо менша концентрація суб'єктів господарювання порівняно з іншими обласними центрами, можливо через бізнес-активність в інших містах регіону (напр., у Калуші, Коломиї та ін.). Водночас, у розрахунку на 10 тис. жителів в Івано-Франківську налічувався 651 суб'єкт МСП, що є 11-м показником серед обраних для дослідження міст.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП в Івано-Франківську зросла на 9% порівняно з 2017 роком, що на 7,1 в. п. більше ніж по країні в цілому (1,9%). Відбулося це насамперед за рахунок зростання кількості малих підприємств на 9,5% (5,1% - в Україні в цілому) та ФОП на 8,9% (1,2% показник на рівні країни). Окрім того, на 4% зросла кількість середніх підприємств (7,5% зростання на рівні України).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Івано-Франківська було зайнято 73,2 тис. осіб, що на 8,3% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 39,7% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Івано-Франківської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Івано-Франківська становила 95,2% від загальної кількості

зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що на 13,7 в. п. перевищує показник для всієї України (81,5%). Це, зокрема, зумовлено меншою роллю великого бізнесу у створенні робочих місць у місті. Більше половини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 37,8% зайнятих, а малі підприємства – 20,7%.

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання зайнятості для сектору МСП в цілому та великих підприємств є недоступною. Однак відомо, що у 2018 році кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста зменшилася на 1,7%, що приблизно відповідає загальному показнику по країні (-1,1%). Кількість зайнятих на ФОП Івано-Франківська зросла на 24,2%, що є одним із найвищих показників зростання серед міст у дослідженні (ріст на 10,5% на рівні країни).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Івано-Франківська область демонструє дещо нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 7,6% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Івано-Франківську статус безробітного мали 1497 осіб, а кількість вакансій – 507. Відповідно, навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 3 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Івано-Франківська становив 49,6 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 1,8% (на рівні країни 8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадає 42,3% загального обсягу реалізованої продукції регіону.

На сектор МСП у місті припадало 81,5% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). Більше половини цього обсягу забезпечують середні підприємства (44% від загального обсягу реалізації усіх суб'єктів).

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання обсягу реалізованої продукції для сектору МСП та великих підприємств Івано-Франківська є недоступною. Однак у 2018 році малі підприємства продемонстрували реальний ріст реалізації (товарів та послуг) лише на 1,7% порівняно з 2017 роком (7,5% показник на рівні країни). На 15,6% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Івано-Франківська.

За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Івано-Франківську становив 13,7 млрд. грн. Із них 6,2 млрд. або 45,4% припадало на переробну промисловість. Зокрема, 2,5 млрд. грн. або 18,7% забезпечило машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування)⁴³. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (2,4 млрд. грн. або 17,8%). Серед інших видів діяльності виділяються виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (0,4 млрд. грн. або 3,1%), виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (0,3 млрд. грн. або 1,9%).

Капітальні інвестиції

⁴³ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

У 2018 році на Івано-Франківськ припадало більше 3,8 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 40,8% від обсягу капітальних інвестицій всієї Івано-Франківської області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 14952 грн., що перевищує показник на рівні країни – 13746 грн. За цим показником Івано-Франківськ посідає 7-му позицію серед міст у дослідженні.

Більше половини капітальних інвестицій (54,2%) було профінансовано за рахунок власних коштів підприємств. Ще 21,1% за рахунок коштів міського бюджету, 8% - державного бюджету, а 12% - коштів населення на будівництво житла.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з Івано-Франківська становили 224,2 млн. дол. США, що на 11,3% менше порівняно з 2017 роком. За цим показником, місто посідає 11-ту позицію серед міст у дослідженні, за якими доступні відповідні статистичні дані

Експорт послуг зріс на 11,6% та досягнув 43,2 млн. дол. США (9-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі Івано-Франківська, то у 2018 році дві третини експорту забезпечила продукція машинобудування (машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання) – 151,3 млн. дол. США або 67,5%. Окрім того, 19,4% припало на продукцію сільського господарства та харчової промисловості. Серед інших експортних товарів деревина і вироби з деревини (5,8%), продукція хімічної промисловості (1,7%) та текстильні матеріали і вироби (1,2%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Івано-Франківськ припадало 491,6 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 3 млн. дол. США або 0,6% менший від показника на початку 2018 року. Таким чином, обсяги прямих інвестицій у 2018 році лише незначною мірою зменшилися. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Івано-Франківську припадало 1918,4 дол. США, що є одним із найвищих показників серед міст у дослідженні.

Необхідно зазначити, що в цілому Івано-Франківська область посідає 10-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України, причому на початку 2018 року в місті було зосереджено більше половини інвестицій області (54,7%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»⁴⁴, місто Івано-Франківськ посіло 2-ге місце з показником 3,2 за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»). Це свідчить про високий рівень задоволення мешканців рівнем комфорту в Івано-Франківську. Івано-Франківськ також серед лідерів у таких сферах: медичні заклади, транспортна інфраструктура, розвиток промисловості, освіта(технікуми, університети, коледжі), школи та діяльність поліції.

У рамках цього ж дослідження місто є одним із найбільш безпечних міст в Україні, на думку жителів. Значення відповідного Індексу для Івано-Франківська – 1,9 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»). За цим показником, місто посідає перше місце серед 24 міст дослідження. 63% (що є більшою частиною опитаних) відповіли, що почуваються скоріше в безпеці або цілком безпечно і лише 31% опитаних мешканців відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці після настання темряви.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» в Івано-Франківську

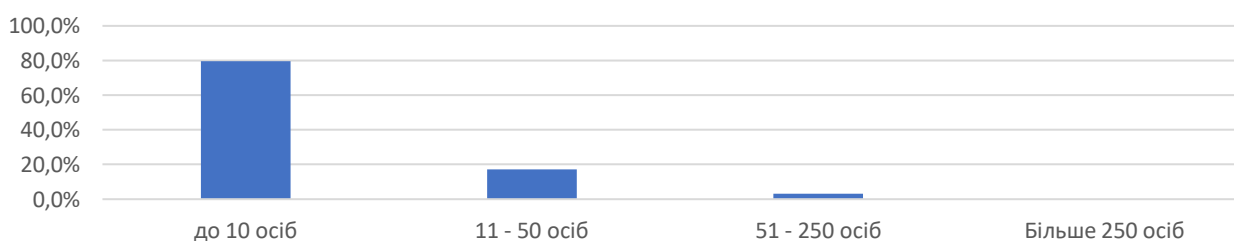
Опис вибірки

В опитуванні в Івано-Франківську взяли участь 211 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 127 (60,2%) підприємств-юридичних осіб та 84 (39,8%) фізичних особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 62,0% юридичних осіб та 38,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (79,6%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 17,1% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 3,3%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Івано-Франківськ), %

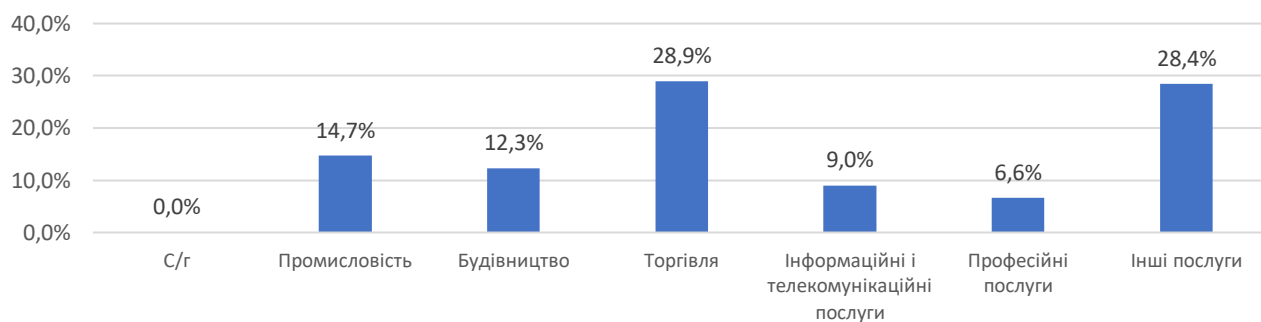

⁴⁴ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Івано-Франківська представляють різноманітні галузі економіки. 28,9% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 14,7% працюють у промисловості, 12,3% у будівництві, 0% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (44,1%). Інформаційні та телекомунікаційні послуги надають 9,0% респондентів, а професійні послуги – 6,6%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 28,4% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Івано-Франківськ)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (75,4%). У період 2018 - 2019 років були зареєстровані 24,6% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Івано-Франківську 66,7% власників бізнесу - чоловіки, 33,3% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 69,6% проти 30,4%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 79,0%, а жінки 21,0%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 59,2% проти 40,8%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 71,4%, а жінки – 28,6%.

Середній вік власників бізнесу в Івано-Франківську становить 42,0 року (42,8 року по Україні). При тому в Івано-Франківську власники ФОП у середньому на 3 роки молодші від власників юридичних осіб (39,8 року проти 42,9 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Івано-Франківська

Згідно з результатами дослідження місто Івано-Франківськ посіло 2-гу сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 66,95 бала. Таким чином, Івано-Франківськ належить до групи міст із високим ІКМ.

Івано-Франківськ відстав на 6,01 бала від Хмельницького, який на 1-му місці, причому місто лише на 0,80 бала випереджає свого найближчого переслідувача – Львів з 66,15 бала.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Івано-Франківська з результатами географічних сусідів, то поруч із містом знаходяться 2 міста з високим значенням ІКМ – Львів (2-ге місце) та Тернопіль (5-те місце). Окрім того, поруч розташовані також Чернівці та Ужгород, які належать до міст із середнім значенням ІКМ.

Досягнути високої позиції Івано-Франківськ змінив завдяки переважно високим результатам у рамках окремих компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Неформальні платежі та корупція (2-ге місце);
- Лідерство міської влади (2-ге місце);
- Ресурси для розвитку (2-ге місце);
- Вартість дотримання законодавства (3-тє місце);
- Прозорість та відкритість даних (4-те місце);
- Доступ до публічного майна (5-те місце).

Найслабші компоненти:

- Започаткування бізнесу (17-те місце);
- Підтримка інновацій (14-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Івано-Франківськ отримало лише 4,32 бала, що є лише 17-м показником серед усіх міст. Через значну тривалість дозвільних процедур саме цей компонент є найбільш проблемним для міста, яке в цілому демонструє високі результати і посіло друге місце в рейтингу ІКМ 2019/2020.

За даними опитування, у 2018 - 2019 роках в Івано-Франківську швидше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 4,9 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 4,3 дня, що довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

В Івано-Франківську 7,4% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що також менше показника для всіх міст (8,8%). Однак 69,8% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що майже на рівні показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) в Івано-Франківську було необхідно 32,1 дня, що дорівнює середньому показнику для усіх міст.

Головною проблемою міста є також швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Івано-Франківську цей показник становить 10,7 дня, що є найвищим показником серед усіх досліджених міст. Також в Івано-Франківську було необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки – 12,5 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Необхідно зауважити, що порівняно з іншими містами, в Івано-Франківську спостерігається більше навантаження на реєстраторів бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в місті припадає лише 7 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів).

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Івано-Франківськ отримав 6,29 бала і посів 5-ту сходинку. У рамках окремих індикаторів місто продемонструвало переважно вищі ніж середні результати. Наприклад, 33,8% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це, зокрема, 49,7% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках в Івано-Франківську становила в середньому 73,5 дня, що приблизно на 1 день більше ніж у середньому для всіх опитаних (72,4 дня).

В Івано-Франківську 22,8% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того 32,3% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Івано-Франківськ є одним із лідерів, адже посідає 4-ту позицію з 7,30 бала. В Івано-Франківську респонденти переважно високо оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

В Івано-Франківську найкраще оцінили доступ до публічних закупівель – 21,8% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 10,2% усіх респондентів позитивно оцінили доступ до інформації про бюджет, то в Івано-Франківську такі оцінки вибрали 11,9% опитаних. Водночас доступ до інформації про місцеві регуляторні акти оцінили на «добре» та «відмінно» 18,0% респондентів, що є однією з найкращих оцінок серед досліджених міст (13,9% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Івано-Франківськ є одним із лідерів стосовно питань вартості дотримання законодавства та посідає 3-тє місце з 8,45 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

В Івано-Франківську підприємці в середньому витрачають 2,4 дня на дотримання місцевих регулювань, що менше за середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань в Івано-Франківську витрачають в середньому 1,8% річного доходу, що є найнижчим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Івано-Франківську кількість відвідувань інспекторів не відрізняється від середнього значення по країні – 0,7. У результаті, середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 3,4 дня, що є меншим ніж у середньому по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» не є сильною стороною Івано-Франківська. Місто отримало 6,55 бала і посіло 10-ту сходинку. Такий результат Івано-Франківськ отримав через поєднання таких факторів, як низькі витрати на сплату податків та низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів

У рамках опитування респонденти в Івано-Франківську повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 23,8% річного доходу, що менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців в Івано-Франківську становили 53,3 дня, що значно менше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 19,5% респондентів в Івано-Франківську вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, в Івано-Франківську 2,3% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів упродовж 2018 - 2019 років, що менше ніж середній показник серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Івано-Франківськ посів 2-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 8,49 бала. Результат міста зумовлений такими факторами, як найнижчий рівень поширення «неформальних платежів» та високий рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 6,5% респондентів у Івано-Франківську повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 37,7% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Івано-Франківськ отримав 6,25 бала і посів 7-ме місце в дослідженні. Досить високий результат Івано-Франківська зумовлений відносно низьким порівняно з іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу. Однак проблемою міста є робота бізнесу «у тіні» та вищий рівень втрат від злочинних дій.

За даними опитування, майже кожен другий респондент (46,5%) в Івано-Франківську вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 1 в. п. перевищує показник для всієї країни (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Однак в Івано-Франківську ситуація з рейдерством виглядає більш безпечно, адже там лише близько 1% респондентів зазнавали таких дій. Це один із найкращих показників серед міст у дослідженні.

В Івано-Франківську лише 11,3% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу. Це один із найнижчих показників серед усіх міст у дослідженні. На рівні країни цей показник становив 14,3% респондентів. Водночас в Івано-Франківську підприємці зазнають від таких злочинних дій чи не найбільше втрат. Респонденти, що мали відповідні втрати, оцінили їх на рівні 14,3% річного доходу, що є досить високим показником (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Івано-Франківську бізнес витрачає в середньому 3,0% річного доходу, що дещо перевищує середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Івано-Франківськ посіло 2-гу сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 8,64 бала. Висока позиція міста забезпечена високими оцінками в рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Івано-Франківськ отримав 8,44 бала (2-ий найвищий результат). Підприємці Івано-Франківська позитивно оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. 43,3% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 59,2% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 53,1% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Івано-Франківськ отримав 8 із 10 балів. У місті, зокрема, відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу. Також проблемою Івано-Франківська можуть бути невстановлені межі міста.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Івано-Франківську бізнес відчуває менше проблем в комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 8,85 бала, 2-ий найвищий результат. В Івано-Франківську 13,3% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, 12,3% респондентів (3-ій найвищий показник) вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Івано-Франківськ посідає 2-гу позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 6,10 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло також 2-гу сходинку, отримавши 7,70 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Івано-Франківську 8,3% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 14,2% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці, що є другим найвищим показником серед досліджених міст (10% серед усіх опитаних). Таким чином, загалом в Івано-Франківську, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

56,2% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних). Це один із найнижчих показників серед міст у дослідженні. 71,3% опитаних бізнесів Івано-Франківська відчувають проблему браку робочої сили, що лише трохи більше ніж на 1 в. п. перевищує результат серед усіх опитаних – 70%. У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою підприємців в Івано-Франківську відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 34,9% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Івано-Франківську було 3 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно на рівні середнього показника для всіх міст (3,6 вакансії)⁴⁵. Окрім того, в Івано-Франківську друга найвища серед досліджених міст частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) – 71,8% (станом на 1 січня 2019 року). На рівні країни цей показник становив 67,8%⁴⁶. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому, в Івано-Франківську може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 2-гу сходинку, отримавши 4,86 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Івано-Франківську цей показник становить 1,4%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 77,5% опитаних СПД Івано-Франківська вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 180 тис. грн. на 10 тис. бізнесів.⁴⁷ Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Івано-Франківську було необхідно біля 31 повного дня для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це найнижчий показник серед міст у дослідженні. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті найбільш легко підключитись до електропостачання.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Івано-Франківськ посідає 3-тю сходинку (5,73 бала). За даними опитування, 15,3% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що є одним із найвищих показників для всіх міст (11% - середній показник для всіх опитаних). При тому 56,4% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно», що є однією з найвищих оцінок у досліджених містах (48,6% - серед усіх опитаних).

41,9% опитаних СПД в Івано-Франківську вказують про існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, – Українсько-Канадське СП «МБЕРІФ-Бізнес-Центр». Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів

⁴⁵ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Івано-Франківського обласного центру зайнятості, <https://ifr.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС в Івано-Франківській області

⁴⁶ За даними Держстату України, ГУС у Івано-Франківській області

⁴⁷ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

В Івано-Франківську 49,7% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 10,5% опитаних СПД, що на 1 в. п. нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Івано-Франківськ посіло 14-ту позицію (4,57 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

13,4% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найнижчих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат усіх міст). Представники бізнесу Івано-Франківська також менше задоволені трансфером технологій, ніж у середньому всі опитані. 7,2% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

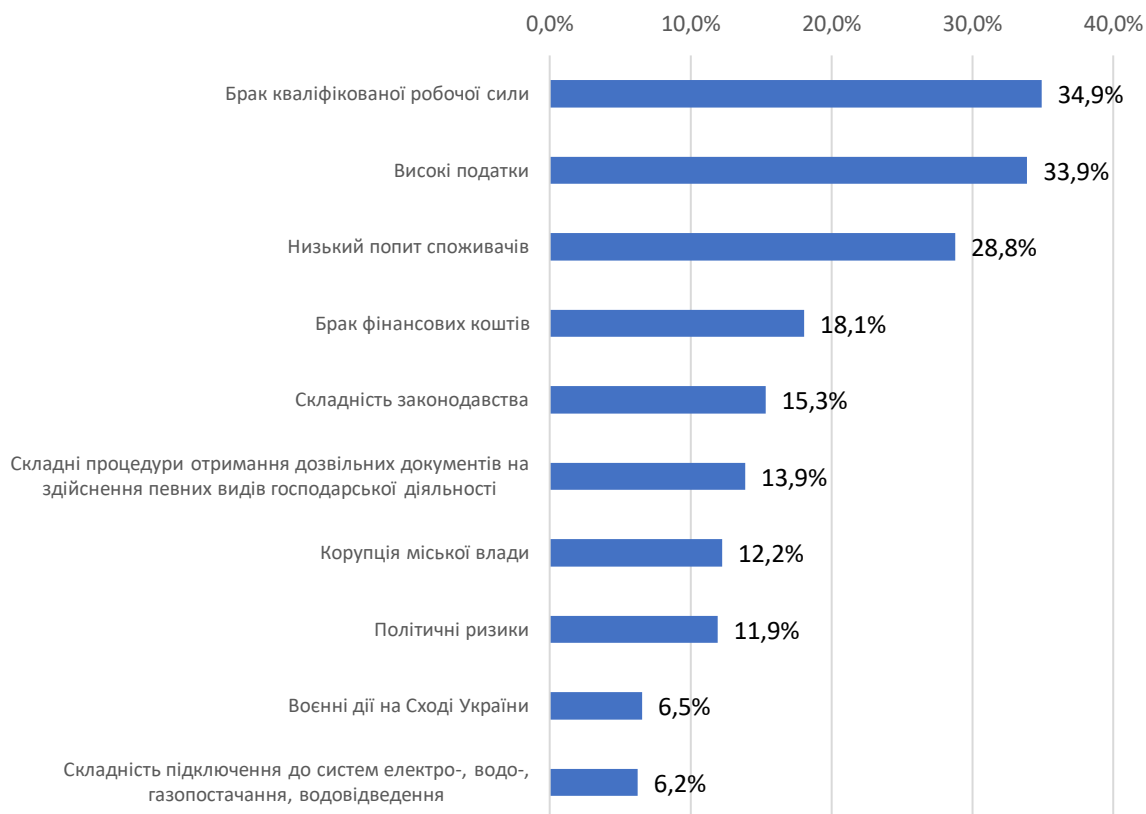
Респонденти в Івано-Франківську дають одну з найвищих оцінок підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 2,33 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Однак у Івано-Франківську рідше ніж у середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (38,6% проти 40,2%). Окрім того, лише 1,4% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є нижчим показником ніж показник для всіх міст в цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують середній рівень задоволеності підприємців Івано-Франківська станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Івано-Франківську. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як брак кваліфікованої робочої сили, високі податки та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних (відповідно 34,9%, 33,9% та 28,8%). Як і в деяких інших містах, проблема браку кваліфікованої робочої сили в Івано-Франківську є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків та низького попиту, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому. На брак фінансових коштів вказують 18,1% опитаних, що розташовує цю перешкоду на четвертій сходинці.

Складність законодавства називають важливою перешкодою 15,3% респондентів, а складні процедури отримання дозвільних документів – 13,9% . Як і в багатьох інших містах, поруч у рейтингу розташовуються корупція міської влади (12,2%) та політичні ризики (11,9%). Завершують рейтинг війна на Сході України (6,5%) та складність підключення до систем електро-, водо-, газопостачання та водовідведення (6,2%).

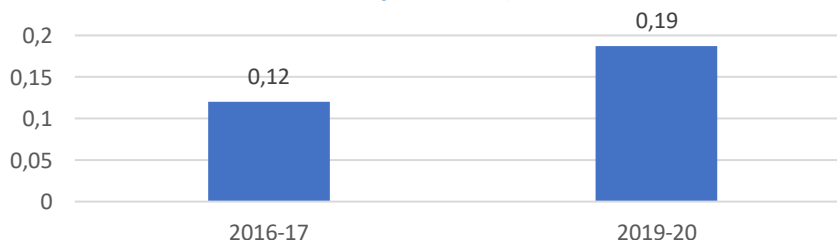
Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Івано-Франківську, %

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Івано-Франківську

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. ABCA Індекс бізнес-клімату МСП в Івано-Франківську дорівнює 0,19 (14-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,12), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

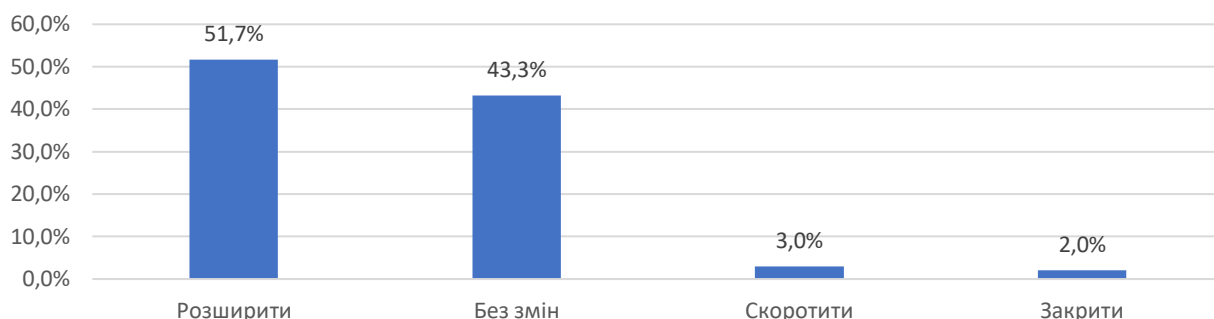
ABCA Індекс ділового клімату регіональний (Івано-Франківськ)

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес в Івано-Франківську має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (51,7%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 43,3% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише

3,0% планували скоротити бізнес, а 2,0% – закрити його. Балансовий індекс⁴⁸ дорівнює +0,47 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі в Івано-Франківську, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Івано-Франківську більшість опитаних СПД (52,8%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (31,5%) або погане (15,7%). Таким чином, позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,16 (на рівні країни +0,05).

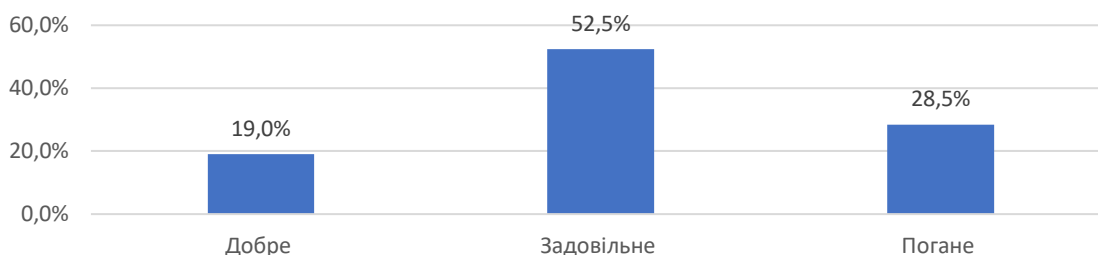
Оцінка фінансово-економічного становища СПД в Івано-Франківську, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (52,5%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 28,5% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 19,0% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,09. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

⁴⁸ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальнооекономічного становища (Івано-Франківськ), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (47,3%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Більше третини респондентів (39,1%) не змінювали обсягів, а 13,6% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,34 (що є дещо більшим за значення для всіх опитаних – +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників в Івано-Франківську, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (58,8%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (26,0%) зросла, значно перевищує частку тих, де вона зменшилась (15,3%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,11, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних у цілому (+0,16).

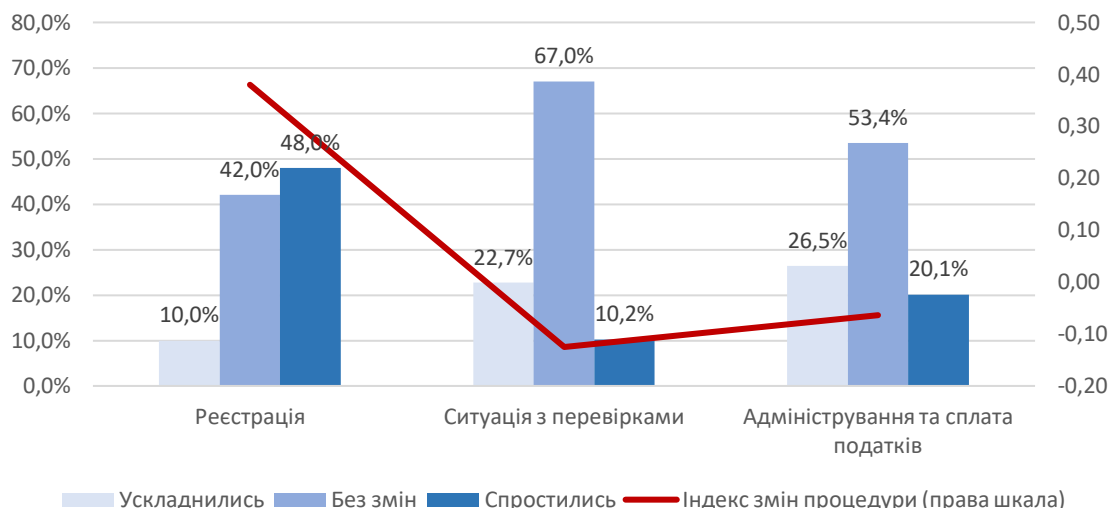
Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків погіршилась.

48,0% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 10,0% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,38⁴⁹. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (53,4%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились: 20,1% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 26,5% тих, для кого вона ускладнилась. Індекс зміни процедури адміністрування сплати податків становить -0,06.

⁴⁹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка змін в адміністративних процедурах (Івано-Франківськ)

Індекс змін у проходженні перевірок теж має від'ємне значення: -0,13. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 22,7% і є значно вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (10,2%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (67,0%) не помітили жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,06.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.
- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів з метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки.
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Київ

21 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Київ (Kyiv) є окремою адміністративно-територіальною одиницею України регіонального рівня. Спеціальний статус міста як столиці України визначено Законом України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15 січня 1999 року.⁵⁰ Відповідно до Закону в столиці одночасно існують інститути голови Київської міської державної адміністрації та Київського міського голови.

З 2001 року місто поділене на 10

адміністративних міських районів (Голосіївський, Дарницький, Деснянський, Дніпровський, Оболонський, Печерський, Подільський, Святошинський, Солом'янський та Шевченківський). У кожному районі державну владу представляють районні державні адміністрації на чолі з власним головою.

Розташування

Місто Київ знаходиться на Півночі України, на берегах річки Дніпра, у центральній частині Київської області. Київ є адміністративним центром області, однак адміністративно до складу регіону не входить.

Найближче розташовані обласні центри – Житомир, Вінниця, Чернігів, Черкаси. У Київській області знаходиться м. Біла Церква, чисельність населення якого становить більше 209 тис. осіб, що на рівні окремих обласних центрів України. Окрім того, Київ оточений низкою міст-супутників і утворює разом із ними Київську агломерацію. Серед цих населених пунктів, зокрема, виділяються м. Бровари та м. Ірпінь, чисельність населення кожного з яких уже перевищує 100 тис. осіб.

Демографічна ситуація

Київ є найбільшим містом України за кількістю населення. Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення становила 2909,5 тис. осіб, що на 0,6% більше ніж на початку 2018 року.⁵¹ Однак вказані цифри можуть не відображати реальної кількості населення столиці. Зокрема, за

⁵⁰ Див. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14>.

⁵¹ Тут і далі в профілі Києва використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики міста Києва.

оцінкою чисельності населення, проведеною Кабінетом Міністрів України, станом на 1 грудня 2019 року чисельність наявного населення міста Києва могла становити 3703,1 тис. осіб.⁵²

Київ також є одним із небагатьох обраних для дослідження міст, де позитивний показник природного приросту населення (0,8), зокрема завдяки найвищому показнику народжуваності (11,8 осіб на 1000 наявного населення).

У структурі населення Києва, як і в цілому по країні, переважають жінки (53,8%). На 1000 жінок припадає 860 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 68,5% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 459 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Києва у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	147	743,8	1478,6	0,06%	38,6%	37,1%
МСП	264560	1183,7	2504,3	99,9%	61,4%	62,9%
середні підприємства	3610	548,3	1774,8	1,4%	28,4%	44,6%
малі підприємства	87752	381,7	603,0	33,2%	19,8%	15,1%
з них						
мікро	76051	169,4	205,4	28,7%	8,8%	5,2%
ФОП	173198	253,7	126,4	65,4%	13,2%	3,2%
Всього	264707	1927,4	3982,9	100,0%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС м. Києва

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Києві налічувалося 264,6 тис. суб'єктів МСП (3,6 тис. середніх підприємств, 87,8 тис. малих підприємств та 173,2 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 147.

За кількістю суб'єктів підприємництва місто Київ знаходиться на першій сходинці серед усіх українських міст, а також випереджає всі регіони країни. У столиці 14,4% загальної кількості суб'єктів господарювання. На Київ припадає більше чверті усіх підприємств України (25,7%) та кожен дев'ятий ФОП (11,7%). Зумовлено це, мабуть, тим, що в Києві зареєстровано юридичні адреси значної кількості підприємств та знаходяться головні офіси компаній. Водночас, фактичні адреси та виробничі потужності можуть знаходитися в інших регіонах. Найпопулярнішими для реєстрації бізнесу є центральні райони столиці – Шевченківський та Печерський, де, наприклад, у 2018 році працювало

⁵² Див. http://www.ukrstat.gov.ua/Noviny/new2020/zmist/novini/OnU_01_12_2019.pdf.

майже 18 тис. та 16,2 тис. підприємств.

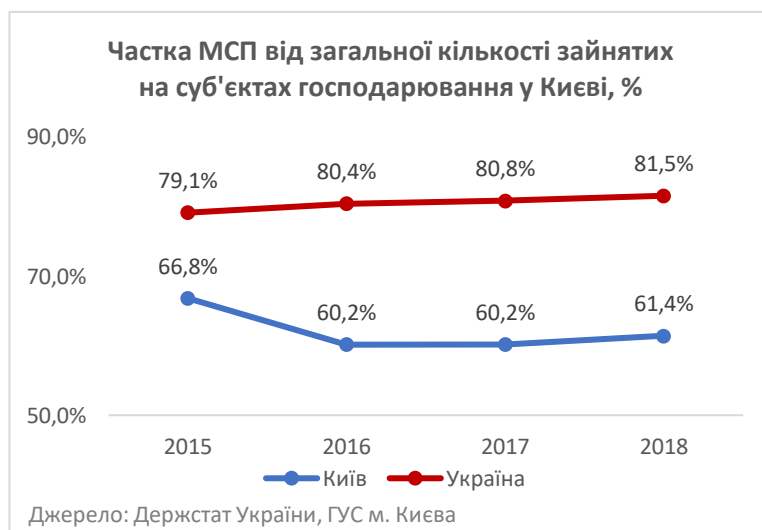
У 2018 році кількість суб'єктів МСП Києва зросла на 7% (у цілому по країні 1,9%) порівняно з 2017 роком. Відбулося це завдяки зростанню кількості малих та середніх підприємств і ФОП. У результаті, показник зростання кількості МСП був одним із найвищих у країні.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Києві налічувалося 952 суб'єкти МСП, що більш як удвічі перевищує показник по країні в цілому (434). Однак цей показник може бути завищеним, зважаючи на застарілість офіційних даних щодо кількості населення та високу кількість зареєстрованого бізнесу. Однак у цілому показник є ілюстрацією того, що Київ є найбільшим бізнес-центром країни.

За підсумками 2018 року, 34,6% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи, тоді як решта функціонувала в статусі ФОП. Це є найвищим показником серед міст у дослідженні і майже вдвічі перевищує відповідний показник на рівні країни (19,3%).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання Києва було зайнято 1927,4 тис. осіб, із них 1183,7 тис. або 61,4% - на МСП.

У 2018 році частка зайнятих на суб'єктах МСП становила лише 61,4% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання (у цілому по Україні 81,5%), що, зокрема, зумовлено значною кількістю великих підприємств.

На Київ припадало 22,6% від усіх зайнятих на суб'єктах господарювання

України (17% зайнятих на МСП). Загалом можна стверджувати, що бізнес-сектор Києва відіграє роль одного з головних роботодавців України.

Порівняно з 2017 роком кількість зайнятих осіб на МСП міста Києва зросла на 5,2% (по Україні – 5,7%). Основний приріст припав на середні підприємства (36,5 тис. осіб або 7,1%) та ФОП (26,7 тис. осіб або 11,8%), тоді як кількість зайнятих на малих підприємствах зменшилася (-4,8 тис. осіб або -1,2%).

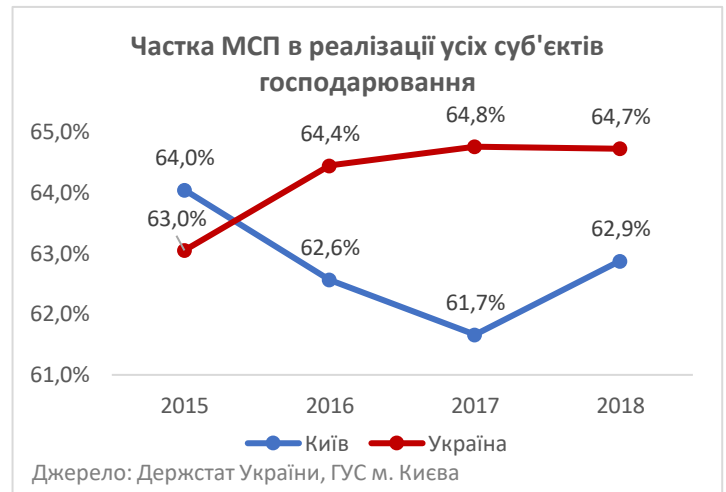
Статистичні дані свідчать, що рівень економічної активності в Києві сприяє відносно незначному рівню

безробіття в столиці. У 2019 році цей показник становив 6,2%, що було третім найнижчим показником серед усіх регіонів України. Наприкінці 2019 року в Київському міському центрі зайнятості статус безробітного мали близько 8,7 тис. осіб. Відповідно, навантаження зареєстрованих безробітних становило лише близько 1 особи на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація з безробіттям у місті може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції суб'єктів господарювання м. Києва становив 3982,9 млрд. грн. у поточних цінах. На суб'єкти господарювання Києва припадає майже 40% загального обсягу реалізованої продукції всієї країни, що, зокрема, може бути зумовлено значною кількістю зареєстрованих у Києві великих підприємств та центральних офісів великих компаній.

На сектор МСП у місті припадало 62,9% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%).

У 2018 році суб'єкти МСП Києва продемонстрували реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізованої продукції (товарів та послуг) - 13,1% порівняно з 2018 роком, що на 5 відсоткових пунктів перевищило показник по країні в цілому (8,1%). Це відбулося, насамперед, завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції середніх підприємств на 13,2%. Окрім того, на 19,8% збільшилася реалізація продукції ФОП міста.

Секторальний розподіл

Доступні статистичні дані вказують, що найбільше підприємств міста зареєстровано в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів (28,4 тис. суб'єктів або 31%) та професійній, науковій та технічній діяльності (12,7 тис. суб'єктів або 13,9%). Водночас, найбільшими роботодавцями є сектор транспорту (455,5 тис. зайнятих або 27,2%), торгівля (368,6 тис. або 22%), промисловість (290,7 тис. або 17,4%) та інформація і телекомунікації (104,4 тис. або 6,2%). Вказані сектори у такому ж порядку лідирують за обсягами реалізованої продукції. Однак вказані дані враховують також інформацію щодо великих та середніх підприємств, які де-факто знаходяться в інших регіонах.

Зважаючи на конфіденційність, відсутні статистичні дані про основні показники діяльності середніх підприємств окремих видів діяльності, що не дозволяє відобразити секторальну картину в розрізі МСП. Для всіх секторів статистичні дані доступні лише для малих підприємств міста Києва. Малі суб'єкти становлять 95,9% усіх підприємств міста. Особливо значною є роль малих підприємств у будівництві (56,7% від усіх зайнятих та 47,5% реалізованої продукції усіх підприємств будівельної галузі) та секторі операцій із нерухомістю (67,6% зайнятих та 52,8% реалізації сектору).

У 2018 році найбільше малих підприємств (27,2 тис. суб'єктів або 31% загальної кількості у місті) діяли в

секторі торгівлі. Окрім того, вказаний сектор був найбільшим роботодавцем (усіх зайнятих на малих підприємствах) та реалізував найбільше продукції (або % загального обсягу реалізації малих підприємств). На другій позиції за кількістю зайнятих та обсягом реалізації знаходиться промисловість. Також важливе значення мають професійна, наукова та технічна діяльність (зайнятих), будівництво, операції з нерухомим майном та сектор інформації і телекомунікацій.

Основні структурні показники стану малих підприємств у місті Києві у 2018 році

Вид економічної діяльності	Кількість малих підприємств		Зайнятість на малих підприємствах		Реалізація продукції малих підприємств	
	тис. суб'єктів	Розподіл кількості малих підприємств	тис. осіб	Розподіл кількості зайнятих на малих підприємствах	млрд. грн.	Розподіл реалізованої малими підприємствами продукції
Усього	87,8	100,0%	381,7	100,0%	603,0	100,0%
у тому числі						
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	27,2	31,0%	113,5	29,7%	328,7	54,5%
Промисловість	7,6	8,6%	46,5	12,2%	54,8	9,1%
Професійна, наукова та технічна діяльність	12,4	14,2%	40,0	10,5%	34,9	5,8%
Будівництво	8,2	9,3%	39,9	10,4%	52,9	8,8%
Операції з нерухомим майном	8,7	9,9%	31,8	8,3%	29,7	4,9%
Інформація та телекомунікації	6,2	7,0%	27,5	7,2%	30,5	5,1%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	5,8	6,6%	25,3	6,6%	17,1	2,8%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3,3	3,7%	17,5	4,6%	22,8	3,8%
Тимчасове розміщування й організація харчування	1,8	2,1%	12,6	3,3%	5,6	0,9%
Фінансова та страхова діяльність	2,2	2,5%	9,5	2,5%	15,4	2,5%
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,2	1,4%	3,9	1,0%	1,6	0,3%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,8	1,0%	3,9	1,0%	2,0	0,3%
Сільське, лісове та рибне господарство	0,8	0,9%	3,6	0,9%	5,0	0,8%
Надання інших видів послуг	0,8	0,9%	3,5	0,9%	1,3	0,2%
Освіта	0,8	0,9%	2,8	0,7%	0,9	0,1%

Примітка: показники діяльності малого бізнесу в окремих секторах не публікуються у зв'язку з

конфіденційністю даних.

Джерело: власні розрахунки на основі даних Головного управління статистики м. Києва

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Київ припадала більш як третина обсягу капітальних інвестицій всієї України або більше 200 млрд. грн. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 69 тис. грн., що в декілька разів перевищує показник інших міст. Таким чином, за цим показником Київ посідає 1-шту сходинку серед міст у дослідженні. У секторальному розрізі найбільше капітальних інвестицій припадало на промисловість (56 млрд або 28,3%) та транспорт (29,7 млрд. або 14,7%).

Експорт

За даними Держстату, у 2019 році обсяги експорту товарів із Києва становили 12,5 млрд. дол. США, що становить чверть від загального обсягу експорту України. Так само на Київ припало більше чверті експорту послуг (3,9 млрд. дол. США або 25,9%). Порівняно з 2018 роком експорт товарів київських суб'єктів господарювання зріс на 21,9%, а експорт послуг – на 10,9%. Такі показники ще більше підкреслюють роль Києва як столиці, де де-юре знаходиться значна частина підприємств України, у т. ч. експортерів. За останніми доступними статистичними даними, у 2018 році саме на Київ припадало 4398 експортерів або 19,1% від загальної кількості.

Якщо подивитися на товарну структуру зовнішньої торгівлі міста Києва, то три чверті припадає на сільськогосподарську сировину та продукти її переробки, зокрема харчові продукти. Така ситуація, зокрема, відображає присутність у м. Києві головних офісів аграрних холдингів, трейдерів та інших великих компаній галузі. Серед інших товарів також, наприклад, присутня продукція машинобудування (4,5%) та хімічної промисловості (4,3%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2019 року на Київ припадало 19,3 млрд. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), що становило 54% від загального обсягу в Україні. Вказаний показник на 2,4 млрд. дол. США (або 14,4%) більше ніж станом на кінець 2018 року. Статистичні дані демонструють, що Київ є головними воротами для іноземного капіталу в Україні. У результаті, станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Києві припадало 5828,4 дол. США.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної

ситуації у місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»,⁵³ місто Київ посіло 16-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,8 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»),⁵⁴ що може свідчити про низький рівень задоволення мешканців рівнем комфорту порівняно з іншими великими містами України.

За даними цього ж дослідження, Київ є одним із найменш безпечних міст України за відчуттями мешканців. Значення відповідного Індексу для Києва становить 1,5 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»). За цим показником, столиця знаходиться на 17-ій позиції серед 24 міст дослідження. Лише 45% респондентів почуваються у своєму районі після настання темряви цілком або скоріше безпечно. Водночас 48% респондентів почувають себе більше або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Києві

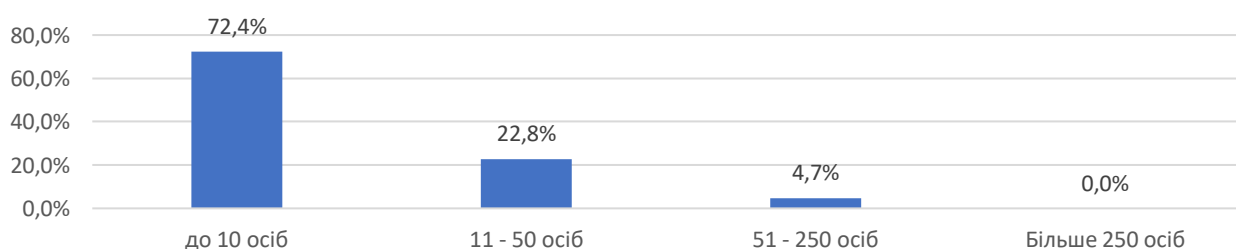
Опис вибірки

В опитуванні в Києві взяли участь 254 суб'єкти підприємницької діяльності. Це 209 (82,3%) підприємств-юридичних осіб та 45 (17,7%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 87,0% юридичних осіб та 13,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (72,4%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 22,8% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 4,7%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Київ), %

Галузь та вид діяльності

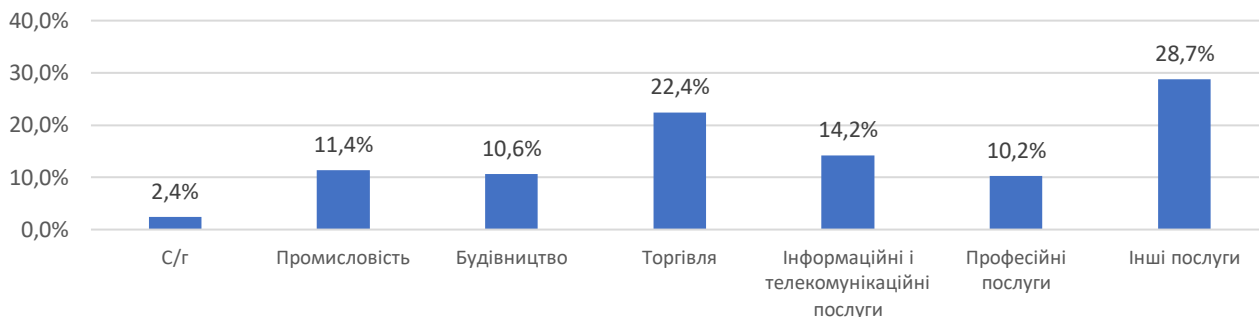
Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Києва представляють різноманітні галузі економіки. 22,4% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля,

⁵³ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

⁵⁴ Індекс якості обслуговування та послуг у місті розраховується з 2016 року в рамках всеукраїнського муніципального опитування. Сукупне значення індексу виражає середнє значення рівня якості 22 вимірених послуг (тротуари, збір сміття, каналізація та ін.) разом узятих, де 1 означає «жахливо», 5 – «відмінно».

ремонт автотранспорту). Ще 11,4% працюють у промисловості, 10,6% у будівництві, 2,4% - у сільському господарстві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (53,1%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 14,2% респондентів, а професійні послуги – 10,2%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 28,7% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Київ)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (79,1%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 20,9% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Києві 67,3% власників бізнесу чоловіки, 32,7% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 69,5% проти 30,5%.

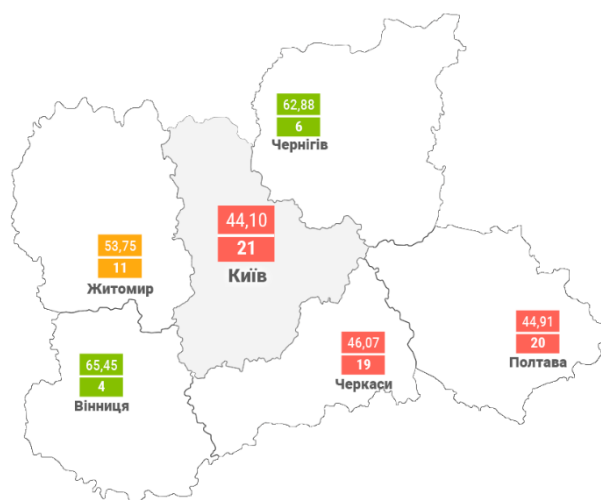
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 78,0%, а жінки 22,0%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, жінки дещо переважають – 48,1% чоловіків проти 51,9% жінок. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 74,1%, а жінки – 25,9%.

Середній вік власників бізнесу в Києві становить 41,5 року (42,8 року по Україні). При тому в Києві власники ФОП у середньому на 7 років молодші від власників юридичних осіб (36,2 року проти 42,1 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Києва

Згідно з результатами дослідження місто Київ посіло 21-шу сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 44,10 бала. Таким чином, Київ належить до групи міст із низьким ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Києва з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста з трьох різних груп: з високим, середнім та низьким ІКМ. Наприклад, поруч розташовані Вінниця та Чернігів, які посіли відповідно 4-те та 6-те місця. Водночас, поруч також Черкаси та Полтава, які належать до групи

міст із низьким ІКМ (19-те та 20-те відповідно).

Результати міста зумовлені низькими оцінками для більшості компонентів.

Найсильніші компоненти:

- Підтримка інновацій (5-те місце);
- Прозорість та відкритість даних (7-ме місце).

Найслабші компоненти:

- Вартість дотримання законодавства (24-те місце);
- Доступ до публічного майна (22-ге місце);
- Податки та збори (22-ге місце);
- Безпека ведення бізнесу (21-ше місце);
- Започаткування бізнесу (18-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Київ отримало 4,19 бала, що є лише 18-м за значенням показником серед усіх міст. Через тривалість реєстраційних послуг та брак належних консультацій цей компонент є одним із проблемних для столиці.

Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Києві довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,2 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 3,7 дня, що майже на рівні середнього для усіх міст показника – 3,6 дня.

У Києві 7,5% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що також менше показника для всіх міст (8,8%). Однак лише 53,4% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію. Це є найнижчим результатом серед усіх досліджених міст та майже на 13 в. п. менше від показника рівня країни (70,7%). У результаті, на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Києві було необхідно 36,9 дня, що майже на 5 днів довше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Необхідно зауважити, що в місті менш гостро виглядають проблеми з тривалістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Києві цей показник становить 29,9 дня. Однак у Києві необхідно більше часу, щоб швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки – 12,2 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Однією з причин низьких оцінок щодо тривалості реєстрації бізнесу може бути значне навантаження на реєстраторів бізнесу в місті. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Києві припадає лише 7 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів). При тому в місті найвищий показник кількості бізнесів на 10 тис. населення. Як показують результати дослідження, триваліша реєстрація є типовою насамперед для найбільших міст України, де зареєстрована значна кількість підприємств та ФОП.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Київ отримав лише 3,35 бала і посів 22-гу сходинку. У рамках окремих індикаторів місто переважно продемонструвало низькі результати. Наприклад, лише 19,2% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це лише 30,2% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Києві становила в середньому 53,2 дня, що майже на 19 днів швидше ніж результат для всіх опитаних (72,4 дня).

Якщо проаналізувати доступність інформації щодо комунальної власності, то Київ демонструє одні з найнижчих результатів серед досліджених міст. Зокрема, лише 11,1% респондентів повідомили про доступність інформації про наявність земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Це найнижчий результат серед усіх міст. Окрім того, лише 23,9% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Київ посів 7-му позицію з 6,38 бала. У Києві респонденти вище середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

Зокрема, у Києві найкраще оцінили доступ до публічної закупівлі – 21,3% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 10,2% усіх респондентів позитивно оцінили доступ до інформації про бюджет, то в Києві такі оцінки вибрали 9,2% опитаних. Водночас доступ до інформації про місцеві регуляторні акти оцінили на «добре» та «відмінно» 15,9% респондентів (13,9% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Київ отримав одні з найгірших показників стосовно питань вартості дотримання законодавства та посідає останнє 24-те місце з 2,99 бала. Результат міста було визначено значно вищими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Києві підприємці в середньому витрачають 16,1 дня на дотримання місцевих регулювань, що в чотири рази перевищує середній показник по країні – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Києві витрачають у середньому 8,4% річного доходу, що також перевищує середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Києві інспектори міської влади відвідують СПД менш часто ніж в середньому по країні (0,5 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте, у результаті, середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 8,2 дня, що на 3 дні перевищує середній показник по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Києва. Місто отримало 3,12 бала і посіло 22-гу сходинку. Такий низький результат Києва було забезпечено поєднанням таких факторів, як високі витрати на сплату податків, значні часові витрати на адміністрування податків та

зборів, дещо більша обтяжливність місцевих податків та деякі проблеми з пільгами зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Києві повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 30,1% річного доходу, що є одним із найвищих результатів у порівнянні з середніми даними для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливність адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Києві становили 72,9 дня, що також є одним із найвищих показників ніж у середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 21,8% респондентів у Києві вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, в Києві лише 2,0% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів упродовж 2018 - 2019 років, що є менше ніж середньому серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Київ посів 10-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 5,52 бала. Результат міста зумовлений такими факторами, як нижчий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 9,0% респондентів у Києві повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 30,8% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Київ отримав одні з найгірших результатів та посідає 21-ше місце, отримавши 4,01 бала. Такий результат міста зумовлений досить високим порівняно з іншими містами поширенням рейдерства, втратами від злочинних дій та витратами, що підприємці виділяють на захист бізнесу.

За даними опитування, 45,3% респондентів Києва вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що майже не відрізняється від показника для всієї країни (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Однак у Києві ситуація з рейдерством виглядає гірше, адже тут 3,1% респондентів зазнавали таких дій, що є одним із найвищих показників по країні.

У Києві 13,7% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що є меншим від середнього показника по країні - 14,3% респондентів). Проте підприємці зазнають від таких злочинних дій найбільше втрат. Респонденти, що мали відповідні втрати, оцінили їх на рівні 19,6% до річного доходу, що є найвищим показником в Україні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Києві бізнес витрачає в середньому 3,2% річного доходу, що перевищує середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Київ посіло 17-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,07 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Київ отримав 4,50 бала (21-ий результат). Підприємці Києва більш песимістично порівняно з іншими містами оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 13,8% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 30% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 28,2% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Київ отримав 7 із 10 балів. У Києві зокрема застаріла, порівняно з іншими містами, технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста. Окрім того, у місті відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу. Також проблемою Києва можуть бути невстановлені межі міста.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Києві бізнес відчуває окремі проблеми в комунікаціях із міською владою. У рамках виміру місто отримало 3,64 бала, 15-ий результат. У Києві 7,3% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробленні місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), що вище серед всіх опитаних – 6,5%. Однак лише 4% респондентів (2-ий найнижчий показник) вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Київ посідає 16-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,21 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 14-ту сходинку, отримавши 5,36 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Києві лише 8,8% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, 12,6% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, загалом у Києві, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас майже дві третини респондентів (65,9%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 66,9% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Києві відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 33,0% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Зокрема, наприкінці 2019 року в Києві було приблизно 3,3 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно на рівні середнього

показника для досліджених міст (3,6 вакансії)⁵⁵. Водночас, у місті частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) – 68,5% (станом на 1 січня 2019 року), що лише на 0,7 в. п. перевищує показник для всієї країни в цілому 67,8%⁵⁶. Однак необхідно мати на увазі, що реальна кількість та демографічна структура населення Києва може відрізнятися, зважаючи на значну міграцію молоді та інших трудових ресурсів до столиці (див. пункт Демографічна ситуація).

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 6-ту сходинку, отримавши 4,33 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Києві цей показник становить 1,6%. Водночас 77,7% опитаних СПД Києва вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в досліджених містах. Однак у 2019 році видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в Києві були відсутні (усього були відсутні в 5 містах).⁵⁷ Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Києві було необхідно біля 53-х повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Київ посідає лише 17-ту сходинку (2,94 бала). За даними опитування, лише 7,5% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При цьому лише 34% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це найнижча частка позитивних оцінок серед досліджених міст.

Лише 25,1% опитаних СПД у Києві вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існувало лише два об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, - КП «Київський міський бізнес-центр» та КП «Центр маркетингу Шевченківського району Києва (станом на кінець 2019 року). Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

⁵⁵ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Київського міського центру зайнятості, <https://kie.dcz.gov.ua/analytics/69> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС м. Києва

⁵⁶ За даними Держстату України, ГУС м. Києва

⁵⁷ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

У Києві 52,9% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їх місті (45,9% серед усіх опитаних). Членами таких організацій є 15,1% опитаних СПД, що вище від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%). Це один із найвищих результатів серед досліджених міст.

10. Підтримка інновацій

Місто Київ посіло 5-ту позицію (6,27 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

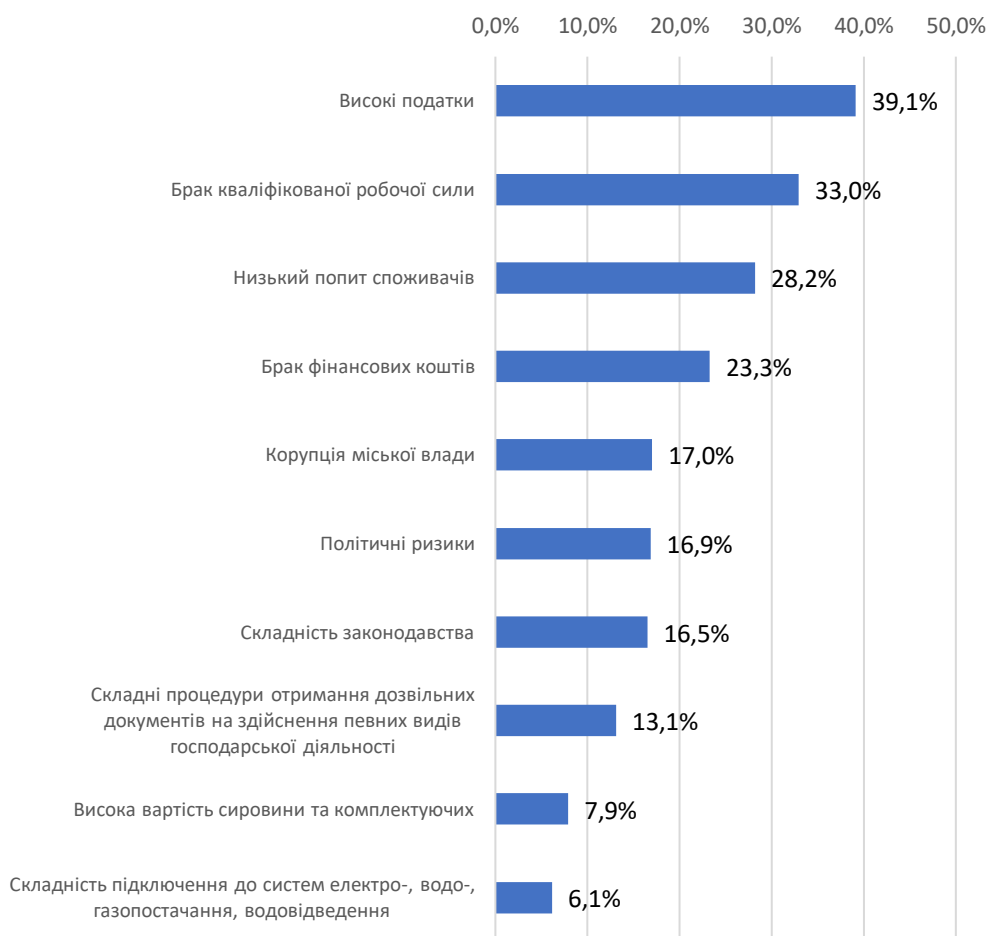
24,8% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є найвищим показником усіх міст (18,9% - середній результат усіх міст). Представники бізнесу Києва також більше задоволені трансфером технологій, ніж у середньому всі опитані. 8,9% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Києві дають порівняно низьку оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,79 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Києві частіше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (50,2% проти 40,2%). Окрім того лише 1,2% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є нижчим показником ніж показник для всіх міст у цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно високий рівень задоволення підприємців Києва станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Києві. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, брак кваліфікованої робочої сили та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 39,1%, 33,0% та 28,2% опитаних. Таким чином, у Києві, як і в ряді інших міст, проблема високих податків є найбільш гострою. Водночас проблема браку кваліфікованої робочої сили випередила низький попит, хоча знаходиться позаду нього в рейтингу перешкод для всіх опитаних у цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Києві, %

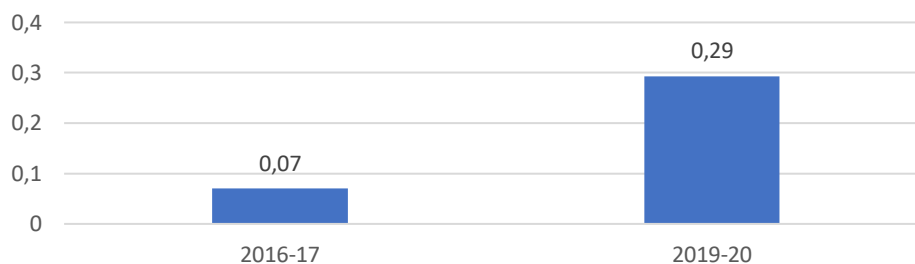

Брак фінансових коштів називають перешкодою 23,3% опитаних (четверте місце). Як і в багатьох інших містах, у Києві корупція міської влади та політичні ризики знаходяться в рейтингу поруч (17,0% та 16,9% відповідно). На кілька в. п. нижче знаходяться складні процедури отримання дозвільних документів (13,1%). На відміну рейтингу для всієї вибірки, війна на Сході України не входить до топ 10 перешкод у Києві. Замість неї увійшла висока вартість сировини та комплектуючих (7,9%). Завершує топ 10 складність підключення до систем електро-, водо-, газопостачання та водовідведення (6,1%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Києві

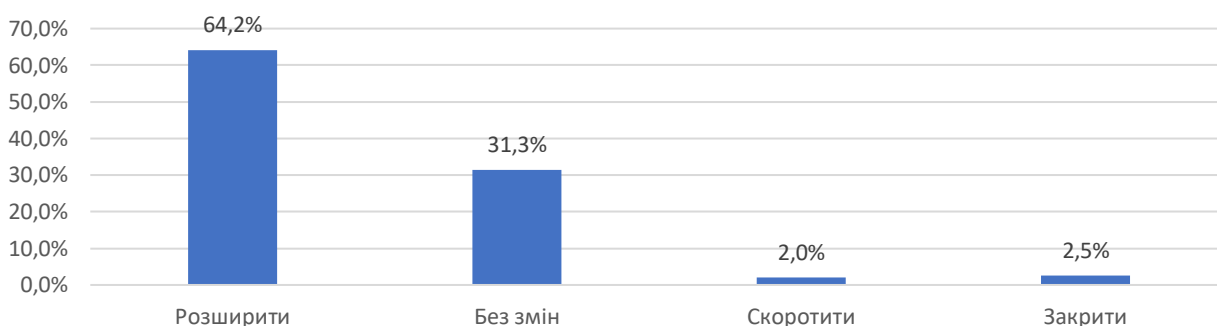
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Києві дорівнює 0,29 (2-ге місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,07), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією

ABCA Індекс ділового клімату регіональний (Київ)

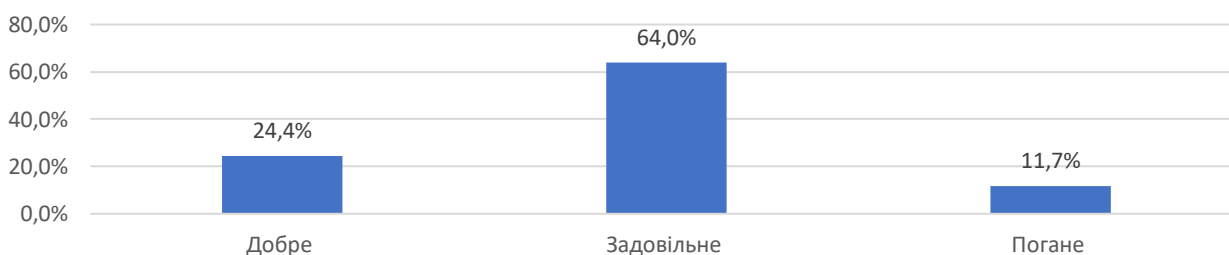
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Києві має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (64,2%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 31,3% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2,0% планували скоротити бізнес, а 2,5% – закрити його. Балансовий індекс⁵⁸ дорівнює +0,60 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Києві, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Києві більшість опитаних СПД (64,0%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (24,4%) або погане (11,7%). Таким чином позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,13 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Києві, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (57,1%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 25,0% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 17,9% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,07. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

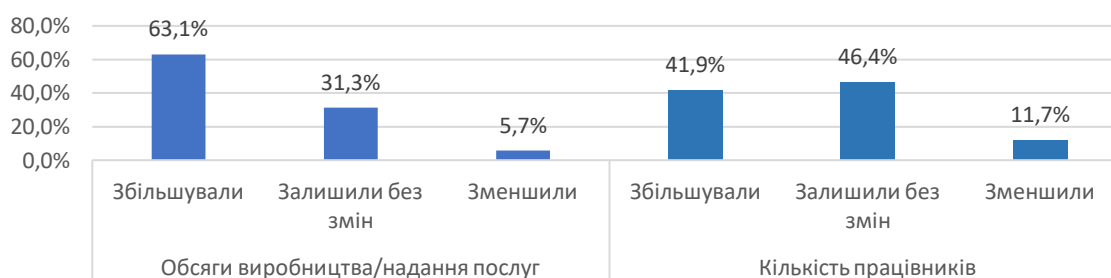
⁵⁸ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальноекономічного становища (Київ), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Більше половини (63,1%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (31,3%) не змінювали обсягів, а 5,7% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,57 (що є значно більше за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Києві, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Майже половина опитаних СПД (46,4%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (41,9%) зросла, більш як втричі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (11,7%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,30, що є значно вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, незначною мірою спростилося адміністрування сплати податків, тоді як ситуація з перевітками не покращилась.

43,8% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 9,9% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,34⁵⁹. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

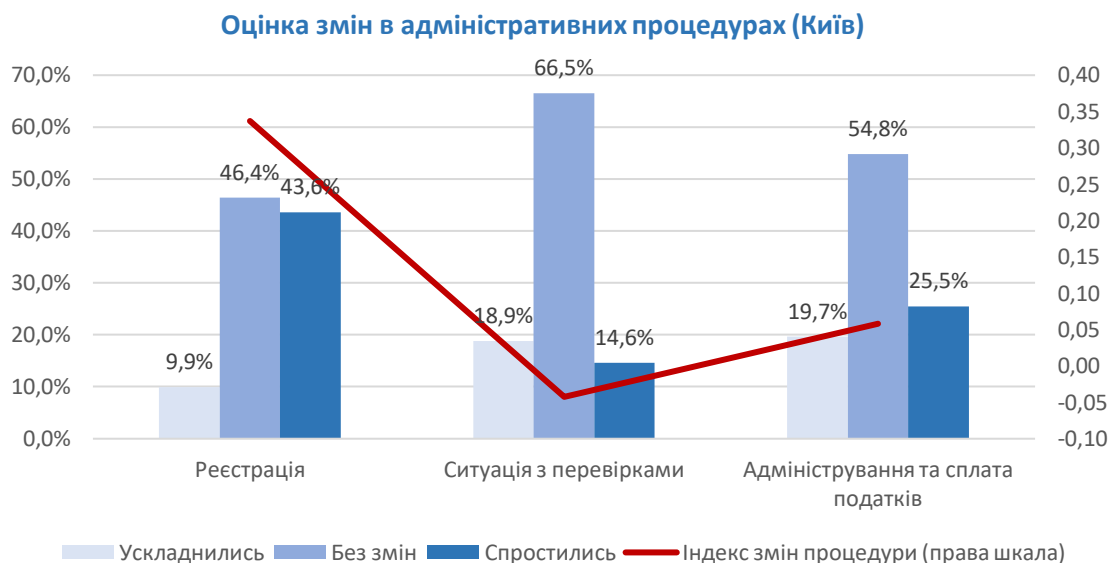
Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (54,8%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. З тих, що залишились, - 25,5% тих, для кого сплата

⁵⁹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

податків стала простішою, та 19,7% тих, для кого вона ускладнилась. Індекс зміни процедури адміністрування сплати податків становить +0,06.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення: -0,04. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 18,9% і є дещо вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,6%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (66,5%) не помітили жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,12.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст в цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема, через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації із нормативної грошової оцінки земель.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Краматорськ

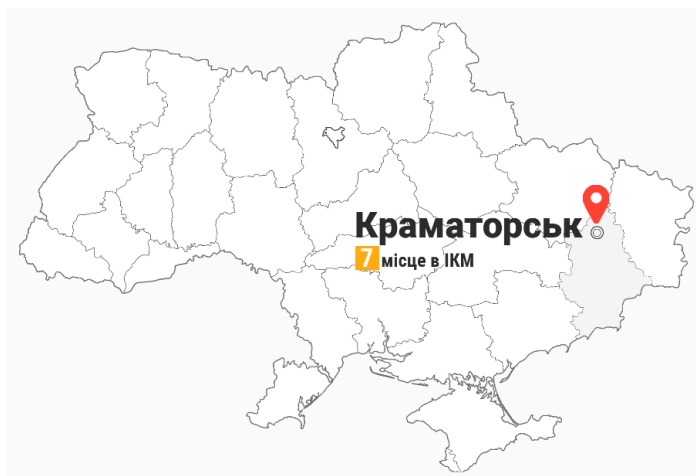
7 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Краматорськ (англ. *Kramatorsk*) – адміністративний центр Донецької області, місто обласного значення.

Із жовтня 2014 року в місті перебувала Донецька обласна державна адміністрація, а з березня 2015 року – Донецька обласна військово-цивільна адміністрація.⁶⁰

Окрім міста Краматорська, Краматорській міській раді підпорядковані 9 селищ міського типу, 2 селища та 1 село: селище Ашуркове, село Семенівка, смт Олександрівка, смт Біленьке, селище Василівська Пустош, смт Комишуваха, смт Красноторка, с. Привілля, смт Малотаранівка, Софіївка, Шабельківка, Ясна Поляна, Ясногірка.

Розташування

Місто Краматорськ знаходиться в долині річки Казенного Торця на Сході України. Місто розташовується в північній частині регіону. Територія міста прилягає до Слов'янського та Костянтинівського районів Донецької області.

Поблизу Краматорська знаходяться інші великі населені пункти Донецької області, зокрема міста Слов'янськ, Бахмут, Дружківка, Костянтинівка.

Неподалік від Краматорська знаходяться такі обласні центри, як Харків, Дніпро та Запоріжжя. Окрім того, неподалік знаходиться місто Северодонецьк, яке виконує функції адміністративного центру Луганської області.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Краматорська (у рамках міської ради) становила 186,5 тис. осіб. Місто є п'ятим найбільшим населеним пунктом регіону з урахуванням тимчасово окупованих територій Донецької області.⁶¹

⁶⁰ Див. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/2015>.

⁶¹ Тут і далі в профілі Краматорська використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Донецькій області.

У структурі населення Краматорська, як і в цілому по країні, переважають жінки (51,5%). На 1000 жінок припадає 816 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 68,4% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 463 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Краматорська у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	6	17,9	29,0	0,08%	36,1%	63,4%
МСП	7185	31,7	16,7	99,92%	63,9%	36,6%
середні підприємства	62	13,6	10,4	0,86%	27,3%	22,7%
малі підприємства	1010	5,5	3,6	14,05%	11,0%	7,9%
з них						
мікро	860	2,2	1,6	11,96%	4,3%	3,5%
ФОП	6113	12,7	2,7	85,01%	25,6%	6,0%
Всього	7191	49,6	45,7	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Донецькій області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Краматорську налічувалося 7,2 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 62 середні підприємства, 1010 малих підприємств та 6,1 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 6.

За кількістю суб'єктів підприємництва Краматорськ знаходиться на 23-ій сходинці серед обраних для

дослідження міст. На місто припадає лише 10,6% від загальної кількості суб'єктів господарювання Донецької області. Хоча місто і виконує функції обласного центру регіону, основна частина ділової активності регіону зосереджена в Маріуполі. У розрахунку на 10 тис. жителів у Краматорську налічувалося 632 суб'єкти МСП (13 місце серед обраних міст).

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 11,6% порівняно з 2017 роком, що суттєво випереджає показник по країні в цілому (1,9%). Однак відбулося це лише за рахунок збільшення кількості ФОП на 14,4%, що є найвищим відносним показником серед усіх міст дослідження (1,2% -

показник по Україні). Водночас, зменшилася кількість середніх (-8,8%) та малих (-1,7%) підприємств.

За підсумками 2018 року, 15% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи, що на декілька відсоткових пунктів нижче від середнього по країні (19,3% в Україні в цілому).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Краматорська було зайнято 49,6 тис. осіб, що на 4,6% більше ніж у 2017 році (4,8% показник для країни). На місто припадає лише 13,9% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Донецької області, адже основний діловий центр знаходиться в Маріуполі.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Краматорська становила 63,9% від

загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що майже на два десятки відсоткових пунктів менше від показника для всієї України (81,5%). Це зумовлено значною роллю великого бізнесу у створенні робочих місць у місті. На великі підприємства в Краматорську припадає більше третини (36,1%) від усіх зайнятих на суб'єктах господарювання (30,2% - показник для України). Водночас, частка малих підприємств у зайнятості становила лише 11%, що було найнижчим показником серед міст дослідження. У результаті, малий бізнес, ФОП та малі підприємства забезпечували приблизно третину зайнятості.

Порівняно з 2017 роком кількість зайнятих осіб на МСП міста Краматорська зросла на 10,7% (по Україні 5,7%), а на великих – зменшилася на 4,6% (на рівні країни ріст 0,9%). Це найвищий показник серед міст, за якими доступна інформація про кількість зайнятих для сектору МСП. Приріст припав на ФОП – 3,1 тис. осіб або 32,7%, що теж є найбільшим відносним показником в Україні (10,5% по Україні). Водночас зайнятість на середніх підприємствах зменшилася на 1,5%, а на малих зросла на 2,3% (+5,8% та -1,1% - відповідні показники на рівні країни).

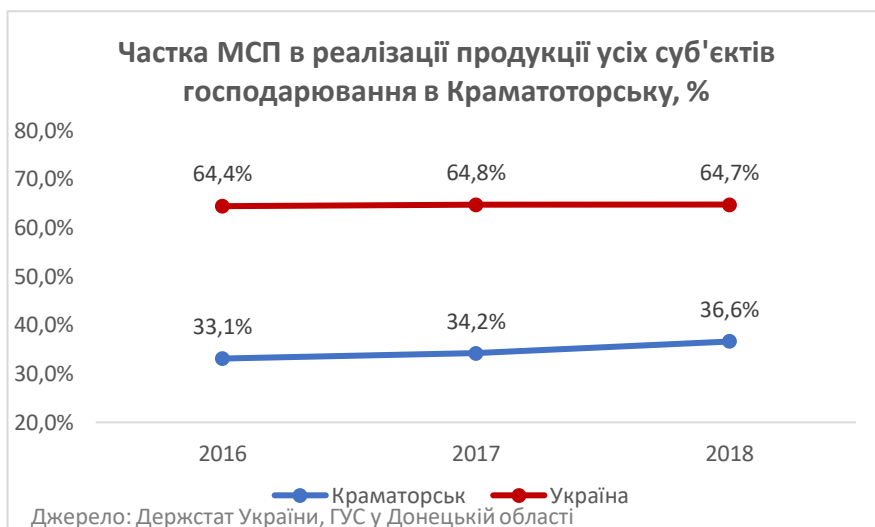
Статистичні дані свідчать, що в цілому в Донецькій області другий найвищий рівень безробіття населення працездатного віку в Україні (після Луганської). У 2019 році відповідний показник регіону становив 14% проти 8,6% на рівні країни. Однак наприкінці 2019 року в Краматорську статус зареєстрованого безробітного мали 1250 осіб, а кількість вакансій становила 23. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило біля 54-х осіб на одну вакансію, що було найвищим показником серед міст дослідження. Це може свідчити про високий рівень безробіття та брак робочих місць у місті. Зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може ще більше погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Краматорська становив 45,7 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на

індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 7,1%, що на 1 відсотковий пункт нижче порівняно з показником для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало лише 9,5% загального обсягу реалізованої продукції Донецької області.

На сектор МСП у місті припадало лише 36,6% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%), що є найнижчим показником серед міст у дослідженні. Це зумовлено значним внеском великих підприємств, що зареєстровані у місті. У 2018 році суб'єкти МСП Краматорська продемонстрували реальне

зростання реалізації продукції на 14,7% порівняно з 2017 роком (8,1% показник на рівні країни). Проте відповідний показник великих підприємств становив лише 3,1%.

Зростання реалізації сектору МСП відбулося, насамперед, завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції середніх підприємств на 20,3%. Зростання реалізації ФОП становило 13,8%, а реалізація малих підприємств збільшилася лише на 0,4%. Це забезпечило зростання частки внеску сектору МСП на 2,4 в. п. порівняно з 2017 роком (тоді частка МСП становила 34,2%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Краматорськ припадало майже 2,8 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становить 10,2% від обсягу капітальних інвестицій у Донецькій області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 14770 грн., що дещо перевищує середній показник на рівні країни – 13746 грн. Це 8-й найвищий показник серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату, у 2018 році обсяги експорту товарів із міста Краматорська становили 296,9 млн. дол. США, що на 5,4% більше порівняно з 2017 роком. Це 10-й за обсягом показник серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані. Водночас експорт послуг зменшився на 1,4% і становив 3,8 млн. дол. США (остання позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі Краматорська, то приблизно дві треті експорту забезпечує продукція машинобудування. Зокрема, 195,5 млн. дол. США або 65,9% припало на Розділ XVI УКТЗЕД (механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та його частини, пристрої для записування або відтворення зображення і звуку). Ще 31,1% забезпечила металургія. Таким чином на інші галузі припало лише 3% експорту, зокрема 1,2% - на продукти рослинного походження.

Примітка: У 2015 - 2016 роках інформація розроблялась Держстатом в цілому по Донецькій області без розподілу за містами обласного значення та районами.

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Краматорськ припадало 72,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 0,3 млн. дол. США або 0,5% менший від показника на початку 2018 року. Таким чином, у місті спостерігалось незначне скорочення обсягу інвестицій. Станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Краматорську припадало 386,3 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Донецька область посідає 4-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. Однак згідно зі статистичними даними на початку 2018 року в місті було зосереджено лише 6,5% інвестицій області.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Краматорську

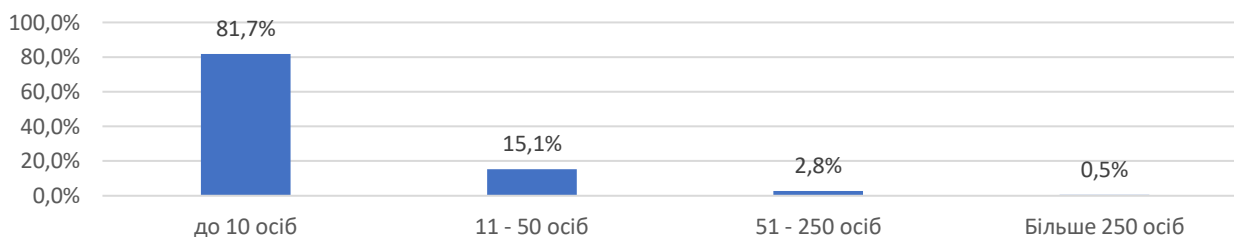
Опис вибірки

В опитуванні у Краматорську взяли участь 218 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 110 (50,5%) підприємств-юридичних осіб та 108 (49,5%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 74,5% юридичних осіб та 25,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (81,7%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 15,1% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працює від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,8%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

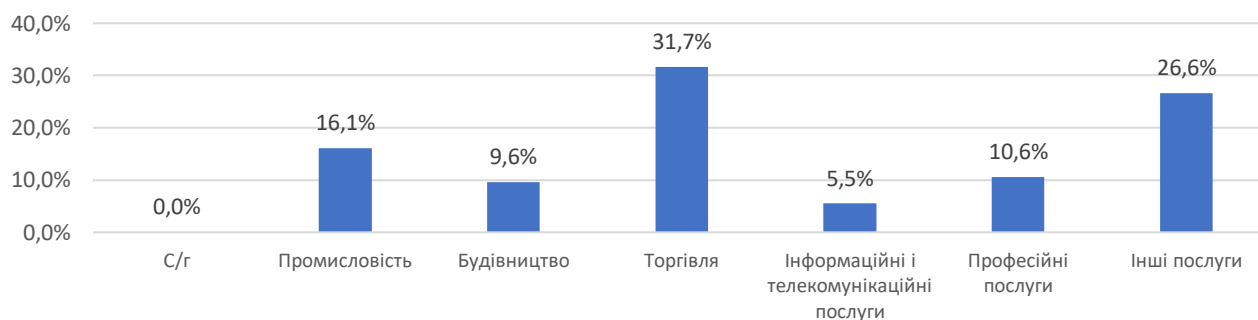
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Краматорськ), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Краматорська представляють різноманітні галузі економіки. 31,7% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 16,1% працюють у промисловості, 9,6% у будівництві, 0% - у сільському господарстві. На сектор послуг припадає 42,7% опитаного бізнесу. Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 5,5% респондентів, а професійні послуги – 10,6%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 26,6% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Краматорськ)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (75,2%). В період 2018 - 2019 років були зареєстровані 24,8% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Краматорську 72,5% власників бізнесу - чоловіки, 27,5% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 78,3% проти 27,1%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 76,5%, а жінки 23,5%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 51,1% проти 48,9%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 69,9%, а жінки – 30,1%.

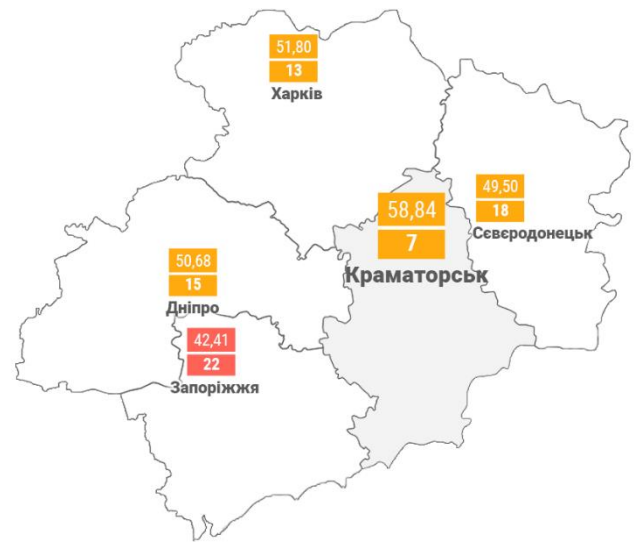
Середній вік власників бізнесу в Краматорську становить 44,2 року (42,8 року по Україні). При тому в Краматорську власники ФОП у середньому на 6 років молодші від власників юридичних осіб (38,3 року проти 45,8 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Краматорська

Згідно з результатами дослідження, місто Краматорськ посіло 7-му сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 58,84 бала. Таким чином, Краматорськ належить до групи міст зі середнім ІКМ.

Краматорськ відстав більш як на 4 бали від Чернігова, який на 6-ій позиції і належить до групи міст з високим ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Краматорська з результатами географічних сусідів, то поруч знаходиться міста, які належать до груп із низьким та середнім ІКМ. Зокрема, місто Запоріжжя розташовується аж на 22-й сходинці і відстає від Краматорська більш як на 16 балів.

Досягнути відносно високо результату Краматорськ зміг завдяки високим результатам у рамках окремих компонентів.

Найсильніші компоненти:

- Безпека ведення бізнесу (1-ше місце);
- Вартість дотримання законодавства (4-те місце);
- Лідерство міської влади (6-те місце);
- Неформальні платежі та корупція (7-ме місце).

Найслабкіші компоненти:

- Підтримка інновацій (15-те місце);
- Податки та збори (19-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Краматорськ отримало 6,28 бала, що є 9-м за значенням показником серед усіх міст. Основні проблеми міста у цій сфері пов'язані процесом надання реєстраційних послуг. Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Краматорську довше ніж у середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,7 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому лише 3 дні, що швидше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня. Таким чином, часові витрати на внесення змін є одними з найнижчих серед усіх міст у дослідженні.

У Краматорську 21,9% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є найвищим показником серед досліджених міст (8,8% - показник для всієї країни). Однак 77,4% респондентів змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що є одним із найкращих результатів і майже на 7 в. п. перевищує показник для країни (70,7%). У результаті, на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Краматорську було необхідно 40,4 дня, що більш як на 8 днів довше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Необхідно зауважити, що в місті менш гостро виглядають проблеми з тривалістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Краматорську цей показник становить лише 28,8 дня. Окрім того, у Краматорську можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки – 9,3 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Статистичні дані свідчать, що в Краматорську менше навантаження на реєстраторів бізнесу порівняно з іншими містами. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Краматорську припадає приблизно 11 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів). Тому однією з причин низьких оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути нижчий рівень надання реєстраційних послуг.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Краматорськ отримав 5,33 бала і посів 10-ту сходинку. Проблема міста є більша ніж середня тривалість отримання документів та низький рівень доступності інформації про муніципальну нерухомість.

У Краматорську 38,8% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Зокрема, це 52,2% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Це одні з найкращих показників серед досліджених міст. Водночас тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках в Краматорську становила в середньому 79,9 дня, що більше як на 7 днів більше за показник для всіх опитаних (72,4 дня).

18,5% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо. Це на декілька відсоткових пунктів вище ніж середній показник для всіх опитаних – 18,1%. Однак у місті лише 22,9% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних), а це один із найнижчих результатів.

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Краматорськ посів 10-ту позицію з 5,96 бала. У Краматорську респонденти вище середніх для всіх міст показників оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

Зокрема, у Краматорську найкраще оцінили доступ до публічної закупівлі – 17,9% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Позитивні оцінки стосовно доступу до інформації про місцевий бюджет у Краматорську не відрізняються від оцінок для всіх міст в цілому та становлять 10,2%. Водночас доступ до інформації про місцеві регуляторні акти оцінили на «добре» та «відмінно» 16,7% респондентів (13,9% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Краматорськ є одним із лідерів стосовно питань вартості дотримання законодавства та посідає 4-те місце, отримавши 8,06 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів.

У Краматорську підприємці в середньому витрачають 1,8 дня на дотримання вимог місцевих регулювань, що є найменшим показником серед усіх міст (при середньому показнику по країні 4 дні). На виконання вимог місцевих регулювань у Краматорську витрачають у середньому 2,3% річного доходу, що є нижчим за середній для всіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Краматорську кількість відвідувань інспекторів майже не відрізняється від середнього показника по країні (0,6 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). У результаті, середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,1 дня, що також майже не відрізняється від середнього показника (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Краматорська. Місто отримало 3,22 бала і посіло 19-ту сходинку. Такий результат Краматорська було забезпечено поєднанням таких факторів, як високі витрати на сплату податків, значні часові витрати на адміністрування податків та зборів та деякі проблеми з пільгами зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Краматорську повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 30,3% річного доходу, що є одним із найвищих результатів у порівнянні з середніми даними для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців Краматорська становили 73,5 дня, що також є одним із найвищих показників ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 20,5% респондентів Краматорська вони є перешкодою, що майже не відрізняється від середнього показника для інших міст 20,4%. Окрім того, у Краматорську лише 2,6% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів упродовж 2018 - 2019 років, що є менше ніж середній показник серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Краматорськ посів 7-ме місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 6,66 бала. Результат міста зумовлений такими факторами, як низький рівень поширення «неформальних платежів» та приблизно середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 7,3% респондентів у Краматорську повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 31,3% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Краматорськ отримав найкращі результати та посідає 1-ше місце, набравши 8,34 бала. Високий результат Краматорська зумовлений низьким порівняно з іншими містами відсотком тих, хто працює «у тіні», а також тих, хто зазнав значних втрат через різні злочинні дії.

За даними опитування, 30,6% респондентів Краматорська вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що є найнижчим показником по всій країні (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Краматорську цей показник не відрізняється від середніх даних по країні.

У Краматорську 12,2% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що на 2 в. п. менше від середнього показника по країні - 14,3% респондентів). Втрати від подібних злочинних дій підприємці оцінили на рівні 6,9% до річного доходу, що є одним із найнижчих показників по країні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Краматорську бізнес витрачає в середньому 2,0% річного доходу, що є нижчим за середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу

8. Лідерство міської влади

Місто Краматорськ посіло 6-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 5,57 бала. Висока позиція міста забезпечена відносно високими результатами виміру «Публічно приватний діалог» (5-та позиція), тоді як оцінка «Підтримки розвитку бізнесу» є лише 11-им найкращим результатом.

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Краматорськ отримав лише 5,50 бала (11-ий результат). Підприємці Краматорська в цілому більш песимістично ніж в середньому в інших містах оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 13,6% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). При тому 40,7% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), що є вищим показником ніж середній. Однак лише 33,2% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Краматорськ отримав 8 із 10 балів. У Краматорську, зокрема, застаріла, порівняно з іншими містами, технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста, а межі міста не встановлені.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Краматорську бізнес відчуває менше проблем у комунікаціях з владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 5,64 бала, 5-ий найвищий результат. У Краматорську 6,1% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Однак у Краматорську 11,8% респондентів (4-ий найвищий показник) вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Краматорськ посідає 9-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,90 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 4-ту сходинку, отримавши 6,60 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Краматорську 9,3% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%), а 10,2% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед

усіх опитаних). Таким чином, загалом у Краматорську, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 57,0% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 65,2% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є четвертою найбільшою проблемою підприємців у Краматорську відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 23,8% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Краматорську було лише 0,3 вакансії на 100 бізнесів (3,6 вакансії – середній показник для досліджених міст)⁶², що може свідчити про низький попит на робочу силу, зокрема через нижчий рівень ділової активності. Окрім того, у Краматорську частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) – лише 68,4% (станом на 1 січня 2019 року), що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%⁶³. Таким чином, порівняно з іншими містами в Краматорську може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 12-ту сходинку, отримавши 4 бали. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Краматорську цей показник становить 2,1%, що перевищує середній показник майже на 1 в. п. Водночас, 79,4% опитаних СПД Краматорська вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 244 тис. грн. на 10 тис. бізнесів.⁶⁴ Однак це 5-й найвищий показник серед досліджених міст. Необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими, або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Краматорську було необхідно біля 137 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це один із найвищих показників для досліджених міст. Для всієї країни тривалість підключення до електромереж становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання порівняно з більшістю інших міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Краматорськ посідає 10-ту сходинку (4,10 бала). За даними опитування, 15,7% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що є найвищим показником серед усіх міст

⁶² Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Донецького обласного центру зайнятості, <https://don.dcz.gov.ua/analytics/672>) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Донецькій області

⁶³ За даними Держстату України, ГУС у Донецькій області

⁶⁴ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

(11% - середній показник). При тому 46,3% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

40,3% опитаних СПД у Краматорську вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують в місті, можливо створених за підтримки донорів.

У Краматорську 54% респондентів знають про діяльність бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 6% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%). Це один із найнижчих показників серед досліджених міст, що може бути зумовлено нижчою діловою активністю в регіоні, який постраждав від війни. Зокрема в Северодонецьку показник участі в бізнес-асоціаціях та бізнес-клубах також становить лише 6%.

10. Підтримка інновацій

Місто Краматорськ посіло 15-ту позицію (4,25 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

18,5% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є нижчим показником ніж серед усіх міст (18,9% - середній результат усіх міст). Представники бізнесу Краматорська також менше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому всі опитані. 7,8% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Краматорську дають високу оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,97 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Однак у Краматорську рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (37,1% проти 40,2%). Окрім того, лише 1,8% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є нижчим показником ніж показник для всіх міст в цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують середній рівень задоволеності підприємців Краматорська станом підтримки інновацій у місті.

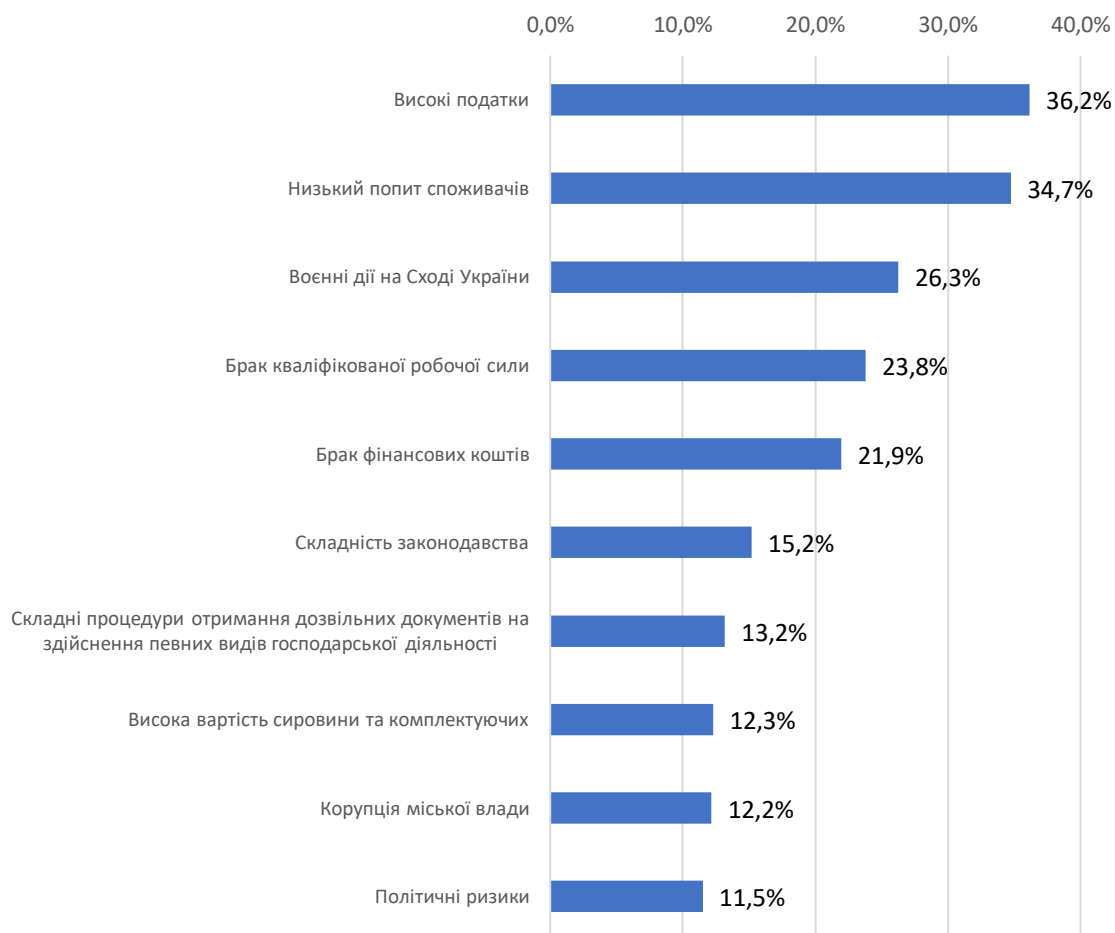
Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу у Краматорську. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, низький попит споживачів та війна на Сході України. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 36,2%, 34,7% та 26,3% опитаних. Зважаючи на розташування, Краматорськ виявився одним із двох міст, де війна на Сході України опинилась у трійці основних перешкод для ведення бізнесу. При тому проблема браку кваліфікованої робочої сили, яка в трійці головних перешкод для всіх опитаних в цілому, отримала 23,8% та посіла четверту сходинку.

Брак фінансових коштів є значною перешкодою для кожного п'ятого респондента (21,9%). На декілька в. п. нижче розташувалися складність законодавства (важлива для 15,2% респондентів) та

складні процедури отримання дозвільних документів на здійснення певних видів господарської діяльності (13,2%). Висока вартість сировини та «корупція міської влади виявились майже однаковими за значимістю перешкодами (12,3% та 12,2% відповідно). Завершує топ 10 проблема політичних ризиків, яку вибрали 11,5% опитаних підприємців Краматорська.

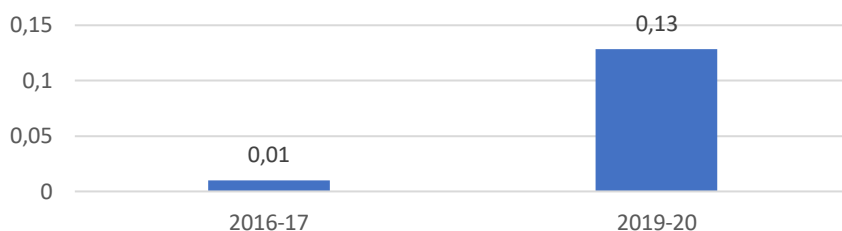
Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Краматорську, %

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Краматорську

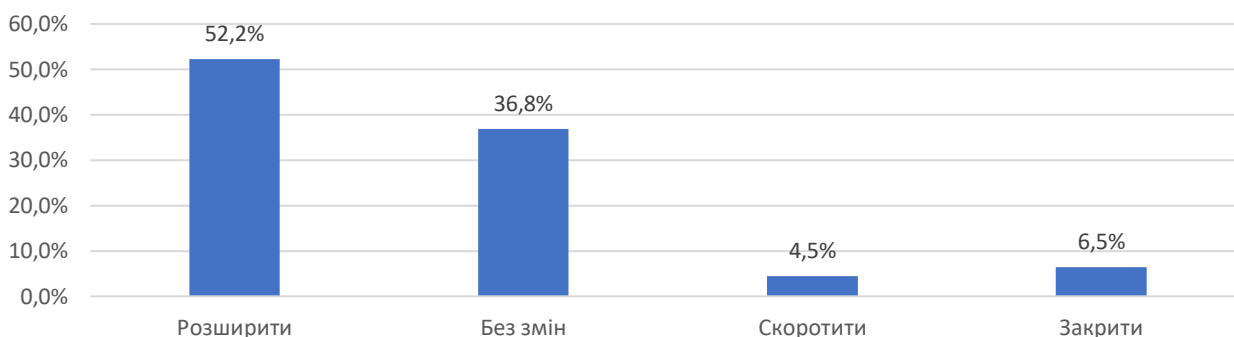
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс-бізнес клімату МСП у Краматорську дорівнює 0,13 (лише 21-ше місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,01), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

ABCA Індекс ділового клімату регіональний (Краматорськ)

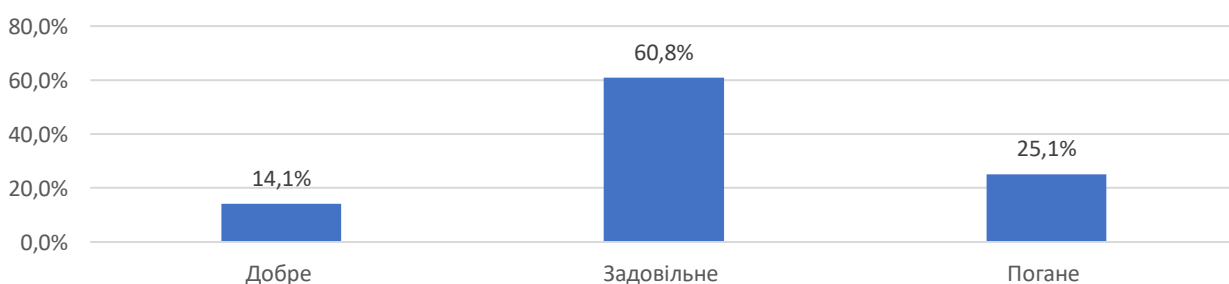
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Краматорську має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (52,2%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 36,8% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 4,5% планували скоротити бізнес, а 6,5% – закрити його. Балансовий індекс⁶⁵ дорівнює +0,41 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Краматорську, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Краматорську більшість опитаних СПД (60,8%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (14,1%) або погане (25,1%). Таким чином, негативні оцінки переважають позитивні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить -0,11 (на рівні країни +0,05).

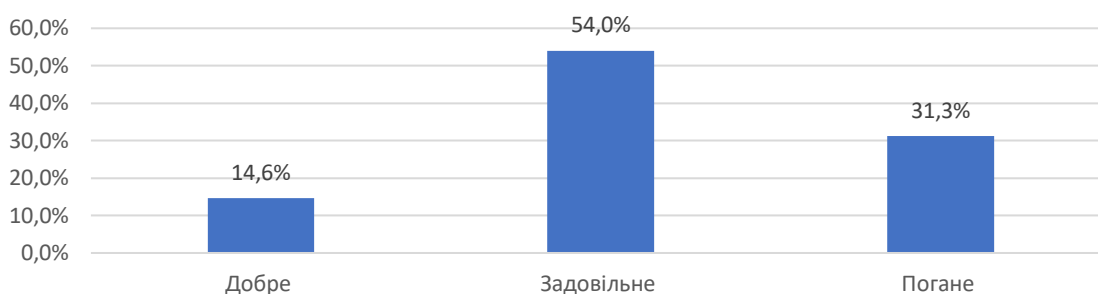
Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Краматорську, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (54,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 31,3% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 14,6% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,17. Отже, значення індексу є нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

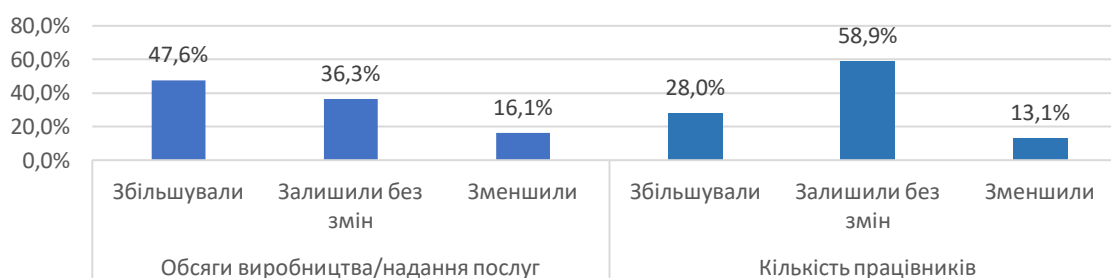
⁶⁵ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальноекономічного становища (Краматорськ), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (47,6%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (36,3%) не змінювали обсягів, а 16,1% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,32 (майже на рівні значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Краматорську, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (58,9%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (28,0%) зростає більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (13,1%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,15, що є дещо меншим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, ситуація з умовами сплати податків не покращилася, тоді як ситуація з перевітками в незначній мірі погіршилася.

40,9% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 6,5% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,34⁶⁶. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

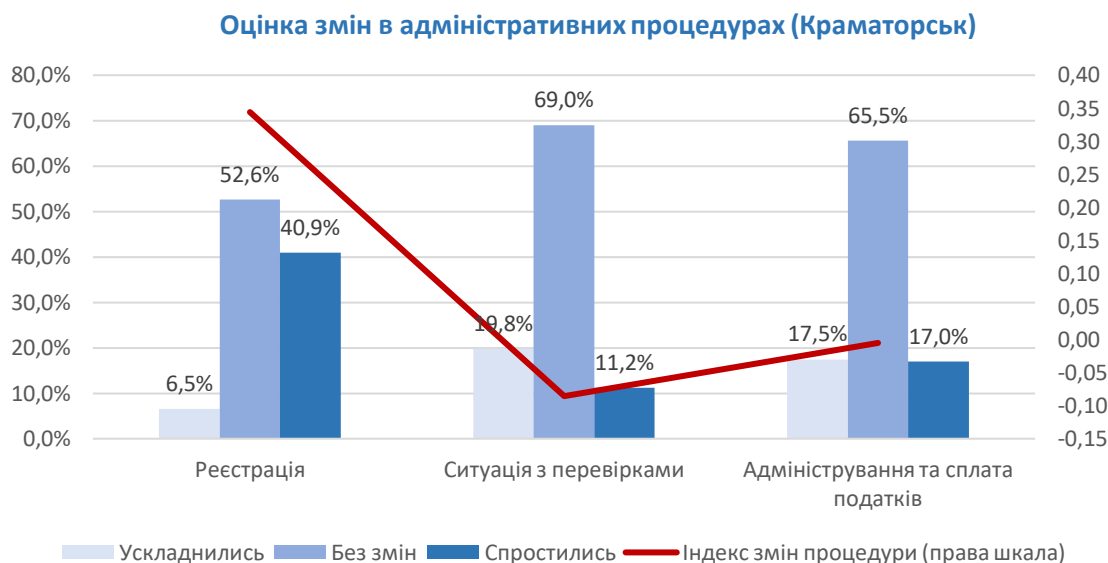
Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (65,5%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться на дві рівні частини: 17,0% тих,

⁶⁶ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

для кого сплата податків стала простішою, та 17,5% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків дорівнює нулю.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення: -0,09. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 19,8% і є вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (11,2%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (69,0%) не помітила жодних змін у ситуації з перевірками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,08.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст в цілому.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації із нормативної грошової оцінки земель.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки.
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.

- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Кропивницький

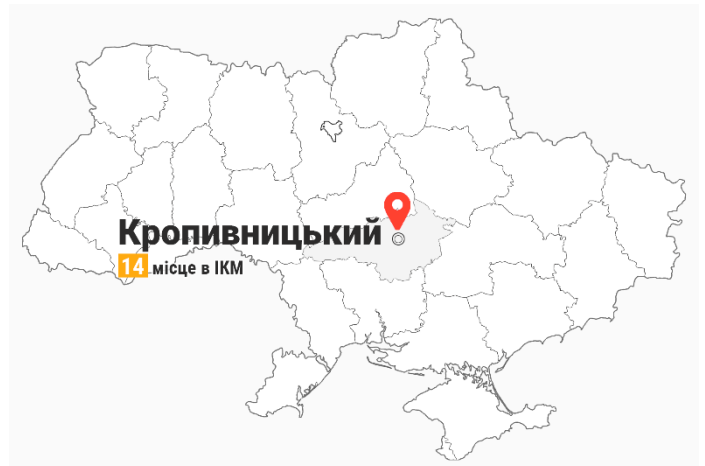
15 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Кропивницький (англ. Kropyvnytskyi) – адміністративний центр Кіровоградської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Кропивницького району, але не входить до складу району.

Місто Кропивницький поділяється на два райони: Подільський та Фортечний. До Фортечного району належить смт Нове. Міські райони мають власні районні ради: Подільську та Фортечну районні ради в місті Кропивницькому.⁶⁷

Розташування

Місто Кропивницький знаходиться в центральній частині України на берегах річки Інгулу.

Місто розташовано в центральній частині Кіровоградської області. Територія міста оточена Кропивницьким районом. У регіоні також знаходяться такі великі міста як Олександрія та Знам'янка (88 та 52 тис. осіб постійного населення відповідно станом на 1 січня 2019 року).

Найближче розташовані обласні центри – Вінниця, Дніпро, Черкаси, Миколаїв.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Кропивницького (у рамках міської ради) становила 232,3 тис. осіб. Майже 9 тис. осіб припадає на селище міського типу Нове, що підпорядковується міській раді. Місто є найбільшим населеним пунктом Кіровоградської області. На Кропивницьку міська раду припадає майже чверть населення регіону (24,7%).⁶⁸

⁶⁷ Див. <https://www.kr-rada.gov.ua/rayonni-radi/>.

⁶⁸ Тут і далі в профілі Кропивницького використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Кіровоградській області.

У структурі населення Кропивницького, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,5%). На 1000 жінок припадає 834 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком 15 до 64 років становить 68,8% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 454 осіб 0 до від14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Кропивницькому спостерігалось природне скорочення населення (-6,2) на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт смертності становив 14,1, а коефіцієнт народжуваності – 7,9.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Кропивницького у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	1	к	к	0,01%	к	К
МСП	13126	к	к	99,99%	к	К
середні підприємства	127	к	к	0,97%	к	К
малі підприємства	2613	12,2	14,2	19,91%	19,9%	27,6%
з них						
мікро	2277	5,8	4,7	17,35%	9,4%	9,2%
ФОП	10386	19,6	4,8	79,12%	31,9%	9,4%
Всього	13127	61,6	51,6	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Кіровоградській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Кропивницькому налічувалося 13,1 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 127 одиниць середніх підприємств, 2,6 тис. малих підприємств та 10,4 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 1. Зважаючи на таку незначну кількість великих суб'єктів, інформація

про інші основні показники діяльності великих та середніх підприємств (кількість зайнятих та обсяг реалізованої продукції) є конфіденційною.

За підсумками 2018 року, 20,9% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи, що

дещо вище за показник по Україні в цілому (19,3%).

За кількістю суб'єктів підприємництва Кропивницький знаходиться на 20-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає лише 36% від загальної кількості суб'єктів господарювання Кіровоградської області, що може бути зумовлено як низьким рівнем ділової активності в місті, так і наявністю інших достатньо великих міст (Олександрія та Світловодськ). У розрахунку на 10 тис. жителів у Кропивницькому налічувалося лише 553 суб'єкти МСП (лише 22-й показник серед обраних для дослідження міст), що може підтверджувати низьку порівняно з іншими містами ділову активність.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП Кропивницького зросла на 1,9% порівняно з 2017 роком, що відповідає показнику по країні в цілому (теж 1,9%). Відбулося це, насамперед, за рахунок зростання кількості малих підприємств на 8,1% (5,1% - в Україні в цілому). Окрім того, на 10,4% збільшилася кількість середніх підприємств (7,5% по країні). Водночас, кількість ФОП піднялася лише на 0,3%, що менше за відповідний показник для всієї України (1,2%)

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Кропивницького було зайнято 61,6 тис. осіб, що на 4,8% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 41,9% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Кіровоградської області.

Зважаючи на малу кількість великих суб'єктів, інформація про кількість зайнятих на великих та середніх підприємствах є конфіденційною.

Однак доступні дані свідчать, що близько половини робочих місць припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 31,9% зайнятих, а малі підприємства – 19,9%.

Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста зменшилася на 1,5%, що приблизно відповідає показнику на рівні країни (1,1%). Водночас, кількість зайнятих на ФОП зросла на 2,3 тис. або 13,4% (10,5% на рівні країни).

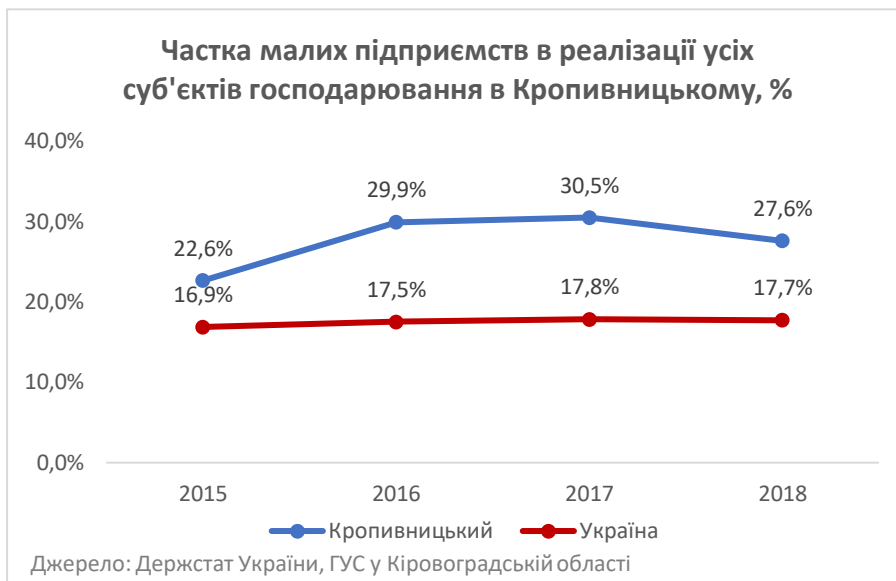
Статистичні дані свідчать, що в цілому Кіровоградська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 11,3% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Кропивницькому статус безробітного мали 1248 осіб, а кількість вакансій становила 1022. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 1 особи на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання

міста Кропивницького становив 51,6 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 9,2%, що на 1,1 в. п. більше від показника для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадає майже половина (46,5%) загального обсягу реалізованої продукції Кіровоградської області.

Зважаючи на малу кількість великих суб'єктів, інформація про обсяг реалізованої продукції для великих та середніх підприємств є конфіденційною. Однак доступні дані свідчать, що на малі підприємства припадає більше чверті (27,6%) реалізації (у цілому по країні 17,7%). Частка ФОП становить 9,4% (показник на рівні країни 7,6%).

У 2018 році малі підприємства Кропивницького продемонстрували зменшення реалізації продукції на 1,2% порівняно з 2017 роком (загалом для України зростання на 7,5%). Однак на 7,9% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Кропивницького.

За даними Головного управління статистики в Кіровоградській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Кропивницькому становив 14,3 млрд. грн. Із них 9,5 млрд. або 66,3% припадало на переробну промисловість. Зокрема, 4,8 млрд. грн. або 33,5% забезпечило виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів⁶⁹. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (0,4 млрд. грн. або 2,8%). Серед інших видів діяльності виділяються машинобудування (крім ремонту та монтажу машин і устаткування) з майже 0,4 млрд. грн. або 2,7%, виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (0,3 млрд. грн. або 2,1%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Кропивницький припадало більше 2,5 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило більше третини (35,5%) від обсягу капітальних інвестицій у Кіровоградській області. За підсумками

⁶⁹ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив 10943 грн., що нижче за відповідний показник на рівні країни – 13746 грн. Окрім того, обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в Кропивницькому є лише 17-им за величиною показником серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Кропивницького становили 220,4 млн дол. США, що на 18% більше порівняно з 2017 роком. Це 12-й за розміром показник серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані.

Водночас, експорт послуг зріс на 2,7% та досягнув 22,8 млн. дол. США (16-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі Кропивницького, то 133,7 млн. дол. США або 60,7% експорту було забезпечено продукцією сільського господарства та харчової промисловості. Зокрема, більше третини експорту (36,9%) – жири та олії тваринного або рослинного походження. Ще майже третина експорту припадає на продукцію машинобудування, зокрема на Розділ XVI УКТЗЕД (машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання) – 29,8%. Лише невеликі обсяги експорту припадають на текстильні матеріали та вироби (2,5%), деревину і вироби з деревини (1,7%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Кропивницький припадало лише 32,9 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 5,7 млн. дол. США або 21% перевищував показник на початку 2018 року. Це один із найвищих показників зростання серед міст у дослідженні. Водночас, загальний обсяг прямих інвестицій є меншим від більшості інших обласних центрів. Станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Кропивницькому припадало лише 141,4 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Кіровоградська область посідає лише 23-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України, причому на початку 2018 року в Кропивницькому було зосереджено 38,8% загального обсягу інвестицій області.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «П'яте всеукраїнське муніципальне опитування»⁷⁰, місто Кропивницький займає 9-ту позицію за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,0 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»). Це вказує на порівняно високий рівень вдовolenості мешканців рівнем комфорту в місті. Кропивницький трохи відстає у сфері послуг медичних закладів, розвитку промисловості та доріг, але є серед лідерів у сфері послуг транспортної інфраструктури. Також місто займає 8-му позицію у сфері послуг освіти (університети, коледжі та технікуми).

У рамках цього ж дослідження Кропивницький є одним із найбільш небезпечних міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для Кропивницького 1,4 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), за цим показником місто посідає 19-те місце серед 24 міст дослідження. Лише 33% опитаних почуваються скоріше в безпеці або цілком безпечно після настання темряви, а 52% опитаних почуваються скоріше або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Кропивницькому

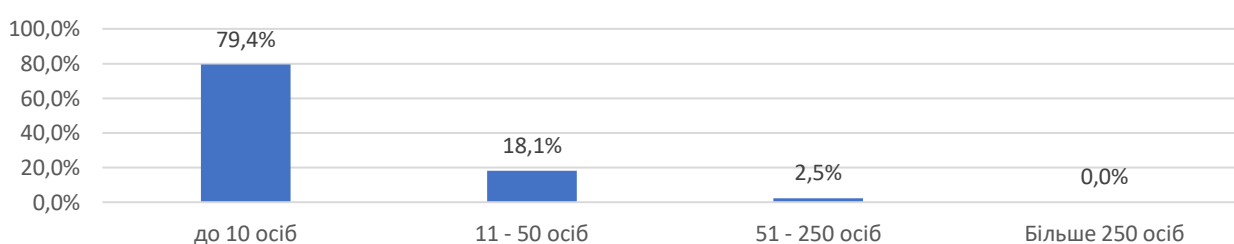
Опис вибірки

В опитуванні в Кропивницькому взяли участь 204 суб'єкти підприємницької діяльності. Це 131 (64,2%) підприємство-юридична особа та 73 (35,8%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 68,0% юридичних осіб та 32,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (79,4%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 18,1% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,5%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Кропивницький), %

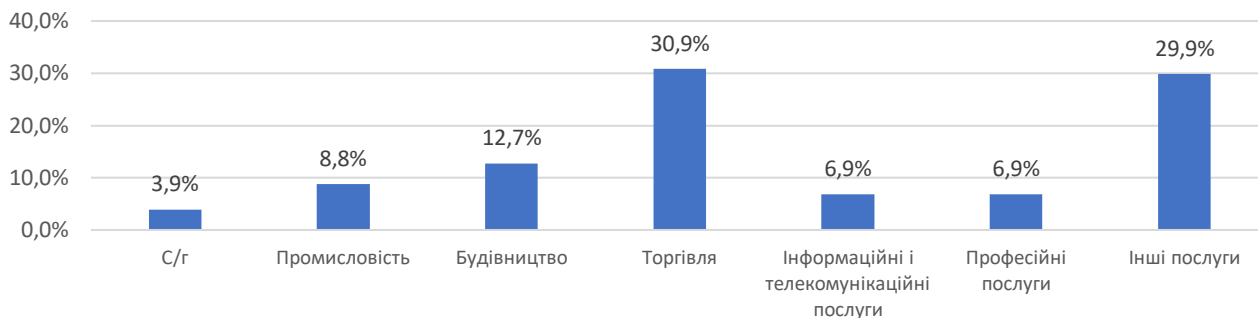
Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Кропивницького представляють різноманітні галузі економіки. 30,9% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 8,8% працюють у промисловості, 12,7% у будівництві, 3,9% - у сільському господарстві. На сектор послуг припадає 43,6% опитаного бізнесу. Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 6,9% респондентів, а професійні послуги – 6,9%. На інші послуги

⁷⁰ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

(бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 29,9% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Кропивницький)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (73,5%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 26,5% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Кропивницькому 65,4% власників бізнесу - чоловіки, 34,6% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 73,0% проти 27,0%.

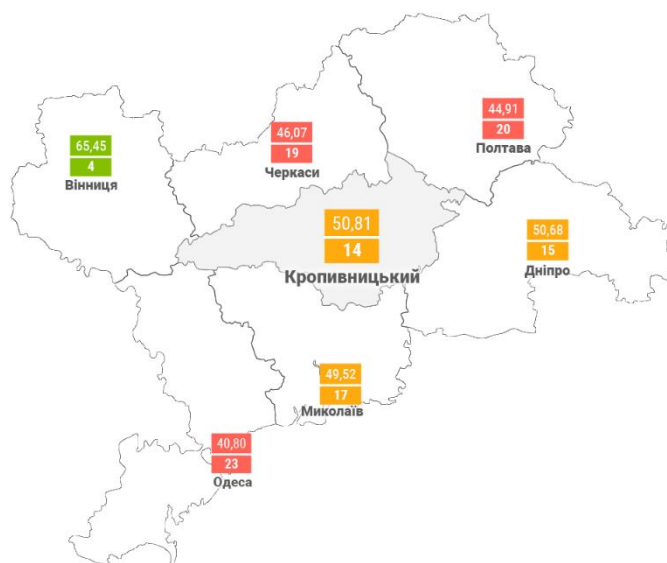
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 73,5%, а жінки 26,5%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, жінки дещо переважають – 42,1% чоловіків проти 57,9% жінок. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 63,4%, а жінки – 36,6%.

Середній вік власників бізнесу в Кропивницькому становить 42,1 року (42,8 року по Україні). При тому в Кропивницькому власники ФОП у середньому на 2 роки молодші від власників юридичних осіб (40,0 року проти 42,8 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Кропивницького

Згідно з результатами дослідження місто Кропивницький посіло 14-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 50,81 бала. Таким чином, Кропивницький належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Кропивницького з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, що належать до трьох різних груп. Зокрема, Одеса (23-те місце), Полтава (20-те місце) та Черкаси (19-те місце) належать до групи міст із низьким ІКМ. Водночас, Вінниця, яка є одним із лідерів рейтингу, – посідає 4-те місце, випереджаючи Кропивницький майже на 15 балів.

Розташування в середині рейтингу є результатом розташування міста в різних частинах рейтингу в рамках різних компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Започаткування бізнесу (1-ше місце).

Найслабші компоненти:

- Ресурси для розвитку (24-те місце);
- Прозорість та відкритість даних (19-те місце);
- Підтримка інновацій (19-те місце);

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Кропивницький отримало 8,52 бала, що є найкращим показником серед усіх міст. Швидкі реєстрація бізнесу та дозвільні процедури є головною сильною стороною міста.

Зокрема, за даними опитування, у 2018-2019 роках у Кропивницькому швидше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 5,5 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому лише 2,7 дня, що майже на день швидше ніж середній показник для усіх міст, – 3,6 дня.

У Кропивницькому лише 5,11% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури (показник для всіх міст – 8,8%), причому 77,3% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 6,6 в. п. перевищує показник для країни (70,7%). Однак на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Кропивницькому було необхідно 34,3 дня, що більш як на 2 дні довше ніж у середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути достатнє забезпечення міста реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Кропивницькому припадає 13 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є найвищим показником серед досліджених міст.

Необхідно зауважити, що в місті менш гостро стоять проблеми з тривалістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Кропивницькому цей показник становить лише 22,8 дня, що є одним із найкращих показників серед міст у дослідження. Однак у Кропивницькому необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки – 14,8 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Кропивницький отримав 4,8 бала і посів 12-ту сходинку. У рамках окремих індикаторів Кропивницький переважно продемонстрував результати на рівні середніх для усіх міст. Наприклад, 29,7% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Зокрема, це 48% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість

процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Кропивницькому становила в середньому 81,9 дня, що більш як на 9 днів випереджає середній показник для всіх опитаних (72,4 дня).

Лише 16,8% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того, лише 27,1% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Кропивницький є одним з аутсайдерів, адже займає 19-ту позицію з 3,71 бала. У Кропивницькому респонденти поставили нижчі порівняно з іншими містами оцінки щодо доступу до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Кропивницькому респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 15,8% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 13,9% опитаних позитивно оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти, то в Кропивницькому цей показник становить 9,3%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 7,0% опитаних (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства є одним із проблемних компонентів для Кропивницького. Місто посіло лише 15-ту позицію з 6,73 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів кількості перевірок інспекторів міської влади.

У Кропивницькому підприємці в середньому витрачають 3,1 дня на дотримання вимог місцевих регулювань, що є нижче ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Кропивницькому витрачають в середньому 2,8% річного доходу, що також є нижчим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Кропивницькому підприємців досить часто відвідують інспектори міської влади (в середньому 0,86 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте, у результаті, середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,3 дня, що майже не відрізняється, від середнього показника по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» не є сильною стороною Кропивницького. Місто отримало 5,23 бала і посіло 16-ту сходинку. Такий результат Кропивницький отримав через поєднання таких факторів, як досить високі витрати на сплату податків та значні часові витрати на адміністрування податків та зборів, дещо більшу обтяжливість місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Кропивницькому повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 27,4% річного доходу, що дещо більше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Кропивницькому становили 63,6 дня, що значно більше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 22,7% респондентів у Кропивницькому вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Кропивницькому 4,3% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Кропивницький посів 11-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,96 бала. Результат міста зокрема зумовлений такими факторами як вищий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та вищий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках Виміру 1 «Хабарі/подарунки» 10,8% респондентів у Кропивницькому повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 33,2% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Кропивницький отримав 5,71 бала і посів 11-те місце в дослідженні. Такий результат Кропивницького зумовлений досить високим порівняно з іншими містами показником представників бізнесу, що працюють «у тіні», та відсотком тих, що потерпали від різного роду злочинних дій.

За даними опитування, 48,6% респондентів Кропивницького вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 3 в. п. перевищує середні дані по країні та є одним із найгірших показників (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Кропивницькому цей показник є одним із найвищих по країні та становить 3,9%.

У Кропивницькому 16,1% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що на 2 в. п. більше ніж у середньому по країні (14,3% респондентів), причому втрати, яких підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили в 6,0%, що в цьому випадку є одним із найнижчих показників (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Кропивницькому бізнес витрачає в середньому 2,3% річного доходу, що є дещо меншим за середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Кропивницький посіло 11-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,77 бала. Позиція міста в субіндексі є результатом середніх оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Кропивницький отримав 5,07 бала (14-ий результат). Підприємці Кропивницького в цілому більш песимістично ніж в середньому в інших містах оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. 19,9% респондентів вважають, що ставлення

міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре», що приблизно на рівні середнього показника – 20%. Однак лише 33,1% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а лише 32,2% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Кропивницький отримав 7 із 10 балів. У місті відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу. Окрім того, на офіційному веб-сайті міської ради недостатньо представлено інформацію про публічні закупівлі. Також проблемою Кропивницького можуть бути невстановлені межі міста.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Кропивницькому бізнес відчуває окремі проблем в комунікаціях з владою. У рамках виміру місто отримало 4,46 бала (9-те місце). У Кропивницькому 7,9% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробленні місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Однак лише 5,8% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Кропивницький посідає останню 24-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши лише 3,22 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло також останню 24-ту сходинку, отримавши 3,54 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Кропивницькому лише 3,4% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре», що є найнижчим показником серед досліджених міст (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, бізнес Кропивницького також дає найнижчі оцінки професійно-технічній освіті на місцевому ринку праці – лише 4,9% опитаних (10% серед усіх опитаних). Таким чином, загалом у Кропивницькому, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас, 59,0% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 69,8% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є третьою найбільшою проблемою підприємців у Кропивницькому відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 30,4% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Кропивницькому було 7,8 вакансій на 100 бізнесів, що є другим найвищим показником серед досліджених міст (3,6 вакансії – середній показник)⁷¹. Такий високий показник може ілюструвати високий попит на робочу силу в місті. Окрім того, у Кропивницькому частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) становить 68,8% (станом на 1 січня 2019 року), що на 1 в. п. випереджає

⁷¹ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Кіровоградського обласного центру зайнятості, <https://kid.dcz.gov.ua/analytics/65> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Кіровоградській області

показник для всієї країни в цілому – 67,8%⁷². Однак це один із найнижчих показників серед досліджених міст. Таким чином, порівняно з іншими містами, у Кропивницькому може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 21-шу сходинку, отримавши 3,42 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Кропивницькому цей показник становить 0,5%, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст. Водночас, 81,6% опитаних СПД Кропивницького вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). Це третій найвищий показник серед міст у дослідженні.

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 72 тис. грн на 10 тис. бізнесів.⁷³ Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Кропивницькому було необхідно біля 72-х повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Кропивницький посідає лише 22-гу сходинку. За даними опитування, 11,7% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що перевищує середній показник для всіх міст (11%). При тому 46,2% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

29,2% опитаних СПД у Кропивницькому вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що нижче ніж показник для всіх опитаних (32,6%). Водночас, «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують в місті.

У Кропивницькому лише 35,9% респондентів знають про діяльність бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Це найнижчий показник серед усіх досліджених міст. Членами таких організацій є лише 9,4% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних у цілому (11,5%).

⁷² За даними Держстату України, ГУС у Кіровоградській області

⁷³ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

10. Підтримка інновацій

Місто Кропивницький посіло 19-ту позицію (3,83 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

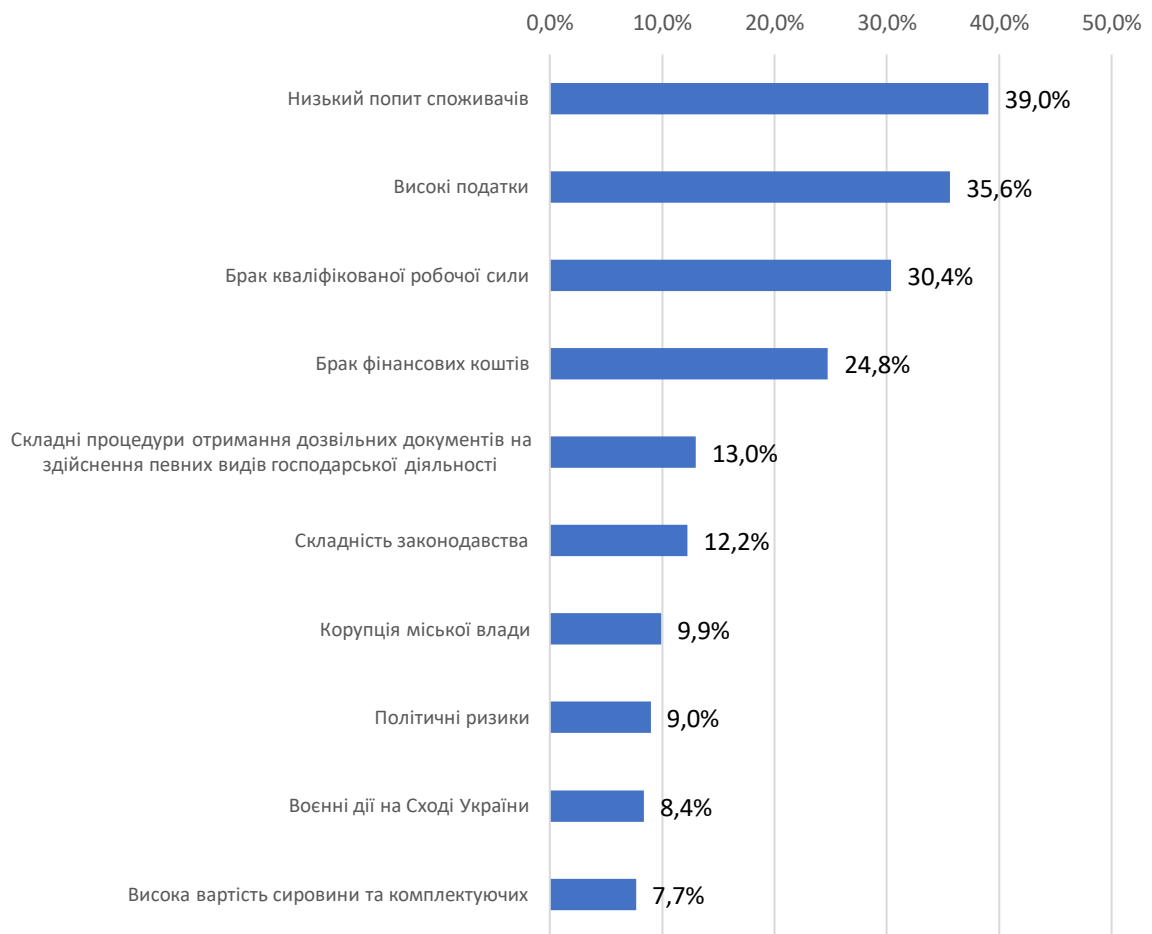
17,77% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що нижче ніж середній показник серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Представники бізнесу Кропивницького однак більше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 8,2% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Кропивницькому дають дещо низьку оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,88 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Кропивницькому рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (36,37% проти 40,2%). Окрім того 0.91% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це нижче ніж показник для всіх міст у цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують низький рівень вдоволеності підприємців Кропивницького станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Кропивницькому. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як низький попит споживачів, високі податки та брак кваліфікованої робочої сили. Про кожен з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних (відповідно 39,0%, 35,6% та 30,4%). Таким чином, у Кропивницькому проблема низького попиту є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків, хоча знаходиться позаду неї в рейтингу перешкод для всіх опитаних.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу у Кропивницькому, %

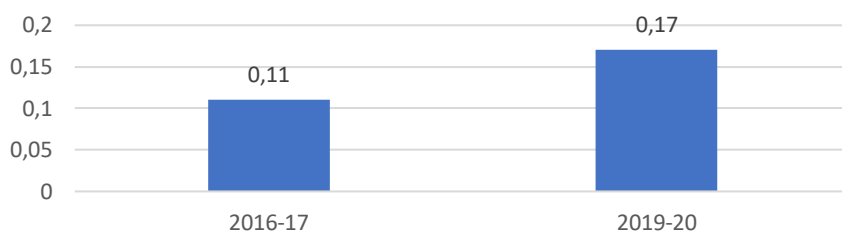

Для чверті опитаних перешкодою є брак фінансових коштів (24,8%). Майже вдвічі менше підприємців поскаржилися на складні процедури отримання дозвільних документів та складність законодавства (13,0% та 12,2% відповідно). Поруч знаходиться проблема корупції міської влади та політичні ризики, (9,9% та 9,0% відповідно). Завершують рейтинг перешкод війна на Сході України (8,4% опитаних підприємців) та висока вартість сировини і комплектуючих (7,7%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Кропивницькому

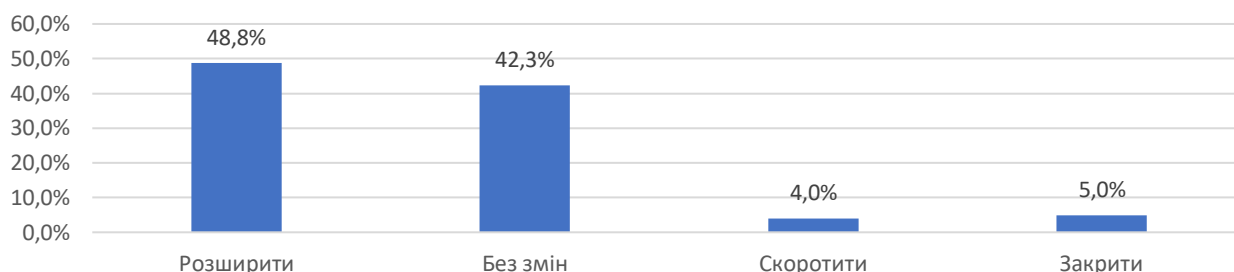
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс-бізнес клімату МСП у Кропивницькому дорівнює 0,17 (лише 16-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,11), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

ABCA Індекс ділового клімату регіональний (Кропивницький)

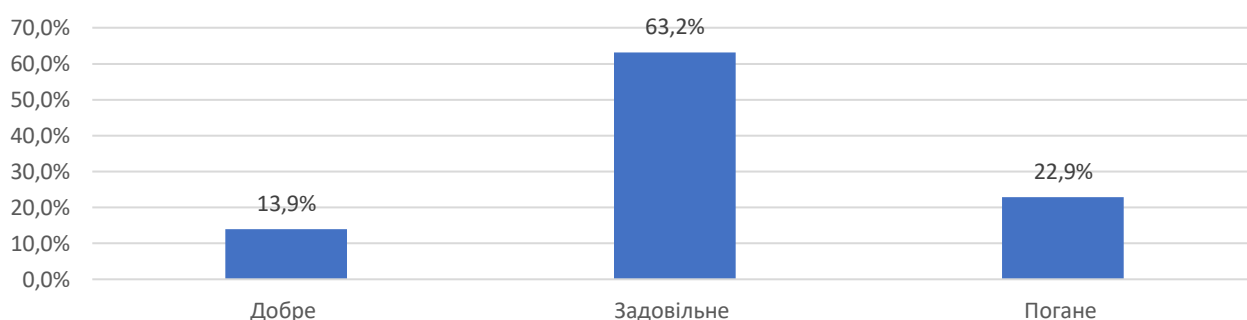
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Кропивницькому має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Трохи менше половини респондентів (48,8%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 42,3% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 4% планували скоротити бізнес, а 5% – закрити його. Балансовий індекс⁷⁴ дорівнює +0,40 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Кропивницькому, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Кропивницькому більшість опитаних СПД (63,2%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (13,9%) або погане (22,9%). Таким чином негативні оцінки переважають позитивні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить -0,09 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Кропивницькому, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Майже половина опитаних СПД (43,5%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне.

⁷⁴ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

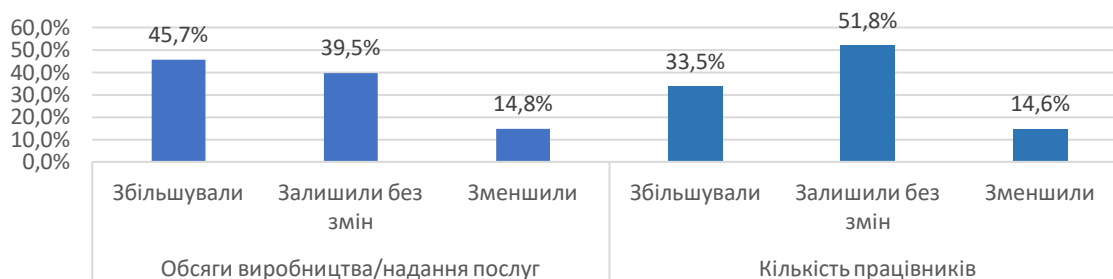
40,0% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 16,1% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,24. І таке значення індексу є значно нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Кропивницький), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (45,7%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Більше третини респондентів (39,5%) не змінювали обсягів, а 14,5% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,31 (на рівні значення для всіх опитаних), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Кропивницькому, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (51,8%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (33,5%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (14,6%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,19 що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки. 48,6% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише 14,6% респондентів зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,34⁷⁵. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

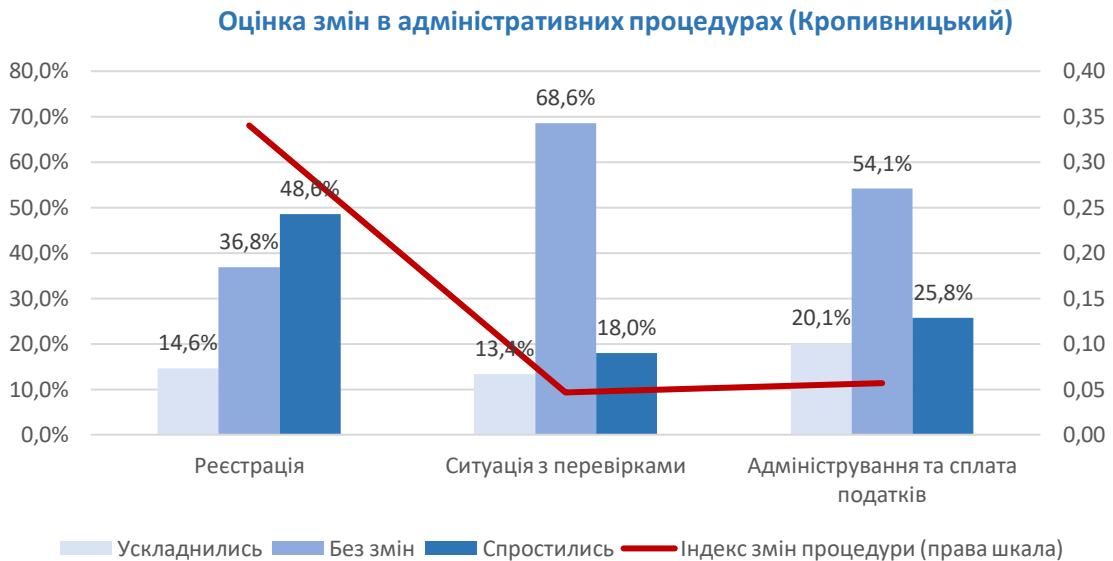
Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (54,1%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились, 25,8% тих, для кого

⁷⁵ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

сплата податків стала простішою, та 20,1% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків становить +0,06

Індекс змін у проходженні перевірок теж має додатне значення - +0,05. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 13,4% і є меншою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (18,0%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (68,6%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,15.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст в цілому.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва у містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.

Луцьк

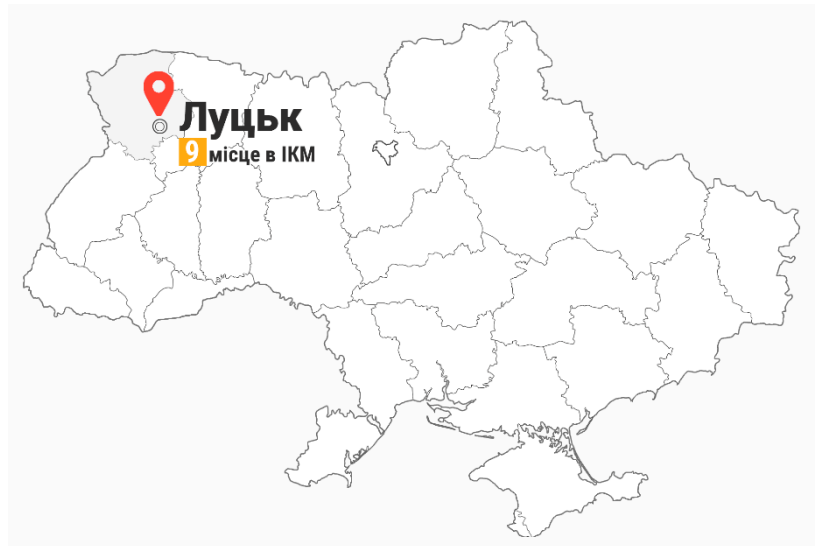
9 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Луцьк (англ. Lutsk) – адміністративний центр Волинської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Луцького району, але не входить до складу району.

У жовтні 2019 року було створено Луцьку міську об'єднану територіальну громаду. До неї увійшли Луцька міська рада (м. Луцьк) та Прилуцька сільська рада (с. Прилуцьке, с. Дачне, с. Жабка, с. Сапогове).⁷⁶

Розташування

Місто Луцьк знаходиться в західній частині України, на березі річки Стира. Волинська область межує з Польщею та Білоруссю, тому Луцьк розташований недалеко від цих сусідніх держав.

Місто розташовано в південно-східній частині Волинської області. Територія міста прилягає до Луцького та Ківерцівського районів.

Найближче розташовані обласні центри – Львів, Тернопіль та Рівне.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Луцька становила 213,8 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом у Волинській області. На нього припадала п'ята частина населення регіону (20,7%). Луцьк значно випереджає за кількістю мешканців інші населені пункти регіону, зокрема такі великі міста, як Ковель (68 тис. осіб), Нововолинськ (56,1 тис. осіб) та Володимир-Волинський (38,3 тис. осіб).⁷⁷

⁷⁶ Див. <https://decentralization.gov.ua/gromada/1708#>

⁷⁷ Тут і далі в профілі Луцька використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Волинській області.

У структурі населення Луцька, як і в цілому по країні, переважають жінки (55%). На 1000 жінок припадає 817 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 70,2% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 424 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Луцьку спостерігався незначний коефіцієнт природного скорочення населення (-0,3) на 1000 наявного населення). При тому коефіцієнт смертності становив 9,9, а коефіцієнт народжуваності – 9,6.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Луцька у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	7	12,8	30,1	0,05%	16,8%	22,3%
МСП	12985	63,2	104,8	99,95%	83,2%	77,7%
середні підприємства	130	27,6	85,2	1,00%	36,4%	63,2%
малі підприємства	2712	14,3	13,5	20,87%	18,8%	10,0%
з них						
мікро	2276	5,9	4,8	17,52%	7,8%	3,6%
ФОП	10143	21,3	6,1	78,07%	28,0%	4,5%
Всього	12992	76,0	134,9	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Волинській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Луцьку налічувалося майже 13 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 130 одиниць середніх підприємств, 2,7 тис. малих підприємств та 10,1 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 7. Таким чином, 21,9% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Луцьк знаходиться на 21-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Місто займає центральну роль в економіці регіону, однак на нього припадає лише 33,1% від загальної кількості суб'єктів господарювання Волинської області, що є одним із найнижчих

показників серед усіх обласних центрів. Така ситуація може бути зумовлена як нижчим рівнем ділової активності, так і наявністю інших достатньо великих міст у Волинській області (Ковель, Нововолинськ, Володимир-Волинський). У розрахунку на 10 тис. жителів у Луцьку налічувало 600 суб'єктів МСП (19-те місце серед обраних для дослідження міст), що може підтверджувати нижчу порівняно з іншими містами ділову активність.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста впала на 10,2% порівняно з 2017 роком, хоча в цілому по країні відбулося зростання (+1,9%). Це найбільший показник падіння серед обраних міст. Відбулося це через суттєве падіння кількості ФОП – на 13,5%. Окрім того, не змінилася кількість середніх підприємств (по країні - ріст 7,5%) та лише на 3,9% збільшилася кількість малих (5,1% по країні)

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Луцька було зайнято 76 тис. осіб, що на 5,9% більше ніж у 2017 році (4,8% показник для країни). На місто припадає 43,4% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Волинської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП у Луцьку становила 83,2% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що на 1,7% більше ніж показник для всієї України (81,5%).

На середні підприємства в місті припадає 36,4% зайнятих (32,2% на рівні країни). Водночас, 28% зайняті на ФОП (30,2% - показник для України) та 18,8% на малих підприємствах (19,2% по країні). Тобто майже половина зайнятих працює в малому бізнесі.

Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на МСП міста Луцька зросла на 3,9%, що на 1,8 відсоткових пунктів менше показника для всієї України (5,7%). На 17,1% також зросла зайнятість на великих підприємствах. Основний приріст припав на середні підприємства (2,1 тис. осіб або 8,1%). Незначне зростання зафіксовано також у зайнятості на малих підприємствах (0,3% та ФОП (1,3%). Водночас відповідні показники зміни чисельності зайнятих на рівні країни становили +5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Волинська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 10,8% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року у Луцьку статус зареєстрованого безробітного мали 1964 особи, а кількість вакансій становила 1502. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 1 особи на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання

міста Луцька становив 134,9 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив лише 0,5% (на рівні країни ріст на 8,1%).

На суб'єкти господарювання міста припадало більше двох третин (70,8%) загального обсягу реалізованої продукції Волинської області. Це найвищий показник серед міст у дослідженні.

На сектор МСП у місті припадало 77,7% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у

цілому по країні 64,7%). У 2018 році суб'єкти МСП Луцька продемонстрували падіння реалізації продукції на 6,8% порівняно з 2017 роком, хоча на рівні країни відбулося зростання на 8,1%. Водночас реалізація великих підприємств зросла на 38,2%, що збільшило частку великого бізнесу з 16,2% у 2017 році до 22,3% у 2018 році. Падіння реалізації сектору МСП відбулося через зменшення обсягу реалізованої продукції середніх підприємств на 9,2%. Водночас реалізація малих підприємств зросла на 4,8%, а ФОП – на 5%.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Луцька.

За даними Головного управління статистики у Волинській області у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції у Луцьку становив 12,3 млрд. грн. Із них 7,3 млрд. грн. або 59,4% припадало на переробну промисловість. Зокрема 3,4 млрд. грн. або 27,4% забезпечило машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування⁷⁸. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (1,5 млрд. грн. або 12,4%). Серед інших видів діяльності виділяються виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (1,2 млрд. грн. або 10%), текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (0,5 млрд. грн. або 4,1%), виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (0,47 млрд. грн. або 3,8%).

Капітальні інвестиції

⁷⁸ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

У 2018 році на Луцьк припадало більше 2,7 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило майже третину (31,5%) від обсягу капітальних інвестицій у Волинській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив 12806 грн., що дещо нижче від показника на рівні країни – 13746 грн. Такий показник Луцька є лише 12-им серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Луцька становили 193,8 млн. дол. США, що на 12% більше порівняно з 2017 роком. За цим показником Луцьк посідає 13-ту позицію серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані

Водночас експорт послуг зріс на 30% і досягнув 10,4 млн. дол. США (22-місце).

Якщо проаналізувати товарну структуру

зовнішньої торгівлі міста, то найбільше експорту забезпечує продукція машинобудування. Зокрема на товари Розділу XVI УКТЗЕД (машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання) припало 75,8 дол. США або 39,1%. Ще більше чверті експорту (51,8 млн. дол. США або 26,7%) забезпечує продукція сільського господарства та харчової промисловості. Серед інших експортних товарів можна виділити деревину і вироби з деревини (8,9%), папір та картон (6,7%), текстильні матеріали та вироби (4,1%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Луцьк припадало 93,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 0,5 млн. дол. США або 0,5% перевищував показник на початку 2018 року. Це свідчить про лише незначне зростання обсягу інвестицій. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Луцьку припадало 437,1 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Волинська область посідає 15-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України, причому на початку 2018 року в місті було зосереджено більше третини інвестицій області (37%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»⁷⁹, місто Луцьк займає 8-му позицію за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,0 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на порівняно високий рівень вдовolenості мешканців рівнем комфорту в місті. Луцьк знаходиться серед лідерів у таких сферах: медичні заклади, розвиток промисловості, освіти(технікуми, університети, коледжі) та школи. Водночас мешканці низько оцінили транспортну інфраструктуру та дороги.

У рамках цього ж дослідження Луцьк є одним із найбезпечніших міст України за відчуттям жителів. Значенням відповідного Індексу для Луцьку є 1,7 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто посідає 7-ме місце серед 24 міст дослідження. 58% (що є більшою частиною опитаних) відповіли, що почуваються більше в безпеці або цілком безпечно і 36% опитаних мешканців відчувають себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці після настання темряви.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Луцьку

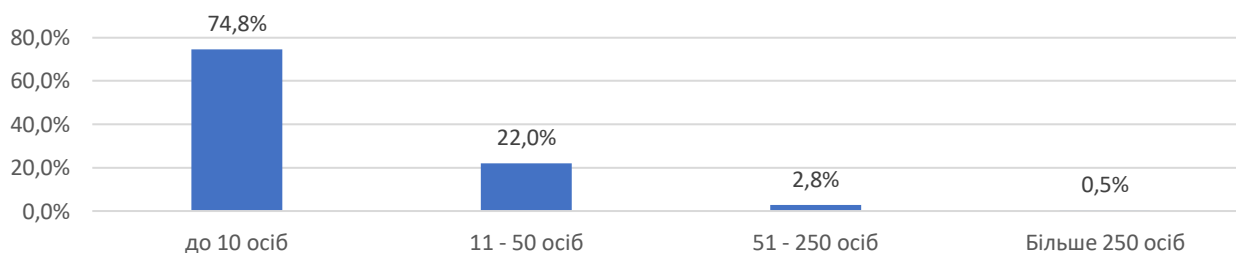
Опис вибірки

В опитуванні у Луцьку взяли участь 218 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 156 (71,6%) підприємств-юридичних осіб та 62 (28,4%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 72% юридичних осіб та 28% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (74,8%) – це суб'єкти, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 22,0% становлять малі підприємства, тобто такі, на яких працює від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,8%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Луцьк), %

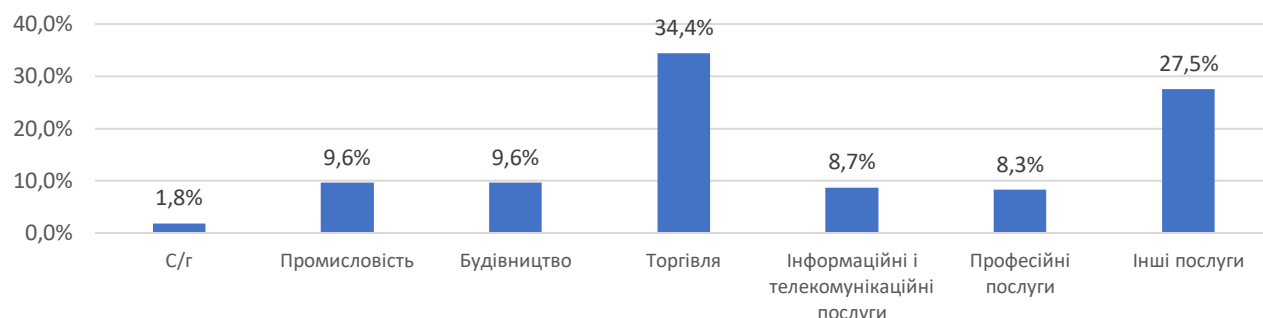
Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Луцька представляють різноманітні галузі економіки. 34,4% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 9,6% працюють у промисловості, 9,6% у будівництві, 1,8% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (44,5%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 8,7% респондентів, а професійні послуги – 8,3%. На інші послуги

⁷⁹ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

(бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 27,5% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Луцьк)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (78,0%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 22,0% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Луцьку 66,5% власників бізнесу - чоловіки, 33,5% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 71,6% проти 28,4%.

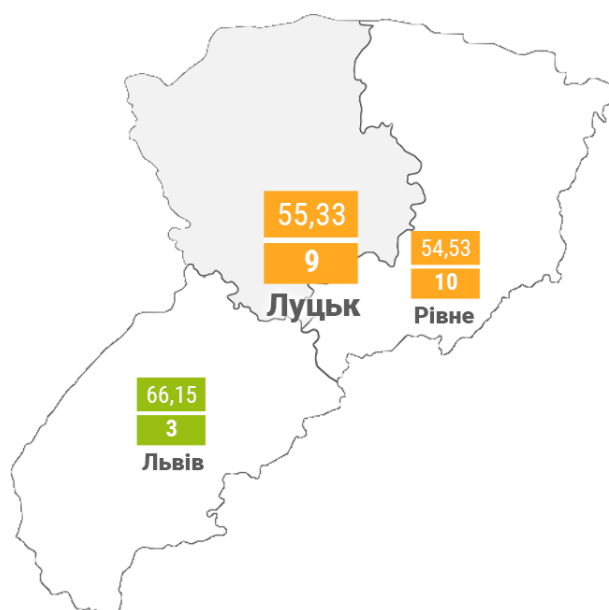
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 77,8%, а жінки 22,2%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, жінки дещо переважають – 49,8% чоловіків проти 50,2% жінок. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 70,1%, а жінки – 29,9%.

Середній вік власників бізнесу у Луцьку становить 42,3 року (42,8 року по Україні), причому в Луцьку власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (38,1 року проти 43,6 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Луцька

Згідно з результатами дослідження місто Луцьк посіло 9-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 55,33 бала. Таким чином, Луцьк належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Луцька з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, що мають середнє та високе значення ІКМ. Місто Рівне переслідує в рейтингу Луцьк, розташовуючись на 10-й сходинці з відставанням у 0,8 бала. Поруч також знаходиться Львів (3-тє місце), один із лідерів рейтингу, місто яке випереджає Луцьк майже на 11 балів.

Розташування в середині рейтингу є результатом розташування міста в різних частинах рейтингу в рамках різних компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Підтримка інновацій (3-тє місце);
- Прозорість та відкритість даних (6-тє місце);
- Безпека ведення бізнесу (6-тє місце).

Найслабші компоненти:

- Податки та збори (20-тє місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Луцьк отримало 5,89 бала, що є 11-ою за величиною оцінкою серед усіх міст. Значна тривалість реєстраційних процедур та проблеми під час їх проходження є основною причиною низького значення субіндексу для міста. Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Луцьку довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,4 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 3,8 дня, що довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Луцьку 16,6% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що майже вдвічі перевищує показник для всіх міст (8,8%). Однак 77,2% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 6,5 в. п. вище від показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Луцьку було необхідно 42,6 дня, що більш як на 10 днів довше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Статистичні дані свідчать, що порівняно з іншими містами Луцьк краще забезпечений реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Луцьку припадає 11 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найкращих показників серед досліджених міст. Однак значна частка респондентів, що мали проблеми при реєстрації, свідчить про можливі проблеми з якістю реєстраційних послуг.

Необхідно зауважити, що в місті менш гостро стоять проблеми з тривалістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Луцьку цей показник становить 36,6 дня. Однак у Луцьку було необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 12,7 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Луцьк отримав 4,67 бала і посів 13-ту сходинку. Позиція міста в рамках субіндексу зумовлена проблемами з доступом до інформації про комунальне майно та більш тривалими ніж в середньому по країні процедурами отримання документів на землю.

33,9% опитаних повідомили, що мають документи, які підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 51% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні

країни). У загальному це одні з найкращих показників серед досліджених міст. Однак тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Луцьку становила в середньому 76,8 дня, що більш як на 4 дні довше ніж середній показник для всіх міст (72,4 дня).

Лише 15,1% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того 23,4% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Луцьк є одним із лідерів, адже посів 6-ту позицію з 6,40 бала. У Луцьку респонденти переважно високо оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Луцьку респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 18,8% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 13,9% опитаних позитивно оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти, то в Луцьку цей показник становить 17,9%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили 10,4% опитаних (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Показники вартості дотримання законодавства в Луцьку не надто сильно відрізняються від середніх по країні, хоча кількість перевірок інспекторів міської влади є достатньо високою. Місто посіло лише 12-ту позицію з 7,10 бала.

У Луцьку підприємці в середньому витрачають 3,5 дня на дотримання місцевих регулювань, що є дещо меншим ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Луцьку витрачають в середньому 2,2% річного доходу, що є нижчим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Луцьку підприємців значно частіше ніж інших респондентів відвідують інспектори міської влади (в середньому 0,9 раза у місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 4,4 дня, що на 1 день менше ніж в середньому по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Луцька. Місто отримало 3,28 бала і посіло 20-ту сходинку. Низький результат Луцька було забезпечено поєднанням таких факторів, як досить високі витрати на сплату податків та часові витрати на адміністрування податків та зборів, істотна обтяжливість місцевих податків та деякі проблеми з наявністю пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Луцьку повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 28,6% річного доходу, що вище ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Луцьку становили 65,6 дня, що значно більше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 26,5% респондентів у Луцьку вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Луцьку 2,3% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що менше ніж середній показник серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Луцьк посів 8-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 5,82 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами, як нижчий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 8,8% респондентів у Луцьку повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 31,6% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Луцьк отримав 6,25 бала і посів 6-те місце в дослідженні. Досить високий результат Луцька зумовлений відносно низьким порівняно з іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу. Однак проблемою міста є робота бізнесу «у тіні».

За даними опитування, майже кожен другий респондент, 48,7%, в Луцьку вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 3 в. п. перевищує показник для всієї країни (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Однак у Луцьку ситуація з рейдерством виглядає більш безпечно, адже там лише близько 1,8% респондентів зазнавали таких дій. Це один із найкращих показників серед міст у дослідженні.

У Луцьку 13,7% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат внаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що майже на 1 в. п. менше ніж в середньому по країні. На рівні країни цей показник становив 14,3% респондентів. Водночас, у Луцьку респонденти зазнають чи не найменше фінансових втрат через такі дії. Підприємці, що мали відповідні втрати, оцінили їх на рівні 6,4% річного доходу, що також є одним із найнижчих показників (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Луцьку бізнес витрачає в середньому 2,7% річного доходу, що не відрізняється від середнього показника по країні.

8. Лідерство міської влади

Місто Луцьк посіло 10-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,84 бала. Луцьк продемонстрував низькі оцінки в рамках виміру «Публічно-приватний діалог» (лише 20-та позиція), однак посів 6-те місце у вимірі «Підтримка розвитку бізнесу», що в результаті розташувало його посередині списку.

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Луцьк отримав 6,87 бала (6-ий результат). Підприємці Луцька позитивно оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. 23,4%

респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 45% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 41,4% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Луцьк отримав 9 із 10 балів, що є одним із найкращих результатів. Зокрема, проблемою міста залишаються невстановлені межі міста (востаннє визначені майже 50 років тому).

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Луцьку бізнес відчуває більше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 2,81 бала (20-те місце). У Луцьку лише 4,5% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст усього 6,5%. Це один із найнижчих показників серед міст у дослідженні. Окрім того, лише 5% респондентів (також один із найнижчих показників) вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Луцьк посідає 13-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,52 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 21-шу сходинку, отримавши 4,66 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Луцьку лише 9,7% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 10,1% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці, що відповідає показнику серед усіх опитаних (10%). Таким чином, у Луцьку, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

62% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 71,6% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є третьою найбільшою проблемою підприємців у Луцьку відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 30,9% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Луцьку було приблизно 11,6 вакансій на 100 бізнесів, що є найвищим показником серед досліджених міст (3,6 вакансій – середній показник)⁸⁰. Такий високий показник може свідчити про високий попит на робочу силу в місті. Однак в місті частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) становить 70,2%, що на 2,4 в. п. перевищує показник для країни – 67,8% (станом на 1 січня 2019 року)⁸¹. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому, у Луцьку може слабше відчуватися проблема старіння населення.

⁸⁰ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Волинського обласного центру зайнятості, <https://vol.dcz.gov.ua/analytics/672>) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Волинській області.

⁸¹ За даними Держстату України, ГУС у Волинській області.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 15-ту сходинку, отримавши 3,81 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Луцьку цей показник становить 0,9%, що приблизно на рівні середнього показника. Проте 80,7% опитаних СПД Луцька вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 39 тис. грн на 10 тис. бізнесів⁸². Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Луцьку було необхідно 40 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Луцьк посідає 6-ту сходинку (5,07 бала). За даними опитування, 9,7% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При тому 57,2% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це одна із найвищих часток позитивних оцінок серед досліджених міст.

38,8% опитаних СПД у Луцьку вказують про існування в місті центрів підтримки бізнесу, що вище ніж показник для всіх опитаних (32,6%). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, - Луцький міський фонд підтримки підприємництва. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може також стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Луцьку лише 37,3% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є 14,1% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%). Це один із найвищих показників серед досліджених міст.

10. Підтримка інновацій

Місто Луцьк посіло 3-ту позицію (6,49 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

20,19% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що вище ніж середній показник серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Представники бізнесу Луцька однак менше задоволені трансфером

⁸² Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

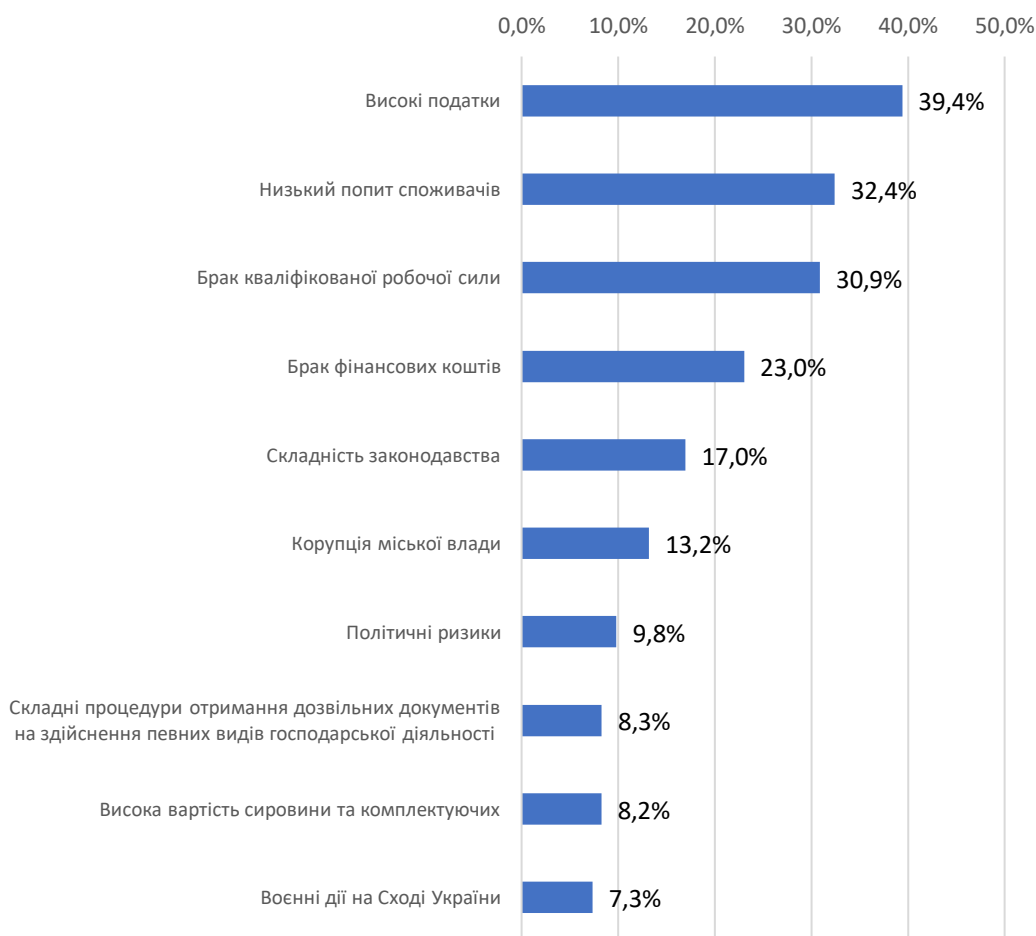
технологій, ніж в середньому опитані. 7,4% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Луцьку дають високу оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 2,06 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Луцьку частіше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (46,95% проти 40,2%). Окрім того, 3,66% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є одним із найвищих показників та перевищує показник для всіх міст в цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно високий рівень вдовolenості підприємців Луцьку станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу у Луцьку. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, низький попит споживачів та брак кваліфікованої робочої сили. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних (відповідно 39,4%, 32,4% та 30,9%). Таким чином перелік трьох основних перешкод у Луцьку відповідає їх розташуванню в рейтингу перешкод для всіх опитаних.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Луцьку, %

Брак фінансових коштів є перешкодою майже для чверті респондентів (23,0%). Також високо розташувалася складність законодавства, на яку поскаржилися 17,0% опитаних. Корупція міської влади є суттєвою перешкодою для 13,2% респондентів, а політичні ризики – для 9,8% респондентів. Завершують перелік топ 10 перешкод складні процедури отримання дозвільних документів (8,3%), висока вартість сировини та комплектуючих (8,2%) та війна на Сході України (7,3%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Луцьку

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. ABCA Індекс бізнес-клімату МСП у Луцьку дорівнює 0,21 (10-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,12), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

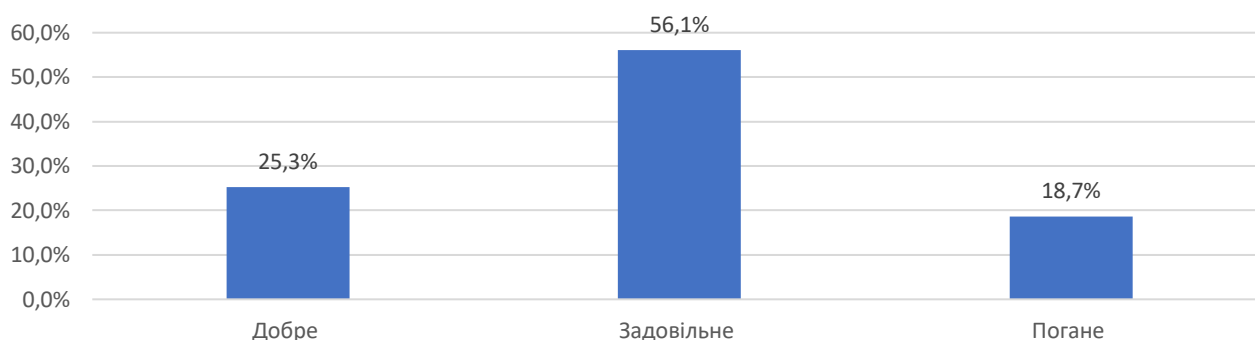
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Луцьку має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (54,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 35% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 5% планували скоротити бізнес, а 5,5% – закрити його. Балансовий індекс⁸³ дорівнює +0,44 (на рівні країни +0,45).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Луцьку більшість опитаних СПД (56,1%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (25,3%) або погане (18,7%). Таким чином, позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,07 (на рівні країни +0,05).

⁸³ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Луцьку, % опитаних

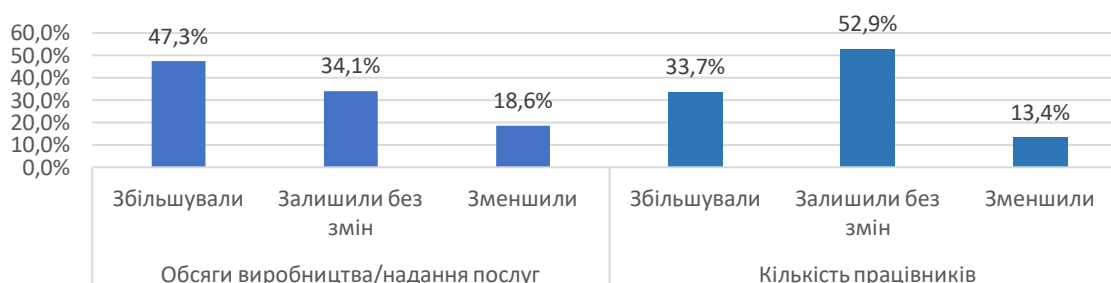
Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (51,3%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 27,9% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 20,8% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,07. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Луцьк), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (47,3%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (34,1%) не змінювали обсягів, а 18,6% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,29 (що є дещо меншим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Луцьку, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (52,9%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (33,7%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих

зменшилась (13,4%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,20, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, умови сплати податків погіршилися, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків погіршилися.

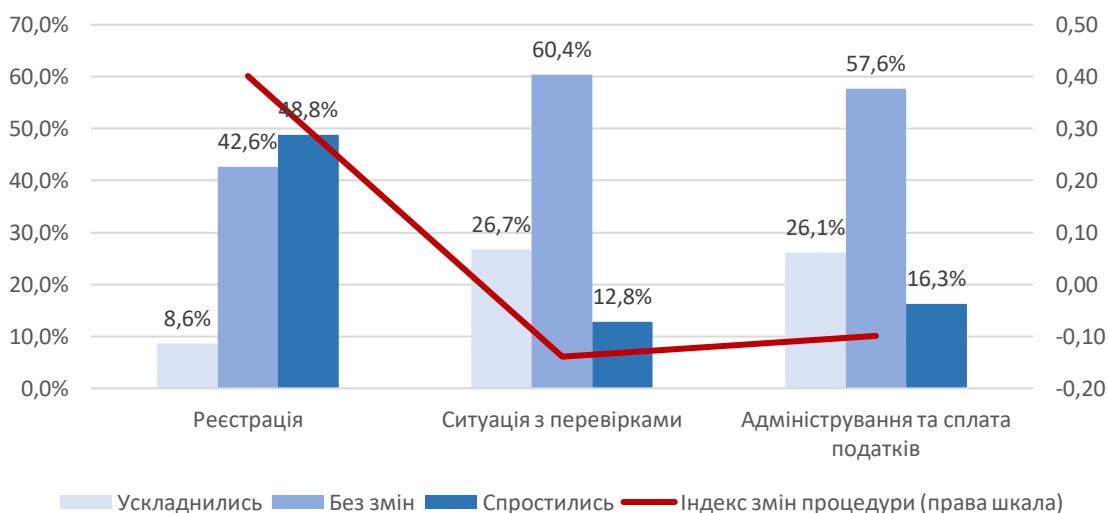
48,8% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 8,6% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,40⁸⁴. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (57,6%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились: 16,3% тих, для кого сплата податків стала простішою, та більша частина - 26,1% - тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків є від'ємним та становить -0,10.

Індекс змін у проходженні перевірок теж має від'ємне значення: -0,14. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 26,7% і є значно вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (12,8%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (60,4%) не помітили жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,05.

Оцінка змін в адміністративних процедурах (Луцьк)

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

⁸⁴ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Львів

3 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Львів (англ. Lviv) – адміністративним центр Львівської області, місто обласного значення.

Територія Львова поділяється на шість адміністративних районів – Галицький, Залізничний, Личаківський, Сихівський, Франківський та Шевченківський. Окрім того, до міської ради входять місто Винники, селища міського типу Брюховичі та Рудне. Міські райони мають власні районні адміністрації.⁸⁵

Розташування

Місто Львів знаходиться в Західній Україні, у центральній частині Львівської області. Територія міста припадає на пасмо Головного європейського вододілу, що розмежовує Чорноморський та Балтійський басейни (ріки Дністер та Західний Буг).

Місто також розташоване неподалік від українсько-польського кордону (73 км до населеного пункту Шегині, де знаходиться перехід через кордон). Окрім того, у радіусі менше 300 км також знаходяться Словаччина, Угорщина та Румунія.

До території міської ради прилягають Пустомитівський, Жовківський, Яворівський райони Львівської області. На схід від міста Львова знаходиться місто Винники, а на захід – смт Брюховичі та смт Рудне, що входять до складу міської ради.

Найближче розташовані до Львова інші обласні центри – Ужгород, Тернопіль, Івано-Франківськ, Луцьк та Рівне.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Львова (у рамках міської ради) становила 748 тис. осіб.⁸⁶ Місто є найбільшим населеним пунктом як Львівської області, так і всієї Західної України. На Львівську міську раду припадає майже третина населення регіону (29,9%). Лише 30 тисяч населення припадає на інші населені пункти міської ради, окрім Львова (місто Винники –

⁸⁵ Див. <https://city-adm.lviv.ua/public-information/district-adm>.

⁸⁶ Тут і далі в профілі Львова використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області.

17,6 тис. осіб наявного населення, смт Рудне – 7,2 тис., смт Брюховичі – 6,2 тис.). Інші найбільші населені пункти області як мінімум у 10 разів відстають за чисельністю жителів від Львова. Зокрема, у м. Дрогобичі проживало 94,5 тис. осіб, м. Червонограді – 80,2 тис. осіб, м. Стрию – 59,1 тис. осіб.

Львів також є одним із багатьох обраних для дослідження міст, де показник природного приросту населення – негативний (-2,6), хоча коефіцієнт народжуваності не такий низький порівняно з деякими містами – 8,9 особи на 1 000 наявного населення.

У структурі населення Львова, як і в цілому по країні, переважають жінки (53,4%). На 1000 жінок припадає 873 чоловіки (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років осіб становить 69,7% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 435 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Львова у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	10	20,9	51,3	0,02%	8,3%	22,0%
МСП	55521	231,0	182,4	99,98%	91,7%	78,0%
середні підприємства	537	96,9	104,2	0,97%	38,5%	44,6%
малі підприємства	10455	53,9	50,9	18,83%	21,4%	21,8%
з них						
мікро	8874	23,2	18,5	15,98%	9,2%	7,9%
ФОП	44529	80,2	27,3	80,19%	31,8%	11,7%
Всього	55531	251,9	233,7	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Львівській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Львові налічувалося 55,5 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 537 середніх підприємств, 10,5 тис. малих підприємств та 44,5 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 10. Таким чином, 19,8% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи, що відповідає показнику по Україні в цілому (19,3%).

За кількістю суб'єктів підприємництва Львів знаходиться на 5-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Окрім того, на місто припадає 48,1% від загальної кількості суб'єктів господарювання Львівської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Львові налічувалося 733 суб'єкти МСП, що є 6-им найвищим показником серед обраних міст. Це теж може свідчити про високий рівень ділової активності в місті.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 6,3% порівняно з 2017 роком, що перевищує показник по країні в цілому (1,9%). Відбулося це за рахунок зростання на 8,4% кількості малих підприємств та на 5,7% - кількості ФОП (5,1% та 1,2% відповідні показники по країні). Водночас, місто продемонструвало другий найвищий після Чернігова відносний приріст кількості середніх підприємств – 17,2% (7,5% по Україні).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Львова було зайнято 251,9 тис. осіб, що на 10,5% більше ніж у 2017 році (4,8% показник на рівні країни). На місто припадає більше половини (50,1%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Львівської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП у Львові становила 91,7% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання (показник для всієї України (81,5%). Зокрема, на середні

підприємства припадає 38,5% від усіх зайнятих на суб'єктах господарювання (32,2% на рівні країни). Ще 31,8% припадає на ФОП та 21,4% - на малі підприємства. Таким чином, малий бізнес забезпечує половину робочих місць серед усіх суб'єктів підприємництва.

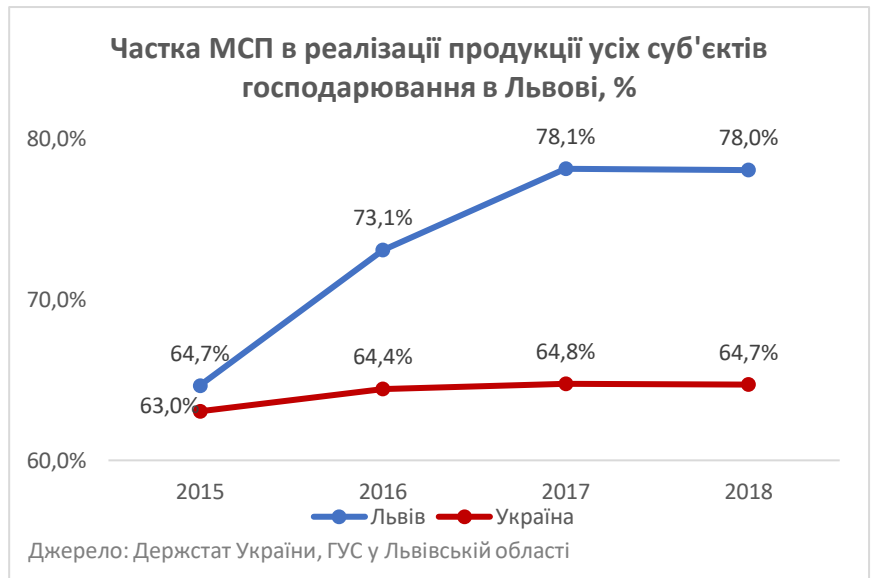
Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на МСП міста Львова зросла на 10,4% (по Україні – 5,7%). Це другий найвищий показник серед міст, для яких доступна інформація про кількість зайнятих для сектору МСП в цілому. Основний приріст припав на середні підприємства (11,2 тис. осіб або 13,1%) та ФОП (11,9 тис. осіб або 17,5%). Водночас, на 2,4% або 1,3 тис. осіб зменшилася зайнятість на малих підприємствах. Відповідні показники зміни чисельності зайнятих на рівні країни становили +5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП. Великі підприємства Львова також продемонстрували зростання зайнятості на 10,6%, що майже на 10 відсоткових пунктів перевищує відповідний показник по країні (0,9%).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Львівська область демонструє дещо нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 6,7% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року у Львові статус безробітного мали 3143 особи, а кількість вакансій становила 2975. Відповідно, навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 1 особи на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Львова становив 233,7 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 15,8%, що на 7,7 в. п. вище порівняно з показником для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало майже дві третини (62,9%) загального обсягу реалізованої продукції Львівської області.

На сектор МСП у місті припадало 78% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). У 2018 році суб'єкти МСП Львова продемонстрували реальне зростання реалізації продукції на 15,7% порівняно з 2017 роком (8,1% показник на рівні країни). Майже на такому ж рівні показник зростання реалізації великих підприємств – 16,2%.

Зростання реалізації сектору МСП відбулося, насамперед, завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції середніх підприємств (на 19,2%), що забезпечують майже половину (44,6%) всієї реалізації суб'єктів господарювання міста. Зростання показника ФОП становило 16,7%, а малих підприємств – 8,8%.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Львова.

За даними Головного управління статистики у Львівській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції у Львові становив приблизно 46 млрд. грн. З них 26,6 млрд. або 57,8% припадало на переробну промисловість. Зокрема, 12,2 млрд. грн або 26,5% забезпечило виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів⁸⁷. На другому місці в переробній промисловості знаходиться машинобудування (крім ремонту і монтажу машин та устаткування) – 3,4 млрд. грн. або 7,4%. Серед інших видів діяльності виділяються виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої продукції (3 млрд. грн. або 6,6%), металургійне виробництво та виготовлення готових металевих виробів (крім машин та устаткування) (2 млрд. грн. або 4,4%), виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (1,7 млрд. грн. або 3,8%).

Капітальні інвестиції

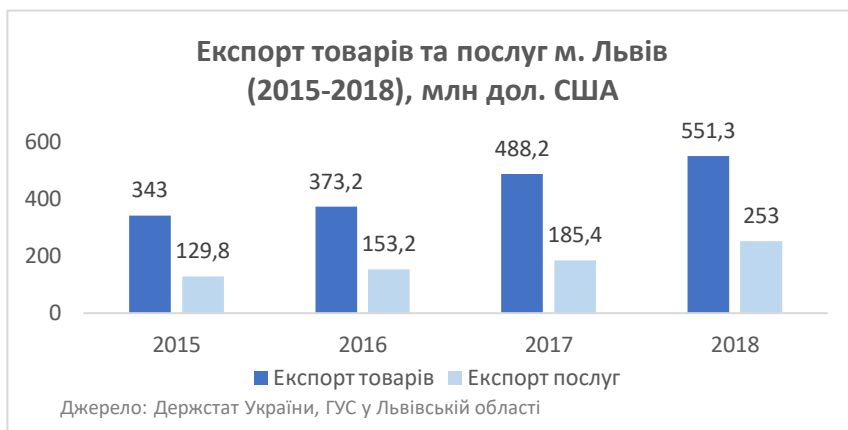
⁸⁷ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

У 2018 році на Львів припадало майже 13,2 млрд. грн. капітальних інвестицій, що було 4-им показником серед міст у дослідження. На Львів припадала майже половина (45,4%) від обсягу капітальних інвестицій у Львівській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 17854 грн., що приблизно дорівнює показнику на рівні країни – 13746 грн. Це 4-ий найвищий показник серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Львова становили 551,5 млн. дол. США, що на 12,9% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником Львів посідає 8-му позицію серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зріс на 36,5% і досягнув 253 млн. дол. США (4-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то більше третини обсягу експорту (199,2 млн. дол. США або 36,1%) забезпечує продукція сільського господарства та харчової промисловості. Зокрема 91,3 млн. дол. США (16,6% від загального обсягу експорту) припадає жири та олії тваринного або рослинного походження. Більше чверті експорту забезпечує експорт машин, обладнання, механізмів та електротехнічного обладнання (153,7 млн. дол. США або 27,9%). Решта обсягів експорту припадає насамперед на текстильні матеріали та вироби (14,3%), деревину і вироби з деревини (5%) та меблі (3,2%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Львів припадало 388,1 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 8,1 млн. дол. США або 2% менший порівняно з показником на початку 2018 року. Таким чином, у місті спостерігалось незначне скорочення прямих інвестицій. Станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу у Львові припадало 518,2 дол. США, що є 4-им найвищим показником серед міст у дослідженні.

Необхідно зазначити, що в цілому Львівська область посідає 7-му позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При цьому на початку 2018 року у Львові було зосереджено 42,6% прямих інвестицій області.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті. Окрім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»⁸⁸, місто Львів займає 11-ту позицію за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,9 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на середній рівень задоволення мешканців рівнем комфорту в місті. Місто посідає одне з перших місць у таких сферах: медичні заклади та розвиток промисловості. Місто відстає в оцінках доріг, транспортної інфраструктури та трохи в освіті (технікуми, університети, коледжі).

У рамках цього ж дослідження Львів є одним із відносно безпечних міст України за відчуттям жителів. Значенням відповідного Індексу для Львова є 1,7 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто посідає 8-ме місце серед 24 міст дослідження. Більше половини опитаних (55%) відчують себе скоріше або повністю в безпеці після настання темряви, але чимала частина опитаних все ж відчуває себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці (39%).

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Львові

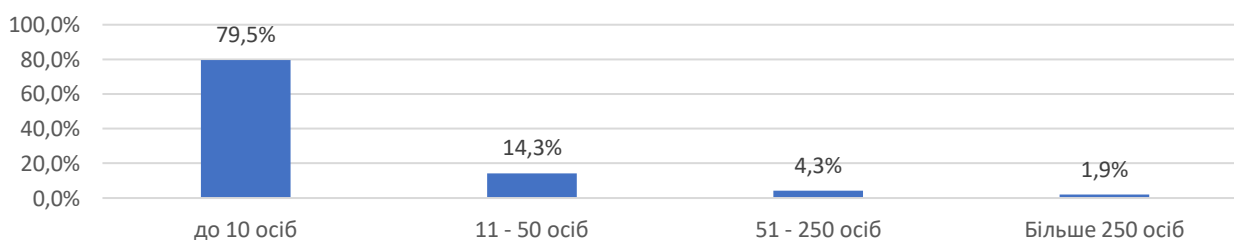
Опис вибірки

В опитуванні у Львові взяли участь 210 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 141 (67,1%) підприємство-юридична особа та 69 (32,9%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 68,5% юридичних осіб та 31,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (79,5%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 14,3% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 4,3%, а великі (більше 250 працівників) – 1,9%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Львів), %

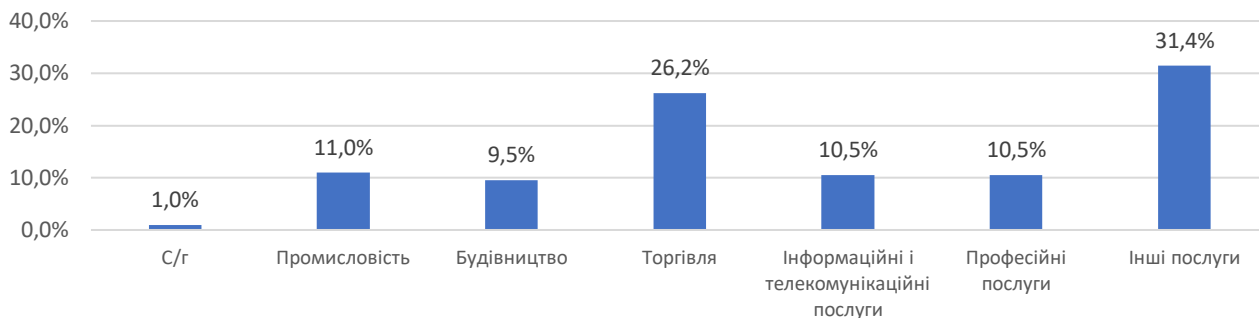
Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Львова представляють різноманітні галузі економіки. 26,2% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 11,5% працюють у промисловості, 9,5% у будівництві, 1% - у сільському господарстві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (52,4%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 10,5% респондентів, а професійні послуги – 10,5%. На інші

⁸⁸ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 31,4% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Львів)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (75,7%). У період 2018 - 2019 років були зареєстровані 24,3% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування, у Львові 73,6% власників бізнесу - чоловіки, 26,4% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 78,6% проти 24,4%.

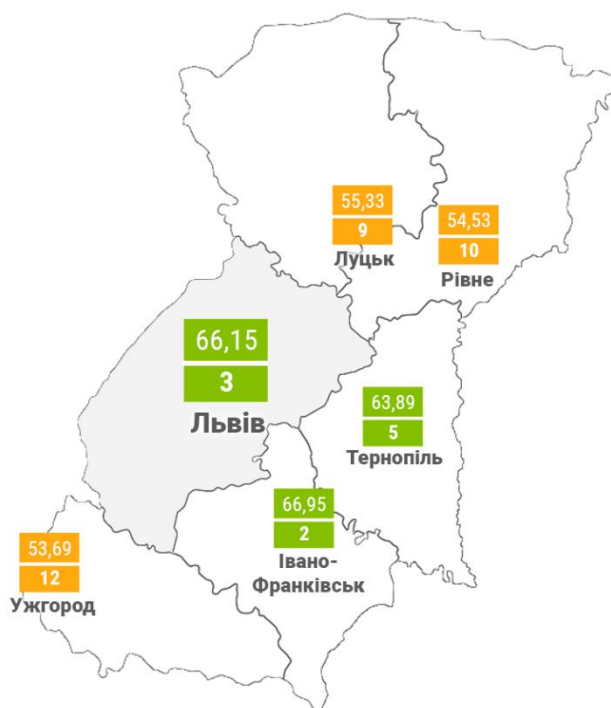
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 70,1%, а жінки 29,9%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 56,6% проти 43,4%. Загалом серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 65,9%, а жінки – 34,1%.

Середній вік власників бізнесу у Львові становить 42,6 року (42,8 року по Україні). При тому у Львові власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (38,2 року проти 43,9 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Львова

Згідно з результатами дослідження місто Львів посіло 3-тю сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 66,15 бала. Таким чином, Львів належить до групи міст із високим ІКМ. Таким чином, місто є одним із лідерів ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Львова з результатами географічних сусідів, то поруч іще 2 міста з високим ІКМ, – Івано-Франківськ (2-ге місце) та Тернопіль (5 місце). Окрім того, декілька сусідів Львова із середнім значенням ІКМ знаходяться у верхній частині рейтингу міст (Луцьк, Рівне та Ужгород).

Досягнути високої позиції в рейтингу Львів зміг завдяки переважно високим результатам у рамках більшості компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Ресурси для розвитку (1-ше місце);
- Підтримка інновацій (1-ше місце);
- Вартість дотримання законодавства (2-ге місце);
- Доступ до публічного майна (4-те місце);
- Лідерство міської влади (4-те місце);
- Безпека ведення бізнесу (5-те місце);
- Неформальна платежі та корупція (5-те місце).

Найслабші компоненти:

- Започаткування бізнесу (19-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Львів отримало 4,07 бала, що є лише 19-ою за величиною оцінкою серед усіх міст. Саме цей компонент є слабкою стороною міста, яке в загальному знаходиться серед лідерів Індексу конкурентоспроможності міст. Низька оцінка міста зумовлена зокрема тривалими процедурами державної реєстрації бізнесу та отримання дозвільних документів.

Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Львові найдовше тривала реєстрація бізнесу – 8,3 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 5,3 дня, що майже на 2 дні довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Львові лише 3,9% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є одним із найнижчих показників (8,8% - значення для всіх опитаних). Однак лише 66,6% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 3,1 в. п. менше від показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Львові було необхідно 41,5 дня, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (32,1 дня – середній показник для всіх опитаних).

Однією з проблем Львова є також швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Львові цей показник становить 51,4 дня, що є одним із найвищих показників серед міст у дослідження. Окрім того, у Львові необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 14,5 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Як показують результати дослідження, триваліша реєстрація є типовою, насамперед, для великих міст України. У Львові, можливо, також більше навантаження на реєстраторів бізнесу порівняно з іншими містами. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у місті припадає лише 8 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів). При тому Львів є

одним із найбільш активних ділових центрів України, адже місто посідає 6-ту позицію за кількістю бізнесів на 10 тис. населення.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Львів отримав 6,33 бала і посів 4-ту сходинку. Високий результат міста зумовлений насамперед більш прозорим доступом до інформації про комунальну власність, однак невелика частка опитаних підприємців мають документи на земельні ділянки.

Лише 21,9% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 37,4% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Львові становила в середньому 79,6 дня, що більш як на 7 днів перевищує показник для всіх опитаних (72,4 дня).

Якщо проаналізувати доступність інформації щодо комунальної власності, то Львів знаходиться серед лідерів. Зокрема 24,2% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того 42% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Львів посів 11-ту позицію з 5,91 бала. У Львові респонденти на рівні середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

Зокрема у Львові респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про закупівлі – 18,1% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 13,9% респондентів позитивно оцінили доступ до місцевих регуляторних актів, то у Львові цей показник становить 15,6%. Водночас, позитивні оцінки стосовно доступу до інформації про місцевий бюджет у Львові лише незначним чином відрізняються від оцінок в цілому для всіх міст – 10,7% проти 10,2%.

4. Вартість дотримання законодавства

Показники вартості дотримання законодавства у Львові є одними з найкращих по країні та місто займає 2-гу позицію, набравши 8,63 бала.

У Львові підприємці в середньому витрачають 2,4 дня на дотримання місцевих регулювань, що майже вдвічі менше ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Львові витрачають в середньому 1,9% річного доходу, також є нижчим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що у Львові підприємців значно рідше ніж інших респондентів відвідують інспектори міської влади (в середньому 0,4 раза у місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,9 дня, що майже на 1 день більше ніж в середньому по країні (5 днів)

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією з сильних сторін Львова. Місто отримало 7,45 бала і посіло 6-ту сходинку. Досить високий результат Львова було забезпечено поєднанням таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків, низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів, менша обтяжливість місцевих податків.

У рамках опитування респонденти Львові повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 24,0% річного доходу, що менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Львові становили 53,6 дня, що також менше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то лише для 16,1% респондентів у Львові вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Львові 3,3% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що майже не відрізняється від середнього показника серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Львів посів 5-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 6,77 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами, як середній рівень поширення «неформальних платежів» та високий рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 9,8% респондентів у Львові повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 39,1% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Львів отримав 6,64 бала і посів 5-те місце в дослідженні. Досить високий результат Львова зумовлений відносно низьким порівняно з іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу. Однак деякою проблемою міста є робота бізнесу «у тіні».

За даними опитування, майже кожен другий респондент (46,4%) у Львові вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 1 в. п. перевищує показник для всієї країни (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. Однак у Львові ситуація з рейдерством виглядає дещо краще, адже там лише 2,3% респондентів зазнавали таких дій.

У Львові 11,4% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що є одним із найнижчих показників серед усіх міст у дослідженні. На рівні країни цей показник становив 14,3% респондентів. Водночас, втрати підприємців Львова від подібних дій становлять 9,2%, що майже на 1 в. п. менше ніж в цілому по країні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту у Львові бізнес витрачає в середньому 2,5% річного доходу, що є дещо меншим за середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Львів посіло 4-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 6,75 бала. Висока позиція міста забезпечена високими оцінками в рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно-приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Львів отримав 7,68 бала (4-ий результат). Підприємці Львова високо оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Аж 29,6% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 52,5% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 47% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Львів отримав 9 із 10 балів. Зокрема, проблемою міста залишаються невстановлені межі Львова.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що у Львові бізнес в цілому відчуває менше проблем у комунікаціях із міською владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 5,81 бала, 4-ий найвищий результат. У Львові 10% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, 7,3% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Львів посів 1-шу позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 6,35 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 3-тю сходинку, отримавши 6,85 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то у Львові лише 12,9% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Однак це найвищий показник серед досліджених міст. Окрім того, у Львові опитаний бізнес найкраще оцінює якість професійно-технічної освіти працівників на місцевому ринку праці: 15,4% позитивних оцінок (10% серед усіх опитаних). Однак загалом у Львові, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 58,9% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 72,5% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою підприємців у Львові відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 34,8% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Зокрема наприкінці 2019 року у Львові було приблизно 5,4 вакансії на 100 бізнесів, що перевищує середній показник для

досліджених міст (3,6 вакансії)⁸⁹. Це може свідчити про більший попит на робочу силу у Львові порівняно з іншими містами. Окрім того, частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Львові становила 69,7%, що на 1,9 в. п. перевищує показник на рівні країни в цілому 67,8% (станом на 1 січня 2019 року)⁹⁰. Так само цей показник на рівні середнього для досліджених міст. Таким чином, порівняно з рядом міст із більшою часткою населення працездатного віку, у Львові може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 14-ту сходинку, отримавши 3,83 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то у Львові цей показник становить 1%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 77,3% опитаних СПД Львова вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 185 тис. грн. на 10 тис. бізнесів.⁹¹ Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому у Львові було необхідно приблизно 107 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Львів посідає 1-шу сходинку (8,37 бала). За даними опитування, 10% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При тому 57,4% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це одна з найвищих часток позитивних оцінок серед досліджених міст.

38,1% опитаних СПД у Львові вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що перевищує показник для всіх опитаних в цілому (32,6%). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існувало 12 об'єктів інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Серед них 2 бізнес центри, 7 кластерів, 1 технологічний парк, 1 бізнес-інкубатор та 1 центр підтримки підприємництва. Таким чином, Львів є лідером за кількістю інфраструктури підтримки підприємництва серед досліджених міст.

⁸⁹ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Львівського обласного центру зайнятості, <https://lviv.dcz.gov.ua/analytics/652> Кількість бізнесів: За даними ГУС у Львівській області

⁹⁰ За даними Держстату України, ГУС у Львівській області.

⁹¹ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

У Львові респонденти також на другому місті за рівнем обізнаності щодо діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів (56,7% у місті проти 45,9% серед усіх опитаних). Окрім того, членами таких організацій є 15,8% СПД, що також є одним із найвищих показників серед досліджених міст (11,5% - показник для всіх міст в цілому).

10. Підтримка інновацій

Місто Львів посіло 1-ту позицію (7,24 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

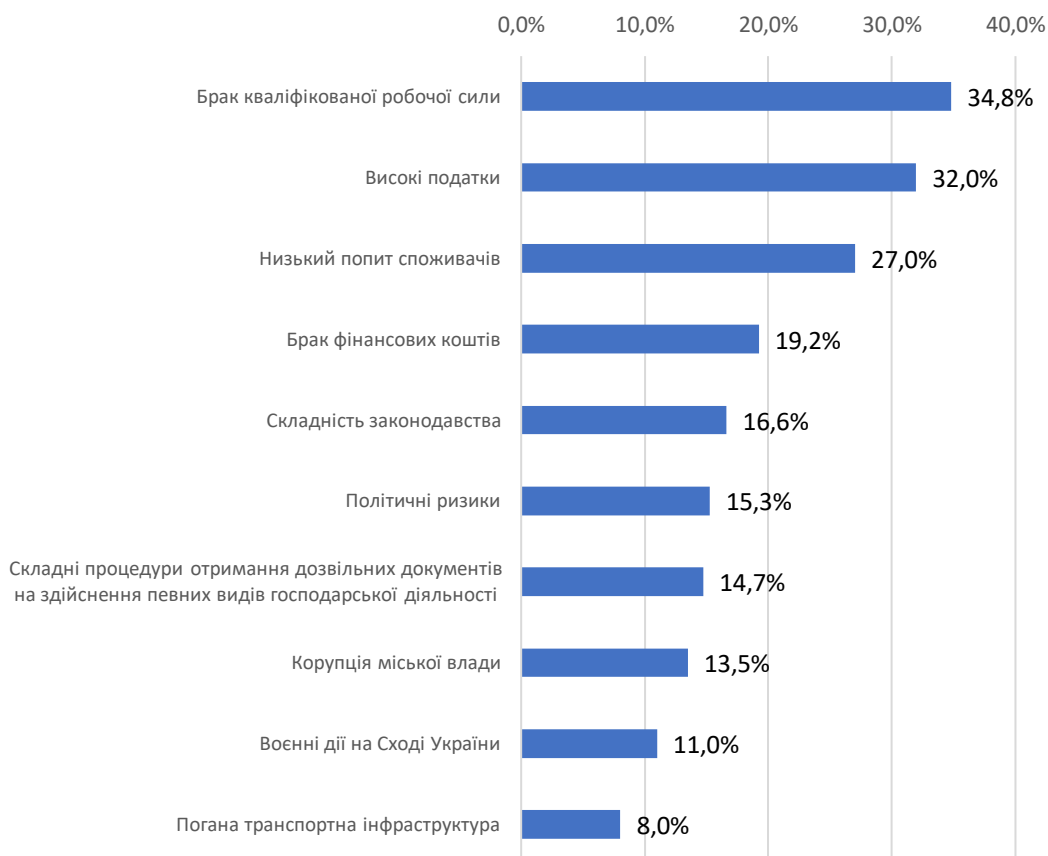
20,81% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найвищих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат усіх міст). Представники бізнесу Львова також більше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 9,0% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти у Львові дають одну з найвищих оцінок підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 2,24 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Однак у Львові трохи рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (39% проти 40,2%). Окрім того, 5,62% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є найвищим показником та більше як утричі перевищує показник для всіх міст в цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують найвищий рівень задоволення підприємців Львова станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу у Львові. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як брак кваліфікованої робочої сили, високі податки та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 34,8%, 32,0% та 27,0% опитаних. Таким чином, у Львові, як і в ряді інших міст, проблема браку кваліфікованої робочої сили є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків та низького попиту, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому. Брак фінансових коштів називають перешкодою 19,2% опитаних (четверте місце).

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу у Львові, %

Поруч у рейтингу перешкод також знаходяться складність законодавства (16,6%), політичні ризики (15,3%), складні процедури отримання дозвільних документів (14,7%) та корупція міської влади (13,5%). Війна на Сході України залишається суттєвою перешкодою для 11% опитаних. Завершує топ 10 перешкод погана транспортна інфраструктура, що є важливою для 8,0% опитаних.

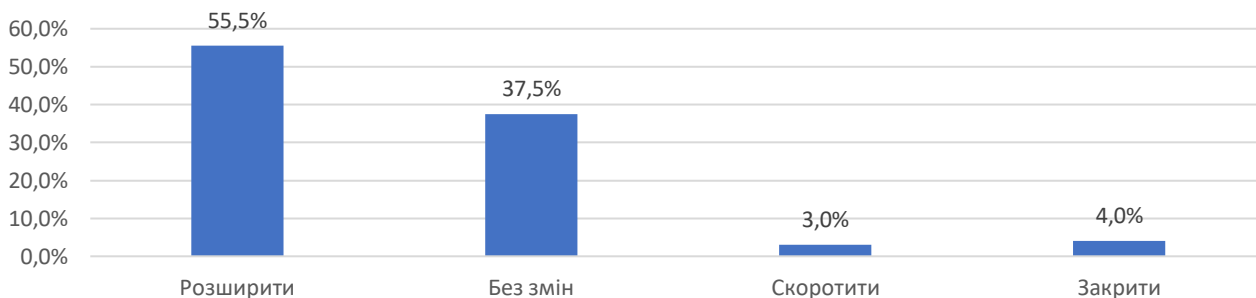
Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Львові

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Львові дорівнює 0,26 (3-тє місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,18), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це співпадає з загальноукраїнською тенденцією.

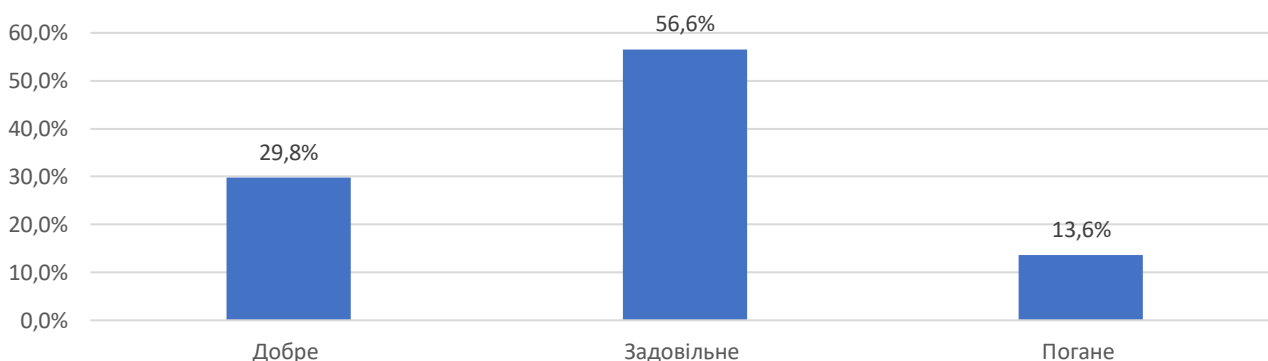
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Львові має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (55,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 37,5% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 3% планували скоротити бізнес, а 4% – закрити його. Балансовий індекс⁹² дорівнює +0,49 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Львові, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Львові більшість опитаних СПД (56,6%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (29,8%) або погане (13,6%). Таким чином позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,16 (на рівні країни +0,05).

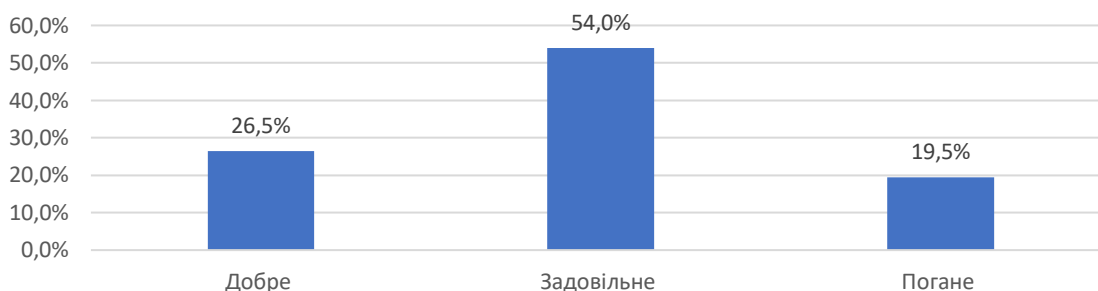
Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Львові, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (54,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 19,5% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 26,5% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має додатне значення: +0,07. Отже значення індексу є значно вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

⁹² Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальноекономічного становища (Львів), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (47,6%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Майже стільки ж респондентів (41,7%) не змінювали обсягів, а 10,7% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,37 (що є більшим за значення для всіх опитаних), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Львові, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (56,7%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (32,0%) зросла, більш як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (11,2%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,21, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

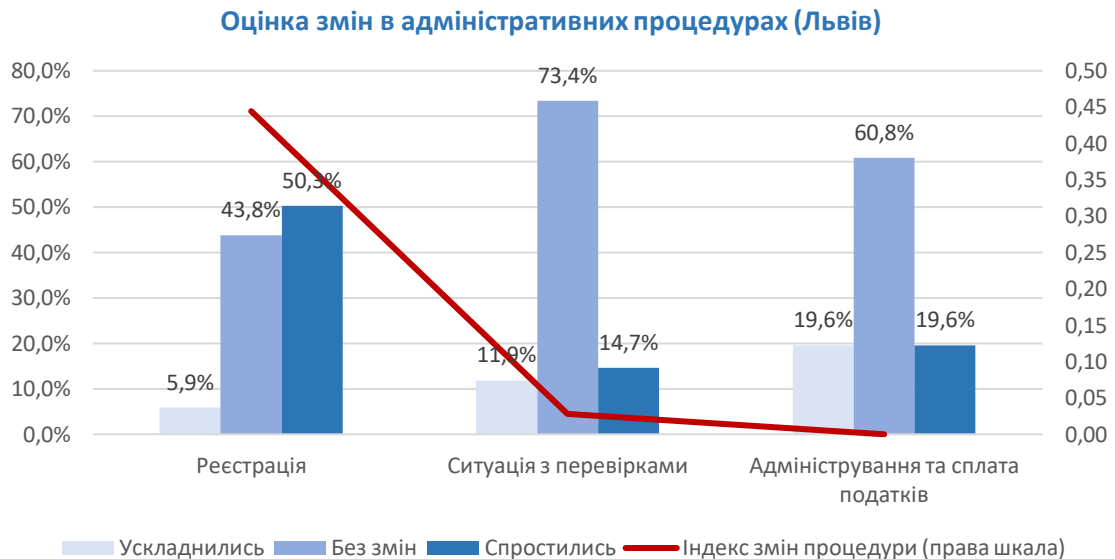
50,3% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 5,9% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,44⁹³. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (60,8%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться на дві рівні частини: по 19,6% тих, для кого сплата податків стала простішою, та тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків дорівнює нулю.

⁹³ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Індекс змін у проходженні перевірок має близьке до нуля значення: +0,03. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 11,9% і є дещо меншою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,7%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (73,4%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,16.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг в центрах надання адміністративних послуг.
- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки.

Миколаїв

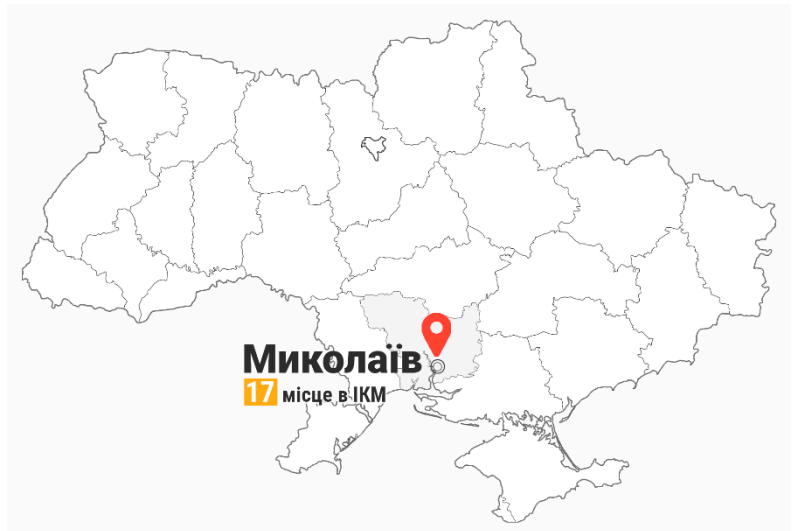
17 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Миколаїв (англ. Mykolaiv) – адміністративний центр Миколаївської області, місто обласного значення.

Місто є адміністративним центром Вітовського та Миколаївського районів, але не входить до складу жодного з них.

Місто поділяється на чотири міські райони: Заводський, Інгульський, Центральний та Корабельний. Кожен із них має власну районну адміністрацію.⁹⁴

Розташування

Місто Миколаїв розташовано на Півдні України, у південній частині Миколаївської області. Територія міста прилягає до території Вітовського та Миколаївського районів.

Місто розташоване в гирлі річки Інгулу, при її впадінні до Південного Бугу. Неподалік від міста знаходиться Чорне море. Миколаївський морський порт є одним із найбільших портів України. У 2019 році Миколаївський порт посів друге місце в Україні за загальними обсягами переробки вантажів.⁹⁵

Найближче розташовані обласні центри – Херсон, Одеса, Кропивницький та Запоріжжя.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Миколаєва становила 478,7 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Миколаївської області. На неї припадає 42,3% від загальної кількості населення регіону. У регіоні, окрім Миколаєва, немає міст, чисельність яких перевищує 100 тис. осіб. Серед найбільших міст області – Первомайськ (65,6 тис. осіб) та Южноукраїнськ (41 тис. осіб).⁹⁶

У структурі населення Миколаєва, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,6%). На 1000 жінок припадає 832 чоловіки (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років

⁹⁴ Див. <https://mkrada.gov.ua/content/vikonavchiy-komitet.html>.

⁹⁵ Див. <http://www.uspa.gov.ua/pokazniki-roboti/pokazniki-roboti-2019>

⁹⁶ Тут і далі в профілі Миколаєва використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Миколаївській області.

становить 68,8% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 4583 особи від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році у Миколаєві спостерігався один із найвищих коефіцієнтів природного скорочення населення (-6,6 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт смертності становив 13,7, а коефіцієнт народжуваності – 7,1.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Миколаєва у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	5	20,4	39,7	0,02%	18,6%	38,2%
МСП	30266	89,1	64,3	99,98%	81,4%	61,8%
середні підприємства	186	28,4	30,1	0,61%	25,9%	29,0%
малі підприємства	5771	24,0	24,5	19,06%	21,9%	23,5%
з них						
мікро	5122	11,0	9,7	16,92%	10,1%	9,3%
ФОП	24309	36,8	9,7	80,30%	33,6%	9,3%
Всього	30271	109,5	103,9	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Миколаївській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Миколаєві налічувалося 30,2 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 186 одиниць середніх підприємств, 5,8 тис. малих підприємств та 30,3 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 5. Таким чином, лише 19,7% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Миколаїв знаходиться на 7-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає 55,2% від загальної кількості суб'єктів господарювання Миколаївської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону. Водночас, у розрахунку на 10 тис. жителів у Миколаєві налічувалося 622 суб'єкти МСП (15 позиція серед обраних міст).

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 2,5% порівняно з 2017 роком, що приблизно відповідає показнику по країні в цілому (1,9%). Відбулося це, насамперед, за рахунок зростання кількості малих підприємств на 11% (5,1% - в Україні в цілому). Водночас кількість середніх підприємств не змінилася (по країні зросла на 7,5%), а кількість ФОП збільшилася лише на 0,7% (1,2% - по Україні).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Миколаєва було зайнято 109,5 тис. осіб, що на 0,4% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає більше половини (58,9%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Миколаївської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Миколаєва становила 81,4% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що

приблизно відповідає показнику для України в цілому (81,5%). Більше половини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 33,6% зайнятих, а малі підприємства – 21,9%.

Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на МСП міста Миколаєва зросла на 1,8% (по Україні – 5,7%), а великих – зменшилася на 5,5% (при рості 0,9% на рівні країни). Основний приріст серед суб'єктів МСП припав на ФОП (2,4 тис. осіб або 6,9%). Лише на 0,3 тис. осіб або 1,2% зросла зайнятість на малих підприємствах, а на середніх підприємствах кількість зайнятих зменшилася – на 3,5% або майже 1 тисячу осіб. Відповідні показники зміни чисельності зайнятих на рівні країни становили +5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Миколаївська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 9,6% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року у Миколаєві статус безробітного мали 2119 осіб, а кількість вакансій становила 1152. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило біля 2 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Миколаєва становив 103,9 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив лише 1,4% (зростання на рівні країни - 8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало 62,4% загального обсягу реалізованої продукції Миколаївської області.

На сектор МСП у місті припадало 61,8% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). У 2018 році суб'єкти МСП Миколаєва продемонстрували реальне зростання реалізації продукції лише на 0,6% порівняно з 2017 роком (8,1% показник на рівні країні). Водночас реалізація великих підприємств збільшилася на 2,7%

Зростання реалізації сектору МСП відбулося насамперед завдяки зростанню малих підприємств (на 7,2%) та ФОП (10,5%). Водночас реалізація малих підприємств впала на 6,7%. В результаті, внесок сектору МСП у Миколаєві зменшився на 0,5 в. п. порівняно з 2017 роком.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Миколаєва.

За даними Головного управління статистики у Миколаївській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Миколаєві становив 17,2 млрд. грн. Із них 9,9 млрд. або 57,7% припадало на переробну промисловість. Зокрема 3,4 млрд. грн. або 19,7% забезпечило виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів⁹⁷. На другому місці в переробній промисловості знаходиться машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (2,2 млрд. грн. або 13%). Серед інших видів діяльності виділяються виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування (1,8 млрд. грн. або 10,5%), виготовлення виробів із деревини, паперу та поліграфічна діяльність (0,8 млрд. грн. або 4,8%), виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (0,7 млрд. грн. або 4,3%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Миколаїв припадало більше 6,1 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 60,7% від обсягу капітальних інвестицій у Миколаївській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 12771 грн., що дещо менше від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Миколаїв посідає 13-ту позицію серед міст у дослідженні.

⁹⁷ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Миколаєва становили більше 1,3 млрд. дол. США, що на 7,2% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, місто посіло 4-ту позицію серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зменшився на 18,1% і становив 163,1 млн. дол. США (6-та позиція).

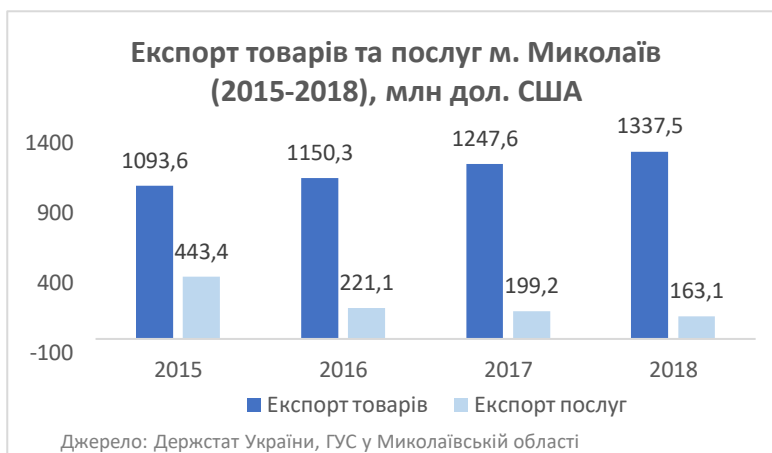
Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то у 2018 році більшу частину експорту Миколаєва забезпечувала продукція сільського господарства та харчової промисловості. Зокрема на них припало 1246,7 млн. дол. США або 93,2% від загального обсягу експорту. Серед інших товарів можна виділити машини, обладнання, механізми та електротехнічне обладнання (3,5%) та деревину і вироби з деревини (1,7%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті. Окрім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»⁹⁸, місто Миколаїв займає одну з останніх позицій (22-гу з 24) за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,7 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на значний рівень невдоволення мешканців рівнем комфорту в місті. Миколаїв відстає у сфері медичних закладів, транспортної інфраструктури, доріг, розвитку промисловості. Трохи краща ситуація з освітою (технікуми, університети, коледжі).

У рамках цього ж дослідження Миколаїв є одним із найменш безпечних міст за відчуттям мешканців. Значенням відповідного індексу для Миколаєва є 1,4 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно») і за цим показником місто посідає передостаннє (23-тє) місце серед 24 досліджуваних міст. Більше половини опитаних (56%) відповіли, що відчувають себе скоріше в небезпеці або повністю в небезпеці, а 41% відповіли, що відчувають себе скоріше або повністю в безпеці після настання темряви.

⁹⁸ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Миколаєві

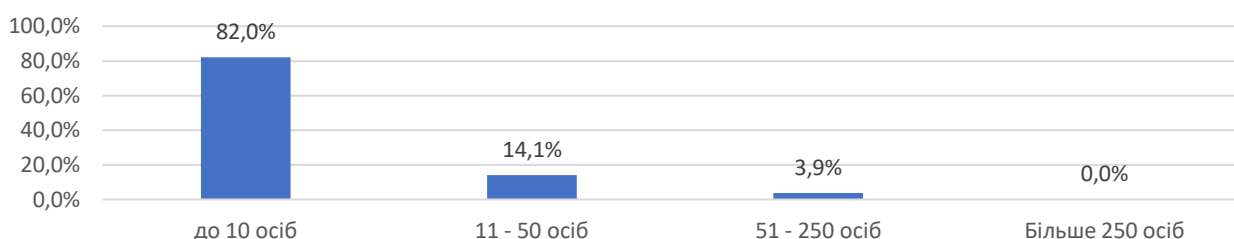
Опис вибірки

В опитуванні у Миколаєві взяли участь 205 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 133 (64,9%) підприємства-юридичні особи та 72 (35,1%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 66,5% юридичних осіб та 33,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (82,0%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 14,1% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працює від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 3,9%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

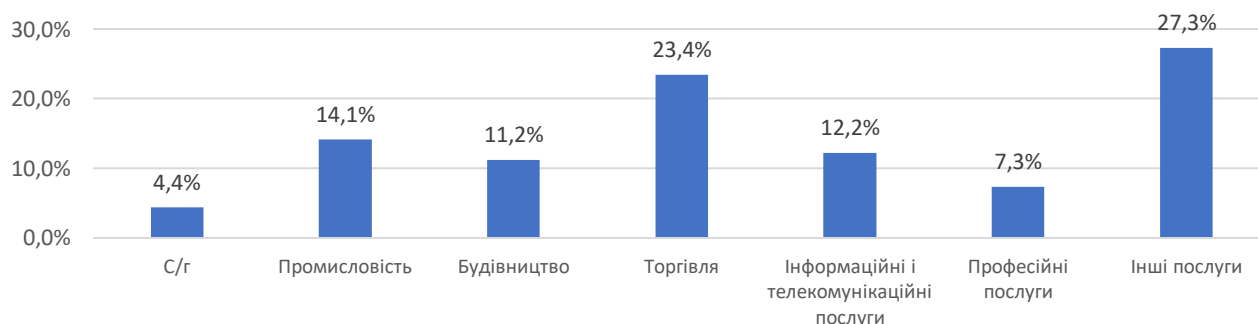
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Миколаїв), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Миколаєва представляють різноманітні галузі економіки. 23,4% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 14,1% працюють у промисловості, 11,2% у будівництві, 4,4% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (46,8%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 12,2% респондентів, а професійні послуги – 7,3%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 27,3% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Миколаїв)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (76,6%). У період 2018 - 2019 років були зареєстровані 23,4% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування, у Миколаєві 63,7% власників бізнесу -- чоловіки, 36,3% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 65,1% проти 34,9%.

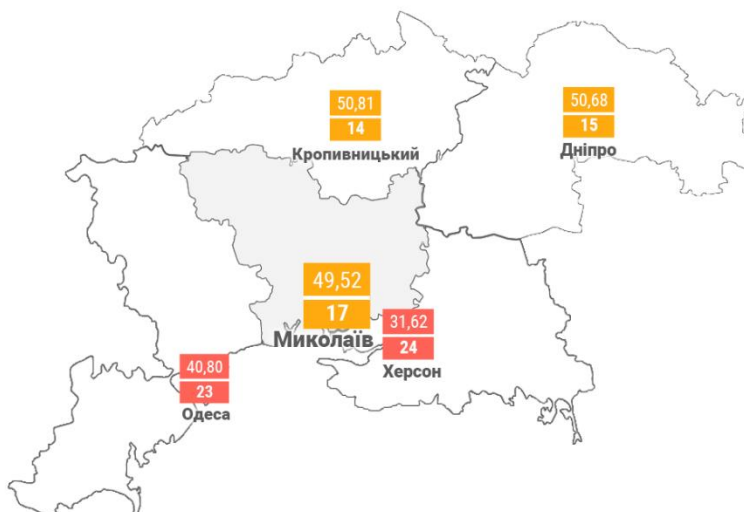
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 78,2%, а жінки 21,8%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 59,6% проти 40,4%. Загалом серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 72,2%, а жінки – 27,8%.

Середній вік власників бізнесу в Миколаєві становить 44,2 року (42,8 року по Україні). При тому в Миколаєві власники ФОП в середньому на 6 років молодші від власників юридичних осіб (39,2 року проти 45,8 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Миколаєва

Згідно з результатами дослідження, місто Миколаїв посіло 17-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 49,52 бала. Таким чином, Миколаїв належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Миколаєва з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, що належать до груп із середнім та низьким ІКМ. Одеса посідає 23-тю сходинку, а Херсон – 24-ту. Кропивницький та Дніпро, як і Миколаїв, розташовані у 2-й половині рейтингу.

Миколаїв продемонстрував переважно середні та низькі результати в рамках усіх компонентів (субіндексів).

Найсильніші компоненти:

- Доступ до публічного майна (11-те місце).

Найслабші компоненти:

- Вартість дотримання законодавства (20-те місце);
- Започаткування бізнесу (16-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Миколаїв отримало 4,43 бала, що є лише 16-ю за величиною оцінкою серед усіх міст. Низька оцінка міста зокрема зумовлена значною тривалістю внесення змін до реєстру та нижчим рівнем надання консультацій під час реєстрації.

За даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Миколаєві швидше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 5,6 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 4,7 дня, більш як на день довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Миколаєві 7,6% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що демонструє кращу ситуацію ніж у

загальному серед досліджених міст (8,8%). Однак лише 64,5% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що 6,2 в. п. менше від показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Миколаєві було необхідно 31,6 дня, що лише на півдня швидше в середньому по країні (32,1 дня).

Необхідно зауважити, що в місті менш гостро виглядають проблеми з тривалістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Миколаєві цей показник становить 21,9 дня, що є одним із найкращих результатів серед міст дослідження. У Миколаєві також можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 8,3 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Необхідно зауважити, що в Миколаєві, порівняно з іншими містами, більше навантаження на реєстраторів бізнесу в місті. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у місті припадає лише 6 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), тоді як, наприклад, у Кропивницькому – 13.

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Миколаїв посів 17-ту позицію з 4,10 бала. У Миколаєві респонденти на рівні середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Миколаєві респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 14,8% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 13,9% опитаних позитивно оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти, то у Миколаєві цей показник становить 11,9%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 7,9% опитаних (10,2% серед усіх міст в цілому).

4. Вартість дотримання законодавства

Миколаїв отримав одні з найнижчих показників стосовно питань вартості дотримання законодавства, та посідає 20-те місце з 5,89 бала. Результат міста було визначено значно вищими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Миколаєві підприємці в середньому витрачають 7,2 дня на дотримання місцевих регулювань, що майже вдвічі перевищує середній показник по країні – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Миколаєві витрачають в середньому 5,1% річного доходу, що також перевищує середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Миколаєві кількість відвідувань інспекторів є навіть дещо нижчою ніж в середньому по країні (0,6 раза у місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 6,6 дня, що на півтора дня перевищує середній показник по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» не є сильною стороною Миколаєва. Місто отримало 5,73 бала і посіло 13-ту сходинку. Такий результат Миколаєва було забезпечено поєднанням таких факторів, як низькі витрати на сплату податків, менша обтяжливість місцевих податків та проблеми з наявністю пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Миколаєві повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 23,9% річного доходу, що менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Миколаєві становили 59,7 дня, що майже не відрізняється від середнього показника серед досліджених міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 21,9% респондентів Миколаєві вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Миколаєві лише 1,9% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Миколаїв посів 12-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,95 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами, як вищий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та вищий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 11,0% респондентів у Миколаєві повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 33,8% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Миколаїв отримав 5,60 бала і посів 12-те місце. Такий результат Миколаєва зумовлений досить високим порівняно з іншими містами показником представників бізнесу, що зазнавали фінансових втрат від злочинних дій.

За даними опитування, 43,9% респондентів Миколаєва вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що є на 2 в. п. менше ніж середні дані по країні (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Миколаєві цей показник лише незначним чином менший та становить 2,4%.

У Миколаєві 13,6% респондентів повідомили, що у 2018-2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що на 1 в. п. менше ніж в середньому по країні (14,3% респондентів), причому втрати, що підприємці зазнають від подібних злочинних, дій респонденти оцінили в 13,1%, що в цьому випадку на 2 в. п. вище, ніж у середньому по країні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Миколаєві бізнес витрачає в середньому 2,8% річного доходу, що є дещо вище за середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Миколаїв посіло 13-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,52 бала. Позиція міста є результатом середніх порівняно з усіма містами оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Миколаїв отримав 5,15 бала (13-те місце). Підприємці Миколаєва нижче ніж у середньому в інших містах оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 15,1% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 26,5% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 26,3% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Миколаїв отримав 9 із 10 балів. У місті, зокрема, була відсутня міська програма у сфері протидії корупції.⁹⁹

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що у Миколаєві бізнес відчуває окремі проблеми в комунікаціях із міською владою. У рамках виміру місто отримало 3,88 бала (12-те місце). У Миколаєві лише 5,3% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, лише 7,3% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Миколаїв посіло 14-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,42 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 17-ту сходинку, отримавши 5,18 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Миколаєві лише 8% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 9,8% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, загалом у Миколаєві, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Всього 61,3% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 70,5% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою підприємців у Миколаєві відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 36,2% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Зокрема наприкінці 2019 року в Миколаєві було приблизно 3,8 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно дорівнює середньому показнику для досліджених міст (3,6 вакансії)¹⁰⁰. Окрім того, станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Миколаєві становить 68,8%, що є одним із

⁹⁹ Станом на початок квітня 2020 року. За повідомленням Миколаївської міської ради проект рішення «Про затвердження міської програми «Запобігання та протидія корупції» на 2020-2023 роки» було розроблено і станом на початок лютого 2020 року тривало його обговорення.

¹⁰⁰ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Миколаївського регіонального центру зайнятості, <https://mik.dcz.gov.ua/analytics/65> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Миколаївській області

найнижчих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹⁰¹. Таким чином, порівняно з іншими містами в Миколаєві може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 9-ту сходинку, отримавши 4,19 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Миколаєві цей показник становить 1%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 75,8% опитаних СПД Миколаєва вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 60 тис. грн. на 10 тис. бізнесів.¹⁰² Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Миколаєві було необхідно 66 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить в середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Миколаїв посідає 13-ту сходинку (3,90 бала). За даними опитування, 11,8% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що перевищує середній показник для всіх міст (11%). При тому лише 41% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це одна з найнижчих часток позитивних оцінок у досліджених містах.

40,8% опитаних СПД у Миколаєві вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, - Міський центр підтримки внутрішньо переміщених осіб та ветеранів АТО. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують в місті.

У Миколаєві 44,6% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 9,2% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

¹⁰¹ За даними Держстату України, ГУС у Миколаївській області.

¹⁰² Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

10. Підтримка інновацій

Місто Миколаїв посіло 12-ту позицію (4,85 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

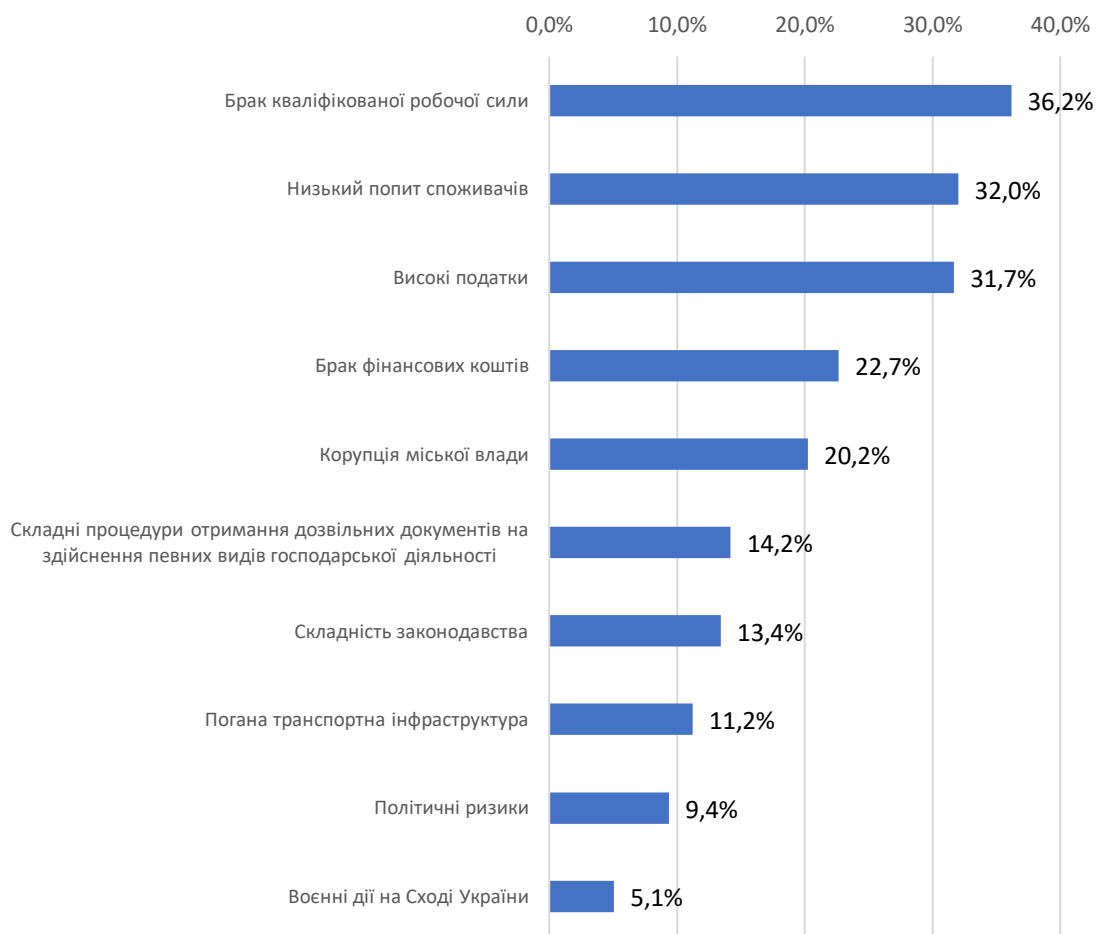
17,9% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є нижчим показником ніж середній серед усіх міст (18,9%). Представники бізнесу Миколаєва однак більш задоволені трансфером технологій, ніж у середньому опитані. 9,2% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Миколаєві дають порівняно низьку оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,75 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Миколаєві не набагато рідше ніж у середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (39,68% проти 40,2%). Окрім того 2,94% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є високим показником та перевищує показник для всіх міст у цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно середній рівень задоволення підприємців Миколаєва станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу у Миколаєві. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як брак кваліфікованої робочої сили, низький попит споживачів та високі податки. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних (відповідно 36,2%, 32,0% та 31,7%). Таким чином, у Миколаєві, як і в ряді інших міст, проблема браку кваліфікованої робочої сили є найбільш гострою, а тому випередила проблеми низького попиту та високих податків, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу у Миколаєві, %

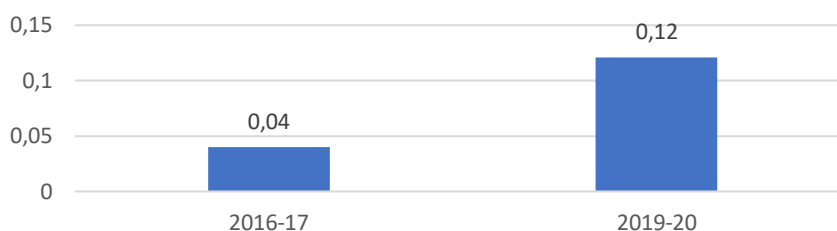

Четверта перешкода, а саме брак фінансових коштів, отримала 22,7%. Лише на 2,5 в. п. нижче знаходиться корупція міської влади (20,2% опитаних). Таким чином, Миколаїв є одним із міст, де проблема корупції міської влади була озвучена більшою часткою респондентів ніж в цілому серед всіх опитаних (15,7%). Майже поруч у рейтингу перешкод розташувалися складні процедури отримання дозвільних документів та складність законодавства (14,2% та 13,4% відповідно). Погана транспортна інфраструктура є вагомим перешкодою для 11,2%, а політичні ризики – для 9,4% опитаних підприємців Миколаєва. Завершує рейтинг топ 10 перешкод війна на Сході України (5,1%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Миколаєві

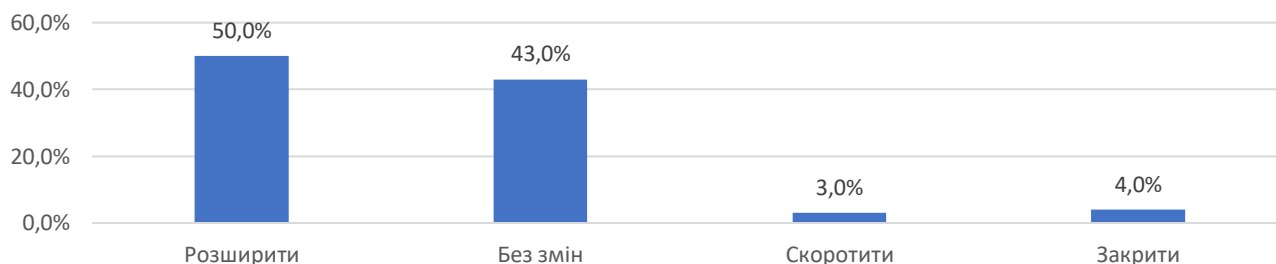
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Миколаєві дорівнює 0,12 (лише 22-ге місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,04), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

АВСА Індекс ділового клімату регіональний (Миколаїв)

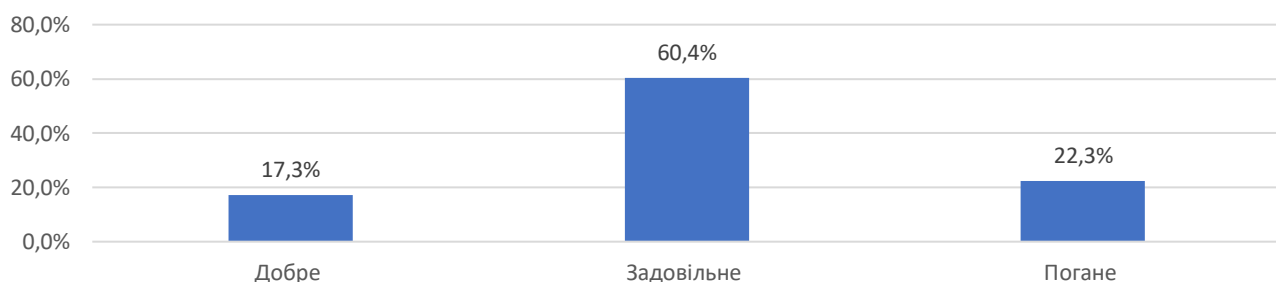
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Миколаєві має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Половина респондентів (50%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 43% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 3% планували скоротити бізнес, а 4% – закрити його. Балансовий індекс¹⁰³ дорівнює +0,43 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Миколаєві, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Миколаєві більшість опитаних СПД (60,4%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (17,3%) або погане (22,3%). Таким чином негативні оцінки переважають позитивні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить -0,05 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Миколаєві, % опитаних

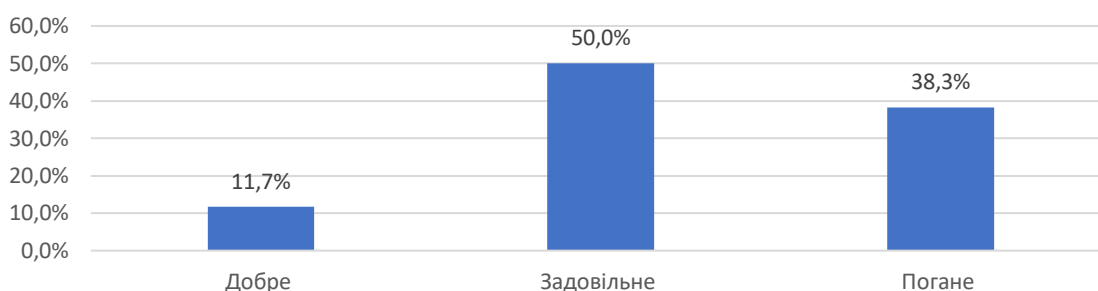

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Половина опитаних СПД (50,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 38,3% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 11,7% - як добре. Таким

¹⁰³ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

чином, індекс оцінки загальноєкономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,27. Отже, значення індексу є значно нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноєкономічного становища (Миколаїв), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (43,7%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018-2019 роках. Більше третини респондентів (38,9%) не змінювали обсягів, а 17,4% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,22 (що є меншим за значення для всіх опитаних 0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Миколаєві, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (57,1%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (27,4%) зросла, майже вдвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (15,4%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,12, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

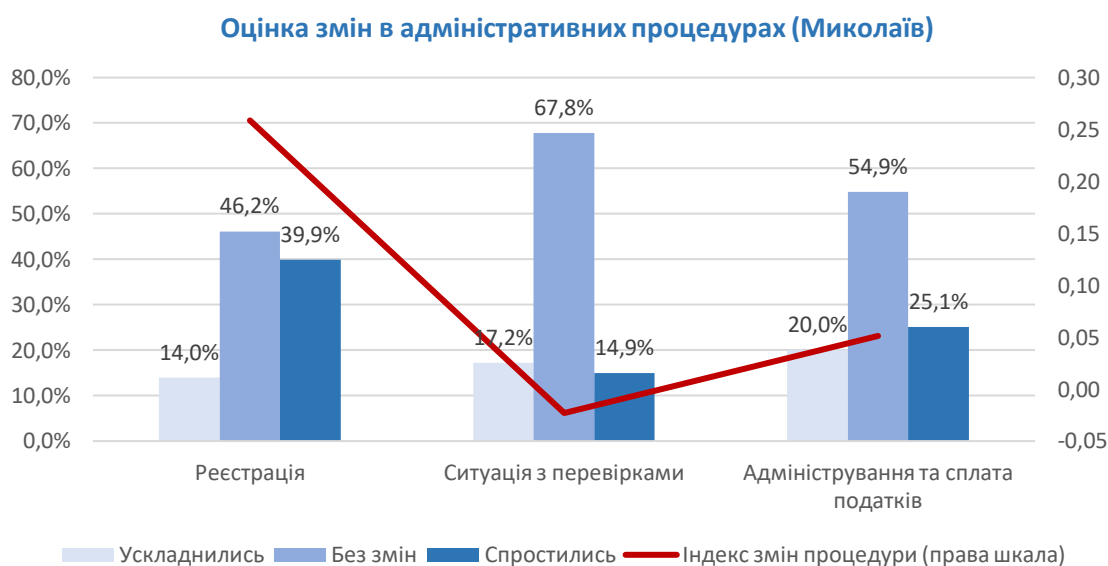
39,9% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише 14,0% респондентів зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,26¹⁰⁴. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

¹⁰⁴ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (54,9%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились, 25,1% тих, для кого сплата податків стала простішою що є дещо більше ніж тих, для кого вона ускладнилась – 20,0%. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати є додатним та становить +0,05.

Індекс змін у проходженні перевірок має від’ємне значення, близьке до нуля - -0,02. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 17,2% і є дещо вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,9%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (67,8%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,10.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Одеса

23 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Одеса (англ. Odesa) – адміністративний центр Одеської області, найбільшого за площею регіону України.

Одеса має статус міста обласного значення.

Місто поділяється на 4 райони: Київський, Малиновський, Приморський та Суворовський. Кожен район має власну районну адміністрацію.¹⁰⁵

Розташування

Місто Одеса розташовано на Півдні України, на чорноморському узбережжі. У місті знаходиться один із найбільших портів України – Одеський морський порт. Поблизу також знаходяться інші портові міста та морські порти (Морський порт «Південний» у м. Южному, Морський порт «Чорноморськ» у м. Чорноморську). За підсумками 2019 року, усі вказані порти входять до топ 5 найбільших портів України.¹⁰⁶

Місто розташоване на сході Одеської області. По сусідству знаходяться Біляївський, Лиманський та Овідіопольський райони Одеської області. Окрім того, біля Одеси знаходиться місто обласного значення Чорноморськ.

Найближчі обласні центри – Миколаїв, Херсон, Вінниця, Кропивницький.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Одеси становила 995,5 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Одеської області. На нього припадає 42% населення регіону. У регіоні відсутні міста, чисельність яких перевищувала б 100 тис. осіб. У м. Ізмаїлі 72,1 тис. мешканців, м. Чорноморську (на території міськради) – 71,9 тис. осіб, м. Білгороді-Дністровському – 55,3 тис. осіб.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Див. <https://omr.gov.ua/ua/city/district/>.

¹⁰⁶ Див. <http://www.uspa.gov.ua/pokazniki-roboti/pokazniki-roboti-2019>.

¹⁰⁷ Тут і далі в профілі Одеси використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Одеській області.

У структурі населення Одеси, як і в цілому по країні, переважають жінки (53,1%). На 1000 жінок припадає 882 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 68,2% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 466 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Одесі спостерігалось природне скорочення населення (-4,5 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 8,6, а коефіцієнт смертності – 13,1.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Одеси у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	12	23,3	87,2	0,02%	9,0%	30,8%
МСП	71525	234,2	195,6	99,98%	91,0%	69,2%
середні підприємства	464	78,1	98,1	0,65%	30,3%	34,7%
малі підприємства	13807	63,3	66,6	19,30%	24,6%	23,5%
з них						
мікро	11915	28,2	23,3	16,66%	10,9%	8,2%
ФОП	57254	92,8	30,9	80,03%	36,0%	10,9%
Всього	71537	257,4	282,8	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС в Одеській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Одесі налічувалося 71,5 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 464 одиниці середніх підприємств, 13,8 тис. малих підприємств та 57,3 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 12. Таким чином, Одеса на четвертій позиції серед обраних міст за кількістю великих суб'єктів підприємництва.

За підсумками 2018 року, 20% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Одеса знаходиться на 3-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає 54,4% від загальної кількості суб'єктів господарювання Одеської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону. У розрахунку на 10 тис. жителів в Одесі налічувалося 707 суб'єктів МСП. Це 8-ий найвищий показник серед обраних міст, що може підтверджувати високий рівень ділової активності в місті.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 6,7% порівняно з 2017 роком, що перевищує показник по країні в цілому (1,9%). Відбулося це, насамперед, за рахунок зростання кількості усіх суб'єктів господарювання. Зокрема, на 8,2% зросла кількість середніх, а на 5,2% малих підприємств (7,5% та 5,1% по країні в цілому). Також на 7,1% зросла кількість ФОП (1.2% по Україні).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Одеси було зайнято 257,4 тис. осіб, що на 4,7% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає більше половини (57,9%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Одеської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Одеси становила 91% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що майже на 10

відсоткових пунктів перевищує показник для України в цілому (81,5%). Більше половини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 36% зайнятих, а малі підприємства – 24,6%.

Порівняно з 2017 роком кількість зайнятих осіб на МСП міста Одеси зросла на 4,5% (по Україні – 5,7%), а на великих підприємствах також збільшилася - на 6,7% (при рості 0,9% на рівні країни). Основний приріст серед суб'єктів МСП припав на ФОП (10,4 тис. осіб або 12,6%). Лише на 3,1 тис. осіб або 4,1% зросла зайнятість на середніх підприємствах, а на малих підприємствах кількість зайнятих зменшилася – на 5,1% або майже 3,4 тисячу осіб. Відповідні показники зміни чисельності зайнятих на рівні країни становили +5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП.

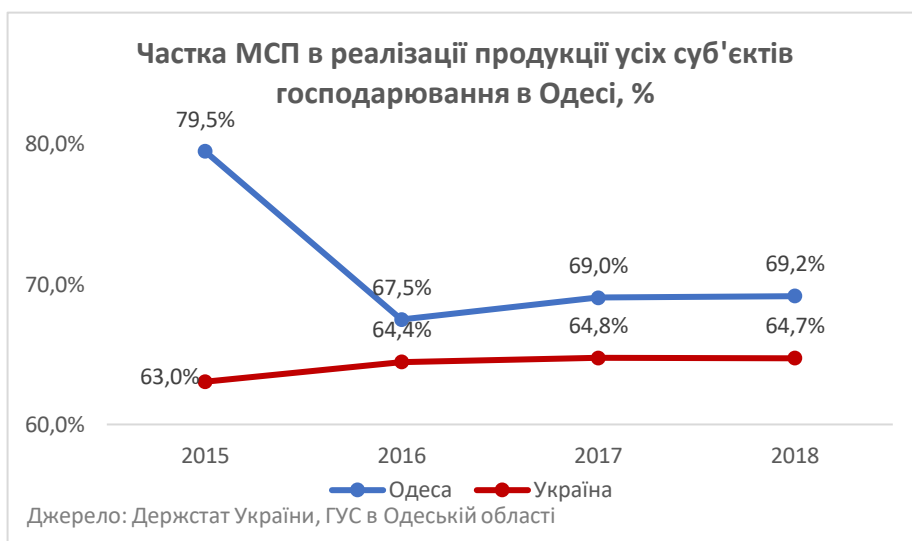
Статистичні дані свідчать, що в цілому Одеська область демонструє нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 6,1% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Одесі статус безробітного мали 1111 осіб, а кількість вакансій становила 1070. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 1 особи на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Одеси становив 282,8 млрд. грн. у поточних цінах. Це четвертий найвищий показник серед міст у дослідженні. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017

роком становив 4,7% (на рівні країни зростання на 8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало дві третини (67,7%) загального обсягу реалізованої продукції Одеської області.

На сектор МСП у місті припадало 69,2% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). У 2018 році суб'єкти МСП Одеси продемонстрували реальне зростання реалізації продукції на 4,9% порівняно з 2017 роком (8,1% показник на рівні країни). Водночас реалізація великих підприємств зросла на 4,2%.

Зростання реалізації сектору МСП відбулося, насамперед, завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції ФОП на 30,2%. Зростання показника середніх підприємств становило лише 0,7%, а малих підприємств – 1,9%.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Одеси.

За даними Головного управління статистики в Одеській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Одесі становив 28,3 млрд. грн. З них 16,6 млрд. або 58,8% припадало на переробну промисловість. Зокрема 3,9 млрд. грн або 14% забезпечило машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування)¹⁰⁸. На другому місці в переробній промисловості знаходяться виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (3,3 млрд. грн або 11,7%) та виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (3,3 млрд. грн або 11,7%). Серед інших видів діяльності виділяються виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (0,5 млрд. грн або 1,6%), текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (0,2 млрд. грн. або 0,8%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Одесу припадало більше 11,9 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило більше половини (54,3%) від обсягу капітальних інвестицій в Одеській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив 12996 грн, що дещо менше від показника на

¹⁰⁸ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Одеса посідає лише 11-ту сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяг експорту товарів з міста Одеси становив 952,7 млн. дол. США, що на 4,8% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, місто посіло 6-ту позицію серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зменшився на 5,4% і становив 407,5 млн. дол. США. Це другий найвищий показник серед усіх міст у дослідженні (після Києва).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то у 2018 році переважну більшість експорту забезпечила продукція сільського господарства та харчової промисловості. На неї припало 773,7 млн. дол. США або 81,2% експорту. Серед інших товарів виділяються продукція машинобудування (напр. машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання – 6,3%), металургії (недорогоцінні метали та вироби з них – 4,9%), хімічної промисловості (продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 1,5%) та деревообробки (деревина і вироби з деревини – 1,4%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Одесу припадало 468,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 8,4 млн. дол. США або 1,8% менший порівняно з показником на початку 2018 року. Водночас, станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Одесі припадало 470,9 дол. США, що є 5-м найвищим показником серед міст у дослідженні.

Необхідно зазначити, що в цілому Одеська область посідала 5-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України, причому на початку 2018 року в Одесі було зосереджено 39,6% прямих інвестицій області.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁰⁹, місто Одеса займає 18-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг в місті з показником 2,8 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на низький рівень задоволення жителів комфортом у місті. Одеса відстає у сфері медичних закладів, транспортної інфраструктури, розвитку промисловості, освіти (університети, коледжі, технікуми).

У рамках цього ж дослідження Одеса є одним із найменш безпечних міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для Одеси є 1,4 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто займає одне з останніх місць – 20 серед 24 досліджуваних міст. 53% опитуваних відповіли, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці, а 41% - що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» в Одесі

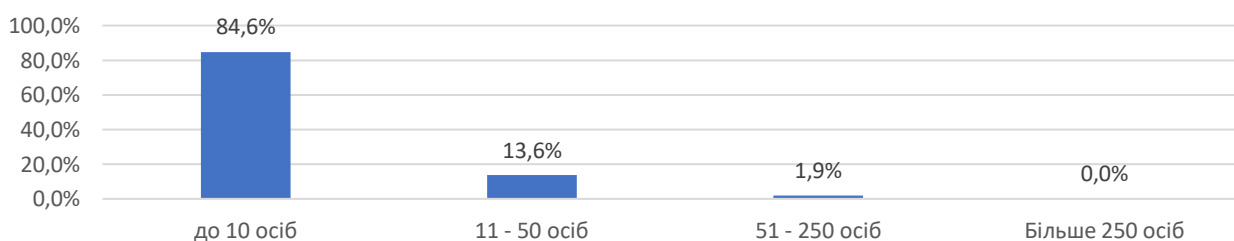
Опис вибірки

В опитуванні в Одесі взяли участь 214 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 136 (63,6%) підприємств-юридичних осіб та 78 (36,4%) фізичних осіб підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 64,5% юридичних осіб та 35,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (84,6%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 13,6% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 1,9%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Одеса), %

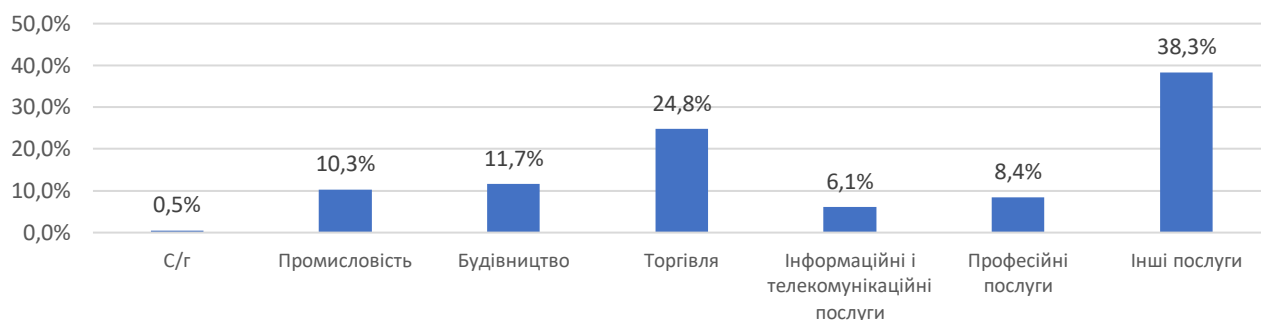

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Одеси представляють різноманітні галузі економіки. 24,8% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 10,3% працюють у промисловості, 11,7% у будівництві, 0,5% - у сільському господарстві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (52,8%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 6,1% респондентів, а професійні послуги – 8,4%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 38,3% опитаних.

¹⁰⁹ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Одеса)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (77,6%). У період 2018 - 2019 років були зареєстровані 22,4% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування, в Одесі 69,5% власників бізнесу - чоловіки, 30,5% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 74,2% проти 25,8%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 78,9%, а жінки 21,1%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 59,0% проти 41,0%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 71,7%, а жінки – 28,3%.

Середній вік власників бізнесу в Одесі становить 42,6 року (42,8 року по Україні). При тому в Одесі власники ФОП у середньому на 3 роки молодші від власників юридичних осіб (40,2 року проти 43,7 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Одеси

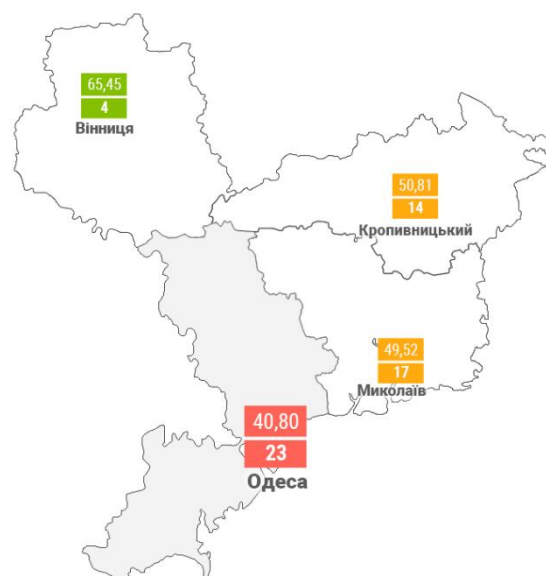
Згідно з результатами дослідження місто Одеса посіло 23-тю сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 40,80 бала. Таким чином, Одеса належить до групи міст із низьким ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Одеси з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, які належать до груп із середнім та високим ІКМ. Вінниця випереджає Одесу більше як на 24 бали і посідає 4-те місце. Поруч також Миколаїв (17-те місце) і Кропивницький (14-те місце).

Результати міста зумовлені низькими оцінками для більшості компонентів.

Найсильніші компоненти

- Податки та збори (11-те місце);
- Лідерство міської влади (12-те місце).

Найслабші компоненти

- Започаткування бізнесу (24-те місце);
- Безпека ведення бізнесу (24-те місце);
- Прозорість та відкритість даних (22-ге місце);
- Неформальні платежі та корупція (22-ге місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» Одеса отримала 2,65 бала, що є найнижчою оцінкою серед усіх міст. Низька оцінка міста зумовлена тривалими процедурами державної реєстрації бізнесу та отримання дозвільних документів. Зокрема, у 2018 - 2019 роках в Одесі довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 8,1 дня проти 6,1 дня. Як показують результати дослідження, триваліша реєстрація є типовою, насамперед, для найбільших міст України, де зареєстрована значна кількість підприємств та ФОП. Водночас, внесення змін до реєстру потребувало в середньому 4 дні, що теж довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

В Одесі 16,4% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що майже вдвічі перевищує показник для всіх міст (8,8%). Також лише 60% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 10,7 в. п. менше від показника для всіх міст (70,7%). У результаті, на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) в Одесі було необхідно 33,9 дня, що на 0,8 дня довше ніж у середньому по країні (32,1 дня).

Однією з найбільших проблем Одеси є також швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Одесі цей показник становить 137,3 дня, що є найбільшим показником серед міст у дослідженні. Однак в Одесі можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 9,7 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

Як показують результати дослідження, триваліша реєстрація є типовою насамперед для великих міст України. В Одесі, можливо, більше навантаження на реєстраторів бізнесу порівняно з іншими містами. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у місті припадає лише 5 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найнижчих показників. При тому Одеса є одним з найбільш активних ділових центрів України.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Одеса отримала 4,04 бала і посіла 18-ту сходинку. Оцінка міста зумовлена низькими результатами в рамках більшості індикаторів. Лише 22,9% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 40,9% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Однак тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках в Одесі становила в середньому 29,7 дня, що є одним з найкращих показників серед досліджених міст (72,4 дня).

За оцінками респондентів, Одеса також демонструє низький рівень прозорості порівняно з іншими містами. Зокрема лише 11,3% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Це один із найнижчих результатів серед усіх міст. Окрім того, 25,7% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Одеса є одним з аутсайдерів, адже займає 22-гу позицію з 2,95 бала. В Одесі респонденти поставили нижчі порівняно з іншими містами оцінки щодо доступу до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі. В Одесі респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 12,1% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. З різницею в один відсоток респонденти оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти та доступ до інформації про бюджет (8,8% та 7,5% у місті проти відповідно 13,9% та 10,2% серед усіх міст в цілому).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства є одним із проблемних компонентів для Одеси. Місто посіло лише 18-ту позицію з 6,11 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів.

В Одесі підприємці в середньому витрачають 6,5 дня на дотримання місцевих регулювань, що є на 2,5 дня довшим за середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань в Одесі витрачають в середньому 5,6% річного доходу, що також перевищує середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що кількість відвідувань інспекторів міської влади в Одесі не перевищує середній показник по країні – 0,7 раза на рік. Середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,5 дня, що майже не відрізняється від середнього показника по країні (5 днів)/

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» не є сильною стороною Одеси. Місто отримало 6,49 бала і посіло 11-ту сходинку. Такий результат Одесі було забезпечено поєднанням таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків та часові витрати на адміністрування податків та зборів, обтяжливність місцевих податків та наявність значних пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Одесі повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 26,2% річного доходу, що лише незначним чином менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливність адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців в Одесі становили 58,1 дня, що також дещо менше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 22,8% респондентів в Одесі вони є перешкодою, хоча для всіх міст в середньому цей показник 20,4%. Окрім того, в Одесі 6,0% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є найвищим показником серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Одеса посіла 22-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 3,02 бала. Результат міста насамперед зумовлений найвищим рівнем поширення «неформальних платежів» серед досліджених міст. Водночас рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні вищий ніж середній показник. Необхідно зауважити, що саме в Одесі найвища частка респондентів, які назвали корупцію міської влади перешкодою для бізнесу (23,4%). Це підкреслює негативну оцінку ситуації в місті в рамках субіндексу.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 14,0% респондентів в Одесі повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. В середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 33,1% опитаних (в середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Одеса отримала найгірші результати та посіла останнє, 24-те місце, отримавши 2,92 бала. Такий результат міста зумовлений високим порівняно з іншими містами відсотком працюючих «у тіні» та високим відсотком тих, хто потерпав від різного роду злочинних дій.

За даними опитування, 49,1% респондентів Одеси вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що є одним із найгірших показників та на 4 в. п. перевищує середній показник по країні (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. В Одесі ситуація з рейдерством виглядає дещо гірше, адже тут 2,8% респондентів зазнавали таких дій.

В Одесі 18,8% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що на 4 в. п. більше за середній показник по країні - 14,3% респондентів). Водночас, підприємці зазнають від таких злочинних дій і досить великих втрат. Респонденти, що мали відповідні втрати, оцінили їх на рівні 12,6% до річного доходу, що на 2 в. п. вище від середніх показників в Україні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Одесі бізнес витрачає в середньому 3,8% річного доходу, що є найгіршим показником порівняно з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Одеса посіло 12-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,52 бала. Позиція міста є результатом середніх порівняно з усіма містами оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Одеса отримала 5,19 бала (12-ий результат). Підприємці Одеси нижче ніж в середньому в усіх містах оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 15,9% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також лише 32,6% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 30,4% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст).

Результати опитування доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Одеса отримала 8 із 10 балів. У місті зокрема відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Одесі бізнес відчуває окремі проблеми в комунікаціях із міською владою. У рамках виміру місто отримало 3,85 бала, 14-ий результат. В Одесі лише 5,1% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, лише 7,4% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Одеса посідає 18-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 3,96 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 18-ту сходинку, отримавши 5,18 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Одесі лише 7,4% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 7,9% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, в Одесі, як і в інших містах, незначна частка СПД дає високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас майже дві третини респондентів (63,1%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 64,5% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є третьою найбільшою проблемою підприємців в Одесі відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 30,1% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Одесі було приблизно 1,5 вакансії на 100 бізнесів, що може свідчити про нижчий попит на робочу силу порівняно з іншими містами (3,6 – середній показник)¹¹⁰. Однак центр зайнятості також може бути менш популярним майданчиком для пошуку робочої сили в Одесі. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) в Одесі становила 68,2% (станом на 1 січня 2019 року), що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹¹¹. Таким чином, порівняно з іншими містами в Одесі може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 13-ту сходинку, отримавши 3,84 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Одесі цей показник становить 0,9%, що приблизно на рівні середнього показника. Водночас 76,7%

¹¹⁰ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Одеського обласного центру зайнятості, <https://ode.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС в Одеській області

¹¹¹ За даними Держстату України, ГУС в Одеській області.

опитаних СПД Одеси вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 40 тис. грн. на 10 тис. бізнесів.¹¹² Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. В середньому в Одесі було необхідно біля 85 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це відповідає середньому показнику для всіх опитаних.

У вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу» Одеса посідає лише 19-ту сходинку. За даними опитування, лише 6,6% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що є одним із двох найнижчих показників серед досліджених міст (11% середній показник для всіх міст). При тому 50,2% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

Лише 22,3% опитаних СПД в Одесі вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, - Грантовий офіс «Одеса 5Т». Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

В Одесі 45,8% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Членами таких організацій є лише 12,1% опитаних СПД, що на рівні показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Одеса посіло 16-ту позицію (4,14 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

19,65% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що вище ніж середній результат для всіх міст (18,9%). Однак представники бізнесу Одеси менше задоволені трансфером технологій, ніж у середньому опитані. 7,4% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Одесі дають трохи нижчу за середню оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,82 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Однак в Одесі трохи частіше ніж в середньому

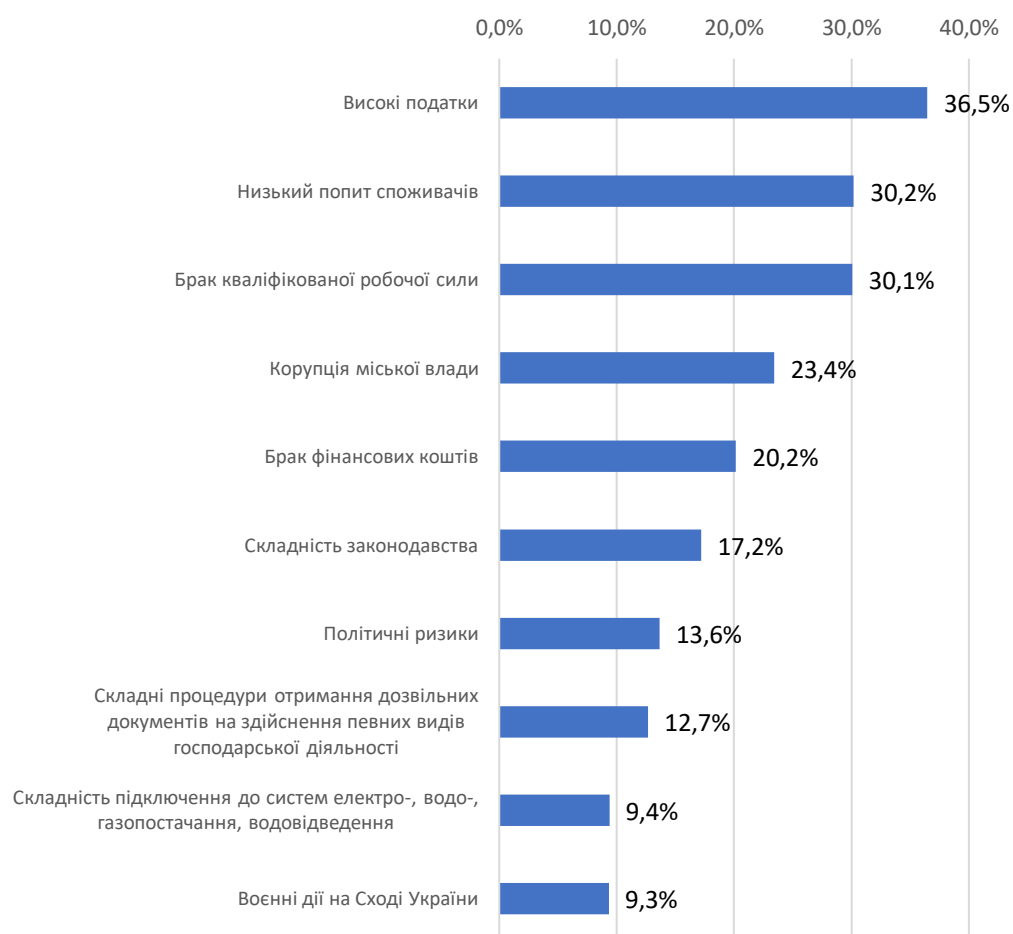
¹¹² Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (40,09% проти 40,2%). Окрім того, 0,93% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це нижче ніж показник для всіх міст у цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують низький рівень задоволення підприємців Одеси станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Одесі. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, низький попит споживачів та брак кваліфікованої робочої сили. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних (відповідно 36,5%, 30,2% та 30,1%). Таким чином, в Одесі перелік трьох основних перешкод для бізнесу відповідає рейтингу для всіх опитаних в цілому. Однак на четвертій сходинці знаходиться корупція міської влади, яку озвучили 23,4% респондентів. Це найвищий показник для цієї перешкоди серед усіх міст.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Одесі, %

На 5-й сходинці розташувався брак фінансових ресурсів (20,2%). На 3 в. п. менше отримала складність законодавства (17,2% опитаних). Майже поруч у рейтингу розташувалися політичні ризики (13,6%) та складні процедури отримання дозвільних документів (12,7%). Завершують топ 10 рейтингу перешкод в Одесі складність процедури отримання дозвільних документів та війна на Сході України, які отримали майже однаковий рівень підтримки (9,4% та 9,3% опитаних відповідно).

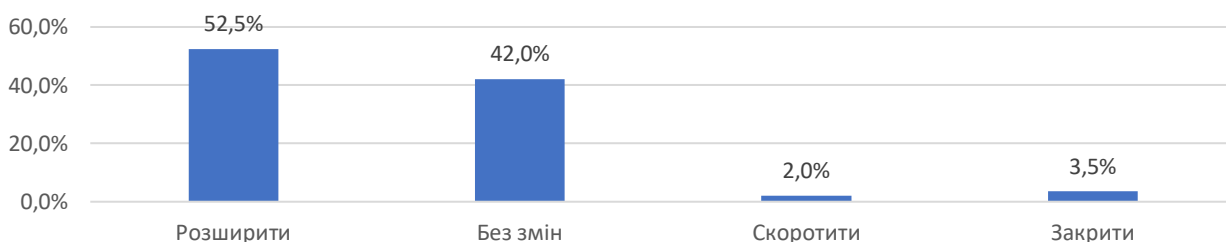
Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юктури в Одесі

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП в Одесі дорівнює 0,19 (лише 13-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,07), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату. Це збігається із загальноукраїнською тенденцією.

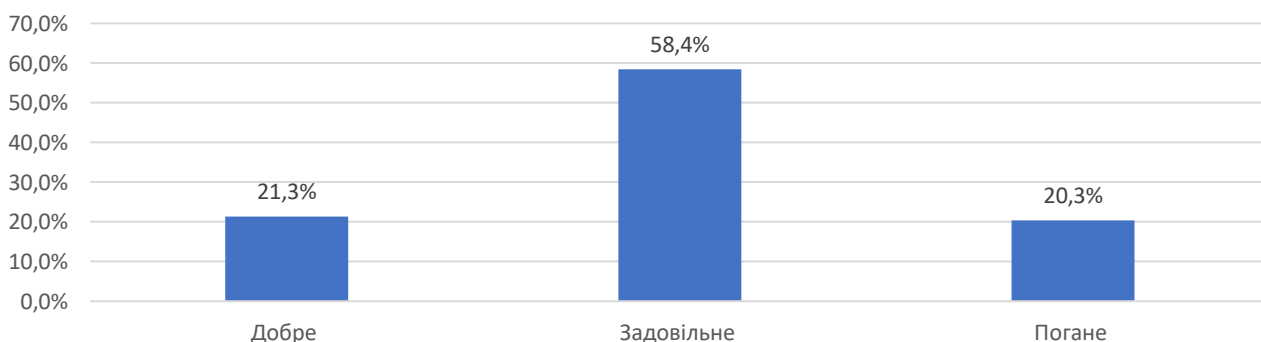
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес в Одесі має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Половина респондентів (52,5%) повідомила, що планують розширити бізнес, а 42% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2% планували скоротити бізнес, а 3,5% – закрити його. Балансовий індекс¹¹³ дорівнює +0,47 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі в Одесі, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. В Одесі більшість опитаних СПД (58,4%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (21,3%) або погане (20,3%). Таким чином, позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,01 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД в Одесі, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (54,8%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне.

¹¹³ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

35,0% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 10,2% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення - -0,24. Отже, значення індексу є вдвічі нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (46,5%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (30,8%) не змінювали обсягів, а 22,7% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,24 (що є меншим за значення для всіх опитаних), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

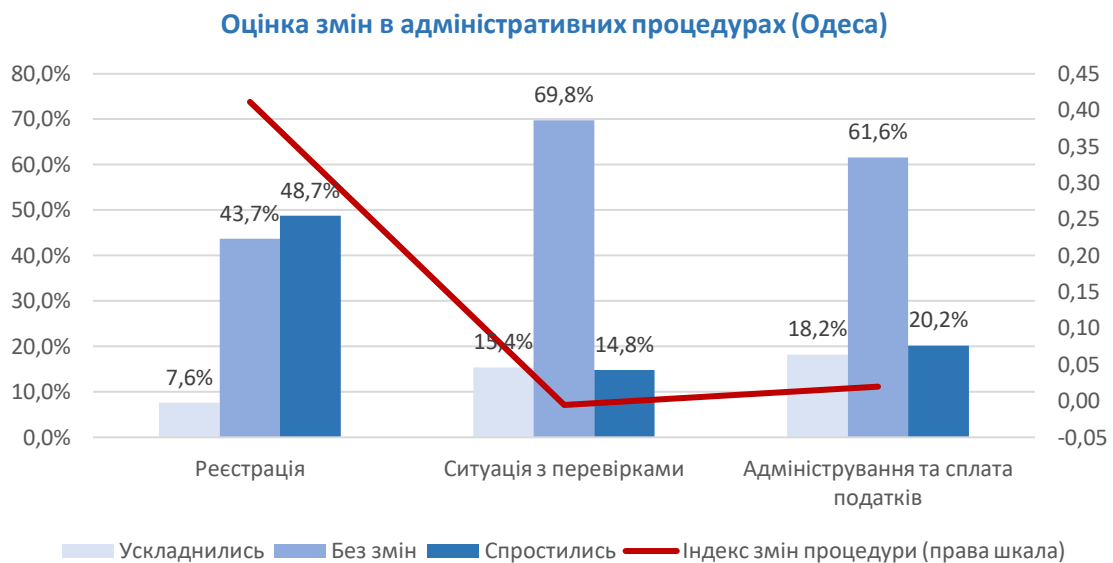

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (52,9%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (28,2%) зростає, майже вдвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (15,819,0%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,09, що є значно меншим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

48,7% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 7,6% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті

цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,41¹¹⁴. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (61,6%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 20,2% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 18,2% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: його значення складає +0,02.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення, близьке до нуля: -0,01. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 15,4% і є дещо вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,8%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (69,8%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,14.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.

¹¹⁴ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг в центрах надання адміністративних послуг.
- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування, зокрема через створення та забезпечення діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .

- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Полтава

20 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Полтава (англ. Poltava) – адміністративний центр Полтавської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Полтавського району, але не входить до складу району.

Полтава розподіляється на три райони: Київський, Подільський та Шевченківський. Кожен із них має власну районну раду.¹¹⁵

Розташування

Місто Полтава розташовано в північно-східній частині країни на Придніпровській низовині, на берегах річки Ворскли.

Місто знаходиться у східній частині Полтавської області, оточене територією Полтавського району.

Найближче розташовані обласні центри – Чернігів, Суми, Харків, Дніпро, Кропивницький, Черкаси.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Полтави становила 281,3 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Полтавської області.¹¹⁶

На Полтаву припадає п'ята частина населення регіону (20,2%). У Полтавській області розташоване також м. Кременчук, чисельність населення якого становить близько 219 тис. осіб, що на рівні деяких обласних центрів України.

У структурі населення Полтави, як і в цілому по країні, переважають жінки (53,8%). На 1000 жінок припадає 860 чоловіків (864 показник для України в цілому).

Частка населення віком від 15 до 64 років становить 70,2% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 424 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

¹¹⁵ Див. <http://www.rada-poltava.gov.ua/city/districts/>.

¹¹⁶ Тут і далі в профілі Полтави використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Полтавській області.

У 2018 році в Полтаві спостерігалось природне скорочення населення (-6,5 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 7,3, а коефіцієнт смертності – 13,8.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Полтави у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	3	31,5	20,1	0,02%	27,6%	21,2%
МСП	18221	82,5	74,7	99,98%	72,4%	78,8%
середні підприємства	177	36,9	43,4	0,97%	32,4%	45,8%
малі підприємства	3661	18,3	22,5	20,09%	16,0%	23,7%
з них мікро	3155	7,9	7,8	17,31%	7,0%	8,2%
ФОП	14383	27,3	8,8	78,92%	24,0%	9,3%
Всього	18224	114,0	94,9	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Полтавській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Полтаві налічувалося 18,2 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 177 середніх підприємств, 3,7 тис. малих підприємств та 14,4 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 3. Таким чином, 21,1% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Полтава знаходиться на 13-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає лише 29,8% від загальної кількості суб'єктів господарювання Полтавської області, що є одним із найнижчих показників серед обласних центрів. Це, зокрема, зумовлено наявністю в регіоні іншого потужного промислового центру – міста Кременчука.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Полтаві налічувалося 629 суб'єктів МСП, що є 14-им показником серед обраних міст. Це може свідчити про дещо меншу ділову активність порівняно з рядом інших обласних центрів.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зменшилася на 0,6% порівняно з 2017 роком, хоча в цілому по країні відбулося зростання 1,9%. Відбулося це рахунок зменшення чисельності ФОП на 2,7% (по Україні зросла на 1,2%). Водночас кількість середніх та малих підприємств зростала (6% та 8,3% відповідно). Відповідні показники по країні становили 7,5% та 5,1%.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Полтави було зайнято 114 тис. осіб, що на 5,3% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає більше третини (35,2%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Полтавської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Полтави становила 72,4% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що на 9,1 в. п. менше

за показник для всієї України (81,5%). Це, зокрема, зумовлено більшою роллю великого бізнесу у створенні робочих місць у місті. На великих підприємствах міста працює більше чверті зайнятих (27,6%). На малий бізнес припадає більше третини зайнятих. Зокрема, ФОП давали роботу 24% зайнятих, а малі підприємства – 16%.

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання зайнятості для сектору МСП та великих підприємств Полтави є недоступною. Однак відомо, що у 2018 році кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста зросла на 5,5%, хоча на рівні країни зменшилася на 1,1%. Кількість зайнятих на ФОП збільшилася на 4,2% (10,5% на рівні країни).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Полтавська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 10,9% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Полтаві статус безробітного мали 2152 особи, а кількість вакансій становила 1100. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 2 особи на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Полтави становив 94,9 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 12,2%, що на 4,1 в. п. більше від показника для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадає 29,7% загального обсягу реалізованої продукції регіону.

На сектор МСП у місті припадало 78,8% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). Більше половини цього обсягу забезпечують середні підприємства (45,8% від загального обсягу реалізації усіх суб'єктів).

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання обсягу реалізованої

продукції для сектору МСП у цілому та великих підприємств Полтави є недоступною. Однак у 2018 році малі підприємства продемонстрували реальний ріст реалізації (товарів та послуг) лише на 11,9% порівняно з 2017 роком (7,5% показник на рівні країни). Окрім того, на 12,7% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Полтави.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Полтаві становив 57,1 млрд. грн. Майже дві третини промислової продукції підприємств Полтави припадає на добувну промисловість і розроблення кар'єрів (36,7 млрд. грн. або 64,2%). На переробну промисловість припадає лише 8,6 млрд. або 15%. 4 млрд. грн. або 7% забезпечило виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів¹¹⁷. На другому місці в переробній промисловості знаходяться вироби з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (0,3 млрд. грн. або 0,5%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Полтаву припадало близько 6,1 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило приблизно третину (32,8%) від обсягу капітальних інвестицій у Полтавській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив 21715 грн., що більше як у півтора рази перевищує показник на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Полтава посідає 3-тє місце серед міст у дослідженні (після Києва та Дніпра).

Експорт

¹¹⁷ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Полтава становили 143,4 млн. дол. США, що на 34,4% менше порівняно з 2017 роком. Це 17-й за розміром показник серед міст дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зріс на 91,9% і досягнув 35,5 млн. дол. США (11-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі, то більше половини експорту (51,9% або 74,4 млн. дол. США) забезпечує продукція сільського господарства та харчової промисловості. Окрім того, серед інших товарів виділяються продукція машинобудування (машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання – 20,2%) , вироби з каменю, гіпсу, цементу (11,5%) та текстильні матеріали і вироби (7,8%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Полтаву припадало 67,2 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 0,4 млн дол. США або 0,6% менший порівняно з показником на початку 2018 року. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Полтаві припадало 238,3 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Полтавська область посідала 6-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При тому на початку 2018 року у Полтаві було зосереджено лише 6,7% прямих інвестицій регіону.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації у місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹¹⁸, місто Полтава займає 19-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,8(1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на незадоволення жителів рівнем комфорту в місті. Полтава відстає у сфері медичних закладів, транспортної інфраструктури, доріг, розвитку промисловості. Трохи краща ситуація зі сферою освіти (університети, коледжі, технікуми).

¹¹⁸ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

У рамках цього ж дослідження Полтава – серед найменш безпечних міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для Полтави є 1,5 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто займає одне з останніх місць – 18-те серед 24 досліджуваних міст. 45% відчувають себе скоріше або повністю в безпеці після настання темряви. 46% відповіли, що відчувають себе скоріше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Полтаві

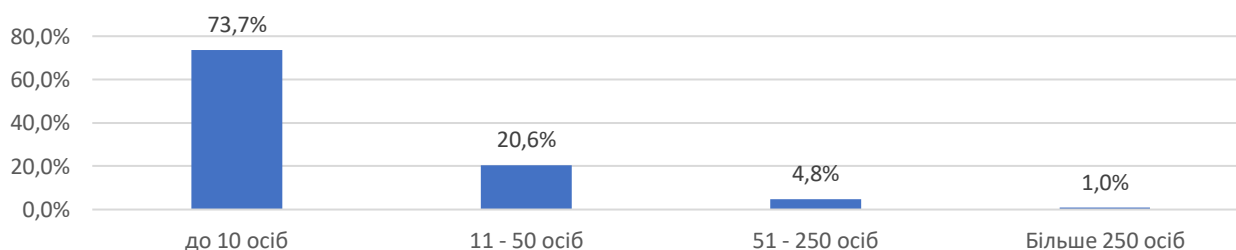
Опис вибірки

В опитуванні в Полтаві взяли участь 209 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 156 (74,6%) підприємств-юридичних осіб та 53 (25,4%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 76,0% юридичних осіб та 24,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (73,7%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 20,6% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 4,8%, а великі (більше 250 працівників) – 1,0%.

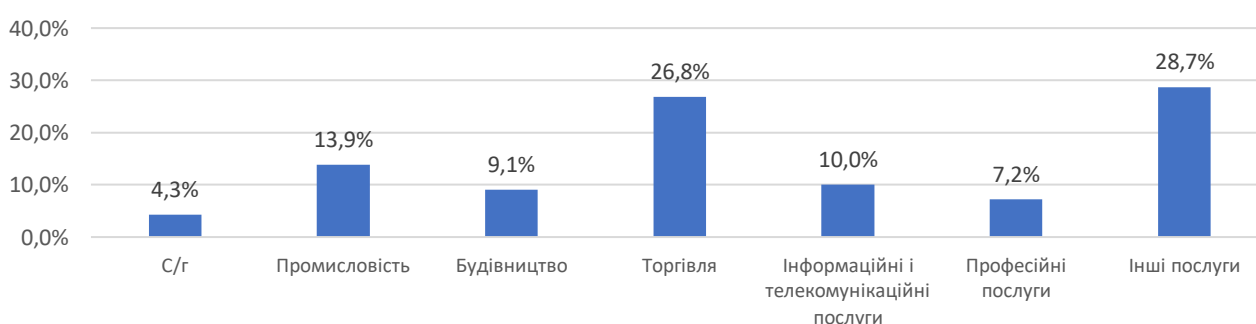
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Полтава), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Полтави представляють різноманітні галузі економіки. 26,8% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 13,9% працюють у промисловості, 9,1% у будівництві, 4,3% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (45,9%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 10,0% респондентів, а професійні послуги – 7,2%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 28,7% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Полтава), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (78,5%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 21,5% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Полтаві 65,2% власників бізнесу - чоловіки, 34,8% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 69,0% проти 31,0%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 71,1%, а жінки 28,9%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, жінки дещо переважають – 48,7% чоловіків проти 51,3%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 65,8%, а жінки – 34,2%.

Середній вік власників бізнесу в Полтаві становить 42,9 року (42,8 року по Україні). При тому в Полтаві власники ФОП у середньому на 4 роки молодші від власників юридичних осіб (39,7 року проти 43,7 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Полтави

Згідно з результатами дослідження місто Полтава посіло 20-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 44,91 бала. Таким чином, Полтава належить до групи міст із низьким ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Полтави з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, що належать до трьох різних груп – з високим, середнім та низьким ІКМ. Наприклад, Чернігів (6-те місце) випереджає Полтаву на майже 18 балів. Однак поруч також Київ та Черкаси, які посіли відповідно 21-ше та 19-те місця.

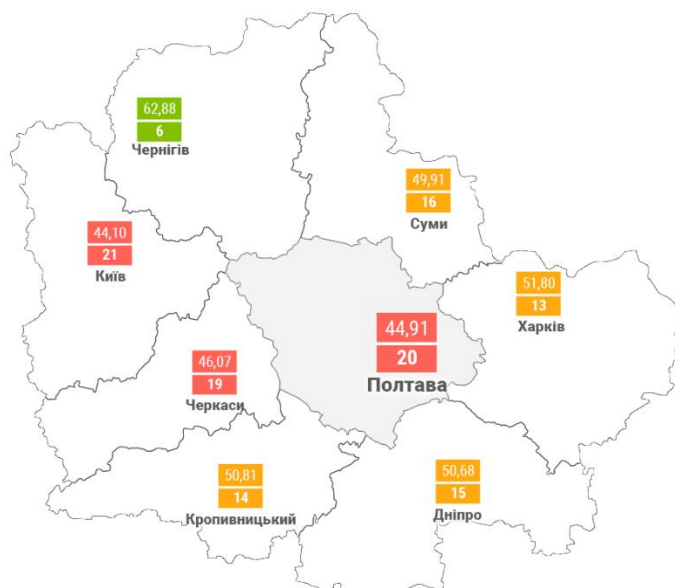
Результати міста зумовлені низькими оцінками для більшості компонентів.

Найсильніші компоненти:

- Започаткування бізнесу (7-ме місце);
- Вартість дотримання законодавства (7-ме місце).

Найслабші компоненти:

- Лідерство міської влади (24-те місце);
- Ресурси для розвитку (23-тє місце);
- Прозорість та відкритість даних (21-ше місце);
- Неформальні платежі та корупція (20-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Полтава отримало 7,2 бала, що є 7-ою за величиною оцінкою серед усіх міст. Досягнути відносно високого результату місто змогло завдяки швидким реєстрації бізнесу та дозвільним процедурам.

Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках у Полтаві швидше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 5,8 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 4,1 дня, що дещо довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Полтаві лише 4,35% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що також перевищує показник для всіх міст (8,8%). 66,6% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 4,1 в. п. менше від показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Полтаві було необхідно 31 день, що більш як на 1 день швидше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути достатнє забезпечення міста реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у Полтаві припадає приблизно 12 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найкращих показників серед міст у дослідженні.

Необхідно зауважити, що в місті менш гостро постають проблеми з тривалістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Полтаві цей показник становить 31 день. Водночас у Полтаві необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 15,4 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Полтава отримала 4,04 бала і посіла 17-ту сходинку. Оцінка міста зумовлена низькими результатами в рамках більшості індикаторів. 31% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Зокрема, це 49,3% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Полтаві становила в середньому 85,6 дня, що більш як на 13 днів більше ніж середній показник для всіх опитаних (72,4 дня).

За оцінками респондентів, Полтава також демонструє низький рівень прозорості порівняно з іншими містами. Лише 11,4% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Це один із найнижчих результатів серед усіх міст. Окрім того, 24% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках компоненту «Прозорість та відкритість даних» Полтава є одним з аутсайдерів, адже займає 21-шу позицію з 3,23 бала. У Полтаві респонденти поставили нижчі порівняно з іншими містами оцінки щодо доступу до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Полтаві респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 13,5% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% серед усіх опитаних. Якщо в середньому для всіх міст 13,9% опитаних позитивно оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти, то в Полтаві цей показник становить 9,4%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 6,7% опитаних (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства є одним із проблемних компонентів для Полтави. Місто посіло 7-му позицію з 7,60 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу на дотримання вимог місцевих регуляторних актів.

У Полтаві підприємці в середньому витрачають 6,4 дня на дотримання місцевих регулювань, що є на 2 дні довше ніж середній для країни показник – 4 дні. При тому на виконання місцевих регулювань у Полтаві витрачають в середньому 2,6% річного доходу, що є навіть нижчим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що кількість відвідувань інспекторів міської влади в Полтаві є навіть дещо нижчою ніж в середньому по країні (0,6 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). У результаті середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 4,4 дня, що майже на 1 день менше від середнього показника по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Полтави. Місто отримало 3,57 бала і посіло 18-ту сходинку. Такий низький результат Полтаві було забезпечено поєднанням таких факторів, як значні витрати на сплату податків, високі часові витрати на адміністрування податків та зборів, дещо менша обтяжливість місцевих податків та проблеми з наявністю пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти Полтави повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 28,0% річного доходу, що більше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Полтаві становили 92,2 дня, що є найвищим показником серед досліджених міст (59 днів в середньому).

Щодо місцевих податків, то лише для 17,4% респондентів у Полтаві вони є перешкодою, хоча для всіх міст в середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Полтаві лише 1,5% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Полтава посіла 20-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 3,82 бала. Результат міста зумовлений, насамперед, одним із найнижчих показників обізнаності про наявні антикорупційні заходи на міському рівні серед досліджених міст, причому рівень поширення «неформальних платежів» знаходиться приблизно на рівні середнього показника.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 9,6% респондентів у Полтаві повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких

питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, У рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 24,4% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Полтава отримала 5,01 бала і посіла 16-те місце в дослідженні. Такий результат Полтави зумовлений досить високим поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу і втратами, що несуть підприємці від різного роду злочинних дій.

За даними опитування, 40,7% респондентів Полтави вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 5 в. п. менше за середні дані по країні (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Полтаві цей ситуація виглядає гіршою, адже тут цей показник становить 2,9%.

У Полтаві 14,2% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що майже не відрізняється від середнього значення по країні (14,3% респондентів). При тому втрати, яких підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили в 17,2%, що в цьому випадку є одним із найгірших показників (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Полтаві бізнес витрачає в середньому 2,7% річного доходу, що не відрізняється від середнього показника по країні.

8. Лідерство міської влади

Місто Полтава посіло 24-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 2,75 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Полтава отримала 3,41 бала (22-ий найвищий результат). Підприємці Полтави зокрема дуже низько оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 9,9% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 27,7% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 27,7% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст).

Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Полтава отримала лише 5 із 10 балів, що є одним із найнижчих результатів. У місті зокрема відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу. Окрім того, у Полтаві застаріла порівняно з іншими містами технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста, а межі міста востаннє оновлювалися більше 30 років тому. Порівняно з іншими містами веб-сайт Полтавської міської ради на нижчому рівні представляє інформацію про публічні закупівлі. Насамкінець, у Полтаві також бракує окремих інструментів антикорупційної політики, які застосовуються в інших містах. Зокрема, відсутня спеціалізована гаряча антикорупційна лінія.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Полтаві бізнес відчуває багато проблем у комунікаціях із міською владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало лише 2,09 бала і посіло останнє місце. У Полтаві лише 5,2% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробленні місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, лише 1,9% респондентів (найнижчий результат серед усіх міст) вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Полтава посіла 23-тю позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 3,63 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 16-ту сходинку, отримавши 5,23 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Полтаві лише 8,6% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 7,8% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Полтаві, як і в інших містах, незначна частка СПД дає високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 61,9% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 69,9% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою підприємців у Полтаві відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 33,5% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Полтаві було 6 вакансій на 100 бізнесів, що є одним із найвищих показників серед міст у дослідженні¹¹⁹. Це підтверджує високий попит на робочу силу в Полтаві порівняно з іншими містами. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) в Полтаві становила 70,2%, що є вищим ніж середній показник для досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹²⁰. Порівняно з іншими містами і країною в цілому в Полтаві може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло останню 24-ту сходинку, отримавши 2,74 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Однак Полтава єдине місто, де жоден респондент не отримував такої підтримки. Водночас 77,3% опитаних СПД Полтави вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

¹¹⁹ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Полтавського обласного центру зайнятості, <https://pol.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Полтавській області

¹²⁰ За даними Держстату України, ГУС у Полтавській області.

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 44 тис. грн на 10 тис. бізнесів.¹²¹ Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Полтаві було необхідно 135 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це один із найвищих показників у досліджених містах. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання порівняно з більшістю інших міст.

У вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу» Полтава посідає лише 18-ту сходинку (2,92 бала). За даними опитування, 9,6% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При цьому лише 45,5% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

26,7% опитаних СПД у Полтаві вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Полтаві 46,4% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їх місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 11% опитаних СПД, що на рівні показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Полтава посіло 17-ту позицію (4,06 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

23,05% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найвищих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат усіх міст). Однак представники бізнесу Полтави менше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 6,7% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Полтаві дають одну з низьких оцінок підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,76 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Полтаві рідше ніж в середньому по всіх

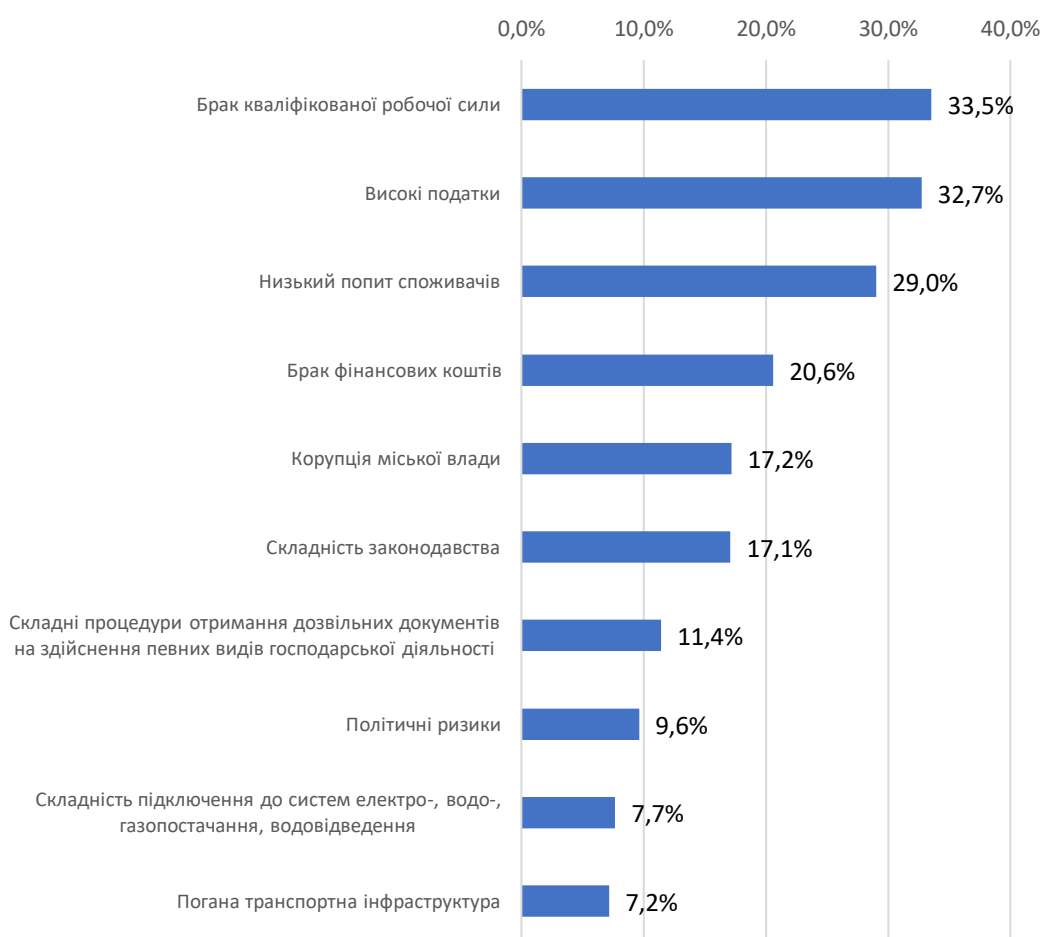
¹²¹ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (38,21% проти 40,2%). Окрім того 0,97% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це нижче ніж показник для всіх міст в цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно низький рівень задоволення підприємців Полтави станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Полтаві. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як брак кваліфікованої робочої сили, високі податки та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 33,5%, 32,7% та 29,0%. Таким чином, у Полтаві, як і в ряді інших міст, проблема браку кваліфікованої робочої сили є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків та низького попиту, хоча знаходиться позаду них у рейтингу перешкод для всіх опитаних.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Полтаві, %

Брак фінансових коштів називають перешкодою 20,6% опитаних (четверте місце). Поруч у рейтингу заходяться корупція міської влади та складність законодавства (17,2% та 17,1% відповідно). На складність отримання дозвільних процедур поскаржилися 11,4% опитаних, а на політичні ризики – 9,9%. У Полтаві, на відміну від рейтингу для всіх опитаних в цілому, у топ 10 перешкод не входить війна на Сході України. Замість неї до головних перешкод увійшла складність підключення до систем

електро-, водо-, газопостачання та водовідведення (7,7%). Завершує рейтинг проблема поганої транспортної інфраструктури (7,2%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Полтаві

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. ABCA Індекс бізнес-клімату МСП у Полтаві дорівнює 0,24 (4-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,11), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

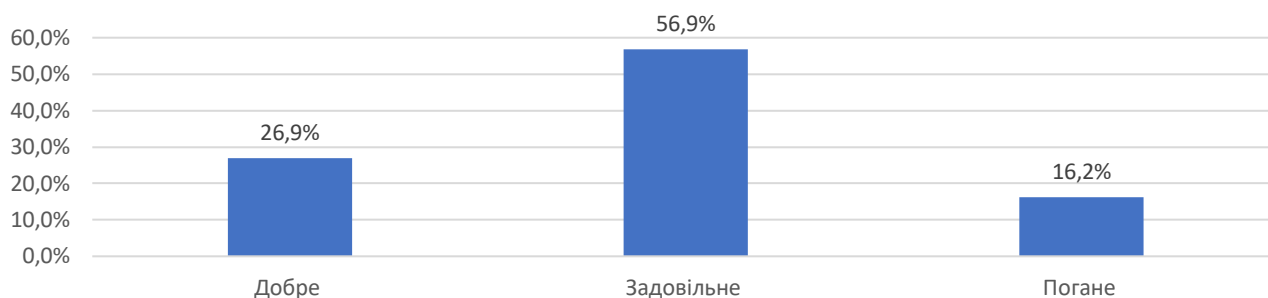
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Полтаві має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Половина респондентів (52,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 40% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2,5% планували скоротити бізнес, а 5% – закрити його. Балансовий індекс¹²² дорівнює +0,45 (на рівні країни +0,45).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Полтаві більшість опитаних СПД (56,9%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (26,9%) або погане (16,2%). Таким чином позитивні оцінки переважають над негативними, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,11 (на рівні країни +0,05).

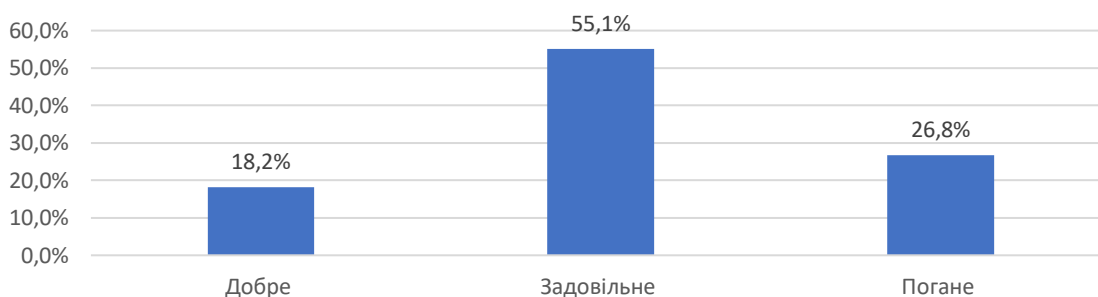
¹²² Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Полтаві, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (55,1%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 26,8% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 18,2% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,08. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Полтава), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Половина (50,0%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (34,8%) не змінювали обсягів, а 15,2% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,35 (що є більше за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Полтаві, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Майже половина опитаних СПД (48,8%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (32,6%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих

зменшилась (18,6%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,14, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

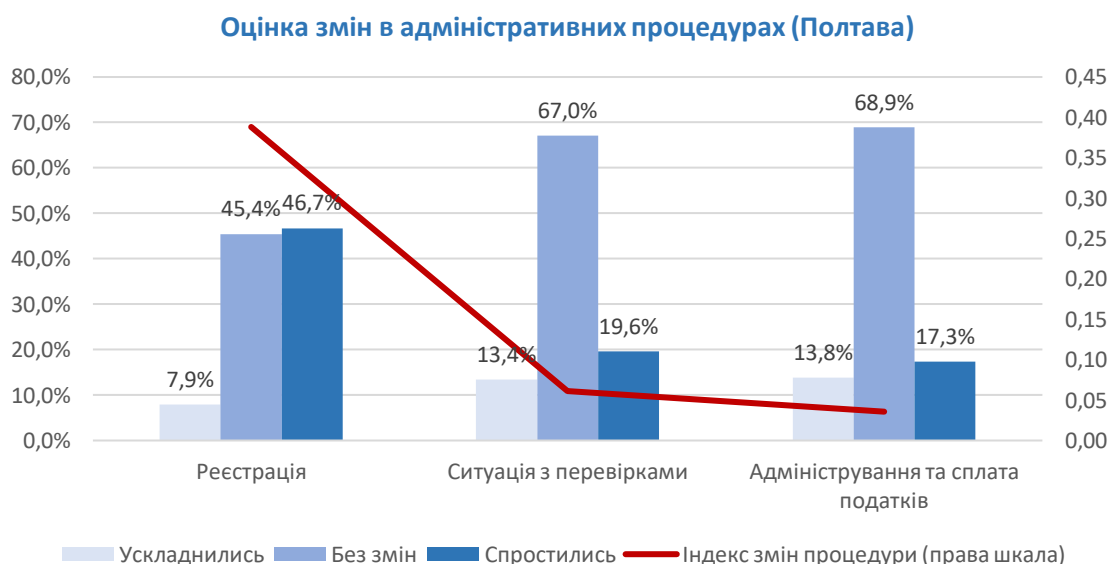
Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків суттєво не покращились.

46,7% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 7,9% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,39¹²³. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (68,9%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 17,3% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 13,8% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: його значення складає +0,04.

Індекс змін у проходженні перевірок теж має додатне значення: +0,06. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 13,4% і є меншою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (19,6%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (67,0%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,16.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

¹²³ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації із нормативної грошової оцінки земель.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно створити та забезпечити функціонування необхідних елементів системи боротьби з корупцією на місцевому рівні (антикорупційної гарячої лінії).
- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування через забезпечення регулярної діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки.
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Рівне

10 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Рівне (англ. Rivne) – адміністративний центр Рівненської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Рівненського району, але не входить до складу району.

Розташування

Місто Рівне знаходиться на північному-заході України, на березі річки Усті. Рівненська область на півночі межує з Білоруссю. Неподалік також знаходиться кордони України з Польщею.

Місто розташовано на півдні Рівненської області. Територія міста оточена Рівненським районом.

На відстані біля 70 кілометрів знаходиться місто Луцьк. Поруч також знаходяться Тернопільська та Хмельницька області. Інші найближче розташовані обласні центри – Львів, Тернопіль, Хмельницький та Житомир.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення міста Рівного становила 243,1 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Рівненської області.¹²⁴

На Рівне припадає п'ята частина населення регіону (21%). Водночас у Вараші, другому найбільшому місті регіону, проживає трішки більше 40 тис. мешканців, а в Дубні, яке на третій позиції, - дещо менше 40 тисяч.

У структурі населення Рівного, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,5%). На 1000 жінок припадає 835 чоловіків (864 показник для України в цілому).

Частка населення віком від 15 до 64 років становить 71,3% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 403 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

¹²⁴ Тут і далі в профілі Рівного використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Рівненській області.

Рівне також є одним із небагатьох обраних для дослідження міст, де спостерігається позитивний природний приріст населення (0,6), причому коефіцієнт народжуваності становив 9,8, а коефіцієнт смертності – 9,2.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Рівного у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	2	к	к	0,01%	к	к
МСП	15297	к	к	99,99%	к	к
середні підприємства	120	к	к	0,78%	к	к
малі підприємства	2752	14,3	10,6	17,99%	21,3%	29,6%
з них						
мікро	2356	6,3	4,0	15,40%	9,5%	11,1%
ФОП	12425	25,2	5,9	81,21%	37,7%	16,4%
Всього	15299	67,0	36,0	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Рівненській області.

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Рівному налічувалося 15,3 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 120 одиниць середніх підприємств, 2,8 тис. малих підприємств та 12,4 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 2. За підсумками 2018 року, 18,8 % суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП. Зважаючи на незначну кількість великих суб'єктів,

інформація про інші основні показники діяльності великих та середніх підприємств (кількість зайнятих та обсяг реалізованої продукції) є конфіденційною.

За кількістю суб'єктів підприємництва Рівне знаходиться на 18-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Окрім того, на місто припадає 38,6% від загальної кількості суб'єктів

господарювання Рівненської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону. У розрахунку на 10 тис. жителів у Рівному налічувалося 620 суб'єктів МСП, що розміщує місто на 17-ій позиції серед обраних міст. Це може свідчити про нижчу порівняно з іншими обласними центрами ділову активність.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП Рівного зросла на 2,4% порівняно з 2017 роком, що приблизно відповідає показнику по країні в цілому (1,9%). Кількість середніх підприємств у місті зросла на 20%, що є другим (після Чернігова) за значенням серед усіх обраних міст. При тому відповідний показник на рівні країни становив 7,5%. Також зросла кількість малих підприємств на 4,1% (5,1% - в Україні в цілому) та ФОП на 1,8% (1,2% - по Україні).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Рівного було зайнято 67 тис. осіб, що на 16,5% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). Це найвищий показник зростання зайнятості у вибраних для дослідження містах. На Рівне припадає 41,3 від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Рівненської області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про кількість зайнятих для великих та середніх підприємств є конфіденційною. Однак доступні дані свідчать, що більше половини робочих місць припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 37,7% зайнятих, а малі підприємства – 21,3%.

Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста Рівного зменшилася на 2,6% (рівні країни зменшилася на 1,1%). Водночас кількість зайнятих на ФОП зросла на 17,1% (на рівні країни 10,5%).

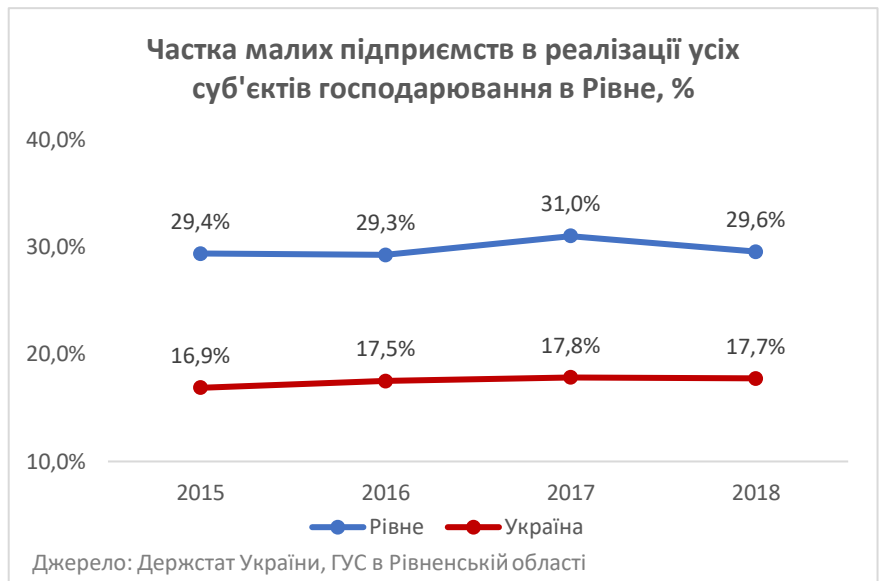
Статистичні дані свідчать, що в цілому Рівненська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 8,8% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Рівному статус безробітного мали 2069 осіб, а кількість вакансій становила 770. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 3 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Рівного становив 36 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 1,1%, що на 7 відсоткових пунктів менше від показника для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало 42,8% загального

обсягу реалізованої продукції Рівненської області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про обсяг реалізованої продукції для великих та середніх підприємств Рівного є конфіденційною. Однак доступні дані свідчать, що на малі підприємства припадає майже третина (29,6%) реалізації (у цілому по країні 17,7%). Частка ФОП становить 16,4% (показник на рівні країни 7,6%).

У 2018 році малі підприємства Рівного продемонстрували зменшення обсягу реалізованої продукції на 3,7% порівняно з 2017 роком (у цілому для України було зростання на 7,5%). Однак на 12,5% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції (товарів, послуг) у розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості міста Рівного.

За даними Головного управління статистики в Рівненській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції Рівного становив 10,4 млрд. грн. Із них 5,2 млрд. або 50,3% припадало на переробну промисловість. Зокрема 1,1 млрд. грн. або 10,2% забезпечило виробництво хімічних речовин і хімічної продукції¹²⁵. На другому місці в переробній промисловості знаходиться текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (більше 1 млрд. грн. або 10,1%). Серед інших видів діяльності виділяються машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (приблизно 1 млрд. грн. або 9,3%), виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (приблизно 1 млрд. грн. або 9,2%), виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (0,5 млрд. або 4,5%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Рівне припадало близько 2,1 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 29,6% від обсягу капітальних інвестицій у Рівненській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 8807 грн., що більш як на третину менше ніж показник на рівні країни - 13746 грн. За цим показником, Рівне посідає лише 21-шу позицію серед міст у дослідженні.

¹²⁵ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Рівного становили 81,2 млн. дол. США, що на 7,3% менше порівняно з 2017 роком. Це найнижчий показник серед міст у дослідженні, за якими доступні дані про обсяги експорту.

Водночас експорт послуг зріс на 16,4% і досягнув 21,3 млн. дол. США (18-й місце).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі, то 31,3 млн. дол. США або 38,6% експорту забезпечили продовольчі товари та сировина. П'ята частина експорту припадає на деревину та вироби з неї (20,8% або 16,7 млн дол. США). Окрім того, серед головних експортних товарів машинобудівна продукція (14,3%), продукція нафтохімічного комплексу (6,7%), чорні та кольорові метали (5,9%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Рівне припадало 70,9 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг не змінився порівняно з обсягом на початку 2018 року. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Рівному припадало 291,7 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Рівненська область посідає лише 22-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При тому на початку 2018 року у Рівному було зосереджено більше половини інвестицій області (52,8%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹²⁶, місто Рівне займає 12-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,9 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на невдоволення жителів рівнем комфорту в місті. Рівне є серед лідерів у сфері медичних закладів. Трохи гірша ситуація зі сферою транспортної інфраструктури, доріг та розвитку промисловості.

¹²⁶ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

У рамках цього ж дослідження Рівне – одне з безпечних міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для Рівного є 1,6 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно») і за цим показником місто займає позицію в першій половині рейтингу – 10-ту серед 24 досліджуваних міст. 51% вказали, що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви, а 45% відповіли, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Рівному

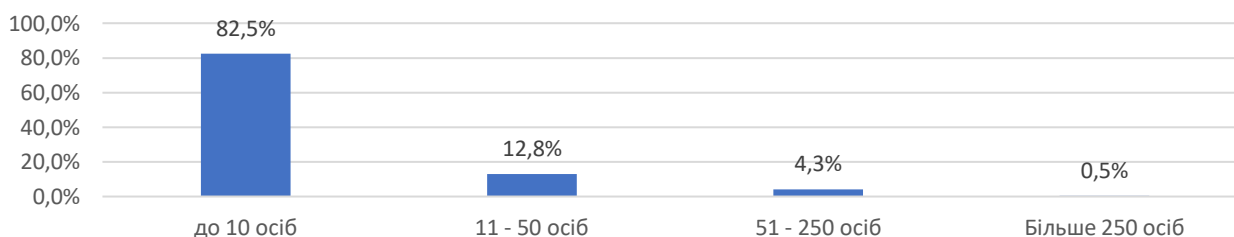
Опис вибірки

В опитуванні в Рівному взяли участь 211 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 130 (61,6%) підприємств-юридичних осіб та 81 (38,4%) фізична особа-підприємець (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 62,5% юридичних осіб та 37,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (82,5%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 12,8% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 4,3%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

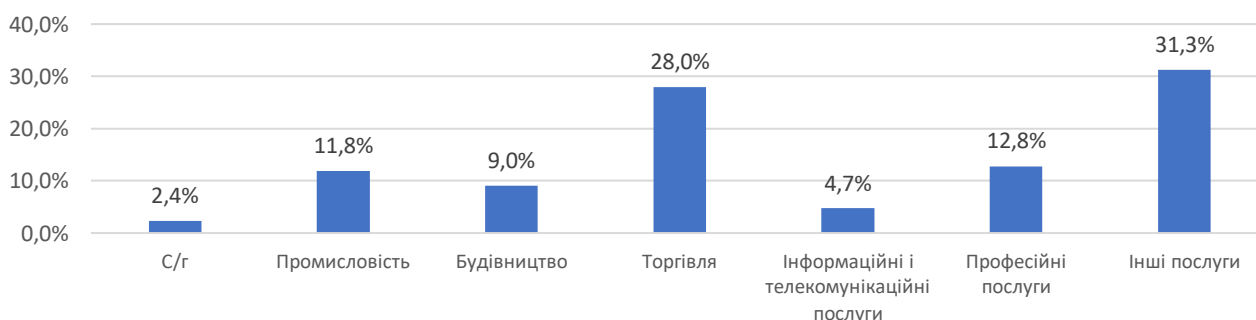
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Рівне), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Рівного представляють різноманітні галузі економіки. 28,0% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 11,8% працюють у промисловості, 9,0% у будівництві, 2,4% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (48,8%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 4,7% респондентів, а професійні послуги – 12,8%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 31,3% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Рівне), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (73,5%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 26,5% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Рівному 64,4% власників бізнесу - чоловіки, 35,6% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 69,2% проти 30,8%.

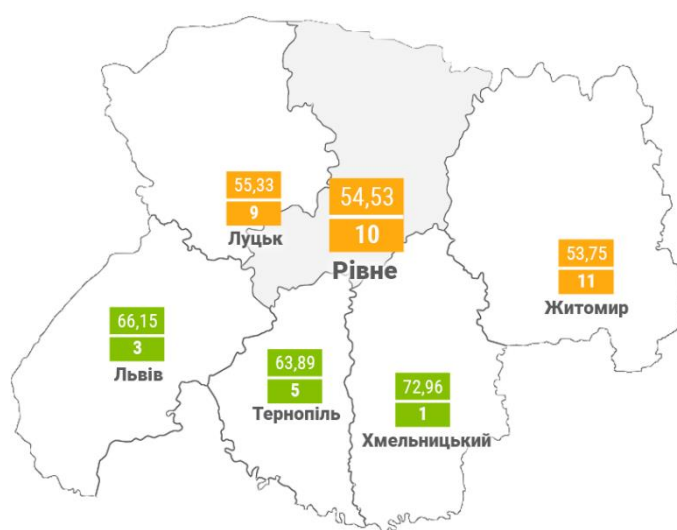
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 69,9%, а жінки 30,1%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 52,1% проти 47,9%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 63,1%, а жінки – 36,9%.

Середній вік власників бізнесу у Рівному становить 42,1 року (42,8 року по Україні). При тому в Рівному власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (38,9 року проти 43,4 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Рівного

Згідно з результатами дослідження місто Рівне посіло 10-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 54,53 бала. Таким чином, Рівне належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Рівного з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста з високим та середнім ІКМ. Зокрема, Хмельницький посідає 1-ше місце, Львів – 3-тє, а Тернопіль – 5-те. Також неподалік розташовуються Луцьк та Житомир, які посіли 9-те та 11-те місця.

Розташування середині рейтингу є результатом розташування міста в різних частинах рейтингу за різними компонентами (субіндексами).

Найсильніші компоненти:

- Започаткування бізнесу (6-те місце);
- Ресурси для розвитку (6-те місце).

Найслабші компоненти:

- Неформальні платежі та корупція (23-тє місце);
- Доступ до публічного майна (20-тє місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Рівне отримало 7,48 бала, що є 6-ою за величиною оцінкою серед усіх міст. Досягнути відносно високого результату місто змогло завдяки швидким реєстраційним процедурам.

Зокрема, за даними опитування у 2018 - 2019 роках, у Рівному швидше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 3,8 дня проти 6,1. Це один із найкращих показників серед досліджених міст. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 2,3 дня, що більш як на 1 день швидше ніж середній показник для усіх міст (3,6 дня).

У Рівному лише 5,6% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що також є кращим результатом ніж показник для всіх міст (8,8%). Окрім того 81,9% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що більше як на 11 в. п. перевищує показник для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Рівному було необхідно 29,4 дня, що майже на 3 дні швидше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути краще порівняно з іншими містами забезпечення Рівного реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в місті припадає приблизно 10 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що майже вдвічі перевищує показник міст, де спостерігаються проблеми з реєстрацією.

Однак проблемою для Рівного залишається швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Рівному цей показник становить 68,7 дня, що є одним із найвищих показників серед міст у дослідженні. Однак у Рівному можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 7,5 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» місто Рівне отримало 3,74 бала і посіло 20-ту сходинку. У рамках окремих індикаторів Рівне переважно продемонструвало низькі результати. Лише 24,9% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 37,8% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Рівному становила в середньому 248,2 дня, що ж другим найвищим показником серед досліджених міст і більше як втричі перевищує середній показник – 72,4 дня.

За оцінками респондентів, Рівне демонструє більш високий рівень прозорості інформації щодо комунальної землі порівняно з іншими містами. 24,1% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). 27,7% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Рівне посіло 15-ту позицію з 4,98 бала. У Рівному респонденти на рівні середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

З різницею в один відсоток респонденти Рівного оцінили доступ до інформації про місцеві закупівлі – 15,6% та доступ до інформації про місцеві регуляторні акти – 14,6% (17,3% та 13,9% відповідно в середньому для всіх міст). Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 9,4% респондентів (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Показники вартості дотримання законодавства у Рівному в цілому не надто сильно відрізняються від середніх по країні, хоча час, який підприємці витрачають на спілкування з інспекторами міської влади є дещо вищим за середній по країні показник. Місто посіло 6-те місце з 7,46 бала.

У Рівному підприємці в середньому витрачають 2,3 дня на дотримання місцевих регулювань, що вдвічі менше ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Рівному витрачають в середньому 3,1% річного доходу, що також є дещо нижчим ніж показник для усіх респондентів – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Рівному інспектори місцевої влади дещо рідше відвідують підприємців ніж в середньому по країні, (в середньому 0,6 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,7 дня, що є дещо вищим від середнього показника по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією з сильних сторін Рівного. Місто отримало 7,14 бала і посіло 7-му сходинку. Досить високий результат Рівному було забезпечено поєднанням таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків, але досить високі часові витрати на адміністрування податків та зборів, менша обтяжливність місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Рівному повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 24,4% річного доходу, що менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливність адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців Рівного становили 64,8 дня, що більше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то лише для 16,7% респондентів у Рівному вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Рівному 4,2% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є достатньо високим показником серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Рівне посіло 23-є місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 2,53 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами, як вищий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та найнижчий рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 11,5% респондентів у Рівному повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 23,6% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Рівне отримало 4,87 бала і посіло 17-те місце в дослідженні. Такий результат Рівного зумовлений високим відсотком бізнесу, що працює «у тіні» та часткою тих, хто потерпав від злочинних дій.

За даними опитування, кожен другий, 50,6% респондент Рівного вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 5 в. п. більше за середні дані по країні (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Рівному ситуація з рейдерством виглядає значно краще, адже тут лише 1,4% респондентів зазнавали таких дій, що є одним із найменших показників по країні.

У Рівному 18,0% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що на 4 в. п. вище від середнього значення по країні (14,3% респондентів). При цьому, втрати, що підприємці зазнають від подібних злочинних дій респонденти оцінили в 11,4%, що лише незначним чином перевищує середні показники (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Рівному бізнес витрачає в середньому 2,6% річного доходу, що дещо менше порівняно з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу

8. Лідерство міської влади

Місто Рівне посіло 8-му сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 5,32 бала. Позиція міста забезпечена досить високими порівняно з іншими містами оцінками в рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Рівне отримало 5,74 бала (9-ий результат). З одного боку, 19,9% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре», що приблизно дорівнює показнику для всіх міст – 20%. При тому 40,1% респондентів погоджується, що міська влада підтримує створення нового бізнесу. Це кращий показник ніж по всіх опитаних в цілому – 38,3%. Але лише 32,2% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними місто Рівне отримало 8 із 10 балів. У Рівному застаріла порівняно з іншими містами технічна документації з нормативної грошової оцінки земель міста. Окрім того, порівняно з іншими містами веб-сайт Рівненської міської ради на нижчому рівні представляє інформацію про публічні закупівлі.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Рівному бізнес відчуває менше проблем у комунікаціях з міською владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 4,91 бала, 7-ий найвищий результат. У Рівному 7,2% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробленні місцевих документів (стратегій,

планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, 8% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Рівне посіло 6-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 5,19 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 5-ту сходинку, отримавши 6,44 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Рівному лише 8% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 9,9% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Рівному, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

58,2% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 69,8% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Рівному відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 33,9% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Рівному було 5 вакансій на 100 бізнесів, що дещо перевищує середній показник для досліджених міст (3,6 вакансії)¹²⁷. Це може свідчити про вищий попит на робочу силу в Рівному порівняно з іншими містами. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Рівному становила 71,3%, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому в Рівному може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 11-ту сходинку, отримавши 4,09 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Рівному цей показник становить 1%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 78,6% опитаних СПД Рівного вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише біля 121 тис. грн на 10 тис. бізнесів¹²⁸. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок

¹²⁷ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Рівненського обласного центру зайнятості, <https://rov.dcz.gov.ua/analytics/662> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Рівненській області

¹²⁸ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Рівному було необхідно 57 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу» Рівне посідає 7-му сходинку (5,04 бала). За даними опитування, 10% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%), причому лише 42,4% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

29,8% опитаних СПД у Рівному вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (32,6%). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існували лише два об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, що є одним із найкращих показників серед досліджених міст, - InvestInRivne і Центр розвитку підприємництва при міському центрі зайнятості. Однак поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може також стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують в місті.

У Рівному лише 38,5% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є 13,4% опитаних СПД, що вище від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Рівне посіло 8-ту позицію (5,83 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

19,51% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що вище ніж середній результат усіх міст (18,9%). Представники бізнесу Рівного також більше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 11,2% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

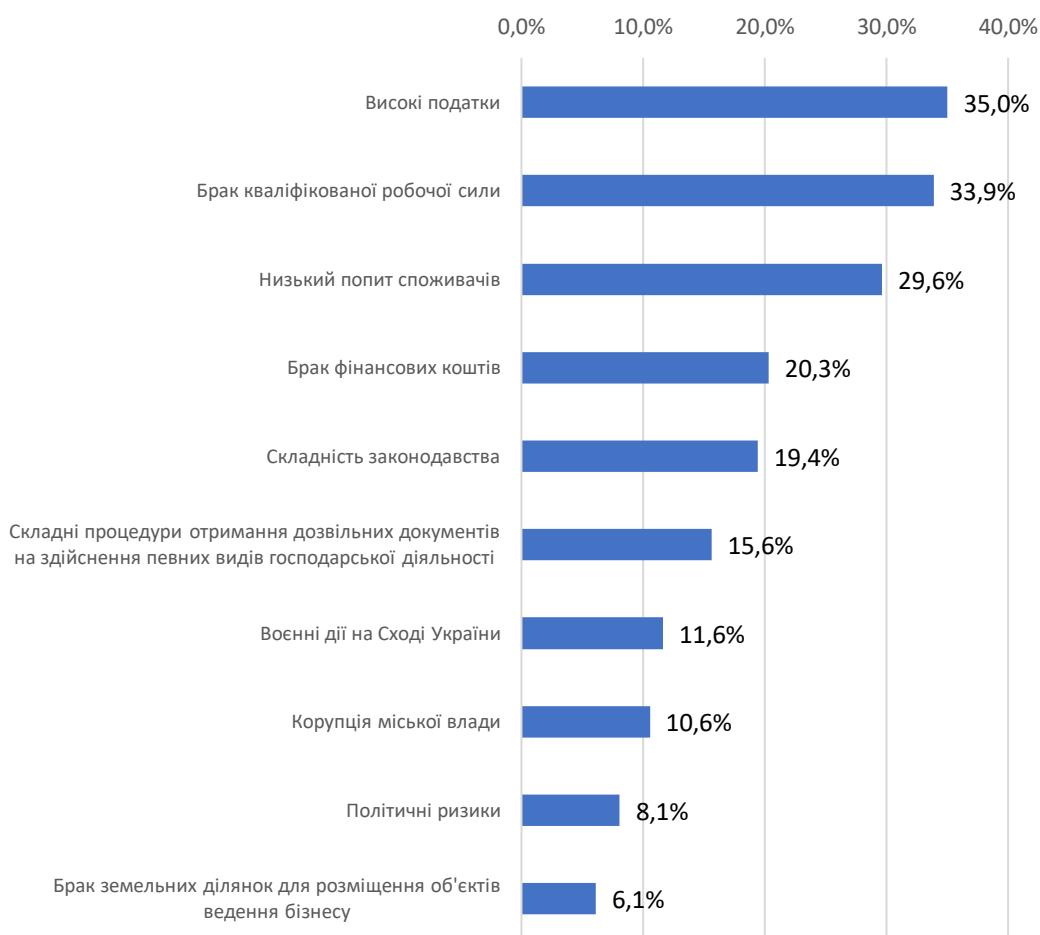
Респонденти в Рівному дають високу оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,94 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Однак у Рівному рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (37,97% проти 40,2%). Окрім того, 2,88% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це вище ніж показник для всіх міст в цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно високий рівень задоволення підприємців Рівного станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Рівному. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, брак кваліфікованої робочої сили та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомила приблизно третина опитаних

(відповідно 35,0%, 33,9% та 29,6%). Таким чином, у Рівному, як серед усіх опитаних в цілому, проблема високих податків є найбільш гострою. Водночас проблема браку кваліфікованої робочої сили випередила низький попит.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Рівному, %

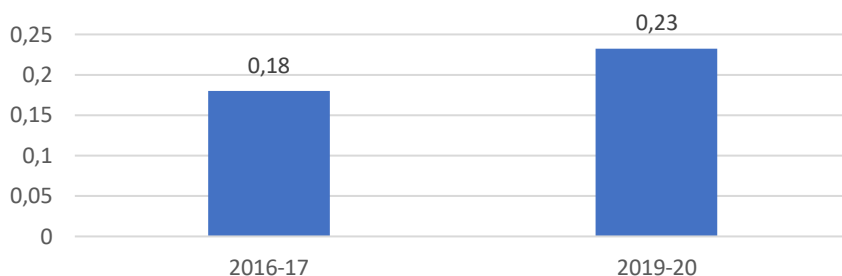

Брак фінансових коштів називають перешкодою 20,3% опитаних (четверте місце). Поруч у рейтингу знаходиться складність законодавства (19,4%), причому складні процедури отримання дозвільних документів виявились важливими для 15,6% опитаних. Війна на Сході країни є перешкодою діяльності для 11,6% опитаних підприємців Рівного. Корупція міської влади та політичні ризики перешкоджають діяльності 10,6% та 8,1% опитаних відповідно. На 10-й позиції знаходиться брак земельних ділянок для розміщення об'єктів ведення бізнесу (6,1% опитаних). Рівне одне з двох міст, де ця проблема увійшла до топ 10.

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Рівному

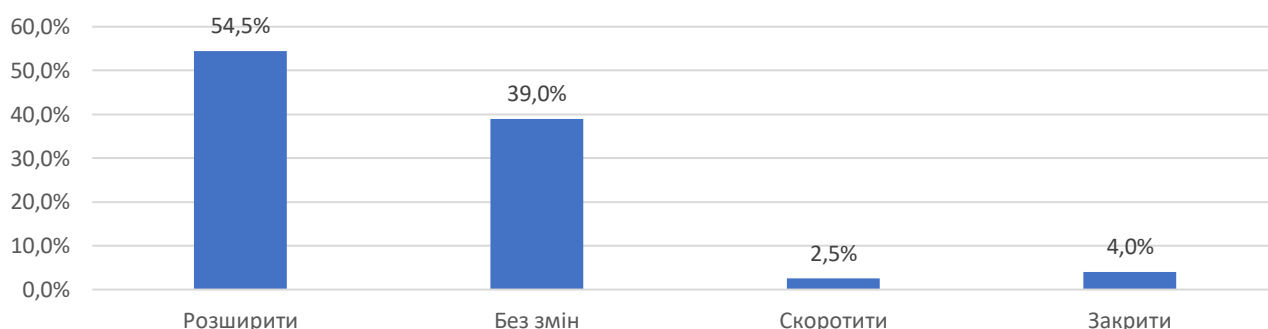
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Рівному дорівнює 0,23 (5-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,18), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

АВСА Індекс ділового клімату регіональний (Рівне)

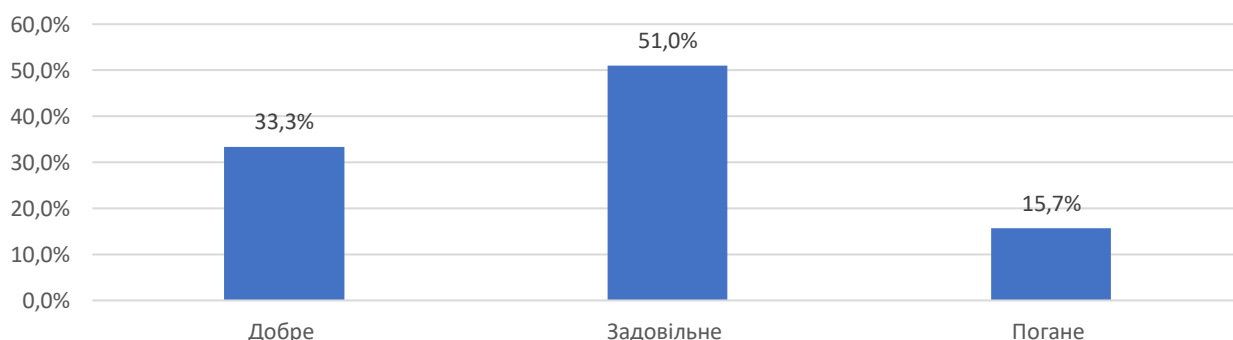
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Рівному має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (54,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 39% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2,5% планували скоротити бізнес, а 4% – закрити його. Балансовий індекс¹²⁹ дорівнює +0,48 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Рівному, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Рівному більшість опитаних СПД (51%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (33,3%) або погане (15,7%). Таким чином, позитивні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,18 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Рівному, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (57,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне.

¹²⁹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

23,0% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 20,0% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,03. Однак значення індексу є вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Більше половини (52,4%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (36,1%) не змінювали обсягів, а 11,4% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,41 (що є вище значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (53,5%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (33,5%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (12,9%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,21, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, ситуація з перевітками не покращилася, а умови сплати податків у незначній мірі погіршилися.

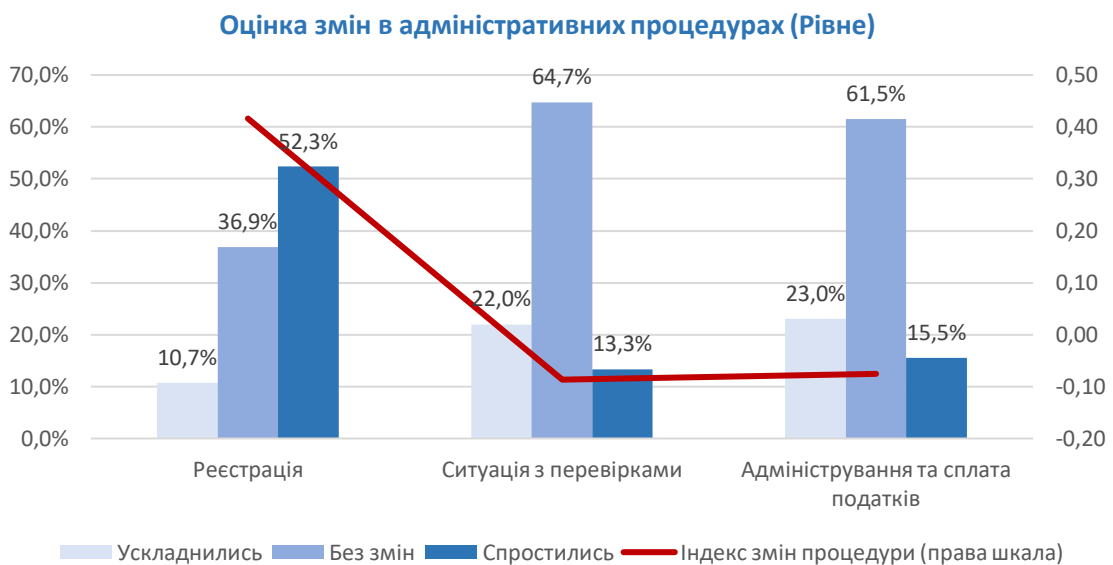
52,3% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 10,7% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. у результаті

цього, індекс зміни процедури реєстрації становить $+0,42^{130}$. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (61,5%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились, лише 15,5% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 23,0% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків є від'ємним: його значення складає $-0,08$.

Індекс змін у проходженні перевірок теж має від'ємне значення: $-0,09$. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 22,0% і є вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (13,3%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (64,7%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить $+0,08$.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

¹³⁰ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації із нормативної грошової оцінки земель.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Северодонецьк

18 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Северодонецьк (англ. Sievierodonetsk) – місто обласного значення Луганської області.

З березня 2015 року в Северодонецьку знаходиться Луганська обласна військово-цивільна адміністрація.¹³¹

Окрім міста Северодонецьк, до Северодонецької міської ради належать 4 селища міського типу, 3 села та 3 селища: смт Борівське, с. Боброве, с. Осколонівка, смт Воронове, смт Метьолкіне, смт Сиротине, селище Лісна Дача, с. Воеводівка, селище Павлоград, селище Синецький.

Розташування

Місто Северодонецьк знаходиться на Сході України, між річками Сіверським Дінцем та Боровою.

Северодонецьк розташований у західній частині Луганської області. Поруч із Северодонецьком знаходяться міста Рубіжне, Лисичанськ, Попаснянський та Кремінський райони Луганської області.

Найближче розташовані обласні центри – Харків, Дніпро, Запоріжжя. Неподалік також знаходиться місто Краматорськ, яке виконує функції адміністративного центру Донецької області.

Демографічна ситуація

За даними Держстату України, станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення на території міської ради Северодонецька становила майже 114 тис. осіб. На саме місто Северодонецьк припадає 103,8 тис. осіб. Северодонецьк є другим найбільшим за кількістю населення містом регіону. Сьогодні Северодонецьк є найбільшим населеним пунктом на підконтрольній території Луганської області. Поруч також знаходиться місто Лисичанськ, кількість населення якого становить близько 100 тис. осіб.¹³²

¹³¹ Див. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/2015>.

¹³² Тут і далі в профілі Северодонецька використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Луганській області.

У структурі населення Северодонецька, як і в цілому по країні, переважають жінки (55,6%). На 1000 жінок припадає 799 чоловіків (864 показник для України в цілому).

Частка населення віком від 15 до 64 років (у рамках міської ради) становить 68,6% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 453 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Северодонецька у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	4	к	к	0,08%	к	к
МСП	5307	к	к	99,92%	к	к
середні підприємства	64	к	к	1,21%	к	к
малі підприємства	981	4,7	4,0	18,47%	14,6%	21,9%
ФОП	4262	7,9	1,9	80,25%	24,3%	10,4%
Всього	5311	32,5	18,2	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Луганській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Северодонецьку налічувалося 5,3 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 64 одиниці середніх підприємств, майже 1 тис. малих підприємств та 4,3 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 4. Таким чином, 19,8% суб'єктів підприємництва були

зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП. Зважаючи на незначну кількість великих суб'єктів, інформація про інші основні показники діяльності великих та середніх підприємств (кількість зайнятих та обсяг реалізованої продукції) є конфіденційною.

За кількістю суб'єктів підприємництва Северодонецьк знаходиться на останній 24-й сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає 24,3% від загальної кількості суб'єктів

господарювання Луганської області.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Северодонецьку налічувалося лише 467 суб'єктів МСП, що є найнижчим показником в Україні. Це підтверджує проблеми з розвитком підприємництва на підконтрольній території Луганської області.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 5,8% порівняно з 2017 роком, що на декілька відсоткових пунктів вище від показника по країні в цілому (1,9%). Відбулося це, насамперед, за рахунок зростання кількості малих підприємств на 12,9% (5,1% - в Україні в цілому). Кількість ФОП також збільшилася – на 4,5% (1,2% по країні). Водночас кількість середніх підприємств зменшилася на 3%, хоча в цілому в Україні зросла на 7,5%.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Северодонецька було зайнято 32,5 тис. осіб, що майже вдвічі (на 48,8%) менше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 33,4% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Луганської області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про кількість зайнятих для великих та середніх підприємств є

конфіденційною. Однак доступні дані свідчать, що менше половини робочих місць припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 24,3% зайнятих, а малі підприємства – 14,6%.

Згідно з доступними даними кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста Северодонецька у 2018 році зросла на 3,9% (лише близько 0,2 тис. осіб), хоча на рівні країни зменшилася на 1,1%. Кількість зайнятих на ФОП збільшилася на 1,2 тис. осіб або 17,9% (на рівні країни 10,5%).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Луганська область демонструє найвищий рівень безробіття населення працездатного віку в Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 14,4% проти 8,6% на рівні країни. Однак наприкінці 2019 року в Северодонецьку статус безробітного мали лише 776 осіб, а кількість вакансій становила 123. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 6 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Северодонецька становив 18,2 млрд. грн. у поточних цінах. Обсяг реалізації продукції (з урахуванням індексу інфляції) порівняно з 2017 роком скоротився на 15,3%, хоча в цілому по країні відбулося зростання на 8,1%. На суб'єкти господарювання міста припадало 38,7% загального обсягу реалізованої продукції області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про обсяг реалізованої продукції для великих та середніх підприємств Северодонецька є конфіденційною. Однак доступні дані свідчать, що на малі підприємства припадало 21,9% реалізації (у цілому по країні 17,7%). Частка ФОП становила 10,4% (показник на рівні країни 7,6%).

У 2018 році малі підприємства Северодонецька продемонстрували реальний ріст реалізації продукції на 8,1% порівняно з 2017 роком (у цілому для України зростання на 7,5%). Окрім того, на 10% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Северодонецьк припадало 0,96 млрд. грн. капітальних інвестицій. Це 29,9% від обсягу капітальних інвестицій у Луганській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив 8841 грн., що в півтори рази менше від показника на рівні країни – 13746 грн.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту послуг з міста Северодонецька становили 27,2 млн. дол. США, що на 6,8% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, Северодонецьк посів 13-ту позицію серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані. Водночас дані про обсяги експорту товарів відсутні на рівні міста за відповідний період, оскільки розробка показника щодо обсягів експорту (імпорту) товарів за містами та районами не була передбачена планом у Луганській області.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹³³, місто Северодонецьк займає 17-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,8 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на незадоволення жителів рівнем комфорту в місті. Северодонецьк відстає у сфері медичних закладів, доріг, розвитку промисловості. Кращі оцінки респондентів отримала сфера транспортної інфраструктури.

У рамках цього ж дослідження Северодонецьк відстає від інших міст України за рівнем безпеки за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,5 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно») і за цим показником місто займає 16-те місце серед 24 досліджуваних міст. 45% опитаних відповіли, що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви, і 50% відповіли, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Северодонецьку

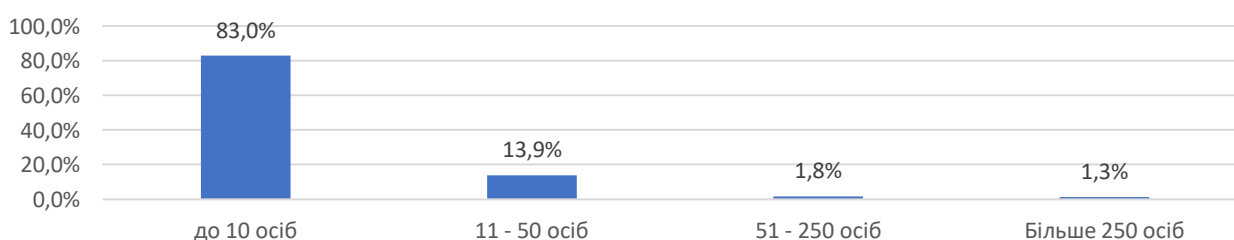
Опис вибірки

В опитуванні в Северодонецьку взяли участь 223 суб'єкти підприємницької діяльності. Це 88 (39,5%) підприємств-юридичних осіб та 135 (60,5%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 75,5% юридичних осіб та 24,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (83,0%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 13,9% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працює від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 1,8%, а великі (більше 250 працівників) – 1,3%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Северодонецьк), %

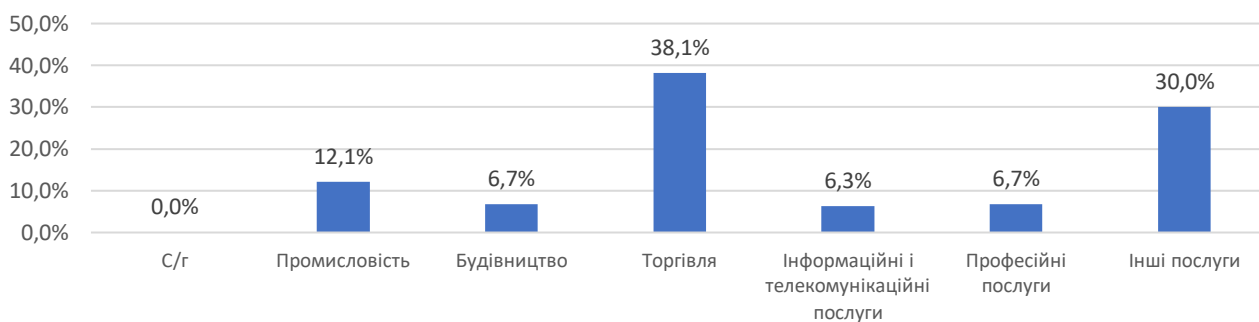

¹³³ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Северодонецька представляють різноманітні галузі економіки. 38,1% опитаного бізнесу працює в секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 12,1% працюють у промисловості, 6,7% у будівництві, 0% - у сільському господарстві. На сектор послуг припадає 43,0% опитаного бізнесу. Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 6,3% респондентів, а професійні послуги – 6,7%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 30,0% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Северодонецьк), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (71,3%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 28,7% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Северодонецьку 73,6% власників бізнесу чоловіки, 26,4% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 78,0% проти 22,0%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 82,9%, а жінки 17,1%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 53,8% проти 46,2%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 75,9%, а жінки – 24,1%.

Середній вік власників бізнесу в Северодонецьку становить 46,4 року (42,8 року по Україні). При тому в Северодонецьку власники ФОП у середньому на 7 років молодші від власників юридичних осіб (40,2 року проти 47,8 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Северодонецька

Згідно з результатами дослідження місто Северодонецьк посіло 18-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 49,50 бала. Таким чином, Северодонецьк належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Северодонецька з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться лише міста, що отримали середні значення індексу. Краматорськ знаходиться на 7-й позиції, а Харків – на 13-й.

Низьке розташування в рейтингу зумовлено низькими оцінками міста в багатьох компонентах (субіндексах).

Найсильніші компоненти:

- Доступ до публічного майна (3-тє місце);
- Започаткування бізнесу (4-тє місце);
- Вартість дотримання законодавства (5-тє місце).

Найслабші компоненти:

- Підтримка інновацій (24-тє місце);
- Лідерство міської влади (22-ге місце);
- Податки та збори (21-ше місце);
- Ресурси для розвитку (21-ше місце);

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Северодонецьк отримало 7,99 бала, що є 4-ою найкращою оцінкою серед усіх міст. Досягнути високого результату місто змогло завдяки швидким реєстраційним та дозвільним процедурам.

Зокрема у 2018-2019 роках у Северодонецьку швидше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 5,4 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 2,7 дня, що майже на день швидше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

За даними опитування, у Северодонецьку не було жодного респондента, що б повідомив про проблеми та перешкоди під час проходження реєстрації бізнесу у 2018 - 2019 роках. Таким чином, місто демонструє найнижчий рівень перешкод при реєстрації бізнесу, адже в загальному для всіх міст цей показник становить 8,8%. Окрім того, 77,2% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 6,5 в. п. перевищує показник для всіх опитаних (70,7%). На запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Северодонецьку було необхідно 30 днів, що більш як на 2 дні швидше ніж у середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути краще порівняно з іншими містами забезпечення Северодонецька реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у місті припадає приблизно 11 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найкращих показників серед міст у дослідженні.

Однією з проблем міста залишається швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Северодонецьку цей показник становить 42,6 дня. Окрім того, у Северодонецьку треба більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 14,2 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна», Северодонецьк отримав 7,38 бала і посів 3-тю сходинку. У рамках окремих індикаторів місто продемонструвало високі результати, що дозволило йому стати одним із лідерів субіндексу. 47,3% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 62,8% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Це найвищі показники серед досліджених міст. Окрім того, тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Северодонецьку становила в середньому 53,3 дня, більше як на 19 днів швидше ніж середній показник для всіх опитаних (72,4 дня).

За оцінками респондентів, місто демонструє також вищий порівняно з іншими містами рівень прозорості інформації щодо комунальної власності. Зокрема, 20,7% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того, 32,8% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках компоненту «Прозорість та відкритість даних» Северодонецьк посідає 18-ту позицію з 3,82 бала. У Северодонецьку респонденти на рівні середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Северодонецьку респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти – 13,5% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 13,9% в середньому для всіх міст. Якщо в цілому 17,3% респондентів позитивно оцінюють рівень доступу до інформації про публічні закупівлі, то в Северодонецьку цей відсоток становить 12,3%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 7,7% (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Северодонецьк є одним із лідерів стосовно питань вартості дотримання законодавства та посів 5-те місце, отримавши 7,78 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Северодонецьку підприємці в середньому витрачають 3,5 дня на дотримання вимог місцевих регулювань, що є дещо нижчим показником ніж в середньому по країні (4 дні). На виконання вимог місцевих регулювань у Северодонецьку витрачають в середньому 3,8% річного доходу, лише незначним чином перевищує середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Северодонецьку кількість відвідувань інспекторів майже не відрізняється, від середнього показника по країні (0,6 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 4,1 дня, що є дещо меншим від середнього показника (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Северодонецька. Місто отримало 3,26 бала і посіло 21-шу сходинку. Такий низький результат Северодонецьк отримав через поєднання таких факторів, як високі витрати на сплату податків та часові витрати на адміністрування податків та зборів, істотну обтяжливість місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Северодонецьку повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 30,0% річного доходу, що є одним з найвищих результатів серед усіх міст (у середньому 26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців Северодонецьку становили 62,8 дня, що більше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 27,4% респондентів Северодонецька вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, Северодонецьку 3,5% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що майже не відрізняється від середнього показника серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Северодонецьк посів 16-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,48 бала. Результат міста насамперед зумовлений низьким рівнем обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні. Водночас рівень поширення «неформальних платежів» нижчий ніж середній показник.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 9,0% респондентів у Северодонецьку повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 25,9% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Северодонецьк отримав 5,79 бала та посів 10-те місце в дослідженні. Такий результат Северодонецька в цілому майже не відрізняється від середніх показників по країні, хоча втрати, що зазнають підприємці від злочинних дій є однією з проблем міста.

За даними опитування, 44,4% респондентів Северодонецька вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що дещо менше від середніх даних по країні (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Северодонецьку ситуація з рейдерством виглядає дещо краще, адже тут 2,2% респондентів зазнавали таких дій.

У Северодонецьку 13,3% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що на 1 в. п. менше від середнього значення по країні (14,3% респондентів), причому втрати, яких підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили в 15,1%, що на 5 в. п. перевищує середні показники (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Северодонецьку бізнес витрачає в середньому 2,4% річного доходу, що дещо менше порівняно з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Северодонецьк посіло 22-гу сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 3,05 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно-приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Северодонецьк отримав 3,37 бала (23-ий найвищий результат). Підприємці Северодонецька зокрема більш песимістично оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу порівняно з іншими містами. Лише 11,7% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 29,5% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 23,1% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними, Северодонецьк отримав 5 із 10 балів, що є одним із найнижчих результатів серед досліджених міст. У Северодонецьку застаріла порівняно з іншими містами технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста, а межі міста не встановлені. Так само в місті бракує окремих елементів для боротьби з корупцією, що наявні в інших містах. Зокрема, у місті відсутні антикорупційна програма та антикорупційна гаряча лінія.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Северодонецьку бізнес відчуває багато проблем у комунікаціях із міською владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 2,72 бала, 21-ий найвищий результат. У Северодонецьку лише 3,9% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробленні місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, у Северодонецьку лише 5,6% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Северодонецьк посідає 21-шу позицію в рамках Компонент (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 3,73 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 10-ту сходинку, отримавши 5,83 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Северодонецьку лише 5,3% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Однак 10,4% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці, що приблизно на рівні середнього показника для досліджених міст (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Северодонецьку, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 60,3% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), 61,9% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). Таким чином, Северодонецьк є одним із міст, де бізнес дещо менше відчуває проблему браку кадрів порівняно з іншими. Це може бути зумовлено надлишком робочої сили через високий рівень безробіття у регіоні. Однак брак кваліфікованої

робочої сили є четвертою найбільшою проблемою підприємців у Северодонецьку відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 25,8% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Северодонецьку було приблизно лише 2,3 вакансії на 100 бізнесів (3,6 вакансії – середній показник для досліджених міст)¹³⁴. Це може, зокрема, підтверджувати нижчий попит на робочу силу порівняно з іншими містами через нижчий рівень ділової активності. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) становила 68,6%. що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹³⁵. Таким чином, порівняно з іншими містами в Северодонецьку може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 22-гу сходинку, отримавши 3,20 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Северодонецьку цей показник становить 1,8%, що дещо вище ніж середній показник. Водночас 80,4% опитаних СПД Северодонецька вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків із міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в досліджених містах. Однак у 2019 році видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в Северодонецьку були відсутні (всього були відсутні в 5 містах)¹³⁶. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Северодонецьку було необхідно приблизно 137 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це один із найвищих показників серед досліджених міст. Для всієї країни тривалість підключення до систем електропостачання становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання порівняно з більшістю інших міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Северодонецьк посідає останню 24-ту сходинку (2,15 бала). За даними опитування, 9,9% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При тому лише 36,8% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це один із найнижчих показників серед досліджених міст.

Лише 27,6% опитаних СПД у Северодонецьку вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що нижче ніж показник для всіх опитаних в цілому (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас

¹³⁴ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Луганського обласного центру зайнятості, <https://lug.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Луганській області

¹³⁵ За даними Держстату України, ГУС у Луганській області.

¹³⁶ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

«тверді» дані свідчать, що у місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Северодонецьку 45,3% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 6% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%). Це один із найнижчих показників серед досліджених міст, що може бути зумовлено нижчою діловою активністю в регіоні, який постраждав від війни. Зокрема, у Краматорську показник участі в бізнес-асоціаціях та бізнес-клубах також становить лише 6%.

10. Підтримка інновацій

Місто Северодонецьк посіло 24-ту позицію (2,22 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

17,5% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що нижче ніж середній результат для всіх міст (18,9%). Представники бізнесу Северодонецька також менше задоволені трансфером технологій, ніж середньому опитані. 5,1% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Северодонецьку дають низьку оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,66 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Також у Северодонецьку рідше ніж у середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (33,07% проти 40,2%). Окрім того 1,21% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це нижче ніж показник для всіх міст в цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують найнижчий рівень задоволення підприємців Северодонецька станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Северодонецьк є одним із двох міст, де війна на Сході України знаходиться в трійці основних перешкод веденню бізнесу. Ця перешкода очолює перелік, оскільки її озвучили 41,2% опитаних респондентів. Так само приблизно третина респондентів поскаржилися на низький попит споживачів (34,5%) та високі податки – для (32,0%). Ще для чверті опитаних важливим є брак кваліфікованої робочої сили (25,8% опитаних).

Наступними за значимістю перешкодами є транспортна інфраструктура та брак фінансових коштів (18,2% та 17,3% відповідно). Корупція міської влади є важливою для 13,5% опитаних. Складність підключення до систем електро-, водо-, газопостачання, водовідведення і складність законодавства виявились важливими для 11,3% та 10,7% опитаних відповідно. Завершує топ 10 перешкод у веденні бізнесу в Северодонецьку висока вартість сировини та комплектуючих (9,8% опитаних).

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Сєвєродонецьку, %

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Сєвєродонецьку

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Сєвєродонецьку дорівнює 0,10 (лише 24-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (нуль), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

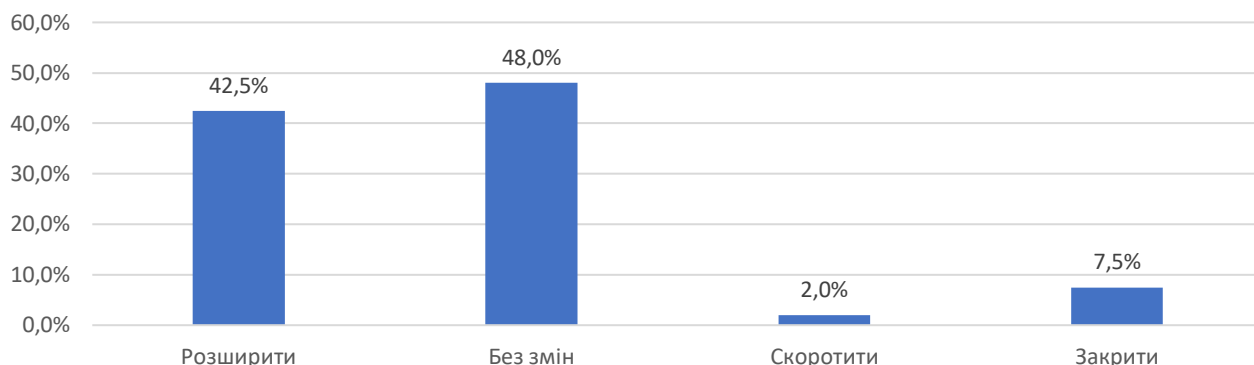
АВСА Індекс ділового клімату регіональний (Сєвєродонецьк)

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Сєвєродонецьку має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Трохи менше половини респондентів (48%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 42,5% - залишитися на поточному рівні.

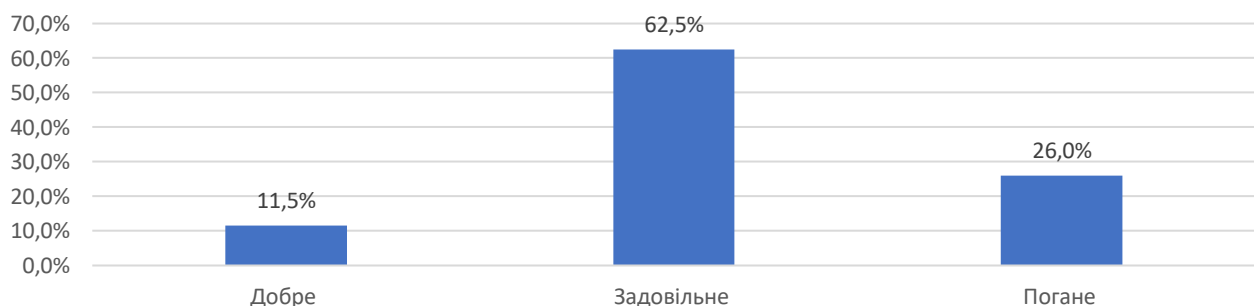
Водночас лише 2% планували скоротити бізнес, а 7,5% – закрити його. Балансовий індекс¹³⁷ дорівнює +0,33 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Сєверодонецьку, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Сєверодонецьку більшість опитаних СПД (62,5%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (11,5%) або погане (26%). Таким чином, негативні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить -0,14 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Сєверодонецьку, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (55,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 34,0% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 11,0% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,23. І таке значення індексу є значно нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

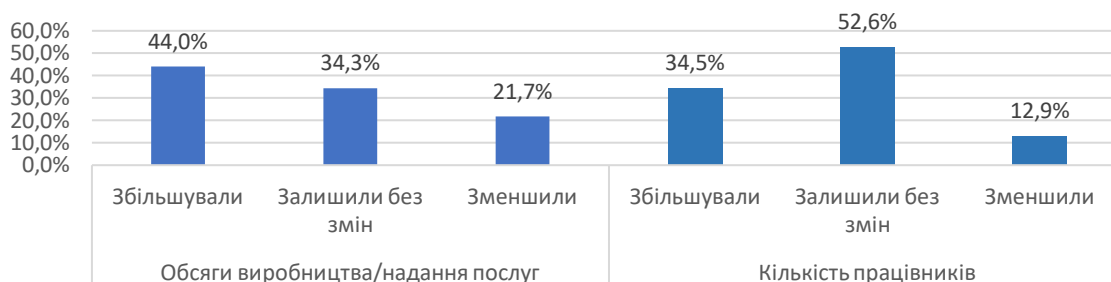
Оцінка загальноекономічного становища (Сєверодонецьк), % опитаних

¹³⁷ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (44,0%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (34,3%) не змінювала обсягів, а 31,7% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,22 (що є меншим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Сєверодонецьку, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (52,6%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (34,5%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (12,9%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,22, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, умови сплати податків не покращились, тоді як ситуація з перевітками погіршилася.

41,9% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчули змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 11,4% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,31¹³⁸.

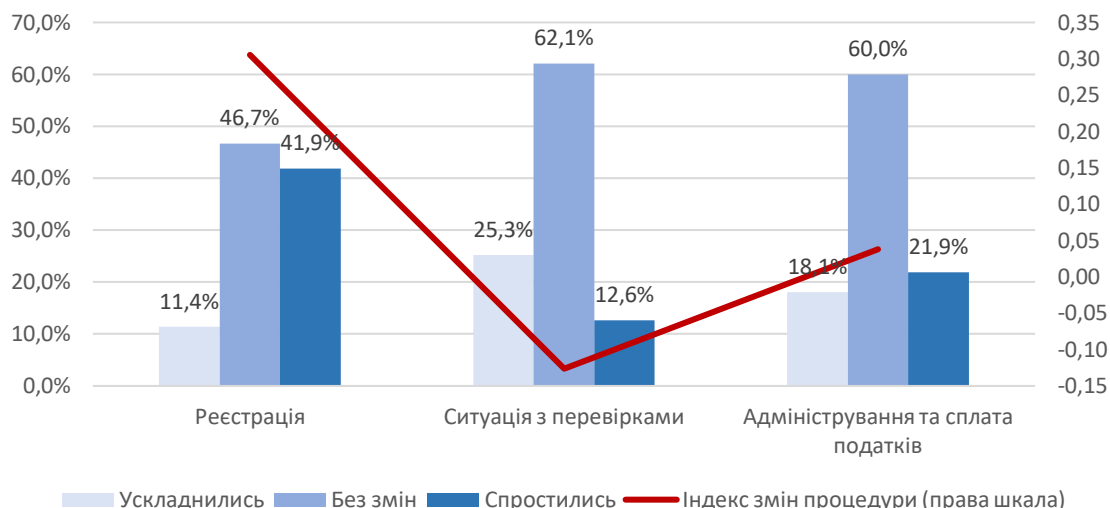
Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків. Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (60,0%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 21,9% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 18,1% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: - його значення складає 0,04.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення: -0,13. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 25,3% і є істотно вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (12,6%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (62,1%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,07.

¹³⁸ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка змін в адміністративних процедурах (Севєродонецьк)

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації із нормативної грошової оцінки земель.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно створити та забезпечити функціонування необхідних елементів системи боротьби з корупцією на місцевому рівні (антикорупційна програма, антикорупційна гаряча лінія).
- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо добросовісності ведення бізнесу.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування через забезпечення регулярної діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва в містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.

Суми

16 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Суми (англ. Sumy) – адміністративний центр Сумської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Сумського району, але не входить до складу району.

Крім міста Суми, Сумській міській раді підпорядкована Піщанська сільська рада, до якої належать 6 сіл: Піщане, Верхнє Піщане, Житейське, Загірське, Кириаківщина та Трохименкове. Саме місто поділяється на Зарічний та Ковпаківський райони.

У квітні 2019 року було створено Сумську міську об'єднану територіальну громаду. До її складу ввійшли Сумська міська рада та Піщанська сільська рада.¹³⁹

Розташування

Місто Суми розташовано в північно-східній частині України, на місці впадіння річки Сумки в річку Псел.

Місто знаходиться на сході Сумської області. Неподалік від міста проходить державний кордон України з Росією. Територія міста оточена Сумським районом.

Найближче розташовані обласні центри – Чернігів, Полтава та Харків.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення міста Сум (у рамках міської ради) становила 265,5 тис. осіб. Із них лише близько 1% припадає на сільське населення в селах, що підпорядковуються Сумській міській раді.¹⁴⁰

¹³⁹ Див. <https://decentralization.gov.ua/gromada/115#>.

Місто є найбільшим населеним пунктом Сумської області. У цілому на Сумську міську раду припадає майже чверть населення регіону (24,6%). Другим найбільшим містом регіону є Конотоп із майже 89,9 тис. мешканців.

У структурі населення Сум, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,9%). На 1000 жінок припадає 823 чоловіки (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 70,5% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 419 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Сумах спостерігалось природне скорочення населення (-5,4 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 7,5, а коефіцієнт смертності – 12,9.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Сум у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	4	9,0	8,6	0,02%	11,5%	14,7%
МСП	16610	69,7	49,8	99,98%	88,5%	85,3%
середні підприємства	136	28,0	30,7	0,82%	35,5%	52,7%
малі підприємства	2910	14,9	12,1	17,52%	19,0%	20,7%
з них						
мікро	2486	5,8	4,1	14,96%	7,4%	7,1%
ФОП	13564	26,8	7,0	81,64%	34,0%	12,0%
Всього	16614	78,7	58,3	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Сумській області.

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Сумах налічувалося 16,6 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 136 середніх підприємств, 2,9 тис. малих підприємств та 13,6 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 4. Таким чином,

¹⁴⁰ Тут і далі в профілі Сум ви управління статистики в Сумській

18,4% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Суми знаходиться на 16-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає 41,1% від загальної кількості суб'єктів господарювання Сумської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Сумах налічувався 621 суб'єктів МСП, що дозволило місту посісти лише 16-ту позицію серед міст у дослідженні. Це може свідчити про нижчу ділову активність порівняно з іншими обласними центрами.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 1,8% порівняно з 2017 роком, що приблизно відповідає показнику по країні в цілому (1,9%). Зростання відбувалося за рахунок малих підприємств (+5%) та ФОП (+1,1%), що приблизно відповідає показникам на рівні країни (5,1% та 1,2% відповідно). Водночас кількість середніх підприємств у Сумах зменшилася на 2,2%, хоча в Україні зросла 7,5%.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Сум було зайнято 78,7 тис. осіб, що на 1% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 44,4% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Сумської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Сум становила 88,5% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що на 7 відсоткових пунктів більше від показника для всієї

України (81,5%). На малий бізнес припадає третина зайнятих. Зокрема, ФОП давали роботу 20,7% зайнятих, а малі підприємства – 12%.

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання зайнятості для сектору МСП в цілому та великих підприємств Сум є недоступною. Однак відомо, що у 2018 році кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста зменшилася на 0,1% (на рівні країни зменшилася на 1,1%). Кількість зайнятих на ФОП збільшилася на 12,8% (10,5% на рівні країни).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Сумська область демонструє дещо нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 8,1% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Сумах статус безробітного мали 2146 осіб, а кількість вакансій становила 641. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило біля 3-х осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Сум становив 58,3 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 8,6%, що на 0,5 в. п. більше від показника для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадає майже половина (48,3%) загального обсягу реалізованої продукції регіону.

У 2018 році на сектор МСП у місті припадало 85,3% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). Майже дві третини цього обсягу забезпечували середні підприємства (52,7% від загального обсягу реалізації усіх суб'єктів).

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про

зростання обсягу реалізованої продукції для сектору МСП та великих підприємств Сум є недоступною. Однак у 2018 році малі підприємства продемонстрували реальний ріст реалізації (товарів та послуг) на 6,7% порівняно з 2017 роком (7,5% показник на рівні країни). Окрім того, на 9,7% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі промисловості в Сумах.

За даними Головного управління статистики в Сумській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Сумах становив 22,1 млрд. грн. Із них 14,6 млрд. або 66,2% припадало на переробну промисловість. Зокрема 3,5 млрд. грн. або 15,9% забезпечило металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування.¹⁴¹ На другому місці знаходиться машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) – 3,3 млрд. грн. або 15%. Приблизно стільки ж припадає на виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 3,2 млрд. грн. або 14,7%. Серед інших видів діяльності виділяється також виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (1,8 млрд. грн. або 8,3%).

Капітальні інвестиції

¹⁴¹ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

У 2018 році на Суми припадало приблизно 3,2 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 41,7% від обсягу капітальних інвестицій в Сумській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 12148 грн., що дещо менше від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Суми посідають 15-ту сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Сум становили 315,8 млн. дол. США, що на 3,8% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, Суми посіли 9-ту позицію серед міст у дослідженні, за якими доступні відповідні статистичні дані

Водночас експорт послуг зменшився на 38,7% і становив 20,6 млн. дол. США (20-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то найбільшу частку експорту (28,1%) забезпечують недорогочінні метали та вироби з них. Майже чверть експорту припадає на продукцію машинобудування (машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання) – 24,3%. Окрім того, ще п'ята частина (20,3%) експорту припадає на продукцію сільського господарства та харчової промисловості. Решту експорту насамперед забезпечують полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (11,8%), взуття, головні убори, парасольки (5,6%), продукція хімічної промисловості та пов'язаних галузей (2,9%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Суми припадало 98 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг майже не змінився порівняно з початком 2018 року. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Сумах припадало 368,5 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Сумська область посідає лише 21-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При тому на початку 2018 року в Сумах було зосереджено більше половини інвестицій області (54%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁴², місто Суми займає 13-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,9 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на деяке незадоволення жителів рівнем комфорту в місті. Суми відстають у сфері медичних закладів, транспортної інфраструктури, розвитку промисловості. Дещо краща ситуація зі сферою доріг.

У рамках цього ж дослідження Суми – одне із безпечних міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,7 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто знаходиться у верхній частині рейтингу – 8 серед 24 досліджуваних міст. Більша частина (56%) опитаних відповіли, що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви, а 39% вказали, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

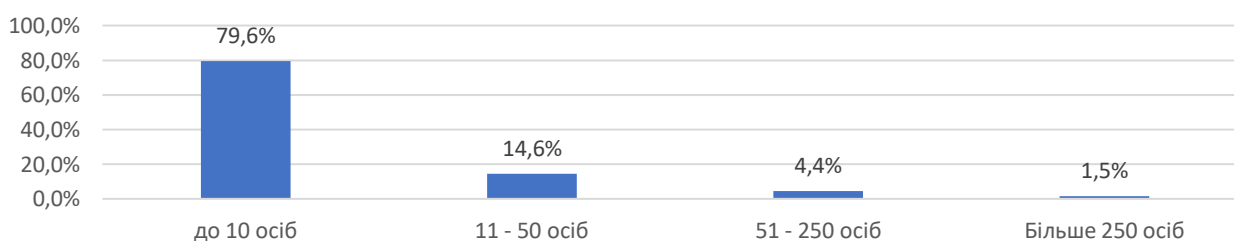
Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Сумах **Опис вибірки**

В опитуванні в Сумах взяли участь 206 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 130 (61,3%) підприємств-юридичних осіб та 76 (36,9%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 66,0% юридичних осіб та 34,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (79,6%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 14,6% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 4,4%, а великі (більше 250 працівників) – 1,5%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Суми), %

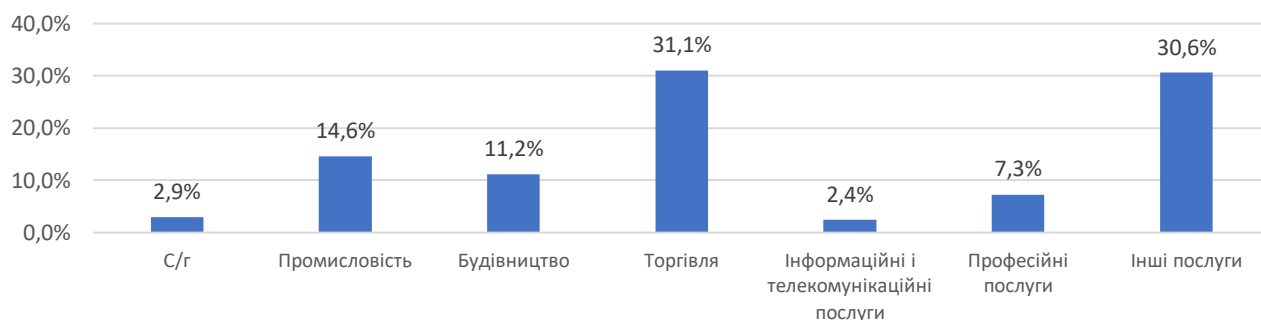

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Сум представляють різноманітні галузі економіки. 31,1% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 14,6% працюють у промисловості, 11,2% у будівництві, 2,9% - у сільському господарстві. На сектор послуг припадає 40,3% опитаного бізнесу. Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 2,4% респондентів, а професійні послуги – 7,3%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 30,6% опитаних.

¹⁴² Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Суми), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (73,8%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 26,2% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Сумах 71,8% власників бізнесу - чоловіки, 28,2% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 76,9% проти 23,1%.

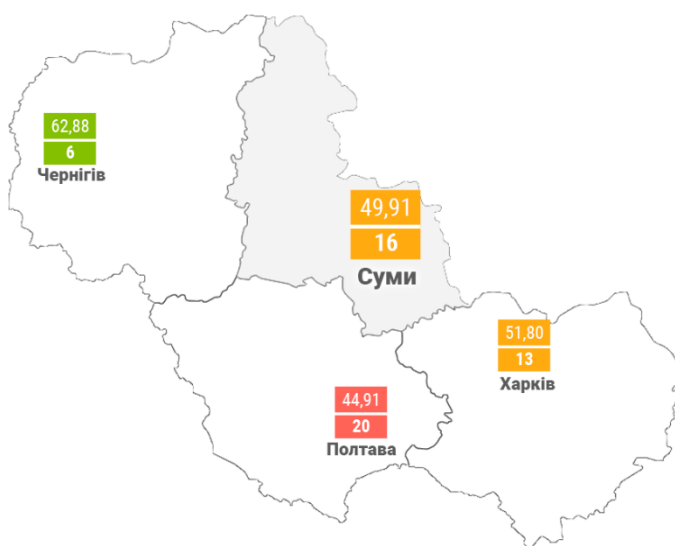
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 81,1%, а жінки 18,9%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 57,2% проти 42,8%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 72,7%, а жінки – 27,2%.

Середній вік власників бізнесу у Сумах становить 42,8 року (42,8 року по Україні), причому в Сумах власники ФОП у середньому на 4 роки молодші від власників юридичних осіб (39,8 року проти 43,0 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Сум

Згідно з результатами дослідження місто Суми посіло 16-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 49,91 бала. Таким чином, Суми належать до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Сум із результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, що належать до трьох різних груп: з високим, середнім та низьким ІКМ. Чернігів випереджає Суми майже на 13 балів і посідає 6-ту сходинку. Також Суми відстають від Харкова, який на 13-й сходинці і має майже на 2 бали більше. Проте Суми випереджають на 5 балів Полтаву, яка на 20-ій сходинці.

Розташування в середині рейтингу є результатом розташування міста в різних частинах рейтингу за різними компонентами (субіндексами). Зокрема, у ряді компонентів місто продемонструвало одні з найнижчих результатів.

Найсильніші компоненти:

- Започаткування бізнесу (2-ге місце).

Найслабкіші компоненти:

- Прозорість та відкритість даних (23-тє місце);
- Лідерство міської влади (20-тє місце);
- Вартість дотримання законодавства (19-тє місце);
- Безпека ведення бізнесу (19-тє місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Суми отримало 8,32 бала, що є 2-ою найкращою оцінкою серед усіх міст. Досягнути високого результату місто змогло завдяки швидким реєстраційним та дозвільним процедурам.

Зокрема, за даними опитування, у 2018 - 2019 роках в Сумах швидше ніж у середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 5 днів проти 6,1. Водночас внесення змін до реєстру в Сумах було найшвидшим. Респонденти потребували в середньому 2,2 дня, що майже вдвічі швидше за середній показник для усіх міст (3,6 дня).

У Сумах лише 5,9% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є кращим результатом ніж показник для всіх міст (8,8%). Окрім того, 69,2 % змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що лише на 1,5 в. п. менше за показник для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Сумах було необхідно 24,5 дня, що майже на 8 днів швидше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути краще порівняно з іншими містами забезпечення Сум реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в місті припадає приблизно 12 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найкращих показників серед досліджених міст.

Необхідно зауважити, що в місті залишаються проблеми зі швидкістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Сумах цей показник становить 40,3 дня. Однак у Сумах можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 8,8 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» місто Суми отримало 4,67 бала і посіло 14-ту сходинку. Низький результат міста, насамперед, зумовлений тривалим процесом отримання документів на землю та низькою прозорістю інформації щодо земель комунальної власності.

31,5% опитаних повідомили, що мають документи, які підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 46,3% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні

країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках в Сумах становила в середньому 125,1 дня, майже на 53 дні довше ніж середній показник для всіх опитаних (72,4 дня).

За оцінками опитаних, місто демонструє нижчий, порівняно з іншими містами, рівень прозорості інформації щодо комунальної землі. Зокрема лише 14,8% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Однак 30,2% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Суми є одним з аутсайдерів, адже займають 23-тю, передостанню, позицію з 2,94 бала. У Сумах респонденти переважно поставили нижчі порівняно з іншими містами оцінки щодо доступу до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Сумах респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти, майже на рівні із середнім показником для всіх міст у цілому – 13,7% оцінок «добре» та «відмінно» у місті проти 13,9%. Якщо в цілому 17,3% респондентів позитивно оцінюють рівень доступу до інформації про публічні закупівлі, то в Сумах цей відсоток становить 10,7%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 4,1% (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства є одним із проблемних компонентів для Сум. Місто посіло лише 19-ту позицію з 6,05 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу на спілкування з інспекторами міської влади.

У Сумах підприємці в середньому витрачають 3,8 дня на дотримання місцевих регулювань, що майже не відрізняється від середнього для країни показника – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Сумах витрачають у середньому 2,3% річного доходу, що є значно нижче за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що кількість відвідувань інспекторів міської влади в Сумах є вищою за середній показник (у середньому 0,97 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). У результаті, середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 6 днів, що на 1 день більше від середнього показника по країні (5 днів).

5. Податки та збори

У рамках опитування респонденти в Сумах повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 25,6% річного доходу, що дещо менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Сумах становили 50,4 дня, що значно менше ніж у середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 25,2% респондентів Сумах вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, Сумах 3,2% респондентів повідомили, що отримували

пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що майже не відрізняється від середнього показника серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Суми посіли 17-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,39 бала. Результат міста зумовлений такими факторами як приблизно середній рівень поширення «неформальних платежів» та нижчий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні. У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 10,0% респондентів у Сумах повідомили про ситуації, пов'язані «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 28,4% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

В рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Суми отримали 4,39 бала та посіли 19-те місце в дослідженні. Такий результат Сум зумовлений високим порівняно з іншими містами поширенням рейдерства та втрат, що зазнає бізнес від різного роду злочинних дій.

За даними опитування, 45,0% респондентів Сум вважають, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що майже не відрізняється від середніх даних по країні (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Сумах ситуація з рейдерством виглядає дещо гірше, адже тут 3,1% респондентів зазнавали таких дій.

У Сумах 14,0% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що майже не відрізняється від середнього значення по країні (14,3% респондентів). При тому втрати, яких підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили в 16,8%, що на 6 в. п. перевищує середні показники (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Сумах бізнес витрачає в середньому 3,0% річного доходу, що є дещо вище порівняно з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Суми посіло 20-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 3,79 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Суми отримали 4,69 бала (17-ий найвищий результат). Підприємці Сум зокрема більш песимістично оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 11,4% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 30% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 26% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Водночас дещо кращу ситуацію демонструють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. Згідно з ними місто Суми отримало 8 із 10 балів. У місті зокрема відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу

ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу. Окрім того, порівняно з іншими містами веб-сайт Сумської міської ради на нижчому рівні презентує інформацію про публічні закупівлі.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Сумах бізнес відчуває більше проблем у комунікаціях із міською владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 2,89 бала, 19-ий найвищий результат. У Сумах лише 4,1% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст усього 6,5%. Окрім того, лише 5,8% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Суми посіли 12-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,62 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 13-ту сходинку, отримавши 5,54 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Сумах лише 4,5% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре», що однією з найнижчих оцінок серед досліджених міст (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 8,8% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у цілому в Сумах, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 58,5% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 69,6% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Сумах відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 33,7% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Сумах було приблизно 3,9 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно на рівні середнього показника для досліджених міст (3,6 вакансії)¹⁴³. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Сумах становила 70,3%, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹⁴⁴. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому в Сумах може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 23-тю сходинку, отримавши 3,03 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Сумах цей показник становить 0,5%, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст. Водночас 80,3% опитаних СПД Сум вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою

¹⁴³ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Сумського обласного центру зайнятості, <https://lug.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Сумській області

¹⁴⁴ За даними Держстату України, ГУС у Волинській області.

для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). Це один із найвищих показників серед досліджених міст.

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 86 тис. грн. на 10 тис. бізнесів¹⁴⁵. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими, або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Сумах було необхідно приблизно 105 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить в середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу» Суми посідають 4-ту сходинку (5,28 бала). За даними опитування, 14,2% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (11% - середній показник для всіх міст). При тому 48,3% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

35,1% опитаних СПД у Сумах вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що вище ніж показник для всіх опитаних в цілому (32,6%). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував щонайменше лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, – Сумський бізнес-хаб. Поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися також інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Сумах 40,2% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є 17,8% опитаних СПД, що є найвищим показником серед досліджених міст (11,5% - показник для всіх опитаних в цілому).

10. Підтримка інновацій

Місто Суми посіло 11-ту позицію (5,22 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

23,04% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найвищих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Однак представники бізнесу Сум менше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 6,3% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

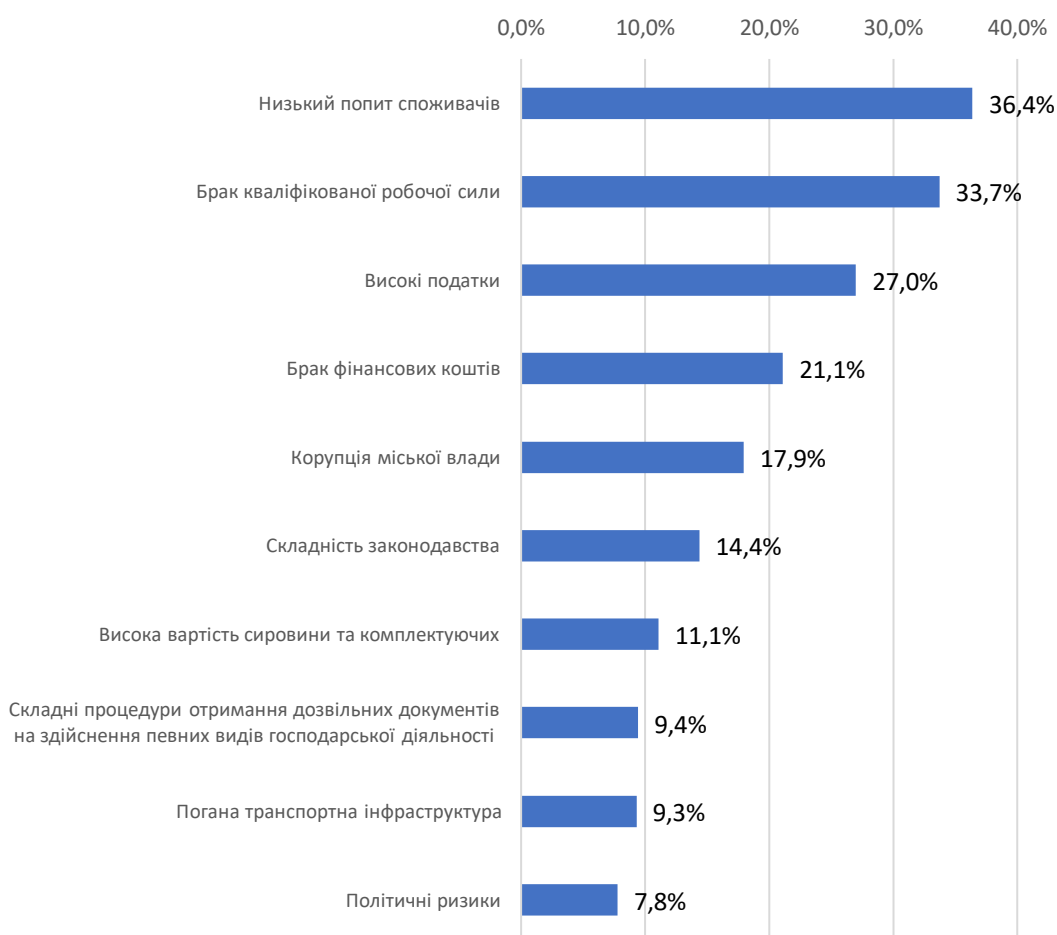
¹⁴⁵ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

Респонденти в Сумах дають нижчу за середню оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,75 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Однак у Сумах частіше ніж у середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (45,91% проти 40,2%). Окрім того 2,34% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є вищим показником ніж показник для всіх міст в цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують середній рівень задоволеності підприємців Сум станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Сумах. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як низький попит споживачів, брак кваліфікованої робочої сили, та високі податки. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 36,4%, 33,7% та 27,1% опитаних. Таким чином, у Сумах, як і в ряді інших міст, проблеми низького попиту та браку кадрів є найбільш гострими, а тому випередили проблему високих податків, яка очолює рейтинг перешкод усіх опитаних у цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Сумах, %

Брак фінансових коштів називають перешкодою 21,1% респондентів. На п'ятій сходинці знаходиться корупція міської влади (17,9%). На складність законодавства скаржаться 14,4% опитаних, на високу вартість сировини та комплектуючих – 11,1%. Поруч у рейтингу розташувалися складні процедури отримання дозвільних документів на ведення господарської діяльності та погана транспортна

інфраструктура (9,4% та 9,3% відповідно). Завершують перелік політичні ризики, які виявились важливими для 7,8% опитаних підприємців Сум.

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юктури в Сумах

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Сумах дорівнює 0,23 (7-ме місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,11), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

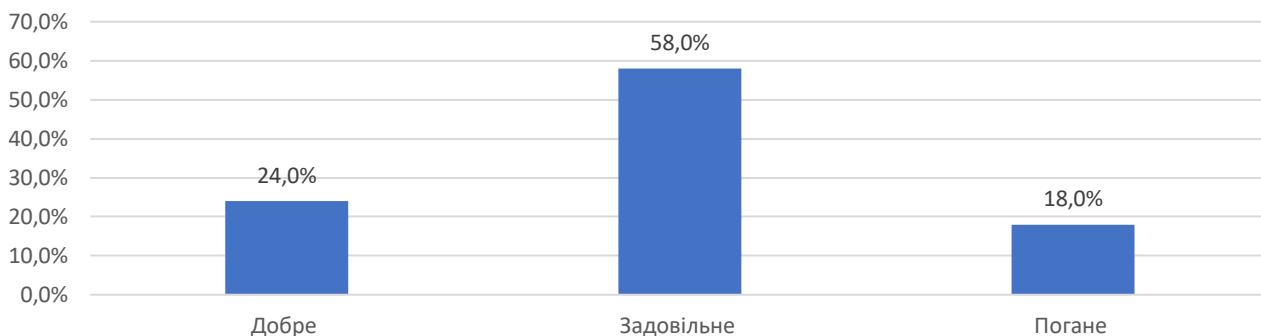
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Сумах має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (51%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 41% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 6,5% планували скоротити бізнес, а 1,5% – закрити його. Балансовий індекс¹⁴⁶ дорівнює +0,43 (на рівні країни +0,45).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Сумах більшість опитаних СПД (58%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (24%) або погане (18%). Таким чином, позитивні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,06 (на рівні країни +0,05).

¹⁴⁶ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Сумах, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (56,3%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 29,6% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 14,1% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,16. І таке значення індексу є дещо нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Суми), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Більше половини (56,3%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Майже третина респондентів (29,9%) не змінювала обсягів, а 11,0% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,48 (що є значно більшим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Сумах, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (51,2%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (34,3%) зросла, удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (14,5%).

Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,20, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

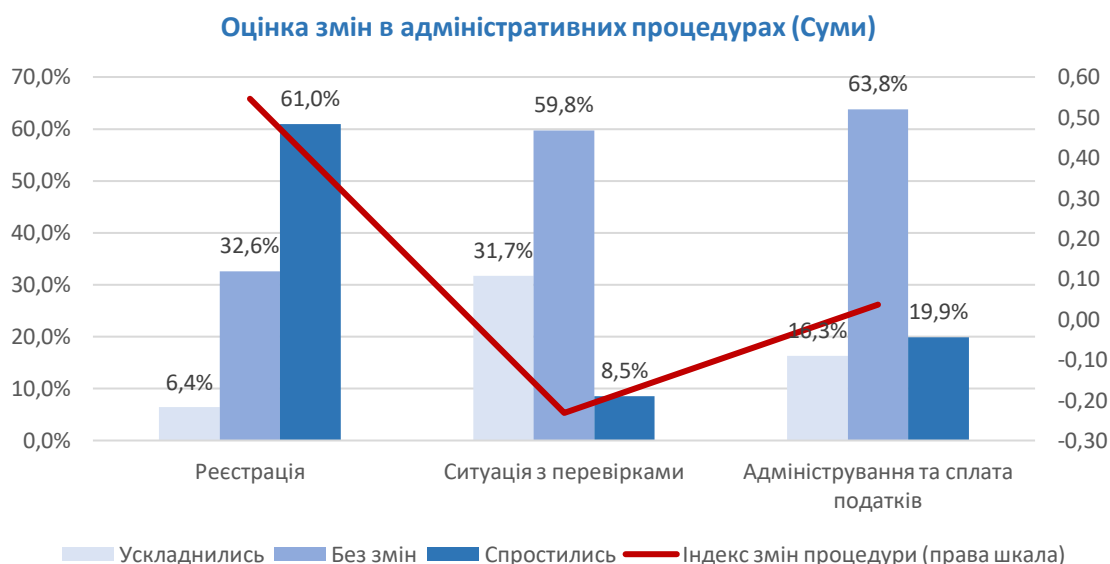
Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як умови сплати податків не покращились, а ситуація з перевітками погіршилася.

61,0% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 6,4% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,55¹⁴⁷. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (63,8%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 19,9% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 16,3% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: його значення складає 0,04.

Індекс змін у проходженні перевірок має від’ємне значення: -0,23. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 31,7% і є істотно вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (8,5%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (59,8%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,12.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст.

¹⁴⁷ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування, через забезпечення регулярної діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Тернопіль

5 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Тернопіль (англ. Ternopil) – адміністративний центр Тернопільської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Тернопільського району, але не входить до складу району.

У листопаді 2018 року було створено Тернопільську міську об'єднану територіальну громаду. До її складу ввійшли Тернопільська міська рада, Кобзарівська сільська рада (с. Кобзарівка та с. Вертелка), Куровецька сільська рада (с. Курівці), Малашовецька сільська рада (с. Малашівці та с. Іванківці), Чернихівська сільська рада (с. Чернихів, с. Глядки, с. Плєсківці) та Городищенська сільська рада (с. Городище, с. Носівці).¹⁴⁸

Розташування

Місто Тернопіль знаходиться на Заході України, на берегах річки Серета та Тернопільського озера.

Місто розташовано в центральній частині Тернопільської області. Територія міста оточена Тернопільським районом.

Найближче розташовані обласні центри – Луцьк, Рівне, Хмельницький, Чернівці, Івано-Франківськ та Львів.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Тернополя становила 220,3 тис. осіб. Місто є найбільшим пунктом населеним Тернопільської області. На нього припадає п'ята частина населення регіону (21,1%). Крім Тернополя, у регіоні більше немає міст, чисельність мешканців яких перевищувала б 50 тис. осіб. Друге найбільше місто області – Чортків із 28,7 тис. мешканців.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Див. <https://decentralization.gov.ua/gromada/1604#>.

¹⁴⁹ Тут і далі в профілі Тернополя використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Тернопільській області.

У структурі населення Тернополя, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,1%). На 1000 жінок припадає 848 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 70,5% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 418 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

Тернопіль є одним із небагатьох міст у дослідженні, де відбувається природний приріст населення. У 2018 році коефіцієнт природного приросту населення становив 0,7 на 1000 наявного населення, причому коефіцієнт народжуваності становив 9,7, а коефіцієнт смертності – 9,0.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Тернополя у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	3	к	к	0,02%	к	К
МСП	14765	к	к	99,98%	к	К
середні підприємства	109	к	к	0,74%	к	К
малі підприємства	2251	12,9	9,6	15,24%	20,5%	26,0%
з них						
мікро	1883	5,0	3,4	12,75%	7,9%	9,2%
ФОП	12405	25,4	6,3	84,00%	40,5%	17,0%
Всього	14768	62,8	36,9	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Тернопільській області.

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Тернополі налічувалося 14,8 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 109 середніх підприємств, 2,3 тис. малих підприємств та 12,4 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 3. Зважаючи на незначну кількість великих суб'єктів, інформація про інші основні показники діяльності великих та середніх підприємств (кількість зайнятих та обсяг реалізованої продукції) є конфіденційною.

За підсумками 2018 року, лише 16% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи

(19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Тернопіль знаходиться лише на 19-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Однак на місто припадає 40% від загальної кількості суб'єктів господарювання Тернопільської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону. У розрахунку на 10 тис. жителів у Тернополі налічувалося 675 суб'єктів МСП, що дозволило місту посісти за цим показником 10-ту позицію серед обраних міст.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 2,8% порівняно з 2017 роком, що менш ніж на 1 відсотковий пункт перевищує показник по країні в цілому (1,9%). Відбулося це насамперед за рахунок зростання кількості малих підприємств на 9,0% (5,1% - в Україні в цілому). На 1,8% також зросла кількість ФОП (1,2% - по Україні). Водночас кількість середніх підприємств залишилася незмінною.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Тернополя було зайнято 62,8 тис. осіб, що на 4,3% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 44,2% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Тернопільської області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про кількість зайнятих на великих та середніх підприємствах

Тернополя є закритою. Однак доступні дані свідчать, що більше половини робочих місць припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 40,5% зайнятих, а малі підприємства – 20,5%.

Порівняно з 2017 роком кількість зайнятих осіб на малих підприємствах Тернополя у 2018 році зросла лише на 1,9% або 0,2 тис. осіб (на рівні країни зменшилася на 1,1%). Кількість зайнятих на ФОП продемонструвала дещо вище зростання – 2,1 тис. осіб або 9,1% (на рівні країни 10,5%).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Тернопільська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 10,3% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Тернополі статус зареєстрованого безробітного мали 1503 особи, а кількість вакансій становила 681. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 2 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Тернопіль становив 36,9 млрд. грн.. у поточних цінах. Обсяг реалізації (з урахуванням індексу

інфляції) порівняно з 2017 роком скоротився на 12,9%, хоча в цілому по країні відбулося зростання на 8,1%. На суб'єкти господарювання міста припадало 43,1% загального обсягу реалізованої продукції області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про обсяг реалізованої продукції для великих та середніх підприємств Тернополя є закритою. Однак доступні дані свідчать, що на малі підприємства припадає більше чверті (26%) реалізації (у цілому по країні 17,7%). Частка ФОП становить 17% (показник на рівні країни 7,6%).

У 2018 році малі підприємства Тернополя продемонстрували реальний ріст реалізації продукції на 4,5% (загалом для України зростання на 7,5%). Окрім того, на 8,2% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Тернополя.

За даними Головного управління статистики у Тернопільській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції у Тернополі становив 11,8 млрд. грн. Із них 6,2 млрд. або 52,5% припадало на переробну промисловість. Зокрема, 2,6 млрд. грн. або 21,8% забезпечило виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, у т. ч. майже 2 млрд. – виробництво молочних виробів¹⁵⁰. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво електричного устаткування (1,1 млрд. грн. або 9,1%). Серед інших видів діяльності виділяються металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (0,6 млрд. грн. або 5,5%), виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність (0,2 млрд. грн. або 1,9%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Тернопіль припадало приблизно 3,3 млрд. грн. капітальних інвестицій (у фактичних цінах), що становило 39,6% від обсягу капітальних інвестицій у Тернопільській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 15144 грн., що

¹⁵⁰ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

перевищує показник на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Тернопіль посідає 6-ту позицію серед усіх міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів із міста Тернополя становили 89,9 млн. дол. США, що на 28,8% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, місто посіло 20-ту позицію серед міст у дослідженні, за якими доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зменшився на 2,8% і становив 20,8 млн. дол. США (19-те місце).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі, то більше чверті експорту забезпечує продукція меблевої галузі (27,1% або 24,4 млн дол. США). Ще чверть обсягу (25% або 22,5 млн дол. США) припадає на продукцію сільського господарства та харчової промисловості. Окрім того, необхідно виділити експорт продукції хімічної промисловості та пов'язаних галузей (12%), ювелірної продукції (7,8%) та деревини і виробів із деревини (5,6%). Незначні обсяги експорту припадають на іграшки (3,2%) та текстиль і вироби з текстилю (2,4%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Тернопіль припадало 21,2 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 3,5 млн. дол. США або 19,8% перевищував показник на початку 2018 року. Це четвертий найвищий показник відносного зростання серед усіх міст у дослідженні. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Тернополі припадало лише 96,7 дол. США, що є другим найнижчим показником серед обласних центрів.

Необхідно зазначити, що в цілому Тернопільська область посідає останню позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. Згідно зі статистичними даними на початку 2018 року в місті було зосереджено більше третини інвестицій області (39,3%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁵¹, місто Тернопіль займає 10-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,0 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на задоволення жителів рівнем комфорту в місті. Тернопіль займає у сфері медичних закладів 8-ме місце, у сфері транспортної інфраструктури 14-те місце, у сфері доріг 13-те місце, у сфері розвитку промисловості – 17-те місце .

У рамках цього ж дослідження Тернопіль – одне із найбезпечніших міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,9 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто займає одне з перших місць – 4-те серед 24 досліджуваних міст. Значна частина опитаних відповіли, що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви (64%), але 34% вказали, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Тернополі

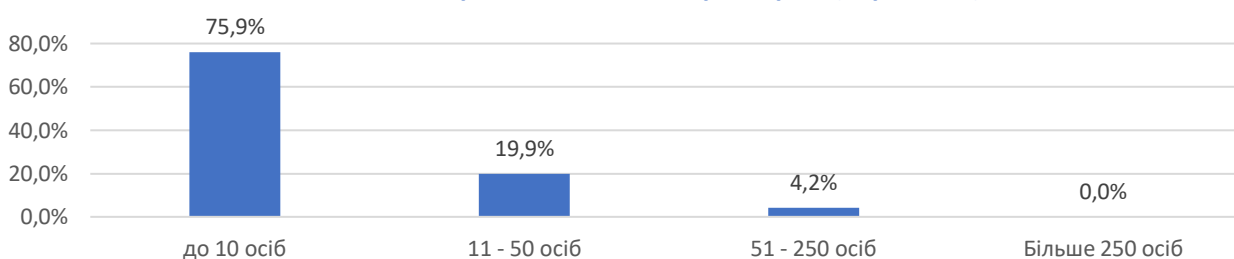
Опис вибірки

В опитуванні в Тернополі взяли участь 216 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 124 (57,4%) підприємства-юридичні особи та 92 (42,6%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 59,5% юридичних осіб та 40,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (75,9%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 19,9% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 4,2%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Тернопіль), %

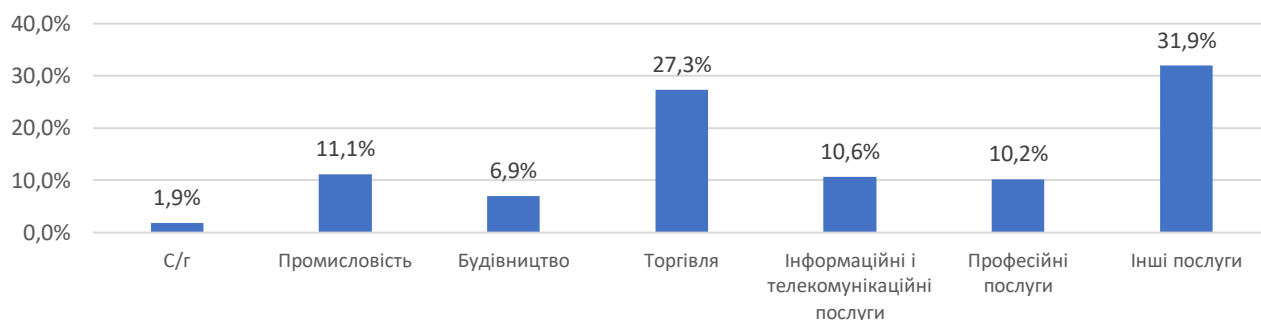

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Тернополя представляють різноманітні галузі економіки. 27,3% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 11,1% працюють у промисловості, 6,9% у будівництві, 1,9% - у сільському господарстві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (52,8%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 10,6% респондентів, а професійні послуги – 10,2%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 31,9% опитаних.

¹⁵¹ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Тернопіль), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (75,5%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 24,5% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Тернополі 67,7% власників бізнесу - чоловіки, 32,3% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 73,6% проти 26,4%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 81,5%, а жінки 18,5%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 53,9% проти 46,1%. Загалом серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 70,4%, а жінки – 29,6%.

Середній вік власників бізнесу у Тернополі становить 41,8 року (42,8 року по Україні). При тому в Тернополі власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (38,5 року проти 43,3 року).

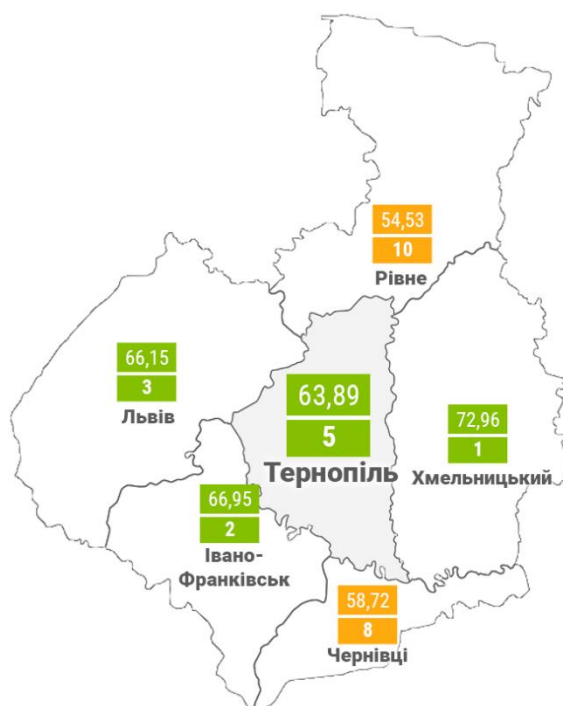
Індекс конкурентоспроможності міст: результати Тернополя

Згідно з результатами дослідження місто Тернопіль посіло 5-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 63,89 бала. Таким чином, Тернопіль належить до групи міст із високим ІКМ.

Тернопіль відстав від Хмельницького, який на 1-му місці, більше як на 9 балів.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Тернополя з результатами географічних сусідів, то поруч знаходиться більшість лідерів рейтингу – Хмельницький (1-ше місце), Івано-Франківськ (2-ге місце) та Львів (3-тє місце). Поруч також Чернівці та Рівне, які із середнім значенням ІКМ також розташувалися у верхній половині рейтингу (відповідно 8-ме та 10-те місця).

Досягнути високої позиції Тернопіль зміг завдяки високим результатам за рядом компонентів, що

формують ІКМ.

Найсильніші компоненти:

- Підтримка інновацій (2-ге місце);
- Прозорість та відкритість даних (3-тє місце);
- Ресурси для розвитку (4-те місце);
- Започаткування бізнесу (5-те місце).

Найслабші компоненти:

- Безпека ведення бізнесу (14-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Тернопіль отримало 7,88 бала, що є 5-ою найвищою оцінкою серед усіх міст. Досягнути високого результату місто змогло завдяки швидким реєстраційним та дозвільним процедурам. Зокрема, у 2018 - 2019 роках у Тернополі швидше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 4,4 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 3 дні, що на 0,6 в. п. швидше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Тернополі лише 5,36% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є кращим результатом ніж показник для усіх міст в цілому міст (8,8%). Окрім того, 83,1% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що майже на рівні показника для країни (70,7%). У результаті, на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Тернополі було необхідно 20 днів, що майже на 2 дні швидше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути краще порівняно з іншими містами забезпечення Тернополя реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в місті припадає приблизно 11 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що майже вдвічі перевищує показник міст, де спостерігаються проблеми з реєстрацією.

Однак проблемою Тернополя залишається швидкість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Тернополі цей показник становить 32,5 дня. Окрім того, у Тернополі треба більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 18,2 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст. Це друга найбільша тривалість отримання такого дозвільного документу серед досліджених міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Тернопіль отримав 5,57 бала і посів 8-му сходинку. Наблизитися до лідерів місто не змогло через нижчий порівняно з іншими містами рівень прозорості інформації щодо комунальної власності. Лише 17,3% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того,

лише 24,1% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

Водночас 38,8% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 58,1% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Тернополі становила в середньому 50,6 дня, що майже на 12 днів швидше ніж середній показник (72,4 дня).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Тернопіль є одним із лідерів, адже посідає 3-тю позицію з 7,34 бала. У Тернополі респонденти переважно високо оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Тернополі найкраще оцінили доступ до інформації про місцеві закупівлі – 20,7% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% в середньому для всіх міст. З різницею в один відсоток респонденти оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти (16,3%) та доступ до інформації про місцеві бюджети (15,5%). При тому для всіх міст ці показники становлять відповідно 13,9% та 10,2%.

4. Вартість дотримання законодавства

Показники вартості дотримання законодавства в Тернополі не надто сильно відрізняються від середніх по країні, хоча час, який підприємці витрачають на спілкування з інспекторами міської влади є дещо вищим за середній по країні показник. Місто посіло 8-ме місце з 7,53 балу.

У Тернополі підприємці в середньому витрачають 3 дні на дотримання місцевих регулювань, що на 1 день менше ніж середній для країни показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Тернополі витрачають в середньому 3,4% річного доходу, що також є дещо нижчим ніж показник для усіх респондентів – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Тернополі інспектори місцевої влади дещо рідше відвідують підприємців ніж в середньому по країні (в середньому 0,6 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,3 дня, що є дещо вищим від середнього показника по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією з сильних сторін Тернополя. Місто отримало 7,10 бала і посіло 8-му сходинку. Досить високий результат Тернополю було забезпечено поєднанням таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків, низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів та менша обтяжливність місцевих податків

У рамках опитування респонденти в Тернополі повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 24,7% річного доходу, що дещо менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливність адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Тернополі становили 43,8 дня, що є одним з найменших показників серед досліджених міст (59 днів у середньому).

Щодо місцевих податків, то лише для 17,7% респондентів Тернополя вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Тернополі 2,7% респондентів повідомили,

що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є дещо меншим від середнього показника серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження, Тернопіль посів 9-те місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 5,6 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами як приблизно середній рівень поширення «неформальних платежів» та вищий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 10,0% респондентів у Тернополі повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 34,1% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Тернопіль отримав 5,22 бала та посів 14-те місце в дослідженні. Такий результат Тернополя зумовлений досить високою часткою бізнесу, що працює «у тіні» та втратами, що зазнає бізнес від злочинних дій.

За даними опитування, 47,7% респондентів Тернополя вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 2 в. п. більше від середніх даних по країні (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Тернополі ситуація з рейдерством виглядає дещо краще, адже тут 2,3% респондентів зазнавали таких дій.

У Тернополі 14,2% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що майже не відрізняється від середнього значення по країні (14,3% респондентів). При тому, втрати, яких підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили в 13,8%, що на 3 в. п. перевищує середні показники (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Тернополі бізнес витрачає в середньому 2,6% річного доходу, що дещо менше порівняно з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Тернопіль посіло 7-му сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 5,52 бала. Висока позиція міста забезпечена насамперед високою оцінкою міста в рамках виміру «Підтримка розвитку бізнесу». У ньому Тернопіль отримав 7,16 бала (5-ий найвищий результат). Підприємці Тернополя більш позитивно ніж в середньому всі міста оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. 25,6% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 48,9% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 42,3% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Тернопіль отримав 9 балів, що є однією з найвищих оцінок серед досліджених міст. У Тернополі застаріла порівняно з іншими містами технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста, а межі міста не встановлені.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Тернополі бізнес відчуває окремі проблеми в комунікаціях із міською владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало лише 3,87 бала і посіло лише 13-те місце. З одного боку, у Тернополі 7% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Водночас, у Тернополі 5,1% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Тернопіль посідає 4-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 5,44 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 9-ту сходинку, отримавши 5,88 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Тернополі лише 7,9% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, 11,0% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних).

Водночас, 59,6% вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних). Таким чином, у Тернополі, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі. При тому 73,8% опитаних відчувають проблему браку робочої сили, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх опитаних – 70%). Це може бути зумовлено браком робочої сили через значну кількість трудових мігрантів у регіоні. У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є третьою найбільшою проблемою підприємців у Тернополі відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 27,8% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Тернополі було 4,6 вакансій на 100 бізнесів, що дещо перевищує середній показник для досліджених міст (3,6 вакансії)¹⁵². Це може свідчити про більший попит на робочу силу в Тернополі порівняно з іншими містами. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Тернополі становила 70,5%, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹⁵³. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому в Тернополі може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 19-ту сходинку, отримавши 3,62 бала. Згідно з результатами опитування усього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Тернополі цей показник становить 0,9%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас, 82,2% опитаних СПД Тернополя вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для

¹⁵² Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Тернопільського обласного центру зайнятості, <https://ter.dcz.gov.ua/analytics/103> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Тернопільській області

¹⁵³ За даними Держстату України, ГУС у Тернопільській області.

ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). Це другий найвищий показник серед досліджених міст (після Вінниці).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 49 тис. грн на 10 тис. бізнесів¹⁵⁴. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Тернополі було необхідно майже 45 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це один із найнижчих показників серед досліджених міст. Для всієї країни тривалість підключення до електропостачання становить в середньому 85 днів. Таким чином, у Тернополі більш легко підключитись до електропостачання порівняно з більшістю інших міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Тернопіль посідає 2-гу сходинку (6,81 бала). За даними опитування, 12,1% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що перевищує середній показник для всіх міст (11%). При тому 61,9% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це найбільша частка позитивних оцінок серед досліджених міст.

36,2% опитаних СПД у Тернополі вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що вище ніж показник для всіх опитаних в цілому (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас, «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існували два об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, що є одним із найкращих показників серед досліджених міст. Це Агенція регіонального розвитку в Тернопільській області та Коворкінг-центр. Окрім того, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що можуть існувати в місті.

У Тернополі 46,7% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у їхньому місті (45,9% серед усіх опитаних). Членами таких організацій є 14,3% опитаних СПД, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (11,5% - результат для всіх опитаних в цілому).

10. Підтримка інновацій

Місто Тернопіль посіло 2-ту позицію (6,69 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

22,79% респондентів в місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найвищих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Представники бізнесу Тернополя також більше задоволені трансфером технологій, ніж у середньому опитані. 9,5% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

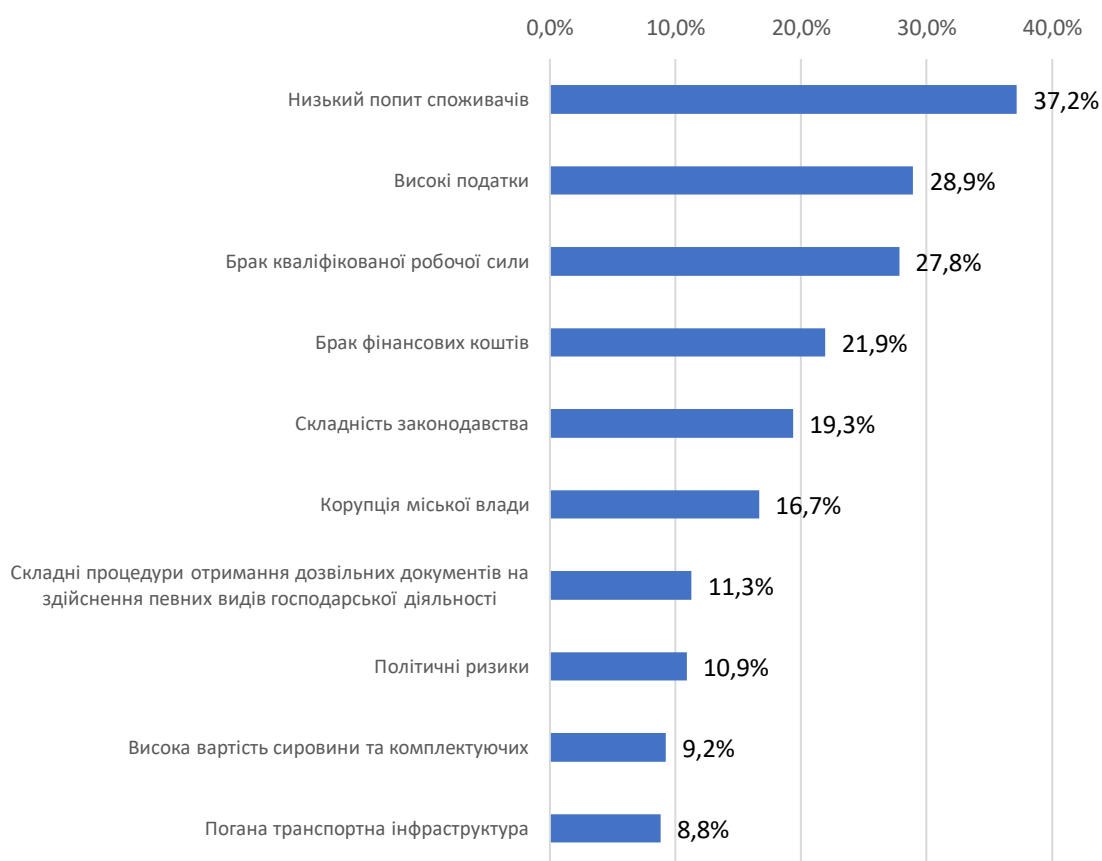
¹⁵⁴ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

Респонденти в Тернополі дають високу оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 2,16 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Тернополі частіше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (47,47% проти 40,2%). Окрім того, 0,92% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це нижче ніж показник для всіх міст у цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують високий рівень задоволеності підприємців Тернополя станом підтримки інновацій порівняно з іншими містами.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Тернополі. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як низький попит споживачів, високі податки та брак кваліфікованої робочої сили. Про кожну із цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 37,2%, 28,9% та 27,8% опитаних. Таким чином, у Тернополі, як і в ряді інших міст, проблема низького попиту є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків, яка очолює рейтинг перешкод для всіх опитаних в цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Тернополі, %

Брак фінансових коштів (четверте місце) називають перешкодою 21,9%. Складність законодавства та корупція міської влади є важливими перешкодами відповідно для 19,3% та 16,7% опитаних підприємців міста відповідно. Поруч у рейтингу розташувалися складні процедури отримання дозвільних документів (11,3%), політичні ризики (10,9%). Завершують топ 10 перешкод для

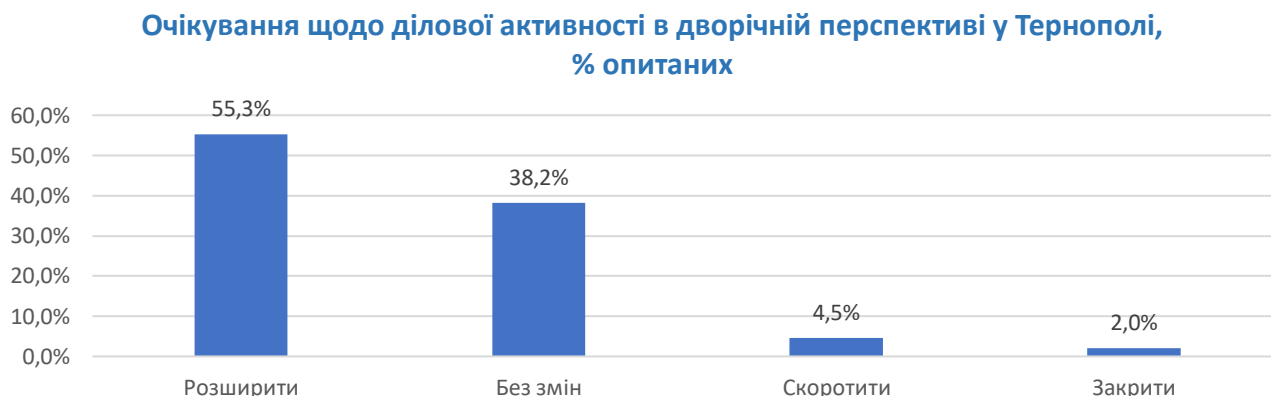
підприємців Тернополя висока вартість сировини та комплектуючих (9,2%) та погана транспортна інфраструктура (8,8%).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Тернополі

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Тернополі дорівнює 0,30 (1-ше місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,17), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Тернополі має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (55,3%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 38,2% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 4,5% планували скоротити бізнес, а 2% – закрити його. Балансовий індекс¹⁵⁵ дорівнює +0,49 (на рівні країни +0,45).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Тернополі більшість опитаних СПД (53%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (35%) або погане (12%). Таким чином, позитивні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить 0,23 (на рівні країни +0,05).

¹⁵⁵ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Тернополі, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (54,3%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 19,3% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 26,4% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має додатне значення: +0,07. І таке значення індексу є значно вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Тернопіль), % опитаних

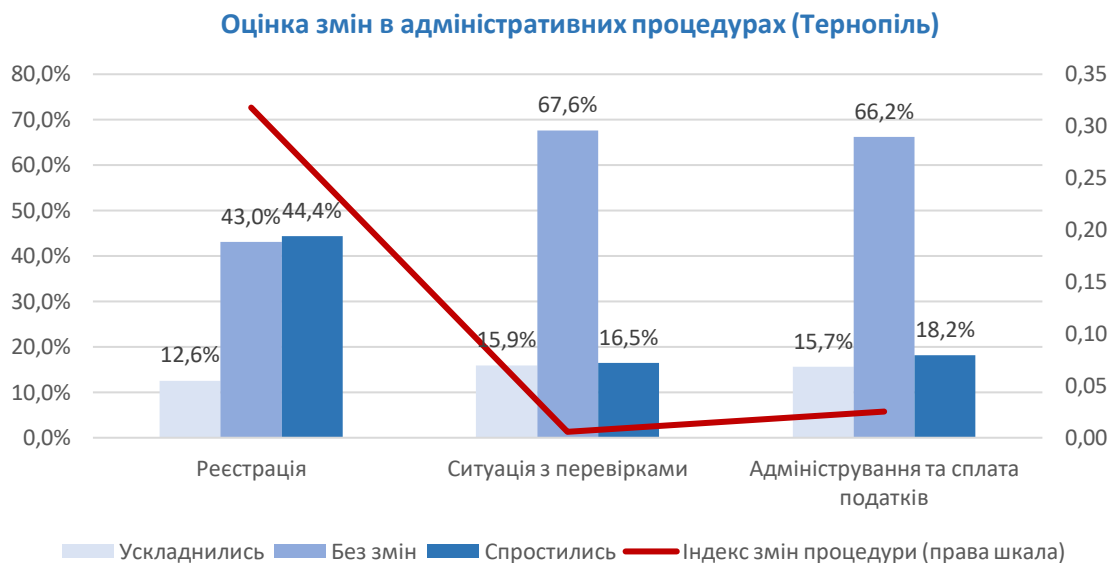
Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Більше половини (54,8%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018-2019 роках. Приблизно третина респондентів (32,2%) не змінювала обсягів, а 13,0% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,42 (що є значно вищим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Тернополі, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (61,5%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (28,0%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (10,4%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,18, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

44,4% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише 12,6% респондентів зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,32¹⁵⁶. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (66,2%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 18,2% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 15,7% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: його значення складає +0,03.

Індекс змін у проходженні перевірок теж має близьке до нуля значення: +0,01. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 15,9% і є дещо нижчою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (16,5%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (67,6%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,12.

¹⁵⁶ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст загалом.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування через забезпечення регулярної діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки.
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Ужгород

12 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Ужгород (англ. Uzhhorod) – адміністративний центр Закарпатської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Ужгородського району, але не входить до складу району.

Розташування

Місто Ужгород знаходиться в Західній Україні, на берегах річки Ужа. Місто знаходиться в західній частині Закарпатської області, яка межує чотирма з країнами ЄС: Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією.

До території Ужгорода прилягає Ужгородський район та державний кордон України зі Словаччиною. Неповдалік від міста також кордон України з Угорщиною.

Найближче розташовані обласні центри – Івано-Франківськ, Львів та Чернівці. Також неподалік від Ужгорода знаходиться місто Мукачево, друге найбільше місто в регіоні.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Ужгорода становила 113,3 тис. осіб. Таким чином, Ужгород є найменшим обласним центром України за кількістю населення. Проте місто є найбільшим населеним пунктом Закарпатської області, причому на нього припадає менше десятої частини населення регіону (9%).¹⁵⁷

В структурі населення Ужгорода, як і в цілому по країні, переважають жінки (53,4%). На 1000 жінок припадає 874 чоловіки (864 показник для України в цілому).

Частка населення віком від 15 до 64 років осіб становить 70,2% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 424 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

¹⁵⁷ Тут і далі в профілі Ужгорода використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Закарпатській області.

У 2018 році в Ужгороді спостерігалось природне скорочення населення (-2,4 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 9,0, а коефіцієнт смертності – 11,4.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Ужгорода у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	0	0,0	0,0	0,00%	0,0%	0,0%
МСП	9872	29,5	16,9	100,00%	100,0%	100,0%
середні підприємства	53	8,8	8,0	0,54%	29,9%	47,6%
малі підприємства	1795	7,4	4,9	18,18%	25,1%	29,3%
з них мікро	1596	3,5	2,3	16,17%	11,9%	13,6%
ФОП	8024	13,3	3,9	81,28%	45,0%	23,1%
Всього	9872	29,5	16,9	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС в Закарпатській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Ужгороді налічувалося 9,9 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 53 середні підприємства, 1,8 тис. малих підприємств та 8 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великі підприємства були відсутні. Таким чином, 18,7% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), а решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Ужгород знаходиться на 22-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає лише 19,3% від загальної кількості суб'єктів господарювання Закарпатської області, що є другим найнижчим показником серед адміністративних центрів регіонів (менша частка лише в Краматорська). Зумовлено це, зокрема, відносно незначною часткою міста в загальній кількості населення регіону (менше 10%). Окрім того, значна частина бізнесу регіону припадає на інші міста регіону, зокрема Мукачево. У розрахунку на 10 тис. жителів в Ужгороді

налічувалося 866 суб'єктів МСП, що дозволило місту посісти 3-тю позицію серед обраних міст. Це може свідчити про високий рівень ділової активності в місті.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП в Ужгороді зменшилася на 0,8% порівняно з 2017 роком, хоча на рівні країни зросла на 1,9%. Зниження відбулося через зменшення показника кількості ФОП на 3,4% (при тому по країні ріст на 1,2%). Водночас кількість середніх підприємств не змінювалася (+7,5% в Україні), а малих збільшилася аж на 13,2% (+5,1% по країні).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Ужгорода було зайнято 29,5 тис. осіб, що на 2,4% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає лише 18,7% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Закарпатської області.

В Ужгороді у 2018 році були відсутні великі підприємства.

Відповідно, усі зайняті припадали на суб'єкти МСП. Малий бізнес забезпечував у місті дві третини всіх робочих місць. Зокрема, ФОП давали роботу 45% зайнятих, а малі підприємства – 25,1%. За часткою ФОП у показниках зайнятості Ужгород посідає третє місце після Чернівців та Хмельницького.

Приріст серед суб'єктів МСП припав насамперед на ФОП (0,7 тис. осіб або 5,7%). Лише на 0,2 тис. осіб або 2,7% зросла зайнятість на малих підприємствах, а на середніх підприємствах кількість зайнятих зменшилася – на 2,3% або майже 0,2 тис. осіб. Відповідні показники зміни чисельності зайнятих на рівні країни становили +5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Закарпатська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 9,4% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Ужгороді статус безробітного мали 463 особи, а кількість вакансій становила 290. Відповідно, навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 2 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Ужгорода становив лише 16,9 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 0,2% (показник зростання на рівні країни 8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало лише 20,9% загального обсягу реалізованої продукції Закарпатської області.

В Ужгороді у 2018 році були відсутні великі підприємства. У результаті майже половина обсягу реалізації припадала на середні підприємства (47,6%). ФОП забезпечували майже чверть обсягу (23,1%), що є другим найвищим показником після Чернівців.

Відсутність суттєвого зростання обсягу реалізації сектору МСП відбулося насамперед через падіння середніх підприємств на 10,4%. Водночас реалізація ФОП зросла на 12,3%, а малих підприємств – на 12,6%.

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Ужгород припадало лише 1,2 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 16,4% від обсягу капітальних інвестицій у Закарпатській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив 10888 грн., що нижче від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Ужгород посідає 18-ту сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Ужгород становили 126,9 млн. дол. США, що на 4,4% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, Ужгород посідає 20-ту позицію серед міст у дослідженні, за якими доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зменшився на 10,8% і становив 32,2 млн. дол. США (12-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, майже третина експорту припадає на електричні машини, обладнання та їхні частини (39,8 млн. дол. США або 31,4%). На другому місці серед експортних товарів знаходяться меблі (21,5 млн. дол. США або 16,9%). Окрім того необхідно виділити продукцію сільського господарства та харчової промисловості (12,8%), деревину та вироби з деревини (10,3%), текстильні матеріали та вироби (9,8%) і продукцію хімічної промисловості та пов'язаних із нею галузей (8,4%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Ужгород припадало 50,6 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 3,8 млн. дол. США або 8,1% перевищував показник на початку 2018 року. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Ужгороді припадало 448,5 дол. США, що є 6-им найвищим показником серед міст у дослідженні.

Необхідно зазначити, що в цілому Закарпатська область посідає 13-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При цьому на початку 2018 року в Ужгороді було зосереджено лише 14,4% прямих інвестицій в області, що в загальному відповідає місцю бізнес-сектору міста в економіці регіону.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁵⁸, місто Ужгород займає 21-ше місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,7 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на значне незадоволення жителів рівнем комфорту в місті.

У рамках цього ж дослідження Ужгород – відстає від багатьох міст за рівнем безпеки за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,9 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно») і за цим показником місто займає 14-те серед 24 досліджуваних міст. Майже половина опитаних відповіли, що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви(49%), але 47% - вказали, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» в Ужгороді

Опис вибірки

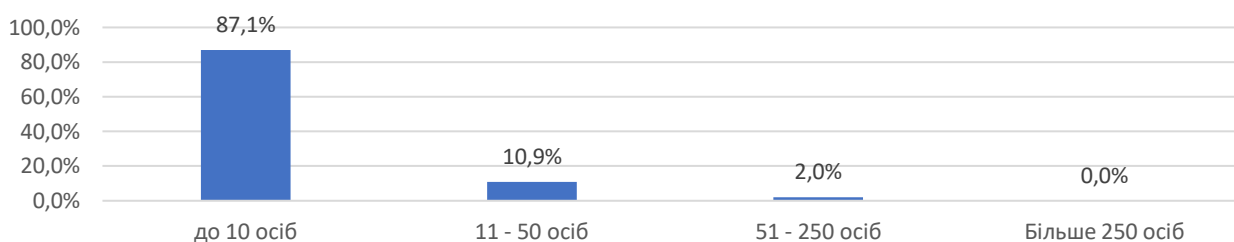
В опитуванні в Ужгороді взяв участь 201 суб'єкт підприємницької діяльності. Це 98 (48,8%) підприємств-юридичних осіб та 103 (51,2%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 55,0% юридичних осіб та 45,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (87,1%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 10,9% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працює від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,0%, а великі (більше 250 працівників) – 0%.

¹⁵⁸ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

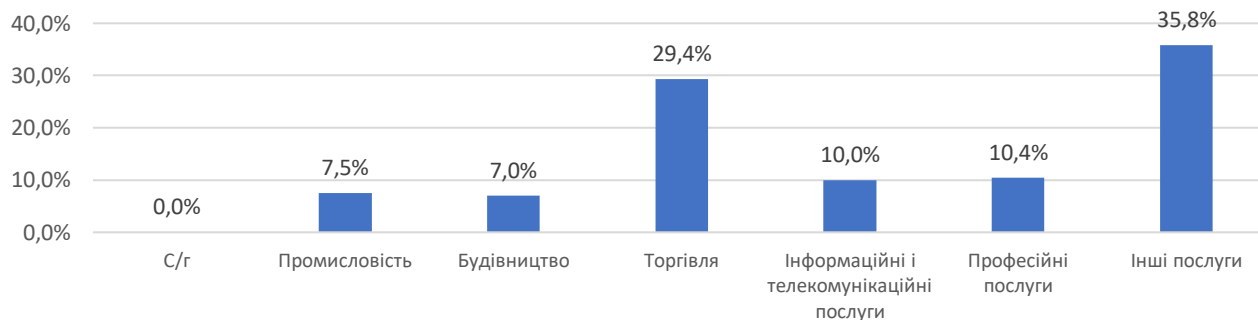
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Ужгород), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Ужгорода представляють різноманітні галузі економіки. 29,4% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 7,5% працюють у промисловості, 7,0% у будівництві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (56,2%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 10,0% респондентів, а професійні – 10,4%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 35,8% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Ужгород), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (76,6%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 23,4% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Ужгороді 63,9% власників бізнесу - чоловіки, 36,1% - жінки. При цьому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 73,5% проти 26,5%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 74,5%, а жінки 25,5%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, жінки дещо переважають – 49,4% чоловіків проти 50,6%. Загалом серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 63,2%, а жінки – 36,8%.

Середній вік власників бізнесу в Ужгороді становить 41,8 року (42,8 року по Україні). При тому в Ужгороді власники ФОП в середньому на 4 роки молодші від власників юридичних осіб (39,7 року проти 43,2 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Ужгорода

Згідно з результатами дослідження, місто Ужгород посіло 12-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 53,69 бала. Таким чином, Ужгород належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Ужгорода з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться двоє лідерів рейтингу – Івано-Франківськ та Львів, які посіли відповідно 2-ге та 3-тє місце.

Позиція посередині рейтингу є результатом розташування міста в різних частинах рейтингу за різними компонентами (субіндексами). Місто продемонструвало водночас дуже високі та дуже низькі результати.

Найсильніші компоненти:

- Вартість дотримання законодавства (1-ше місце);
- Податки та збори (1-ше місце).

Найслабші компоненти:

- Неформальні платежі та корупція (21-ше місце);
- Підтримка інновацій (21-ше місце);
- Доступ до публічного майна (19-те місце);
- Безпека ведення бізнесу (18-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Ужгород отримало 6,92 бала, що є 8-ою за величиною оцінкою серед усіх міст. Однією з головних проблем для міста залишаються часові витрати на реєстрацію бізнесу. У 2018 - 2019 роках в Ужгороді довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,6 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 4 дні, що 0,4 дня довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

Лише 6,4% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є кращим результатом ніж показник для всіх міст (8,8%). Під час реєстрації бізнесу необхідну консультацію змогли отримати 64,3%, що 6,4 в. п нижче від показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) в Ужгороді було необхідно 29,1 дня, що на 3 дні швидше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Необхідно зауважити, що Ужгород краще ніж інші міста забезпечений реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в місті припадає приблизно 12 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що майже вдвічі перевищує показник

міст, де спостерігаються проблеми з реєстрацією. Тому причиною більше тривалих процедур може бути гірша якість реєстраційних послуг.

У місті також спостерігається більша ніж в середньому по Україні тривалість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Ужгороді цей показник становить 53,1 дня. Окрім того, в Ужгороді треба більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 17,8 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Ужгород отримав лише 3,98 бала і посів 19-ту сходинку. У рамках окремих індикаторів Ужгород продемонстрував переважно низькі результати порівняно з іншими містами. Зокрема, 25,4% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 42,2% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках в Ужгороді становила в середньому 73,1 дня, що лише на 0,7 дня більше ніж показник для всіх опитаних (72,4 дня).

14,3% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того, лише 23,8% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних). Обидва показники є одними з найнижчих серед досліджених міст.

3. Прозорість та відкритість даних

В рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Ужгород посідає 16-ту позицію з 4,68 бала. В Ужгороді респонденти нижче, ніж в середньому для всіх міст, оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

Зокрема, в Ужгороді респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про місцеві закупівлі – 15,6% оцінок «добре» та «відмінно» у місті проти 17,3% в середньому для всіх міст. Також респонденти майже однаково оцінили доступ до інформації про місцеві регуляторні акти (11,4%) та доступ до інформації про місцеві бюджети 11,0% (13,9% та 10,2% в середньому для всіх міст).

4. Вартість дотримання законодавства

Ужгород є лідером стосовно питань вартості дотримання законодавства та посідає 1-ше місце отримавши 8,86 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

В Ужгороді підприємці в середньому витрачають 2,4 дня на дотримання вимог місцевих регулювань, що майже вдвічі менше за середній показник по країні (при середньому показнику по країні 4 дні). На виконання вимог місцевих регулювань в Ужгороді витрачають в середньому 2,5% річного доходу, що є нижче за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Ужгороді кількість відвідувань інспекторів майже не відрізняється від середнього показника по країні (0,6 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 3,1 дня, що на 2 дні менше від середнього показника (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією із сильних сторін Ужгорода. Місто отримало 8,75 бала і посіло 1-шу сходинку. Високий результат Ужгорода було забезпечено поєднанням таких факторів, як низькі витрати на сплату податків, низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів, менша обтяжливість місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Ужгороді повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 23,7% річного доходу, що є найменшим результатом серед всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців Ужгорода становили 39,2 дня, що також є одним з найнижчих показників серед всіх міст (59 днів в середньому).

Щодо місцевих податків, то лише для 14,6% респондентів в Ужгороді вони є перешкодою, хоча для всіх міст в середньому цей показник 20,4%. Окрім того, в Ужгороді 4,2% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження, Ужгород посів 21-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 3,29 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами, як вищий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та низький рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 11,3% респондентів в Ужгороді повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 26,7% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Ужгород отримав 4,64 бала та посів 18-те місце в дослідженні. Такий результат Ужгорода зумовлений відносно високою часткою бізнесу, що працює «у тіні» та часткою підприємців, що потерпали від злочинних дій, а також високим відсотком витрат на безпеку.

За даними опитування. 46,9% респондентів Ужгорода вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що майже на 2 в. п. більше від середніх даних по країні (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. В Ужгороді ситуація з рейдерством виглядає біль-менш спокійно, адже тут лише 2,0% респондентів зазнавали таких дій.

В Ужгороді 17,9% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що майже на 3 в. п. більше від середнього

значення по країні (14,3% респондентів), причому втрати, яких підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили у 8,6%, що на 2 в. п. менше ніж середні показники (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Ужгороді бізнес витрачає в середньому 3,3% річного доходу, що більше порівняно з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Ужгород посіло 14-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,37 бала. Позиція міста є результатом досить низьких порівняно з іншими містами оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно-приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Ужгород отримав 4,63 бала (19-ий результат). 22% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 33% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 38,4% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Таким чином, у двох індикаторах місто отримало оцінки вищі ніж середні.

Однак за «твердими» даними Ужгород отримав 5 із 10, що є однією з найнижчих оцінок серед досліджених міст. В Ужгороді застаріла порівняно з іншими містами технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста, а межі міста не встановлені. У місті також відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу. Окрім того, порівняно з іншими містами веб-сайт Ужгородської міської ради на нижчому рівні представляє інформацію про публічні закупівлі.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Ужгороді бізнес відчуває окремі проблеми в комунікаціях з міською владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 4,12 бала (10-те місце). З одного боку, в Ужгороді лише 4,9% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Водночас, в Ужгороді 8,6% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Ужгород посів 11-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,72 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 8-му сходинку, отримавши 6,06 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Ужгороді лише 4,8% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 9,4% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, в Ужгороді, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

53,4% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), що є найнижчим показником серед досліджених міст. Але 73,5% опитаного бізнесу Ужгорода відчуває проблему браку робочої сили, що є одним із найвищих показників (серед усіх опитаних – 70%). Це може бути зумовлено браком робочої сили через значну кількість трудових мігрантів у регіоні. В результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою підприємців в Ужгороді відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу. Про неї вказали 39,0% респондентів, що є найвищим показником серед оцінок перешкод в усіх містах.

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Зокрема наприкінці 2019 року в Ужгороді було 2,9 вакансії на 100 бізнесів, що дещо менше ніж середній показник для досліджених міст (3,6 вакансії)¹⁵⁹. Це може свідчити про нижчий попит на робочу силу порівняно з іншими містами. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) в Ужгороді становила 70,2%, що дещо вище ніж середній показник для досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹⁶⁰. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому, в Ужгороді може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 3-тю сходинку, отримавши 4,82 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Ужгороді цей показник становить лише 0,6%. Водночас, 70,3% респондентів у місті вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). У результаті, СПД Ужгорода найменше скаржаться на брак фінансових ресурсів як на перешкоду (разом з Харковом, у якого також 70,3%).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в досліджених містах. Однак у 2019 році видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в Ужгороді були відсутні (всього були відсутні в 5 містах)¹⁶¹. Необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Ужгороді було необхідно 37 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки до і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це один з найнижчих показників серед досліджених міст. Для всієї країни тривалість підключення до електропостачання становить в середньому 85 днів. Таким чином, в Ужгороді більш легко підключитись до електропостачання порівняно з більшістю інших міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Ужгород посідає лише 15-ту сходинку (3,26 бала). За даними опитування, 12% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської

¹⁵⁹ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Закарпатського обласного центру зайнятості, <https://zak.dcz.gov.ua/analytics/71> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Закарпатській області

¹⁶⁰ За даними Держстату України, ГУС у Закарпатській області.

¹⁶¹ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що перевищує середній показник для всіх міст (11%). При тому 59,6% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це одна з найбільш часток позитивних оцінок серед досліджених міст.

29,7% опитаних СПД в Ужгороді вказують про існування у місті центрів підтримки бізнесу, що нижче ніж показник для всіх опитаних в цілому (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

В Ужгороді 36,2% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів (45,9% серед усіх опитаних). Це один із найнижчих показників серед досліджених міст. Членами таких організацій є лише 9,1% опитаних СПД, що також нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Ужгород посіло 21-ту позицію (3,48 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

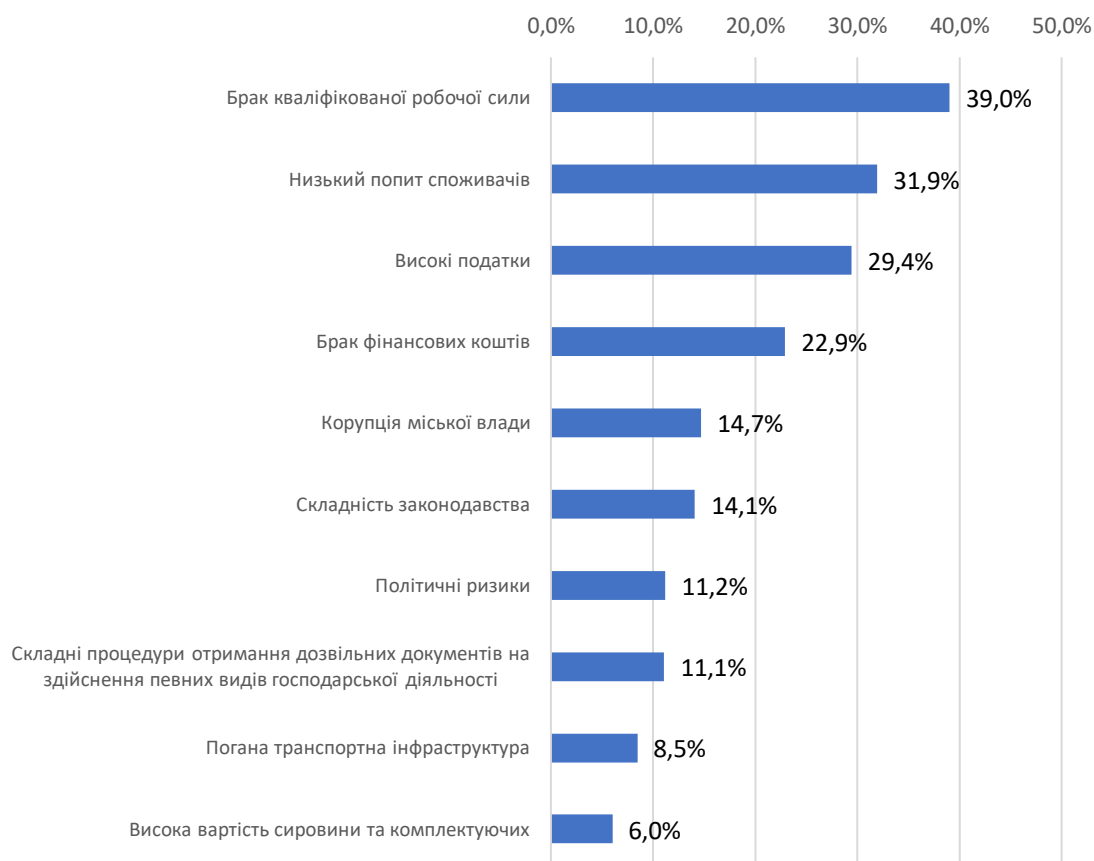
12,27% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним з найнижчих результатів серед всіх міст (18,9% - середній результат для всіх міст). Представники бізнесу Ужгорода також менше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. Лише 7,2% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти в Ужгороді дають нижчу за середню оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,75 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також в Ужгороді рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (37,39% проти 40,2%). Окрім того, 3,26% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це перевищує показник для всіх міст в цілому (2,1%). Однак всі фактори в загальному забезпечують порівняно низький рівень задоволення підприємців Ужгорода станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Ужгороді. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі проблеми, як брак кваліфікованої робочої сили, низький попит споживачів та високі податки. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 39,0%, 31,9% та 29,4% опитаних. Таким чином, в Ужгороді, як і в ряді інших міст, проблема браку кваліфікованої робочої сили є найбільш гострою, а тому випередила проблеми низького попиту та високих податків, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Ужгороді, %

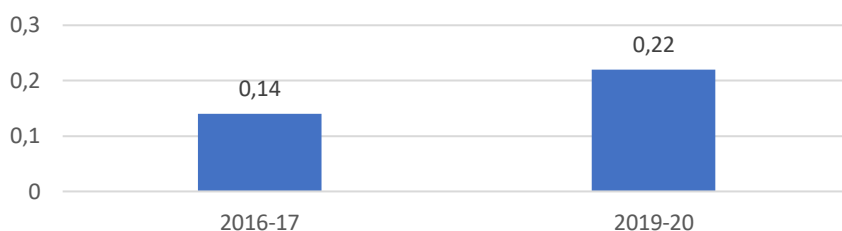

Брак фінансових коштів називають перешкодою 22,9% опитаних (четверте місце). Проблемами є також корупція міської влади (14,7%) та складність законодавства (14,1%). Поруч у рейтингу також розташувалися політичні ризики та складність отримання дозвільних процедур (11,2% та 11,1% відповідно). Погана транспортна інфраструктура є важливою для 8,5% підприємців Ужгорода. Завершує рейтинг топ 10 перешкод ведення бізнесу в Ужгороді висока вартість сировини та комплектуючих (6,0% опитаних).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Ужгороді

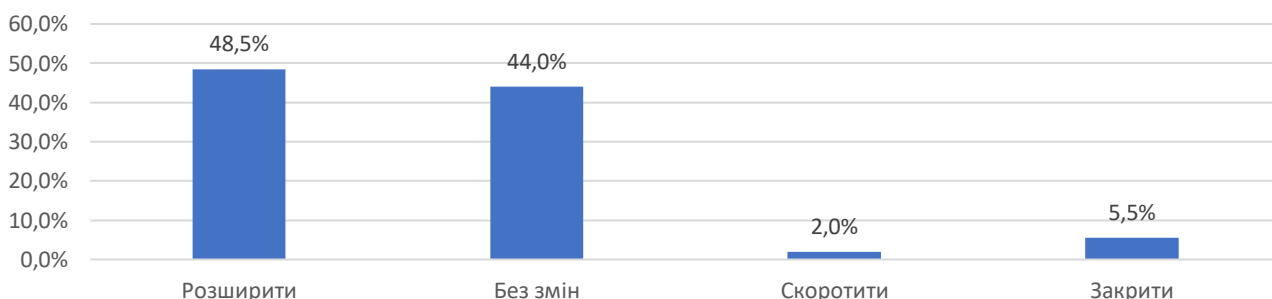
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП в Ужгороді дорівнює 0,22 (9-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,14), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

ABCA Індекс ділового клімату регіональний (Ужгород)

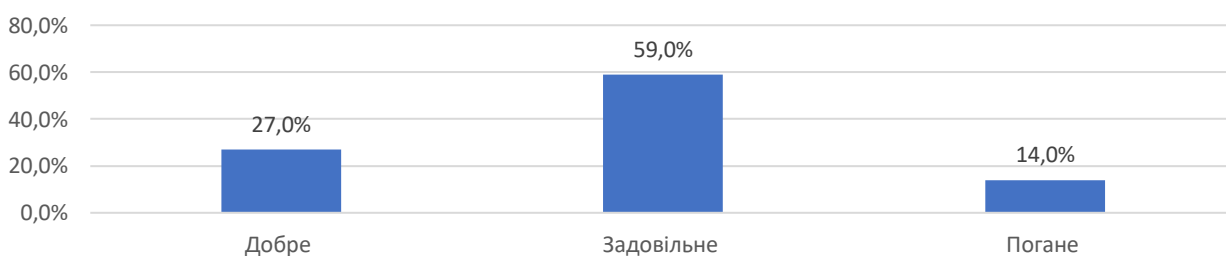
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес в Ужгороді має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Трохи менше респондентів (48,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 44% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2% планували скоротити бізнес, а 5,5% – закрити його. Балансовий індекс¹⁶² дорівнює +0,41 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі в Ужгороді, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. В Ужгороді більшість опитаних СПД (59%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (27%) або погане (14%). Таким чином, позитивні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,13 (на рівні країни +0,05).

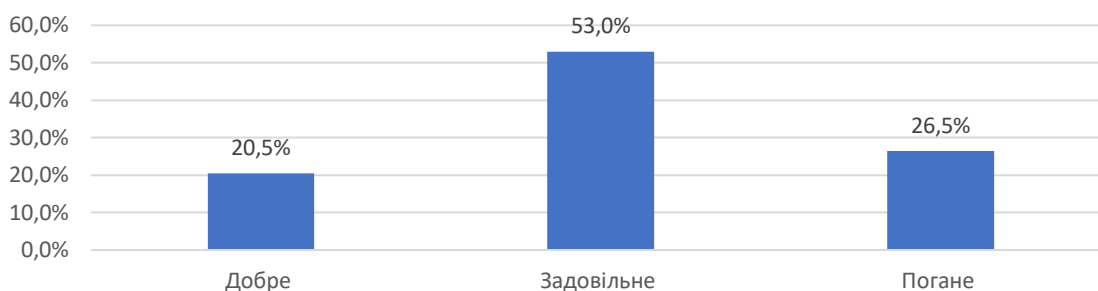
Оцінка фінансово-економічного становища СПД в Ужгороді, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (53,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 26,5% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 20,5% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,06. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

¹⁶² Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальноекономічного становища (Ужгород), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Більше третини (39,2%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Майже половина респондентів (45,8%) не змінювали обсягів, а 15,1% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,24 (що є менше за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників в Ужгороді, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (64,4%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (20,7%) зросла, перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (14,9%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,06, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

38,3% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 5,4% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,33¹⁶³. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

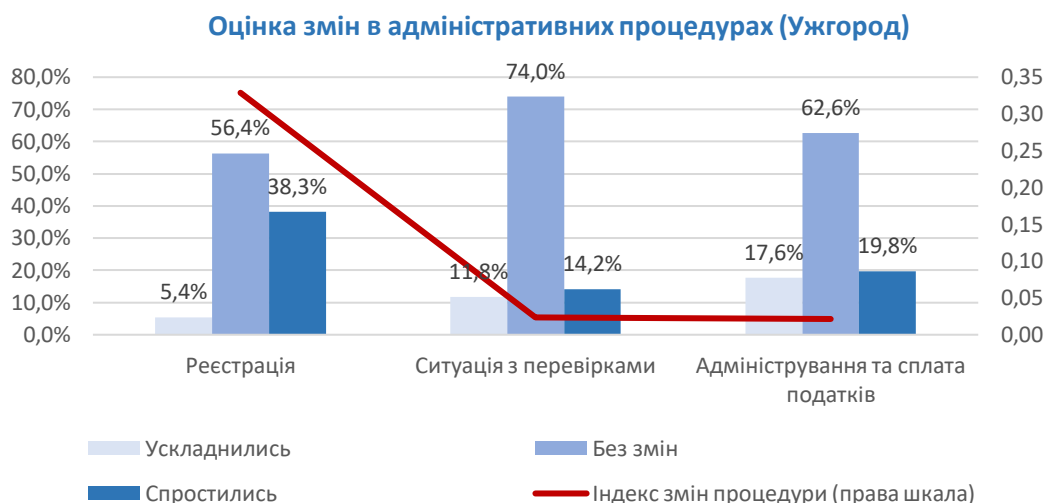
Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (62,6%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться на дві рівні частини: 19,8% тих,

¹⁶³ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

для кого сплата податків стала простішою, та 17,6% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: його значення складає +0,02.

Індекс змін у проходженні перевірок теж має близьке до нуля значення: +0,02. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 11,8% і є дещо нижчою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,2%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (74,0%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

В результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,12.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно створити та забезпечити функціонування необхідних елементів системи боротьби з корупцією на місцевому рівні (антикорупційна програма/стратегія).
- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування через забезпечення регулярної діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залучення бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва в містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.

Харків

13 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Харків (англ. Kharkiv) – адміністративний центр Харківської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Харківського району, але не входить до складу району.

Місто розподіляється на дев'ять районів: Індустріальний, Київський, Московський, Немишлянський, Новобаварський, Основ'янський, Слобідський, Холодногірський, Шевченківський. Кожен район має власну районну адміністрацію.¹⁶⁴

Розташування

Місто Харків розташовано на північному сході України, біля місця злиття річок Лопані та Уди, приток Сіверського Дінця. Неподалік від Харкова пролягає державний кордон України з Росією.

Місто знаходиться на півночі Харківської області. З півдня та сходу до території міста прилягає Харківський район, а з північного заходу – Дергачівський район.

Найближче розташовані обласні центри – Дніпро, Луганськ, Полтава, Суми, Северодонецьк (виконує функції адміністративного центру Луганської області) та Краматорськ (виконує функції адміністративного центру Донецької області).

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Харкова становила 1426,5 тис. осіб, що дозволяє місту посісти друге, після Києва, місце за чисельністю населення. Окрім того, на місто припадає більше половини населення регіону (53,4%), що є найбільшим показником серед усіх обласних центрів.¹⁶⁵

У структурі населення Харкова, як і в цілому по країні, переважають жінки (53,8%). На 1000 жінок припадає 859 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64

¹⁶⁴ Див. <https://www.city.kharkov.ua/uk/gorodskaya-vlast/ispolnitelnyie-organyi/rajonnyie-administraczii.html>.

¹⁶⁵ Тут і далі в профілі Харкова використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Харківській області.

років осіб становить 71,0% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 408 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Харкові спостерігався один із найвищих коефіцієнтів природного скорочення населення (-6,7 на 1000 наявного населення) серед обраних для дослідження міст, причому коефіцієнт народжуваності становив 7,0, а коефіцієнт смертності – 13,7.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Харкова у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	11	31,1	33,1	0,01%	7,1%	10,5%
МСП	110236	409,4	283,0	99,99%	92,9%	89,5%
середні підприємства	822	154,5	138,2	0,75%	35,1%	43,7%
малі підприємства	17490	88,7	91,2	15,86%	20,1%	28,9%
з них						
мікро	14920	37,0	32,8	13,53%	8,4%	10,4%
ФОП	91924	166,2	53,5	83,38%	37,7%	16,9%
Всього	110247	440,5	316,1	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Харківській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Харкові налічувалося 110,2 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 822 середніх підприємств, 17,5 тис. малих підприємств та 91,9 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було 11. Таким чином, лише 16,6% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Харків знаходиться на 2-ій сходинці серед обраних для дослідження міст (після Києва). У розрахунку на 10 тис. жителів у місті налічувалося 760 суб'єктів МСП, що дозволило місту посісти 5-ту позицію. Це підтверджує, що Харків є одним із головних ділових

центрів країни. Окрім того, на місто припадає 71,6% від загальної кількості суб'єктів господарювання Харківської області. Це найвищий показник серед обласних центрів України. Він підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зростає лише на 1% порівняно з 2017 роком, що майже на 1 відсотковий пункт менше ніж в Україні в цілому (1,9%). У місті на 10,6% зростає кількість середніх підприємств (7,5% в Україні), дещо менше – на 5,6% зростає кількість малих (5,1% в Україні). Водночас, кількість ФОП майже не змінилася зі зростанням 0,1% (1,2% - зростання на рівні держави).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Харкова було зайнято 440,5 тис. осіб, що на 9,1% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає більше двох третин (72,5%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Харківської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Харкова становила 92,9% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що більш як на 10

відсоткових пунктів перевищує показник для України в цілому (81,5%). Більше половини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 37,2% зайнятих, а малі підприємства – 20,1%.

Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на МСП міста Харкова зростає на 9,3% (по Україні – 5,7%), а великих також збільшилася – на 6% (при рості 0,9% на рівні країни). Основний приріст серед суб'єктів МСП припав на ФОП (22,5 тис. осіб або 15,6%) та середні підприємства (10,4 тис. осіб або 7,2%). Лише на 2,1 тис. осіб або 2,4% зростає зайнятість на малих підприємствах. Відповідні показники зміни чисельності зайнятих на рівні країни становили +5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Харківська область демонструє нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 5,2% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року у Харкові статус безробітного мали 4552 особи, а кількість вакансій становила 3725. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 1 особи на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Харкова становив 316,1 млрд. грн. у поточних цінах. Це третій найвищий показник після Києва та Дніпра. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 7,2% (показник росту на рівні країни – 8,1%).

На суб'єкти господарювання міста припадало більше двох третин (70,6%) загального обсягу реалізованої продукції Харківської області. Це другий найвищий показник після Луцька.

На сектор МСП Харкова припадало 89,5% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). У 2018 році

суб'єкти МСП міста продемонстрували реальне зростання реалізації продукції на 7,2% порівняно з 2017 роком (8,1% показник на рівні країни). Водночас, великі підприємства зросли на 10,4%. Зростання реалізації продукції сектору МСП відбулося, насамперед, завдяки зростанню обсягу реалізованої продукції середніх підприємств на 2,9%, малих підприємств на 9,5% та ФОП на 13,5%.

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Харків припадало приблизно 15,2 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 64,4% обсягу капітальних інвестицій у Харківській області. Таким чином, на Харків припадає третій за розмірами обсяг капітальних інвестицій серед міст у дослідженні (після Києва та Дніпра). Окрім того, на Харків припадає найбільша частка обсягу капітальних інвестицій регіону. Однак, за підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 10619 грн., що нижче від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником Харків посідає лише 19-ту позицію серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Харкова становили 797,1 млн дол. США, що на 4,8% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником місто посіло 7-му позицію серед міст у дослідженні, за якими доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зріс на 9,4% і досягнув 300,2 млн. дол. США. Це третій найвищий показник після Києва та Одеси.

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то більше третини експорту забезпечує продукція машинобудування, зокрема такі товарні групи як котли, машини, апарати і механічні пристрої (20,3%), електричні машини і устаткування (12,7%), транспортні засоби та шляхове обладнання (4%). Ще майже чверть експорту припадає на продукцію сільського господарства та харчової промисловості (23,7%). Серед інших експортних товарів виділяються обсяги продажів за кордон продукції хімічної промисловості та пов'язаних із нею галузей (7,2%), полімерних матеріалів та пластмас (4,5%) та меблі (4,3%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Харків припадало 407,7 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 0,2 млн. дол. США або 0,05% менший порівняно з показником на початку 2018 року. Таким чином, обсяг прямих інвестицій залишався майже на одному рівні. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Харкові припадало 285,4 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Харківська область посідає 9-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При тому на початку 2018 року в Харкові було зосереджено майже дві треті обсягу інвестицій в області (63,9%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁶⁶, місто Харків займає 5-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,1 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на значне задоволення жителів рівнем комфорту в місті. Харків займає у сфері медичних закладів 12 місце, у сфері розвитку промисловості – 14 місце, але у сфері транспортної інфраструктури ситуація набагато краща – 5 місце, також оцінка краща у сфері доріг – 6 місце.

У рамках цього ж дослідження Харків – одне з найбезпечніших міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,8 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто займає одне з перших місць – 5-те серед 24 досліджуваних міст. Більша частина опитаних відповіли, що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви (60%), 36% вказали, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

¹⁶⁶ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Харкові

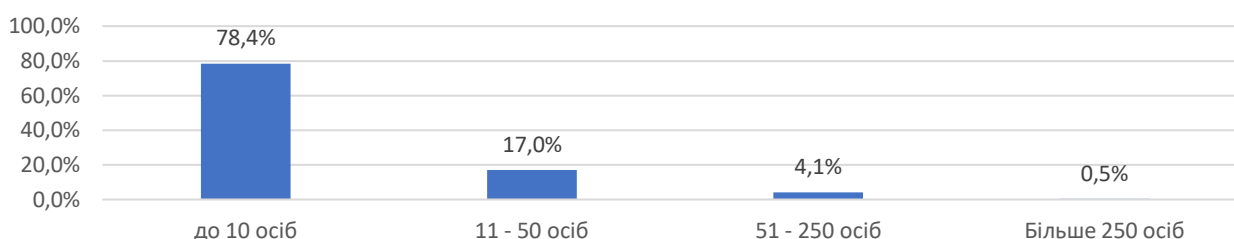
Опис вибірки

В опитуванні в Харкові взяли участь 218 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 135 (61,9%) підприємств-юридичних осіб та 83 (38,1%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 62,5% юридичних осіб та 37,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (78,4%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 17,0% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 4,1%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

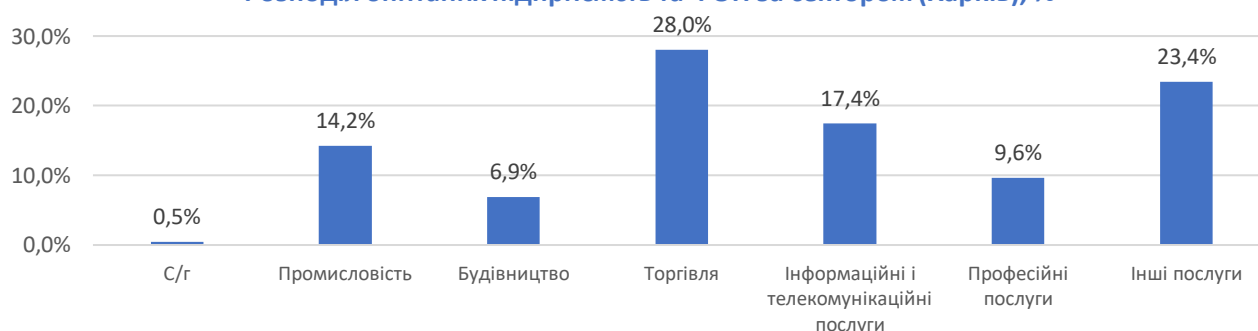
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Харків), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Харкова представляють різноманітні галузі економіки. 28,0% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 14,2% працюють у промисловості, 6,9% у будівництві, 0,5% - у сільському господарстві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (50,5%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 17,4% респондентів, а професійні послуги – 9,6%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 23,4% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Харків), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності були зареєстровані до 2017 року включно (76,1%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 23,9% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Харкові 68,3% власників бізнесу чоловіки, 31,7% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 71,6% проти 28,4%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 80,8%, а жінки 19,2%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 60,3% проти 39,7%. Загалом серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 73,1%, а жінки – 26,9%.

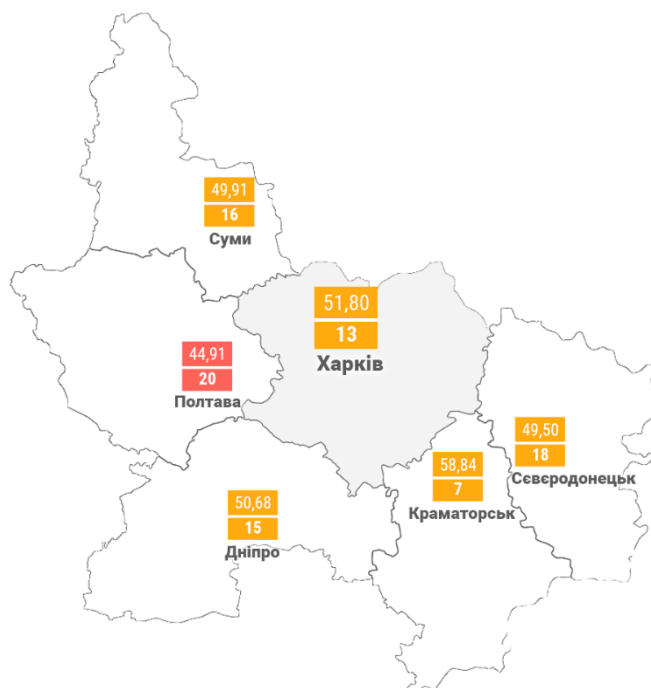
Середній вік власників бізнесу в Харкові становить 43,6 року (42,8 року по Україні). При тому в Харкові власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (39,0 року проти 45,5 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Харкова

Згідно з результатами дослідження місто Харків посіло 13-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 51,80 бала. Таким чином, Харків належить до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Харкова з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться переважно міста, які мають середнє значення індексу: Краматорськ (7-ме місце), Дніпро (15-те), Суми (16-те) та Северодонецьк (18-те). Поруч також розташована Полтава, яка має низьке значення ІКМ (20-те місце).

Позиція міста посередині рейтингу є результатом розташування міста в різних частинах рейтингу за різними компонентами (субіндексами). Місто одночасно продемонструвало дуже високі та дуже низькі результати.

Найсильніші компоненти:

- Податки та збори (4-те місце);
- Безпека ведення бізнесу (4-те місце);
- Ресурси для розвитку (5-те місце).

Найслабші компоненти:

- Започаткування бізнесу (23-тє місце);
- Доступ до публічного майна (23-тє місце);
- Вартість дотримання законодавства (22-ге місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Харків отримало 3,08 бала, що є лише 23-ю оцінкою за величиною серед усіх міст. Низька оцінка міста зумовлена, зокрема, тривалими процедурами державної реєстрації бізнесу та отримання дозвільних документів. Зокрема, у 2018-

2019 роках у Харкові довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,4 дня проти 6,1. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 4,6 дня, що на 1 день довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Харкові лише 6% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури. Це кращий результат ніж в загальному серед усіх опитаних – 8,8%. Однак лише 55,6% опитаних мали змогу отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 15,1 в. п. менше від показника для всіх міст (70,7%). У результаті, на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Харкові було необхідно 35,8 дня, що майже на 3 дні довше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Як показують результати дослідження, триваліша реєстрація є типовою, насамперед, для великих міст України. У Харкові зокрема можливе більше навантаження на реєстраторів бізнесу порівняно з іншими містами. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в місті припадає лише 5 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найнижчих показників. При тому Харків є одним з найбільш активних ділових центрів України. У рамках дослідження місто посідає 5-те місце за кількістю бізнесів на 10 тис. населення.

У контексті започаткування бізнесу, проблемою також є також швидкість отримання окремих дозвільних документів у місті. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Харкові цей показник становить 75,8 дня, що є одним з найвищих показників серед міст у дослідження. Окрім того, у Харкові треба більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 16,5 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компоненту (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Харків отримав лише 3,09 бала і посів 23-тю сходинку. Місто продемонструвало низькі результати в рамках усіх індикаторів.

Зокрема 22,5% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це лише 37,7% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їм стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Харкові становила в середньому 126,3 дня, що майже на 54 дні перевищує показник для всіх опитаних (72,4 дня).

За оцінками опитаних, місто також демонструє низький рівень прозорості інформації щодо комунальної власності. Лише 12,4% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того, лише 23,8% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Харків посідає 9-ту позицію з 6,15 бала. У Харкові респонденти на рівні середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Харкові, відсоток позитивних відповідей стосовно доступу до інформації про публічні закупівлі майже не відрізняється від показника для всіх міст в цілому – 17,5% оцінок «добре» та «відмінно» у місті проти 17,3 в середньому для всіх міст. Якщо в цілому 13,9% респондентів позитивно оцінюють доступ до інформації до місцевих регуляторних актів, то для Харкова цей показник становить 16,1%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили 12,5% (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Харків отримав одні з найгірших показників стосовно питань вартості дотримання законодавства, та посідає 22-ге місце з 5,16 бала. Результат міста було визначено значно вищими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Харкові підприємці в середньому витрачають 7 днів на дотримання місцевих регулювань, що значно перевищує середній показник по країні – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Харкові витрачають в середньому 5,4% річного доходу, що також істотно перевищує середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Харкові кількість відвідувань інспекторів міської влади є дещо вищою ніж в середньому по країні (0,8 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). У результаті, середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 6,7 дня, що майже на 2 дні довше ніж середній показник по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією з сильних сторін Харкова. Місто отримало 7,66 бала і посіло 4-ту сходинку. Високий результат Харкова було забезпечено поєднанням таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків, менша обтяжливність місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Харкові повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 26,3% річного доходу, що дещо менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливність адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Харкові становили 66,3 дня, що значно вище ніж у середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то лише для 14,7% респондентів Харкова вони є перешкодою, хоча для всіх міст в середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Харкові 6,4% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Харків посів 14-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,76 бала. Результат міста зокрема зумовлений такими факторами, як приблизно середній рівень поширення «неформальних платежів» та нижчий ніж рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 10,1% респондентів у Харкові повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких

питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 30,3% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Харків отримав одні з найкращих результатів та посідає 4-те місце, набравши 6,82 бала. Високий результат Харкова зумовлений низьким порівняно з іншими містами відсотком тих, хто зазнавав значних втрат через злочинні дії, та невисокою часткою тих, хто веде бізнес «у тіні».

За даними опитування, 44,5% респондентів Харкова вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що є дещо нижче за середній показник по країні (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Харкові цей показник є дещо вищим та становить 2,7%.

У Харкові 13,3% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що на 1 в. п. менше від середнього показника по країні - 14,3% респондентів). Втрати, отримані від подібних злочинних дій, підприємці оцінили на рівні 4,8% до річного доходу, що є одним з найнижчих показників по країні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту у Харкові бізнес витрачає в середньому 2,3% річного доходу, що є нижчим за середній для всієї країни показник – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Харків посіло 16-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,28 бала. Таке низьке значення субіндексу зумовлено, насамперед, низькою оцінкою виміру «Публічно-приватний діалог», тоді як вимір «Підтримка розвитку бізнесу» розташовує місто ближче до лідерів. У вимірі підтримки розвитку бізнесу Харків отримав 5,91 бала (8-ме місце). Підприємці Харкова в цілому краще ніж в середньому всі міста оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. З одного боку, лише 17,5% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Однак 40,4% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 38,9% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст).

Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Харків отримав 8 із 10 балів. У місті, зокрема, відсутні податкові стимули (щодо єдиного податку) для розвитку окремих видів діяльності, що могло би свідчити про більшу ініціативність міської влади для підтримки нового та існуючого бізнесу.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Харкові бізнес відчуває більше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 2,65 бала і посіло 22-ге місце. У Харкові лише 4,1% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, у Харкові лише 5% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або

зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст). Обидва показники є одними з найнижчих серед досліджених міст.

9. Ресурси для розвитку

Харків посів 5-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 5,42 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто отримало 8,02 бала і посіло 1-шу сходинку. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Харкові 10,5% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 12,4% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Харкові, як і в інших містах, незначна частка СПД дає високі оцінки наявній робочій силі.

57,0% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних). При тому 60,2% опитаних відчувають проблему браку робочої сили, що є одним із найнижчих показників (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Харкові відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 28,0% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Харкові було 3,4 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно на рівні середнього показника для досліджених міст (3,6 вакансії)¹⁶⁷. Станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Харкові становила 71%, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹⁶⁸. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому в Харкові може слабше відчуватися проблема старіння населення.

у рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 8-му сходинку, отримавши 4,22 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Харкові цей показник становить 0,9%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 70,3% респондентів у місті вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). Таким чином, СПД Харкова найменше скаржаться на брак фінансових ресурсів як на перешкоду (разом з Ужгородом, у якого також 70,3%).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 81 тис. грн. на 10 тис. бізнесів¹⁶⁹. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими, або взагалі відсутні. Більш високий

¹⁶⁷ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Харківського обласного центру зайнятості, <https://kha.dcz.gov.ua/analytics/662>) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Харківській області

¹⁶⁸ За даними Держстату України, ГУС у Харківській області.

¹⁶⁹ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Харкові було необхідно майже 128 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це один з найвищих показників серед міст у дослідженні. Для всіх опитаних тривалість підключення до електромереж становить в середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш складно підключитись до електропостачання порівняно з іншими містами.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Харків посідає лише 11-ту сходинку (4,02 бала). За даними опитування, 10,5% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При тому 56,6% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних). Це одна з найбільших часток позитивних оцінок серед досліджених міст.

35,8% опитаних СПД в Харкові вказують про існування в місті центрів підтримки бізнесу, що вище ніж показник для всіх опитаних в цілому (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Харкові 49,7% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у місті (45,9% серед усіх опитаних). Членами таких організацій є 11,5% опитаних СПД, що на рівні показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Харків посіло 10-ту позицію (5,38 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

20,59% респондентів у місті повідомили, що у 2018-2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є вищим показником ніж в середньому для усіх міст (18,9%). Представники бізнесу Харкова також більше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 8,3% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

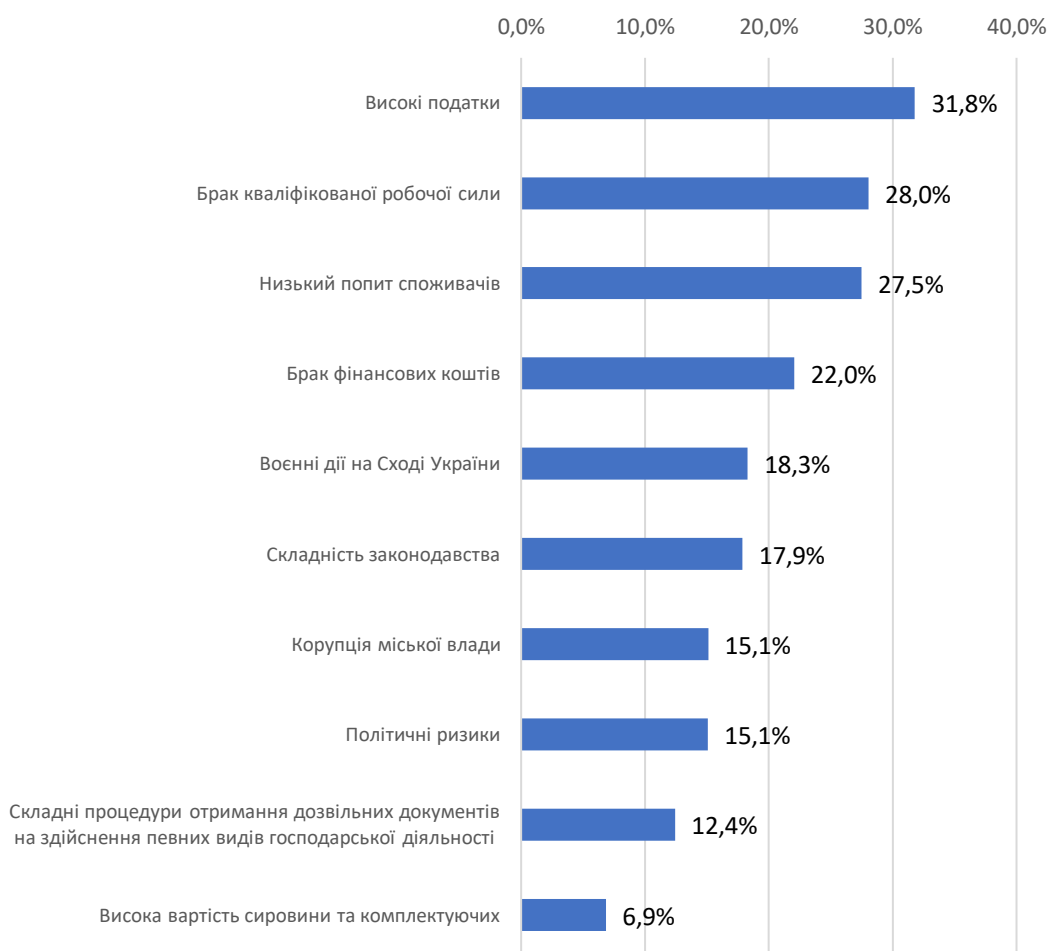
Респонденти у Харкові дають високу оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,97 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Харкові частіше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (40,8% проти 40,2%). Окрім того, 2,28% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це перевищує показник для всіх міст в цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують середній рівень задоволеності підприємців Харкова станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Харкові. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між

собою такі фактори, як високі податки, брак кваліфікованої робочої сили та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 31,8%, 28,0% та 27,5% опитаних. Таким чином, у Харкові, як і в ряді інших міст, проблема високих податків є найбільш гострою. Однак брак кадрів випередив проблему низького попиту, хоча знаходиться позаду неї в рейтингу перешкод для всіх опитаних.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу у Харкові, %

Брак фінансових коштів називаються перешкодою 22,0% опитаних. Також вагомими перешкодами є війна на Сході України (18,3%) та складність законодавства (17,9%). Корупція міської влади та політичні ризики виявились важливими для 15,1% опитаних підприємців Харкова. Для 12,4% опитаних важливою перешкодою є складні процедури отримання дозвільних документів. Замикає рейтинг перешкод веденню бізнесу в Харкові висока вартість сировини та комплектуючих (6,9% опитаних).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Харкові

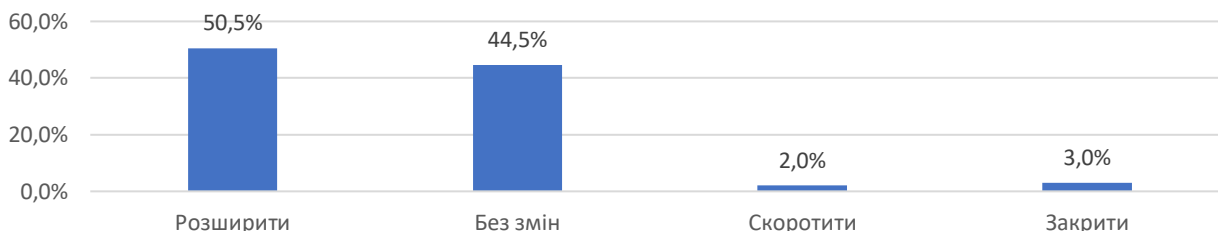
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. ABCA Індекс-бізнес клімату МСП у Харкові дорівнює 0,23 (6-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (нуль), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

ABCA Індекс ділового клімату регіональний (Харків)

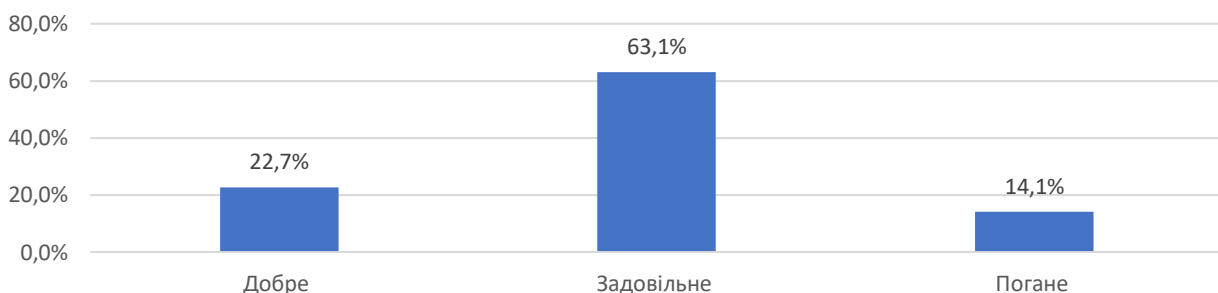
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес в Харкові має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Половина респондентів (50,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 44,5% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2% планували скоротити бізнес, а 3% – закрити його. Балансовий індекс¹⁷⁰ дорівнює +0,46 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Харкові, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. В Харкові більшість опитаних СПД (63,1%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (22,7%) або погане (14,1%). Таким чином, позитивні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,09 (на рівні країни +0,05).

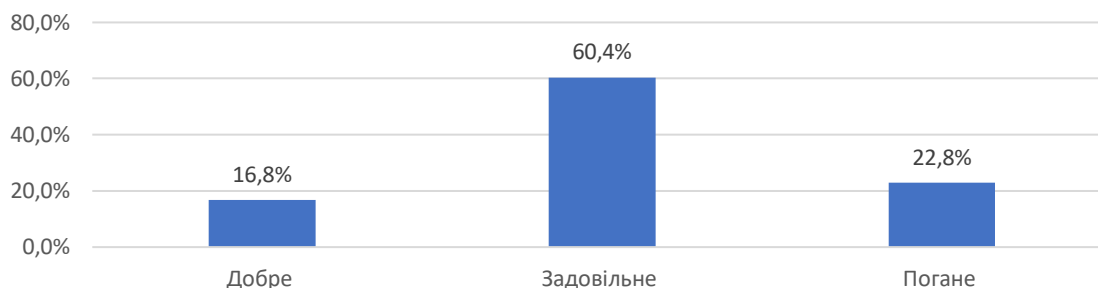
Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Харкові, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (60,4%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 22,8% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 16,8% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,06. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

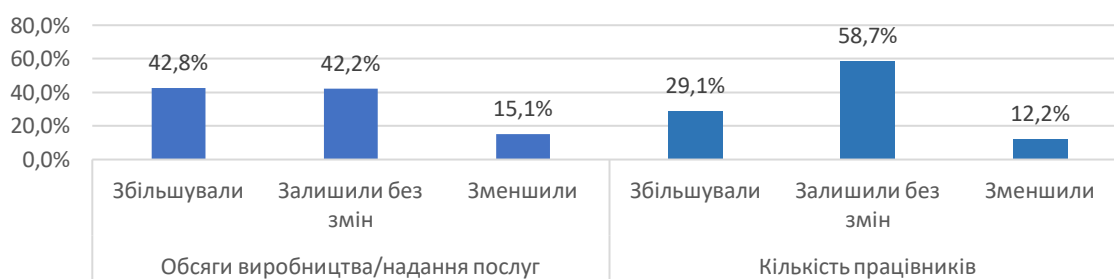
¹⁷⁰ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальноекономічного становища (Харків), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (42,8%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018-2019 роках. Та майже стільки ж респондентів (42,2%) не змінювали обсягів, а 15,1% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,28 (що є дещо меншим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Харкові, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (58,7%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (29,1%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (12,2%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,17, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, також покращились умови сплати податків не покращились, але ситуація з перевірками суттєво не змінилася.

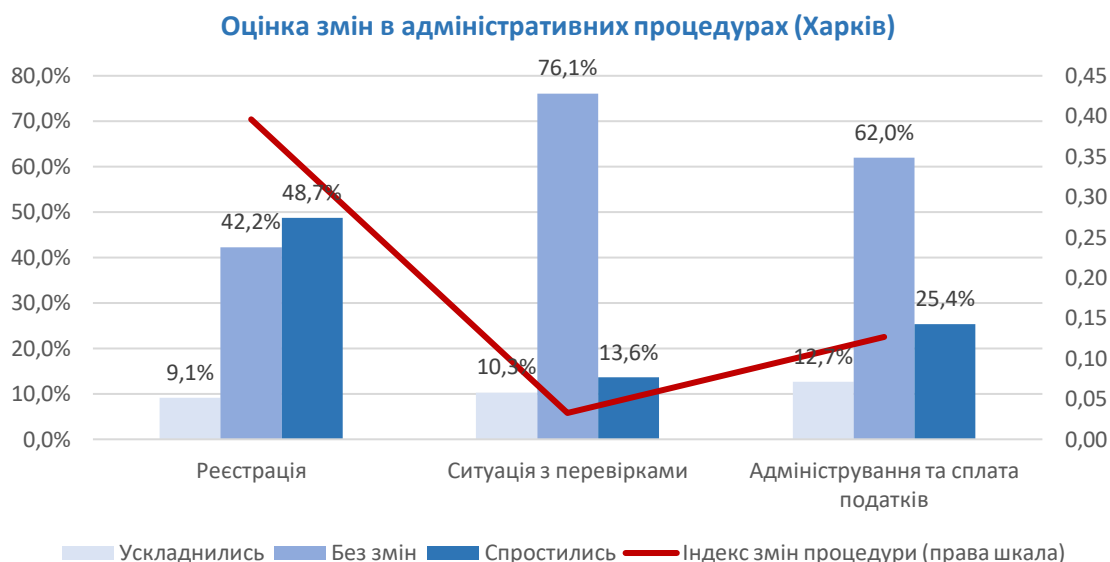
48,7% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 9,1% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,40¹⁷¹. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (62,0%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились, значно більше - 25,4% - тих, для кого сплата податків стала простішою, та лише 12,7% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків становить +0,13

¹⁷¹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Індекс змін у проходженні перевірок має близьке до нуля значення: +0,03. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 10,3% і є дещо нижчою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (13,6%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (76,1%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,19.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.
- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Херсон

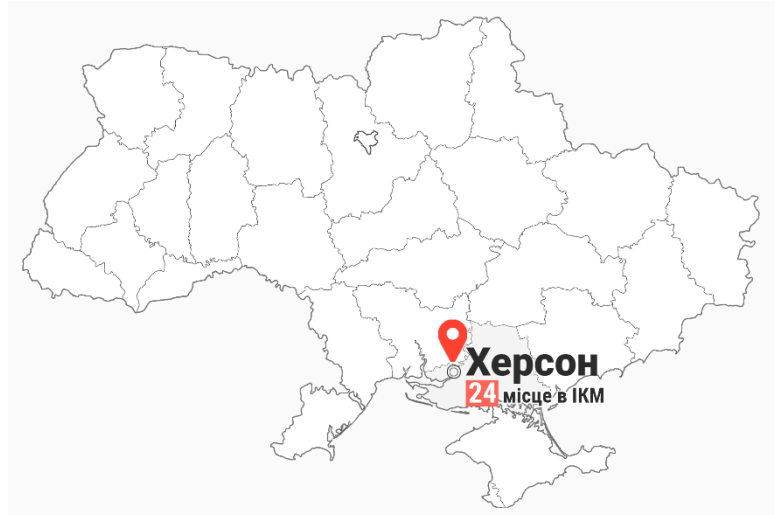
24 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Херсон (англ. Kherson) – адміністративний центр Херсонської області, місто обласного значення.

Херсон розподіляється на 3 міські райони: Дніпровський, Корабельний та Суворовський. Кожен із них має власну районну раду.¹⁷²

Райрадам Херсона підпорядковані у свою чергу інші населені пункти. До Дніпровської районної ради належать смт Антонівка, селище Молодіжне, смт Зеленівка, с. Богданівка, с. Петрівка, селище Сонячне, смт Наддніпрянське, селище Інженерне. Корабельному району міста підпорядковані смт Комишани та селища Зимівник, Благовіщинське та Приозерне. Село Степанівка підпорядковується Суворовському району.

Розташування

Місто Херсон знаходиться на Півдні України, на заході Херсонської області. Місто розташовується на правому березі річки Дніпра, неподалік від Дніпровського лиману. Таким чином, у місті знаходиться морський порт, який входить до топ 10 портів України за вантажообігом.¹⁷³

Територія міської ради прилягає до Білозерського району Херсонської області та межі з Миколаївською областю.

Найближче розташовані центри регіонів – Одеса, Миколаїв, Запоріжжя, окрім того неподалік Сімферополь, адміністративний центр Автономної Республіки Крим.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Херсона (у рамках території міської ради) становила 322,4 тис. особи. На населення населених пунктів, що підпорядковуються міській раді, припадає близько десятої частини населення. Місто є найбільшим населеним пунктом

¹⁷² Див. <http://suvrada.kherson.ua/>, <http://www.dniproradakherson.gov.ua/dniprovska-rajonna-rada>, <http://kor-rada.gov.ua/>.

¹⁷³ Див. <http://www.uspa.gov.ua/pokazniki-roboti/pokazniki-roboti-2019>.

Херсонської області. На Херсонську міську раду в цілому припадає майже третина населення регіону (31,1%).¹⁷⁴

У структурі населення Херсона, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,9%). На 1000 жінок припадає 822 чоловіки (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 67,7% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 476 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Херсоні спостерігалось природне скорочення населення (-6,2 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 8,7, а коефіцієнт смертності (14,9) був найвищим серед обласних центрів.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Херсона у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	2	к	к	0,01%	к	К
МСП	19317	к	к	99,99%	к	К
середні підприємства	127	к	к	0,66%	к	К
малі підприємства	3710	16,1	16,0	19,20%	24,0%	32,5%
з них						
мікро	3267	7,3	5,3	16,91%	10,9%	10,7%
ФОП	15480	26,6	7,0	80,13%	39,5%	14,1%
Всього	19319	67,2	49,3	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Харківській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Херсоні налічувалося 19,3 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 127 середніх підприємств, 3,7 тис. малих підприємств та 15,5 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 2. Таким чином,

¹⁷⁴ Тут і далі в профілі Херсона управління статистики в Херсоні

19,9% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

Зважаючи на незначну кількість великих суб'єктів, інформація про інші основні показники діяльності великих та середніх підприємств (кількість зайнятих та обсяг реалізованої продукції) є конфіденційною.

За кількістю суб'єктів підприємництва Херсон знаходиться на 12-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає 43,5% від загальної кількості суб'єктів господарювання Херсонської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону. У розрахунку на 10 тис. жителів у Херсоні налічувалося 586 суб'єктів МСП, що є одним із найнижчих показників серед обраних міст (21-ше). Це свідчить про відносно низьку ділову активність порівняно з більшістю обласних центрів України.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста впала на 5,3% порівняно з 2017 роком, хоча в цілому по країні зросла на 1,9%. Відбулося це, насамперед, за рахунок падіння кількості ФОП на 7,1% (1,2% зростання в Україні в цілому). Також зменшувалася кількість середніх підприємств – на 3,1% (ріст на 7,5 в країні). Водночас на 3,5% зросла кількість малих підприємств (5,1% показник на рівні країни).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Херсона було зайнято 67,2 тис. осіб, що на 1% менше ніж у 2017 році. Водночас, на рівні країни спостерігалось зростання на 4,8%. Таким чином, Херсон одне з трьох міст у дослідженні, де зменшувалася зайнятість у підприємстві. Водночас на місто припадає майже половина (46,7%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Херсонської

області, що підтверджує його центральну роль в економіці регіону.

Зважаючи на конфіденційність даних через невелику кількість великих суб'єктів, інформація про кількість зайнятих для великих та середніх підприємств є закритою. Однак доступні дані свідчать, що більше двох третин робочих місць припадало на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 39,5% зайнятих, а малі підприємства – 24%.

За підсумками 2018 року, кількість зайнятих осіб на малих підприємствах Херсона зменшилася на 2,1% (на рівні країни – зменшилася на 1,1%). Водночас кількість зайнятих на ФОП зросла лише на 0,8% (на рівні країни ріст на 10,5%). Це найнижчий показник зростання зайнятості на ФОП серед обраних для дослідження міст.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Херсонська область демонструє дещо вищий рівень безробіття

населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 9,8% проти 8,6% на рівні країни. Водночас наприкінці 2019 року в Херсоні статус зареєстрованого безробітного мали 1592 особи, а кількість вакансій становила лише 99. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 16 осіб на одну вакансію, що було одним із найбільших показників серед міст дослідження. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може ще більше погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста порівняно з 2017 роком становив 49,3 млрд. грн. у поточних цінах. Обсяг реалізації (з врахуванням індексу інфляції) порівняно з 2017 роком скоротився на 0,7%, хоча в цілому по країні відбулося зростання на 8,1%. На суб'єкти господарювання міста припадало більше половини (56,4%) загального обсягу реалізованої продукції області.

Зважаючи на конфіденційність даних через невелику кількість великих суб'єктів, інформація про обсяг реалізованої продукції для великих та середніх підприємств Херсона є закритою. Однак доступні дані свідчать, що на малі підприємства припадала третина (32,5%) реалізації (у цілому по країні 17,7%).

Частка ФОП становила 14,1% (показник на рівні країни 7,6%).

У 2018 році малі підприємства Херсона продемонстрували зменшення обсягу реалізації продукції 2,9% порівняно з 2017 роком (у цілому для України зростання на 7,5%). Водночас на 8,7% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Херсона.

За даними Головного управління статистики в Херсонській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Херсоні становив 13,5 млрд. грн. Із них 6,8 млрд. або 50,3% припадало на

переробну промисловість. Зокрема, 3,1 млрд. грн. або 23,2% забезпечило виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів¹⁷⁵. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – 1,2 млрд. грн. або 9,1%. Також значні обсяги реалізації промислової продукції припадають на виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (0,8 млрд. грн. або 5,9%).

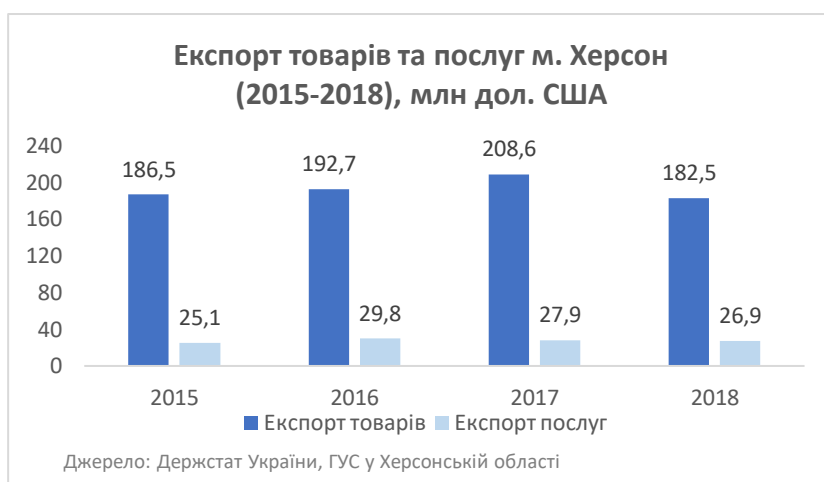
Капітальні інвестиції

У 2018 році на Херсон припадало близько 4,1 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило майже половину (46,2%) від обсягу капітальних інвестицій у Херсонській області. Таким чином, у 2018 році обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив 12642 грн., що нижче від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником Херсон посідає 14-ту сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Херсон становили 182,5 млн. дол. США, що на 12,5% менше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, Херсон посів 14-ту позицію серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зменшився на 3,6% і досягнув 26,9 млн. дол. США (теж 14-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то більше половини експорту (107,7 млн дол. США або 59%) забезпечила продукція сільського господарства та харчової промисловості. Решта обсягу припадає, насамперед, на такі товари, як недорогоцінні метали (16,9%), деревина і вироби з деревини (9,8%) та судна (7,5%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Херсон припадало 66,2 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 0,5 млн. дол. США або 0,8% перевищував показник на початку 2018 року. Таким чином, у місті спостерігався незначний приріст прямих інвестицій. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Херсоні припадало 204,5 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Херсонська область посідає 18-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При тому на початку 2018 року в Херсоні було зосереджено майже третину інвестицій області (30,1%).

Безпека та комфорт

¹⁷⁵ Дані за видами діяльності сформовано за однорідними продуктами.

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті. Окрім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁷⁶, місто Херсон займає останнє 24-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 2,6 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує найбільше незадоволення жителів рівнем комфорту в місті. Херсон займає у сфері медичних закладів 14-те місце (що є найкращим результатом цього міста за оцінкою сфер послуг), у сфері розвитку промисловості – 24-те місце, у сфері транспортної інфраструктури – 23-тє місце, у сфері доріг – 24-те місце.

У рамках цього ж дослідження Херсон – найнебезпечніше місто в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,1 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто займає останнє 24-те місце серед 24 досліджуваних міст. Лише 31% опитаних відповіли, що відчують себе скоріше або повністю в безпеці після настання темряви, а 65% (найбільший відсоток серед міст) вказали, що відчують себе скоріше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Херсоні

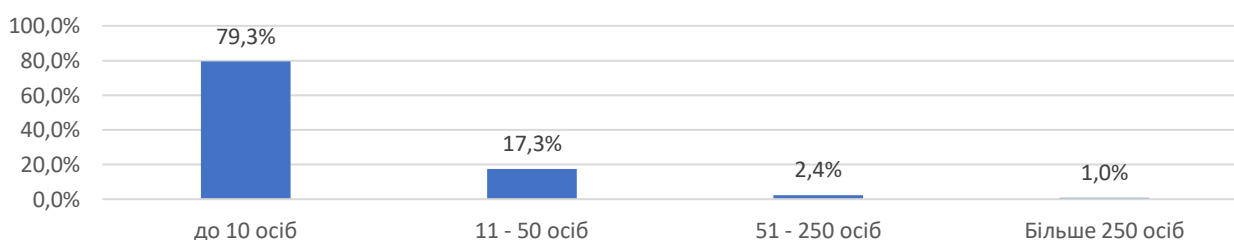
Опис вибірки

В опитуванні в Херсоні взяли участь 208 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 122 (58,7%) підприємства-юридичні особи та 86 (41,3%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 60,5% юридичних осіб та 39,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (79,3%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 17,3% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,4%, а великі (більше 250 працівників) – 1,0%.

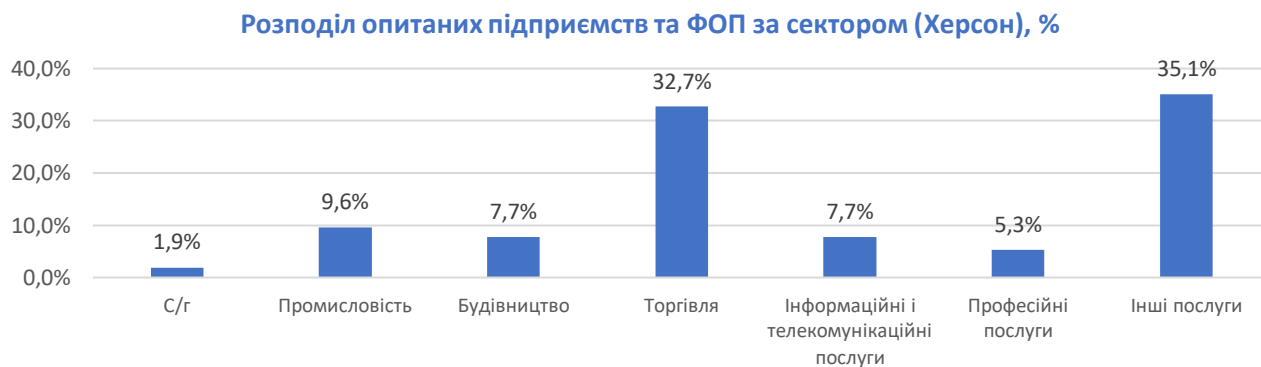
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Херсон), %

¹⁷⁶ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Херсона представляють різноманітні галузі економіки. 32,7% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 9,6% працюють у промисловості, 7,7% у будівництві, 1,9% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (48,1%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 7,7% респондентів, а професійні послуги – 5,3%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 35,1% опитаних.

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (82,2%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 17,8% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування, у Херсоні 62,9% власників бізнесу - чоловіки, 37,1% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 65,1% проти 34,9%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 71,1%, а жінки 28,9%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 58,4% проти 41,6%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 66,2%, а жінки – 33,8%.

Середній вік власників бізнесу в Херсоні становить 43,9 року (42,8 року по Україні). При тому в Херсоні власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (40,2 року проти 45,7 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Херсона

Згідно з результатами дослідження, місто Херсон посіло останню 24-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 31,62 бала. Таким чином, Херсон належить до групи міст із низьким ІКМ.

Херсон відстає більш як на 41 бал від Хмельницького, який на 1-му місці. Окрім того, місто відстає більше як на 9 балів від Одеси, яка на 23-ій позиції.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Херсону з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста із середнім та низьким значенням індексу. Зокрема, низький ІКМ має також Запоріжжя, яке посідає 22-гу сходинку. У нижній половині рейтингу розташувалися Дніпро та Миколаїв із середнім значенням ІКМ (15-те та 17-те місця відповідно)

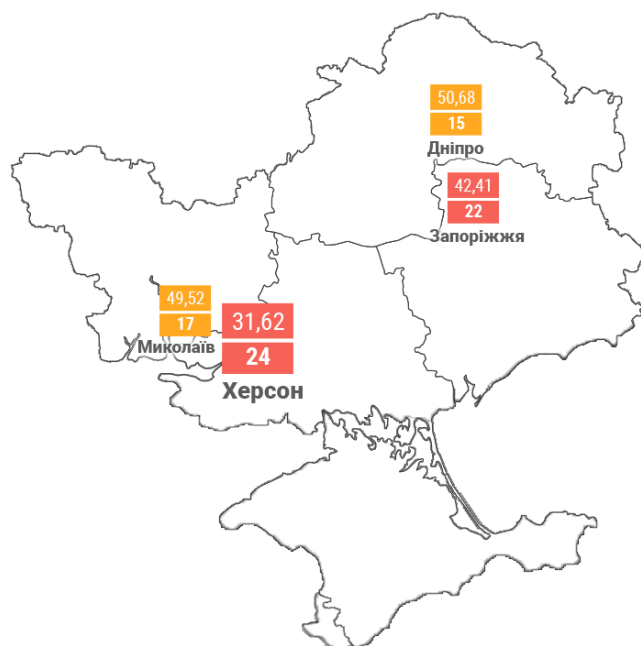
Результат міста зумовлений низькими оцінками більшості компонентів, що формують ІКМ.

Найсильніші компоненти:

- Започаткування бізнесу (10-те місце).

Найслабші компоненти:

- Податки та збори (24-те місце);
- Неформальні платежі та корупція (24-те місце);
- Прозорість та відкритість даних (24-те місце);
- Вартість дотримання законодавства (23-те місце);
- Безпека ведення бізнесу (23-те місце);
- Лідерство міської влади (23-те місце);
- Підтримка інновацій (23-те місце);
- Ресурси для розвитку (20-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Херсон отримало 6,06 бала, що є 10-ою оцінкою серед усіх міст. Місто демонструє середні результати в рамках оцінки процедур реєстрації та отримання дозволів. Зокрема, у 2018 - 2019 роках тривалість реєстрації бізнесу в Херсоні лише дещо швидша ніж показник для всіх досліджених міст – 6 днів проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 3,7 дня, що трішки довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Херсоні 11,1% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що перевищує показник для всіх міст (8,8%). Окрім того, лише 61,7% опитаних мали змогу отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 9 в. п. нижче від показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Херсоні було необхідно 21,4 дня, що більш як на 10 днів швидше ніж у середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути краще порівняно з іншими містами забезпечення Херсона реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в місті припадає приблизно 9 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що майже вдвічі перевищує показник міст, де спостерігаються проблеми з реєстрацією.

У місті також спостерігається більша ніж в середньому по Україні тривалість отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері

будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Херсоні цей показник становить 64,4 дня, що є одним із найвищих показників серед міст у дослідженні. Окрім того у Херсоні необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 12,5 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Херсон отримав 4,61 бала і посів 15-ту сходинку. Низька оцінка міста насамперед є результатом низького рівня прозорості інформації щодо комунальної власності. Лише 14,3% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того, лише 20% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних). Це найнижчий показник серед досліджених міст.

Водночас 37% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 58,8% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їм стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Херсоні становила в середньому 66 днів, що більше як на 6 днів швидше ніж середній показник для опитаних (72,4 дня).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Херсон є аутсайдером та посідає останню, 24-ту позицію, набравши лише 1 бал. У Херсоні респонденти переважно поставили нижчі порівняно з іншими містами оцінки щодо доступу до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Херсоні найкраще оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі – 9,1% оцінок «добре» та «відмінно» у місті проти 17,3% в середньому для всіх міст. Якщо в цілому 13,9% респондентів позитивно оцінюють доступ до інформації до місцевих регуляторних актів, то для Херсона цей показник становить 4,7%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 3,9% (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Херсон отримав одні з найгірших показників стосовно питань вартості дотримання законодавства, та посідає 23-тє місце з 3,91 бала. Результат міста було визначено значно вищими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Херсоні підприємці в середньому витрачають 7 днів на дотримання місцевих регулювань, що значно перевищує середній показник по країні – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Херсоні витрачають в середньому 9,7% річного доходу, що є найвищим значенням серед усіх міст при середньому для усіх респондентів показнику – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Херсоні кількість відвідувань інспекторів міської влади також отримала найвище значення (0,99 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте

середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 4,9 дня, що майже не відрізняється від середнього по країні показника (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією зі слабких сторін Херсона. Місто отримало 2,55 бала і посіло останню, 24-ту сходинку. Такий результат Херсон отримав через поєднання таких факторів, як високі витрати на сплату податків, істотну обтяжливість місцевих податків та проблеми з наявністю пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти Херсона повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 30,1% річного доходу, що є одним із найвищих результатів серед досліджених міст (26,8% річного доходу в середньому). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців Херсоні становили 56,5 дня, що менше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 28,4% респондентів у Херсоні вони є перешкодою, що є найвищим показником серед усіх міст (у середньому цей показник становить 20,4%). Окрім того, у Херсоні лише 1,6% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Херсон посів 24-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 1,04 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами, як один із найвищих рівнів поширення «неформальних платежів» та найнижчий рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні. Необхідно зауважити, що в Херсоні друга найвища частка респондентів, які назвали корупцію міської влади перешкодою для бізнесу – 22,4%. Це підкреслює негативну оцінку ситуації в місті в рамках субіндексу.

У рамках Виміру 1 «Хабарі/подарунки» 13,9% респондентів у Херсоні повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 23,6% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Херсон отримав одні з найгірших результатів та займає передостаннє, 23-тє місце, набравши 2,98 бала. Такий результат міста зумовлений високим порівняно з іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу та вищий рівнем втрат від злочинних дій.

За даними опитування, 45,9% респондентів Херсона вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що майже не відрізняється від середнього показника по країні (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Херсоні ситуація з рейдерством виглядає значно гірше, адже тут 4,4% респондентів зазнавали таких дій, що є найвищим показником по країні.

У Херсоні 15,6% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що на 1 в. п. більше за середній показник по країні - 14,3% респондентів). Водночас, підприємці зазнають від таких злочинних дій досить великих втрат. Респонденти, що мали відповідні втрати, оцінили їх на рівні 13,1% до річного доходу, що на 3 в. п. вище від середніх показників в Україні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту в Херсоні бізнес витрачає в середньому 3,8% річного доходу, що найгіршим показником порівняно з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Херсон посіло 23-тю сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 3,02 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Херсон отримав 3 бала (24-те останнє місце). Підприємці Херсона зокрема найбільш песимістично оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 9,2% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також лише 16,7% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а лише 19% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст).

Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Херсон отримав 6 із 10 балів, що є однією найнижчих оцінок серед досліджених міст. У місті відсутня міська програма протидії корупції. Окрім того, порівняно з іншими містами, веб-сайт Херсонської міської ради на нижчому рівні представляє інформацію про публічні закупівлі. Також у місті відсутній спеціальний консультативно-дорадчий орган з питань підприємництва, який би зокрема також представляв підприємців. Це може, зокрема, пояснювати і проблеми з публічно-приватним діалогом у другому вимірі субіндексу. Також проблемою Херсона можуть бути невстановлені межі міста.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Херсоні бізнес відчуває більше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 3,03 бала, 17-ий найвищий результат. У Херсоні лише 5,3% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, лише 4,7% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Херсон посідає 20-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 3,87 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 22-гу сходинку, отримавши 4,40 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Херсоні лише 5,3% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім цього лише 7,7% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку

праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Херсоні, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 62,8% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 70,8% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є третьою найбільшою проблемою підприємців у Херсоні відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 33,6% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Херсоні було лише 0,5 вакансії на 100 бізнесів, що є одним із найнижчих показників серед міст у дослідженні (3,6 вакансії – середній показник)¹⁷⁷. З одного боку, це може вказувати на нижчий попит на робочу силу порівняно з іншими містами. З іншого ж боку, такий показник може свідчити про нижчу популярність центру зайнятості як майданчика для пошуку робочої сили в місті. Окрім того, станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Херсоні становила 67,7%, що є найнижчим показником серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%¹⁷⁸. Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому в Херсоні може більше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 5-ту сходинку, отримавши 4,37 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Херсоні цей показник становить 0,9%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 73% опитаних СПД Херсона вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). Це один із найнижчих показників серед міст у дослідженні.

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише біля 38 тис. грн на 10 тис. бізнесів¹⁷⁹. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Херсоні було необхідно майже 75 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить у середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

¹⁷⁷ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Херсонського обласного центру зайнятості, <https://khe.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Херсонській області

¹⁷⁸ За даними Держстату України, ГУС у Херсонській області.

¹⁷⁹ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

У вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу» Херсон посідає лише 20-ту сходинку (2,86 бала). За даними опитування, лише 6,6% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що є одним із двох найнижчих результатів серед досліджених міст (11% середній показник для всіх міст). При тому лише 43,4% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

Лише 21,5% опитаних СПД у Херсоні вказують про існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, - Херсонський міський фонд підтримки підприємництва. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Херсоні 44,1% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 9% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Херсон посіло 23-ту позицію (2,57 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

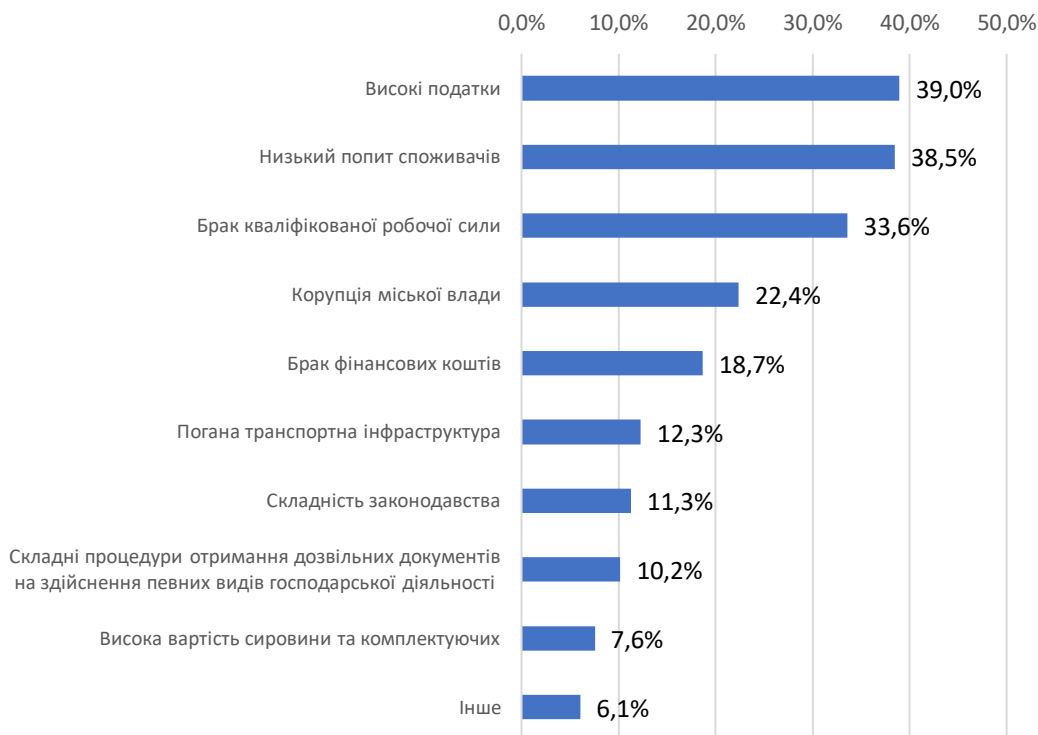
19,1% респондентів у місті повідомили, що у 2018-2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є вищим результатом ніж середній для всіх міст (18,9%). Однак представники бізнесу Херсона менше задоволені трансфером технологій, ніж у середньому опитані. 6,0% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти у Херсоні дають низьку оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,62 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Херсоні рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (35,63% проти 40,2%). Окрім того, 0,45% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є найнижчим показником та більше як у чотири рази менше ніж показник для всіх міст в цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують низький рівень задоволення підприємців Херсона станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони мають справу при веденні бізнесу в Херсоні. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як високі податки, низький попит споживачів та брак кваліфікованої робочої сили. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили більше третини опитаних (відповідно 39,0%, 38,5% та 33,6%). Таким чином, три основні перешкоди в Херсоні відповідають рейтингу перешкод для всіх опитаних.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу у Херсоні, %

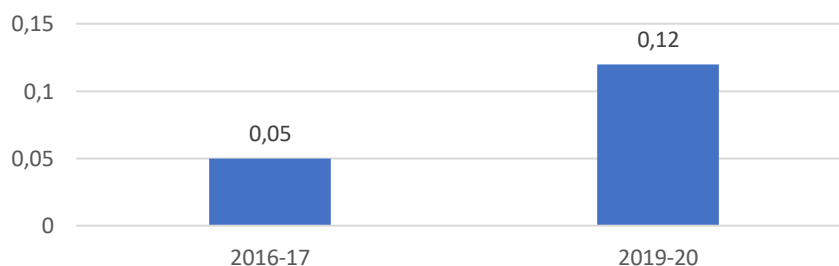

На четвертій позиції знаходиться корупція міської влади (22,4%). Це другий найвищий результат для цієї перешкоди після Одеси. Проблема браку фінансових коштів, яка в більшості міст знаходиться на четвертій позиції, у Херсоні опинилась на п'ятій (18,7% опитаних). Серед головних перешкод опинилися також погана транспортна інфраструктура (12,3%), складність законодавства (11,3%) та складні процедури отримання дозвільних документів (10,2%). Завершують перелік топ 10 перешкод висока вартість сировини та комплектуючих (7,6%) та варіант «інше».

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Херсоні

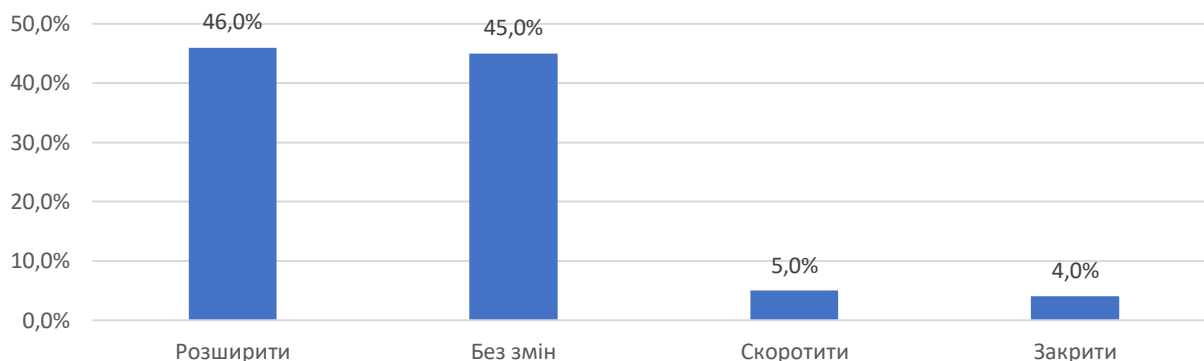
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Херсоні дорівнює 0,12 (лише 23-тє місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,05), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

АВСА Індекс ділового клімату регіональний (Херсон)

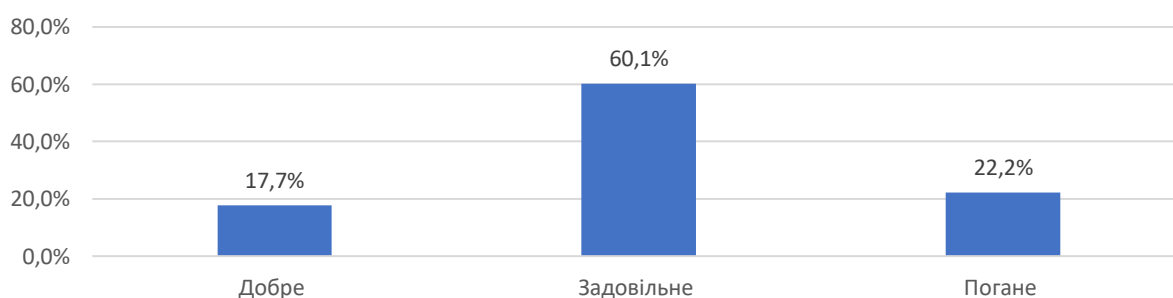
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Херсоні має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Трохи менше половини респондентів (46%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 45% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 5% планували скоротити бізнес, а 4% – закрити його. Балансовий індекс¹⁸⁰ дорівнює +0,37 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Херсоні, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Херсоні більшість опитаних СПД (60,1%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінила його як добре (17,7%) або погане (22,2%). Таким чином, негативні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить -0,05 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Херсоні, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (51,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 35,4% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 13,6% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,22. І таке значення індексу є значно нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

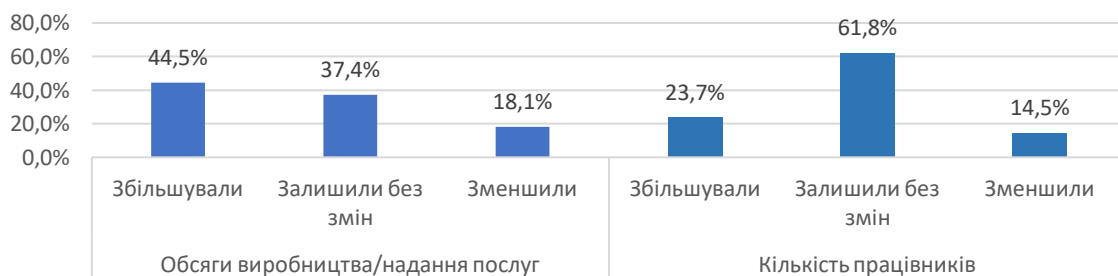
¹⁸⁰ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальноекономічного становища (Херсон), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (44,5%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Більше третини респондентів (37,4%) не змінювали обсягів, а 18,1% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,26 (що є меншим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Херсоні, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (61,8%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (23,7%) зросла, перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (14,5%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,09, що є значно нижчим ніж для всіх опитаних у цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як умови сплати податків погіршилися, а ситуація з перевітками суттєво не змінилася.

38,7% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 8,8% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,30¹⁸¹.

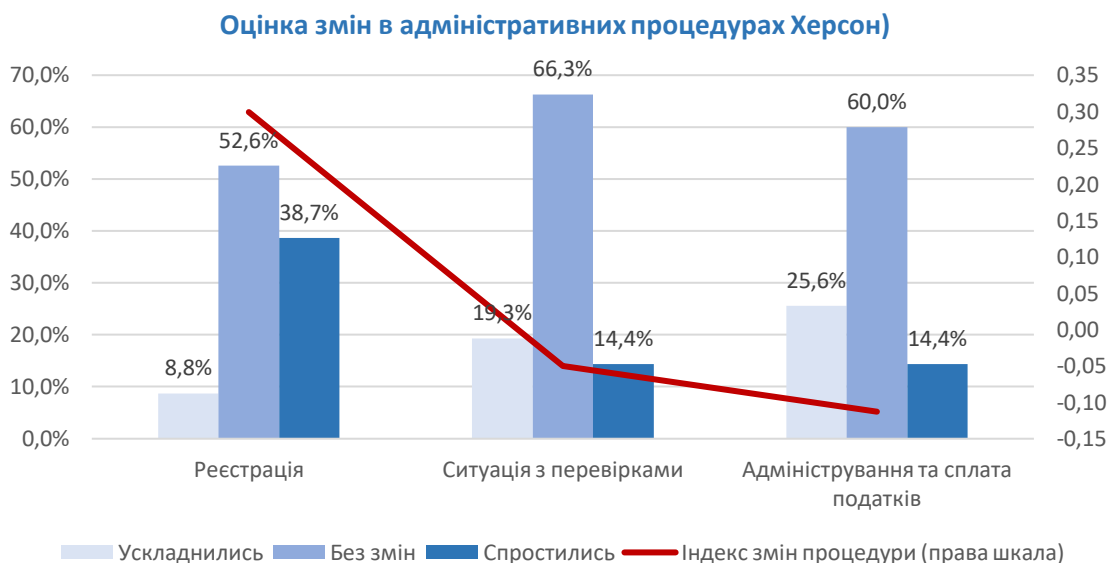
Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків. Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (60,0%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились, лише 14,4% тих, для кого сплата податків стала простішою, та значно більше – 25,6% -

¹⁸¹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків має від'ємне значення: -0,11.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення, близьке до нуля: -0,05. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 19,3% і є дещо вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,4%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (66,3%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,05.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів із метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно створити та забезпечити функціонування необхідних елементів системи боротьби з корупцією на місцевому рівні (антикорупційна програма/стратегія).
- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 7. Безпека ведення бізнесу.

- Необхідно забезпечити співпрацю з правоохоронними органами для підвищення рівня безпеки в місті в цілому, адже рівень злочинності впливає також на безпеку ведення бізнесу.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування, зокрема через створення та забезпечення діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 8. Лідерство міської влади.

- Необхідно забезпечити постійну комунікацію та діалог між бізнесом та органами місцевого самоврядування через забезпечення регулярної діяльності спеціальних дорадчо-консультативних органів за участі підприємців.
- Необхідно забезпечити вищий рівень залученості бізнесу до розробки місцевих документів (стратегій, планів, програм тощо) та консультацій щодо регуляторних актів.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва в містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.

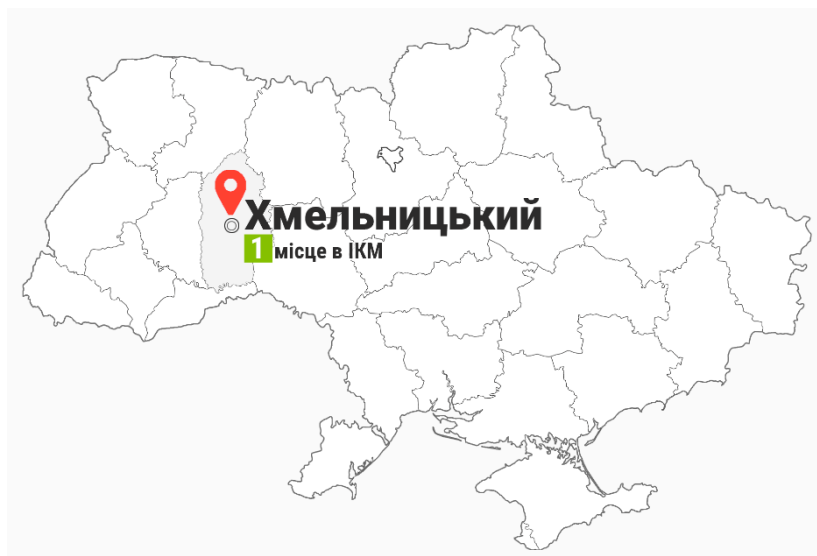
Хмельницький

1 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Хмельницький (англ. Khmelnytskyi) – адміністративний центр Хмельницької області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Хмельницького району, але не входить до складу району.

Розташування

Місто Хмельницький знаходиться на Поділлі, в західній частині України. По території міста протікають ріки Південний Буг та Плеска.

Хмельницький знаходиться в центральній частині регіону. Територія міста оточена Хмельницьким районом.

Найближчі обласні центри – Вінниця, Житомир, Рівне, Тернопіль та Чернівці.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Хмельницького становила 268,4 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Хмельницької області.¹⁸²

На Хмельницький припадає п'ята частина населення регіону (21,3%). На другій сходинці за кількістю мешканців знаходиться місто Кам'янець-Подільський, де проживає майже 100 тис. осіб. Кількість населення інших міст не перевищує 50 тис. осіб.

У структурі населення Хмельницького, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,1%). На 1000 жінок припадає 850 чоловіків (864 показник для України в цілому).

¹⁸² Тут і далі в профілі Хмельницького використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Хмельницькій області.

Частка населення віком від 15 до 64 років осіб становить 70,6% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 416 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Хмельницькому спостерігалось незначне природне скорочення населення (-0,1 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 9,5, а коефіцієнт смертності – 9,6.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Хмельницького у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	3	4,2	5,6	0,01%	5,0%	11,6%
МСП	25475	80,0	42,4	99,99%	95,0%	88,4%
середні підприємства	128	24,5	20,5	0,50%	29,1%	42,8%
малі підприємства	2946	17,1	12,3	11,56%	20,3%	25,7%
з них						
мікро	2444	6,4	4,4	9,59%	7,6%	9,1%
ФОП	22401	38,3	9,5	87,92%	45,5%	19,9%
Всього	25478	84,2	47,9	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Хмельницькій області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Хмельницькому налічувалося 25,5 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 128 середніх підприємств, 2,9 тис. малих підприємств та 22,4 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 3.

За кількістю суб'єктів підприємництва Хмельницький знаходиться на 9-ій сходинці серед

обраних для дослідження міст. На місто припадає 41,6% від загальної кількості суб'єктів господарювання Хмельницької області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Хмельницькому налічувалося 949 суб'єктів МСП, що є найвищим

показником серед усіх міст у дослідженні. З одного боку, такі дані свідчать про високий рівень ділової активності в місті. Водночас, такий високий показник також може бути результатом популярності статусу ФОП для ведення підприємницької діяльності.

За підсумками 2018 року, лише 12,1% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП. У результаті, у Хмельницькому зафіксовано 2-гу найвищу частку ФОП серед суб'єктів господарювання (після Чернівців).

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 10,3% порівняно з 2017 роком, що є другим найвищим показником серед обраних міст (1,9% показник для України в цілому). Відбулося це за рахунок зростання кількості ФОП на 10,2% (1,2% показник для країни) та малих підприємств на 11,5% (5,1% в Україні). На 3,2% зросла кількість середніх підприємств (7,5% показник на рівні країни).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Хмельницького було зайнято 84,2 тис. осіб, що на 10,9% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 41,1% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Хмельницької області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП Хмельницького становила 95% від загальної кількості зайнятих на

всіх суб'єктах господарювання, що на 13,5 відсоткових пунктів перевищує показник для всієї України (81,5%). Це зумовлено меншою роллю великого бізнесу у створенні робочих місць у місті. Майже дві третини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 45,5% зайнятих, а малі підприємства – 20,3%.

Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання зайнятості для сектору МСП в цілому та великих підприємств є недоступною. Однак відомо, що у 2018 році кількість зайнятих осіб на малих підприємствах міста зросла на 9%, при падінні на 1,1% на рівні країни. Кількість зайнятих на ФОП Хмельницького збільшилася на 19,5% (на рівні країни ріст на 10,5%).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Хмельницька область демонструє дещо нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 8,3% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року у Хмельницькому статус безробітного мали 840 осіб, а кількість вакансій становила 338. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 2 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Хмельницького становив 47,9 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 7,3%, що на 0,8 в. п. менше від показника для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадає 37,8% загального обсягу реалізованої продукції регіону.

На сектор МСП у місті припадало 88,4% загального обсягу реалізованої продукції всіх

суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). Зважаючи на конфіденційність даних у 2017 році, інформація про зростання обсягу реалізованої продукції для сектору МСП в цілому та великих підприємств Хмельницького є недоступною. Однак у 2018 році малі підприємства продемонстрували реальний ріст реалізації (товарів та послуг) на 3,4% порівняно з 2017 роком (7,5% показник на рівні країни). Окрім того, на 10,8% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Хмельницького.

За даними Головного управління статистики в Хмельницькій області у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції у Хмельницькому становив 14,4 млрд. грн. З них 8,1 млрд. або 55,9% припадало на переробну промисловість. Зокрема, 3,1 млрд. грн або 21,5% забезпечило виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції¹⁸³. На другому місці в переробній промисловості знаходиться машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) – 1,9 млрд. грн. або 13%, у т. ч. 1,2 млрд. грн. електричного устаткування. Серед інших видів діяльності виділяються текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (1 млрд. грн. або 6,7%), виробництво харчових продуктів, напоїв (6,7%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Хмельницький припадало приблизно 4,5 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило 39,6% від обсягу капітальних інвестицій у Хмельницькій області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 16702 грн., що перевищує

¹⁸³ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

показник на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Хмельницький посідає 5-ту сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Хмельницького становили 127,7 млн. дол. США, що на 25,6% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, Хмельницький посів 19-ту позицію серед міст у дослідженні, для яких доступні відповідні статистичні дані. Водночас експорт послуг зменшився на 4,5% і становив 12,6 млн. дол. США (21-ша позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то майже чверть експорту припадає на продукцію сільського господарства та харчової промисловості (23,9% або 30,5 млн дол. США). Експорт електротехнічного обладнання забезпечує ще 20,8% експорту. Серед інших товарів значний обсяг експорту забезпечують полімерні матеріали та пластмаси (16,9%), текстиль (16,9%) та меблі (5,7%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Хмельницький припадало лише 26 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 0,6 млн. дол. США або 2,3% менший порівняно з показником на початку 2018 року. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Хмельницькому припадало в 97,2 дол. США, що є третім найнижчим показником серед обласних центрів.

Необхідно зазначити, що в цілому Хмельницька область посідає лише 20-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При цьому на початку 2018 року в Хмельницькому було зосереджено лише 15,6% прямих інвестицій в області.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁸⁴, місто Хмельницький займає 4-те місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,2 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на значне задоволення жителів рівнем комфорту в місті. Хмельницький займає у сфері медичних закладів 6 місце, у сфері транспортної інфраструктури – теж 6 місце, у сфері доріг – 3 місце, у сфері розвитку промисловості – 6 місце.

У рамках цього ж дослідження Хмельницький – одне із найбезпечніших міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,9 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно») і за цим показником місто займає друге місце серед 24 досліджуваних міст. Більша частина опитаних відповіли, що відчують себе більше або повністю в безпеці після настання темряви (66%), а лише 27% відповіли, що відчують себе більше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Хмельницькому

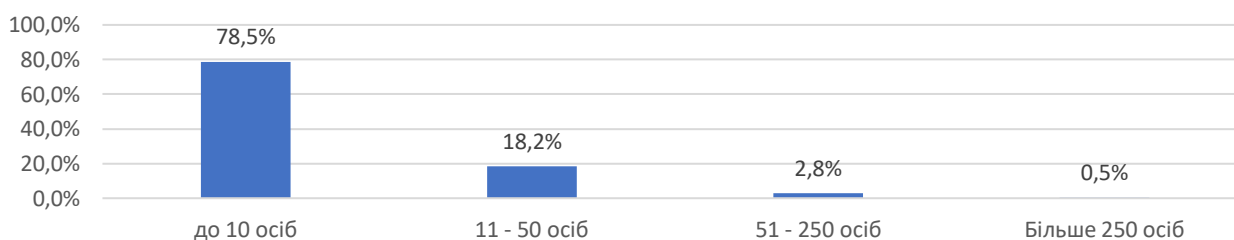
Опис вибірки

В опитуванні у Хмельницькому взяли участь 214 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 115 (53,7%) підприємств-юридичних осіб та 99 (46,3%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 54,5% юридичних осіб та 45,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (78,5%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 18,2% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,8%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Хмельницький), %

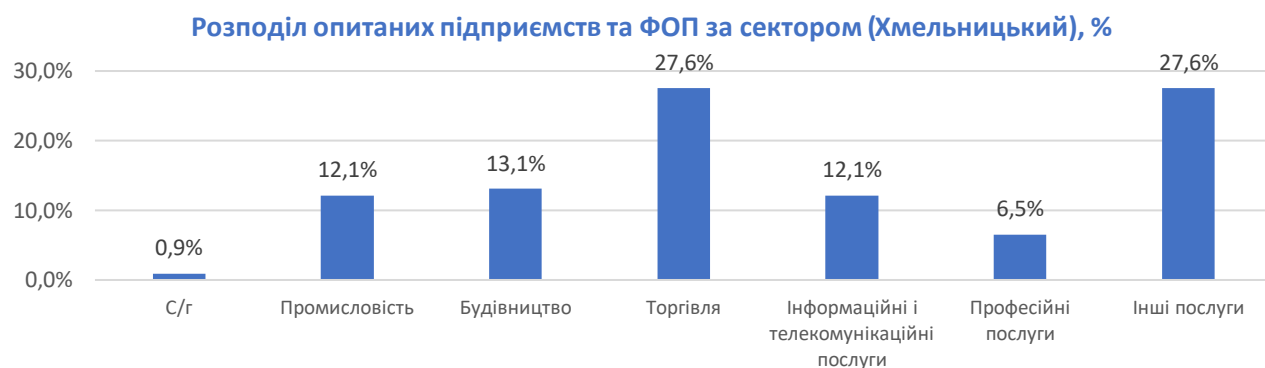

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Хмельницького представляють різноманітні галузі економіки. 27,6% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 12,1% працюють у промисловості, 13,1% у будівництві, 0,9% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (46,3%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 12,1% респондентів, а професійні послуги – 6,5%.

¹⁸⁴ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 27,6% опитаних.

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (74,8%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 25,2% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування у Хмельницькому 72,4% власників бізнесу - чоловіки, 27,6% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 77,7% проти 22,3%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 85,3%, а жінки 14,7%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 63,6% проти 36,4%. В цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 75,4%, а жінки – 24,6%.

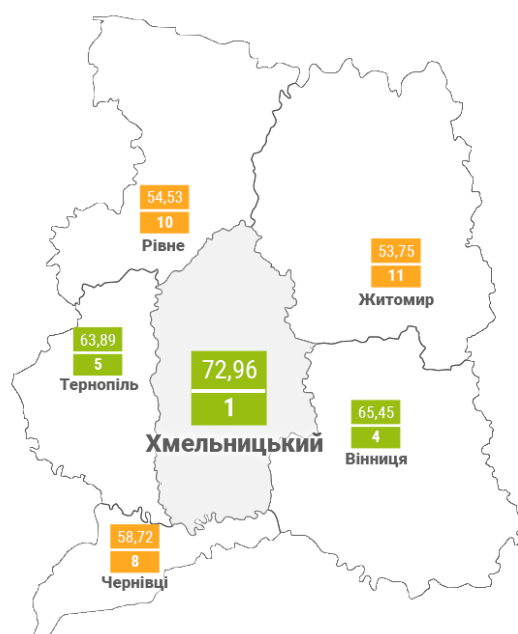
Середній вік власників бізнесу у Хмельницькому становить 41,9 року (42,8 року по Україні). При тому у Хмельницькому власники ФОП у середньому на 4 роки молодші від власників юридичних осіб (39,5 року проти 43,3 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Хмельницького

Згідно з результатами дослідження місто Хмельницький посіло 1-шу сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 72,96 бала. Таким чином, Хмельницький є лідером рейтингу та належить до групи міст із високим ІКМ.

Хмельницький більш як на 6 балів випереджає Івано-Франківськ, який розташований на 2-й сходинці. Окрім того, результат міста більше як удвічі перевищує кількість балів Херсона, який розташований на останній сходинці.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Хмельницького з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться Вінниця та Тернопіль, які також належать до групи міст із високим ІКМ (4-

те та 5-те місця відповідно). Окрім того, поруч Чернівці, Рівне та Житомир, які мають середнє значення ІКМ (8-ме, 10-те та 11-те місця відповідно).

Досягнути найвищої позиції в рейтингу Хмельницький зміг завдяки лідерству за рядом компонентів, що формують ІКМ.

Найсильніші компоненти:

- Доступ до публічного майна (1-ше місце);
- Прозорість та відкритість даних (1-ше місце);
- Неформальні платежі та корупція (1-ше місце);
- Лідерство міської влади (1-ше місце);
- Податки та збори (3-тє місце);
- Ресурси для розвитку (3-тє місце).

Найслабші компоненти:

- Започаткування бізнесу (14-те місце);
- Вартість дотримання законодавства (13-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Хмельницький отримало 4,65 бала, що є лише 14-м показником серед усіх міст. Через значну тривалість дозвільних процедур саме цей компонент є найбільш проблемним для міста, яке в цілому продемонструвало найкращі результати і посіло перше місце в рейтингу ІКМ 2019/2020.

У 2018 - 2019 роках у Хмельницькому довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 7,5 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 3,3 дня, що трохи швидше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Хмельницькому 12,9% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури. Це перевищує показник для всіх міст – 8,8%. Однак аж 73,8% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що більше як на 3 в. п. перевищує показник по країні (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Хмельницькому було необхідно 34 дні, що приблизно на 2 дні довше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин низьких оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути більше порівняно з іншими містами навантаження на реєстраторів бізнесу у місті. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у Хмельницькому припадає лише 7 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів). При тому Хмельницький посідає перше місце за кількістю бізнесів на 10 тис. населення.

Необхідно зауважити, що в місті залишаються проблеми зі швидкістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то в Хмельницькому цей показник становить 37 днів. Однак у Хмельницькому потрібно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-

технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 15,6 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» місто Хмельницький отримало 8,03 бала і посіло 1-шу сходинку. Лідерство міста забезпечено найвищим рівнем прозорості інформації щодо комунальної власності та швидкою процедурою отримання документів на землю. Водночас питання наявності відповідних документів є слабкою стороною міста.

24,8% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 44,2% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018-2019 роках у Хмельницькому становила в середньому 41,9 дня, що більш як на 30 днів швидше ніж в середньому для всіх опитаних (72,4 дня).

Хмельницький отримав найвищі оцінки прозорості інформації щодо комунальної власності. Зокрема 33,6% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того 44,1% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Хмельницький є лідером, адже посів 1-ше місце з 9,34 бала. У Хмельницькому респонденти переважно високо оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі. У Хмельницькому майже однаково позитивно (оцінки «добре» та «відмінно») оцінили доступ до інформації про публічні закупівлі (22,8%) та доступ до інформації про місцевий бюджет (22,4%). У середньому для всіх міст ці показники становлять відповідно 17,3% та 10,2%. Якщо серед усіх опитаних лише 13,9% усіх респондентів позитивно оцінили доступ до місцевих регуляторних актів, то у Хмельницькому такі оцінки вибрали 18,7% опитаних.

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства в Хмельницькому майже не відрізняється від середніх по країні показників. Місто посіло 13-ту позицію з 7,01 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, що є одним із найвищих показників стосовно кількості відвідувань інспекторів міської влади.

У Хмельницькому підприємці в середньому витрачають 3,1 дня на дотримання місцевих регулювань, що майже на 1 день менше за середній по країні показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Хмельницькому витрачають у середньому 3,6% річного доходу, що також є дещо меншим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що у Хмельницькому підприємців досить часто відвідують інспектори міської влади (в середньому 0,9 раза у місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 4,2 дня, що майже на 1 день менше ніж в середньому по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією з сильних сторін Хмельницького. Місто отримало 8,02 бала і посіло 3-тю сходинку. Високий результат Хмельницького було забезпечено поєднанням таких факторів, як низькі витрати на сплату податків, низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти у Хмельницькому повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 24,9% річного доходу, що менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Хмельницькому становили 39,7 дня, що є одним з найнижчих показників серед досліджених міст (59 днів в середньому).

Щодо місцевих податків, то 23,4% респондентів Хмельницькому вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Хмельницькому 7,0% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є найвищим показником серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Хмельницький посів 1-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 8,84 бала. Результат міста зокрема зумовлений такими факторами, як один із найнижчих рівнів поширення «неформальних платежів» та один із найвищих рівнів обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 7,6% респондентів у Хмельницькому повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 42,5% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Хмельницький отримав 5,55 бала та посів 13-те місце в дослідженні. Такий результат Хмельницького зумовлений високою часткою бізнесу, що працює «у тіні», та часткою підприємців, що потерпали від злочинних дій.

За даними опитування, 51,9% респондентів Хмельницького вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що майже на 7 в. п. більше від середніх даних по країні, та є найгіршим показником (45,1% на рівні країни). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Хмельницькому ситуація з рейдерством виглядає більш-менш спокійно, адже тут лише 1,9% респондентів зазнавали таких дій.

У Хмельницькому 15,0% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу, що дещо більше від середнього значення по країні (14,3% респондентів), причому втрати, яких підприємці зазнають від подібних злочинних дій, респонденти оцінили в 7,9%, що на 2 в. п. менше ніж середні показники (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту у Хмельницькому бізнес витрачає в середньому 2,7% що не відрізняється від середнього значення по країні.

8. Лідерство міської влади

Місто Хмельницький посіло 1-шу сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 9,35 бала. Висока позиція міста є результатом найкращих оцінок у рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Хмельницький отримав 9,2 бала (1-ше місце). Підприємці Хмельницького, зокрема, найкраще оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Аж 46,6% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 64,4% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 62,9% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними місто отримало 8 із 10 балів. У Хмельницькому застаріла порівняно з іншими містами технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста, а межі міста не встановлені. Окрім того, порівняно з іншими містами, веб-сайт Хмельницької міської ради на нижчому рівні представляє інформацію про публічні закупівлі.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що у Хмельницькому бізнес відчуває найменше проблем у комунікаціях з владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 9,49 бала і теж посіло 1-ше місце. У Хмельницькому 12,1% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Окрім того, 15,9% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес. Це найвищий показник серед досліджених міст і більше як удвічі перевищує показник для всіх міст в цілому – 7,4%.

9. Ресурси для розвитку

Хмельницький посів 3-тю позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 6,08 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 12-ту сходинку, отримавши 5,65 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Хмельницькому лише 8,4% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 7,5% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Хмельницькому, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас майже дві третини респондентів (65,4%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 70,6% - відчувають проблему браку робочої сили, що є одним з найвищих показників (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою підприємців у Хмельницькому відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 33,2% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року у Хмельницькому було 1,3 вакансії на 100 бізнесів, що менше ніж в середньому для досліджених

міст (3,6 вакансії)¹⁸⁵. З одного боку, це може свідчити про нижчий порівняно з іншими містами попит на робочу силу. З іншого ж боку, центр зайнятості може бути менш популярним майданчиком для пошуку кадрів. Окрім того, станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку (від 15 до 64 років) у Хмельницькому становила 70,6%, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%.¹⁸⁶ Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому, у Хмельницькому може менше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 1-шу сходинку, отримавши 7,59 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Хмельницькому цей показник становить 1,4%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 76,6% опитаних СПД Хмельницького вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили близько 1802 тис. грн. на 10 тис. бізнесів¹⁸⁷. Це найвищий показник серед досліджених міст. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому у Хмельницькому було необхідно приблизно 88 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить в середньому 85 днів. Таким чином, у місті лише незначною мірою складніше підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Хмельницький посідає лише 8-му сходинку (5 бала). За даними опитування, 15% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що є одним з найвищих показників серед досліджених міст (11% середній показник для всіх міст). При тому 50% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

39,7% опитаних СПД в Хмельницькому вказують про існування у місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року існував лише один об'єкт інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади, - Агенція розвитку міста. Таким чином поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може також стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

¹⁸⁵ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Хмельницького обласного центру зайнятості, <https://khm.dcz.gov.ua/analytics/65> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Хмельницькій області

¹⁸⁶ За даними Держстату України, ГУС у Хмельницькій області.

¹⁸⁷ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

У Хмельницькому 46,7% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у місті (45,9% серед усіх опитаних). Членами таких організацій є лише 11,7% опитаних СПД, що на рівні показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Хмельницький посіло 7-ту позицію (6.1 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

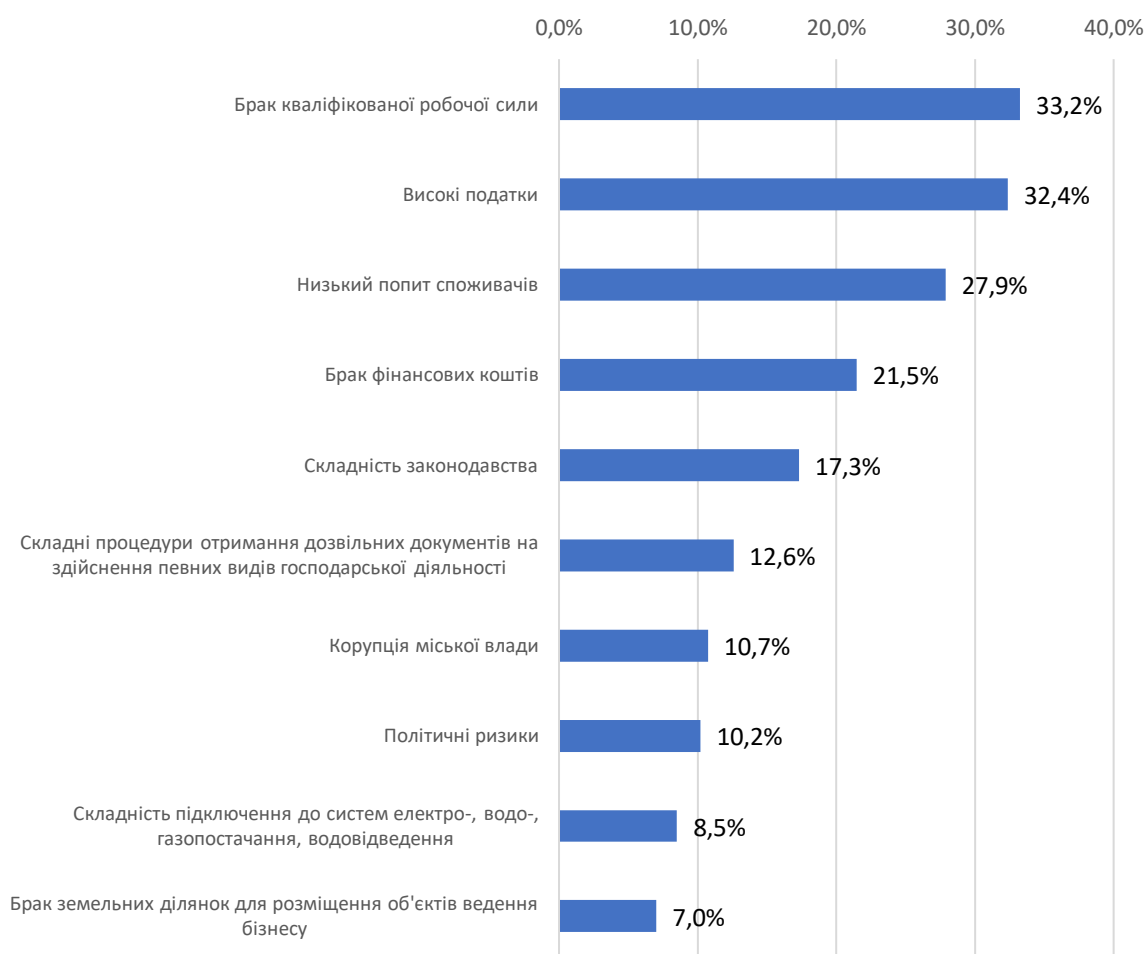
14,08% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є одним із найнижчих показників серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Однак представники бізнесу Хмельницького більше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 10,8% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти у Хмельницькому дають найвищу оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 2,34 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (із максимальних 5 балів). Також у Хмельницькому частіше ніж у середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (42,15% проти 40,2%). Окрім того 1,89% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це нижче ніж показник для всіх міст у цілому (2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують порівняно високий рівень задоволення підприємців Хмельницького станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Хмельницькому. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як брак кваліфікованої робочої сили, високі податки та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили відповідно 33,2%, 32,4% та 27,9% опитаних. Таким чином, у Хмельницькому, як і в ряді інших міст, проблема браку кваліфікованої робочої сили є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків та низького попиту, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Хмельницькому, %

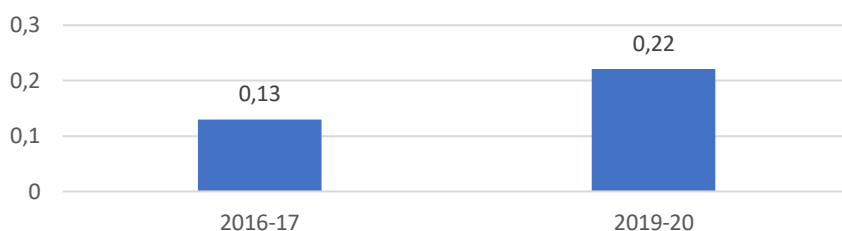

Брак фінансових коштів називають перешкодою 21,5% опитаних (четверте місце). Складність законодавства є проблемою для 17,3% респондентів, а складні процедури отримання дозвільних документів - 12,6%. Поруч у рейтингу розташувалися корупція міської влади (10,7%) та політичні ризики (10,2%). 8,5% опитаних вважають важливою складність підключення до систем електро-, водо-, газопостачання, водовідведення. Завершує перелік топ 10 перешкод брак земельних ділянок для розміщення об'єктів ведення бізнесу (7,0%). Хмельницький одне з двох міст, де вказана проблема є однією з найбільш важливих перешкод.

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Хмельницькому

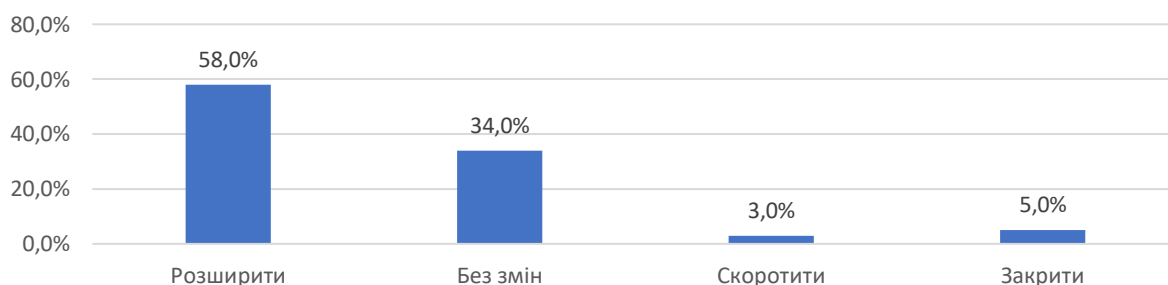
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Хмельницькому дорівнює 0,22 (8-ме місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,13), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

ABCA Індекс ділового клімату регіональний (Хмельницький)

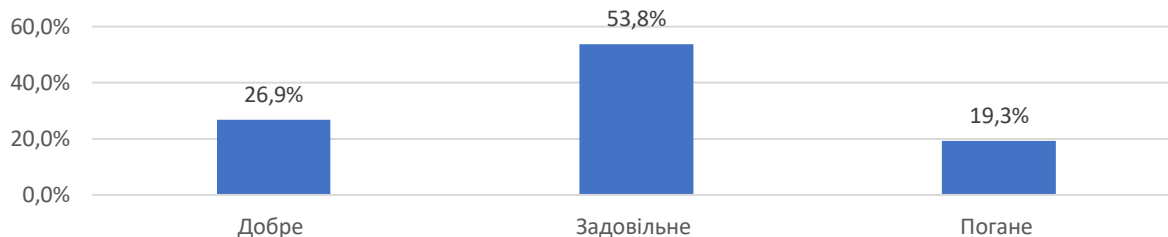
Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Хмельницькому має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (58%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 34% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 3% планували скоротити бізнес, а 5% – закрити його. Балансовий індекс¹⁸⁸ дорівнює +0,50 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Хмельницькому, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Хмельницькому більшість опитаних СПД (53,8%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (26,9%) або погане (19,3%). Таким чином позитивні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,08 (на рівні країни +0,05).

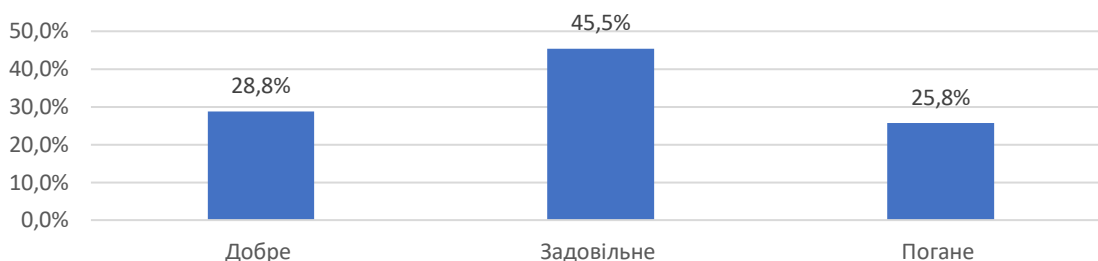
Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Хмельницькому, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Майже половина опитаних СПД (45,5%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 25,8% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 28,8% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має додатне значення: +0,03. І таке значення індексу є значно вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

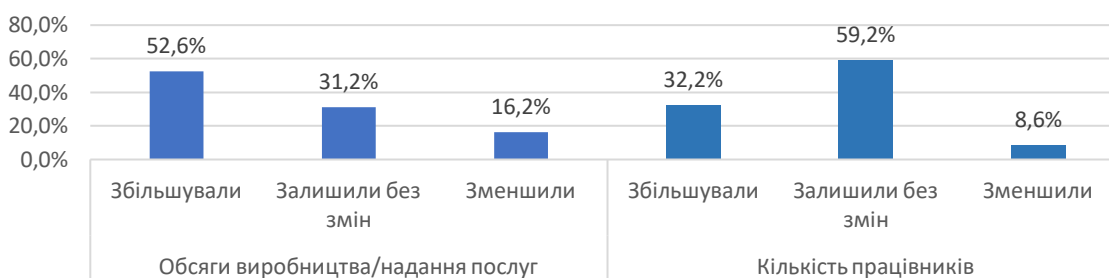
¹⁸⁸ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка загальнооекономічного становища (Хмельницький), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Більше половини (52,6%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Приблизно третина респондентів (31,2%) не змінювала обсягів, а 16,2% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,36 (що є дещо вищим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Хмельницькому, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (59,2%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (32,2%) зросла, істотно перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (8,6%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,24, що є вищим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками погіршилася, а умови сплати податків не змінилися.

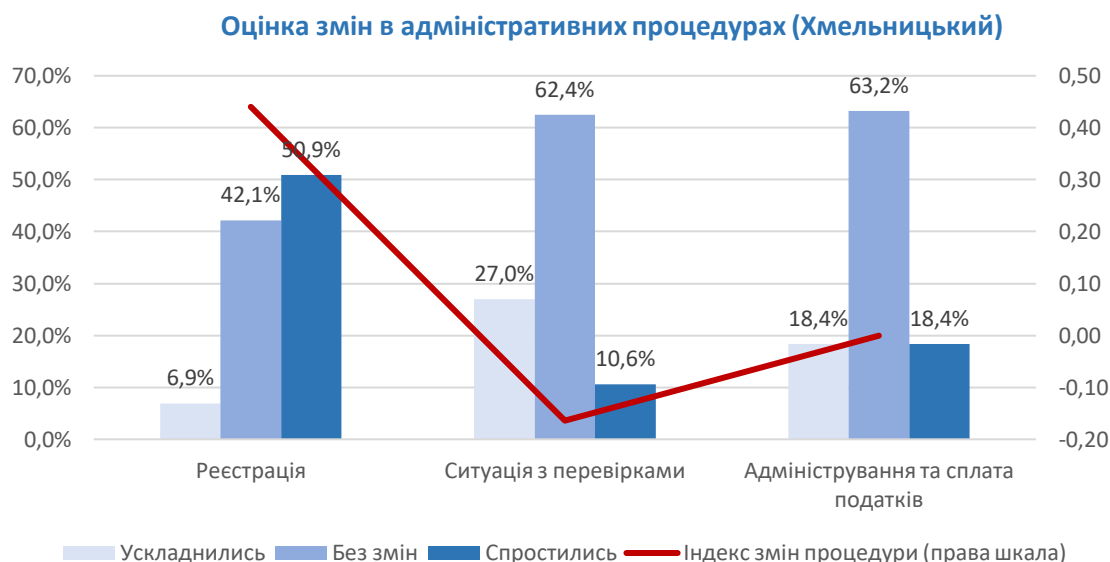
50,9% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 6,9% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,44¹⁸⁹. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (63,2%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться на дві рівні частини: 18,4% тих, для кого сплата податків стала простішою, та тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків дорівнює нулю.

¹⁸⁹ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення: -0,16. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 27,0% і є значно вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (10,6%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (62,4%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,09.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міс.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва в містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.

Черкаси

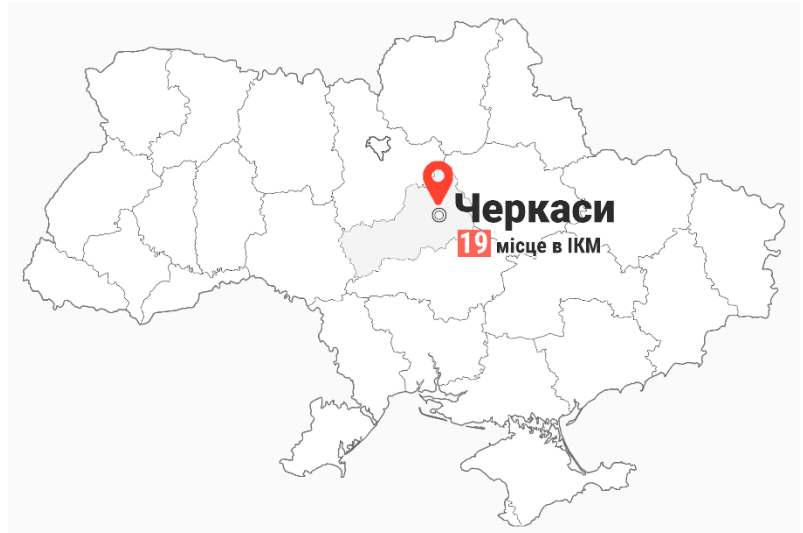
19 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Черкаси (англ. Cherkasy) – адміністративний центр Черкаської області, місто обласного значення.

Черкаси також є адміністративним центром Черкаського району, але не входить до складу району. Саме місто поділяється на Придніпровський та Соснівський райони.

Черкаській міській раді також підпорядковується селище Оршанець.

Розташування

Місто Черкаси знаходиться в Центральній Україні, на правому березі Кременчуцького водосховища.

Черкаси розташовані в східній частині Черкаської області. Територія міста оточена Черкаським районом. Неподалік від Черкас знаходиться місто Сміла, третє найбільше за кількістю жителів місто в регіоні.

Найближче розташовані обласні центри – Вінниця, Київ, Полтава та Кропивницький.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Черкас (у рамках міської ради) становила 274,8 тис. осіб. Лише близько 1 тис. осіб або 0,3% населення припадає на селище Оршанецьк, що підпорядковане Черкаській міській раді.¹⁹⁰

Місто є найбільшим населеним Черкаської області. На нього припадає більше п'ятої частини населення регіону (22,8%). Окрім Черкас, у Черкаській області більше немає населених пунктів із населенням більше 100 тис. осіб. Другим найбільшим містом регіону є Умань (близько 83 тис. жителів), а третім – Сміла (більше 67 тис. осіб).

¹⁹⁰ Тут і далі в профілі Черкас використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Черкаській області.

У структурі населення Черкас, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,4%). На 1000 жінок припадає 839 чоловіків (864 показник для України в цілому).

Частка населення віком 15 до 64 років осіб становить 70,0% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 429 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Черкасах спостерігалось природне скорочення населення (-5,0 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 7,4, а коефіцієнт смертності – 12,4.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Черкас у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	5	9,5	15,1	0,03%	11,1%	19,6%
МСП	19647	76,8	61,7	99,97%	88,9%	80,4%
середні підприємства	154	26,8	28,6	0,78%	31,0%	37,3%
малі підприємства	4180	18,9	22,0	21,27%	21,9%	28,6%
з них						
мікро	3656	8,6	7,4	18,60%	10,0%	9,7%
ФОП	15313	31,1	11,1	77,92%	36,0%	14,4%
Всього	19652	86,3	76,7	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Черкаській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Черкасах налічувалося 19,7 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 154 середні підприємства, 4,2 тис. малих підприємств та 15,3 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 5. Таким чином 22,1% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

За кількістю суб'єктів підприємництва Черкаси знаходяться на 11-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто

припадає 36% від загальної кількості суб'єктів господарювання Черкаської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У розрахунку на 10 тис. жителів у Черкасах налічувалося 705 суб'єктів МСП. Це показник розмістив місто на 9-й сходинці серед міст України.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 3,6% порівняно з 2017 роком, що дещо вище показника по країні в цілому (1,9%). Відбулося це за рахунок зростання кількості ФОП на 3,1% (1,2% показник для країни) та малих підприємств на 5,7% (5,1% в Україні). На 6,2% зросла кількість середніх підприємств (7,5% показник на рівні країни).

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Черкас було зайнято 86,3 тис. осіб, що на 8,6% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 39,4% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Черкаської області.

Частка зайнятих на суб'єктах МСП у Черкасах становила 88,9% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що на 7,4 в. п.

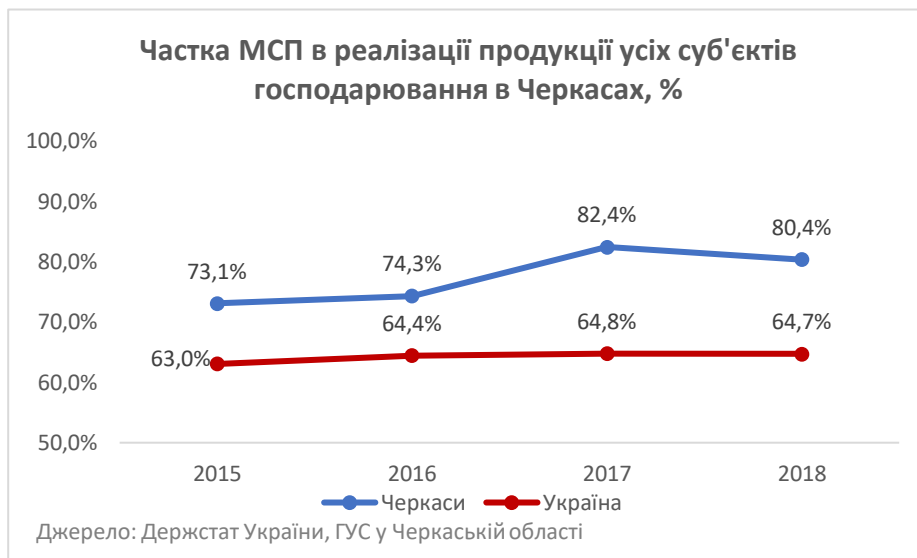
перевищує показник для України в цілому (81,5%). Більше половини зайнятих припадає на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 36% зайнятих, а малі підприємства – 21,9%.

Порівняно з 2017 роком, кількість зайнятих осіб на МСП міста Черкаси зросла на 9,7% (по Україні – 5,7%), а великих – залишилася без змін (при рості 0,9% на рівні країни). Основний приріст серед суб'єктів МСП припав на ФОП (4,7 тис. осіб або 17,9%). Лише на 1,3 тис. осіб або 5,3% зросла зайнятість на середніх підприємствах, на малих збільшилася на 0,8 тис. осіб або 4,1%. Відповідні показники зміни чисельності зайнятих на рівні країни становили +5,8% для середніх підприємств, -1,1% для малих та +10,5% для ФОП.

Статистичні дані свідчать, що в цілому Черкаська область демонструє рівень безробіття населення працездатного віку на рівні середнього по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 8,5% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Черкасах статус безробітного мала 1961 особа, а кількість вакансій становила 248. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 8 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Черкас становив 76,7 млрд. грн. у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив лише 1%, що на 7 відсоткових пунктів

менше порівняно з показником для всієї України (8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало 38,7% загального обсягу реалізованої продукції Черкаської області.

На сектор МСП у місті припадало 80,4% загального обсягу реалізованої продукції всіх суб'єктів господарювання (у цілому по країні 64,7%). У 2018 році суб'єкти МСП Черкас продемонстрували зменшення реалізації продукції на 1,4% порівняно з 2017 роком, хоча на рівні країни відбулося зростання (на 8,1%). Водночас великі підприємства продемонстрували зростання на 13%.

Незначне зростання реалізації сектору МСП відбулося завдяки зростанню обсягу малих підприємств на 11,5% та ФОП на 7,6%. Водночас реалізація продукції малих підприємств впала на 12,1%. Зважаючи на значне зростання обсягу реалізованої продукції великих підприємств і незначне зростання МСП, частка МСП порівняно з 2017 зменшилася на 2 відсоткові пункти.

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції у розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Черкас.

За даними Головного управління статистики в Черкаській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції в Черкасах становив майже 28 млрд. грн. З них 18,3 млрд. або 65,3% припадало на переробну промисловість. Зокрема 5,2 млрд. грн або 18,6% забезпечило виробництво хімічних речовин і хімічної продукції¹⁹¹. На другому місці знаходиться виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 3,4 млрд. грн або 12%. Серед інших видів діяльності виділяються машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) – 2,3 млрд. грн або 8,1%, виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції – 2 млрд. грн або 7,2%, виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – 1,4 млрд. грн або 4,9%.

Капітальні інвестиції

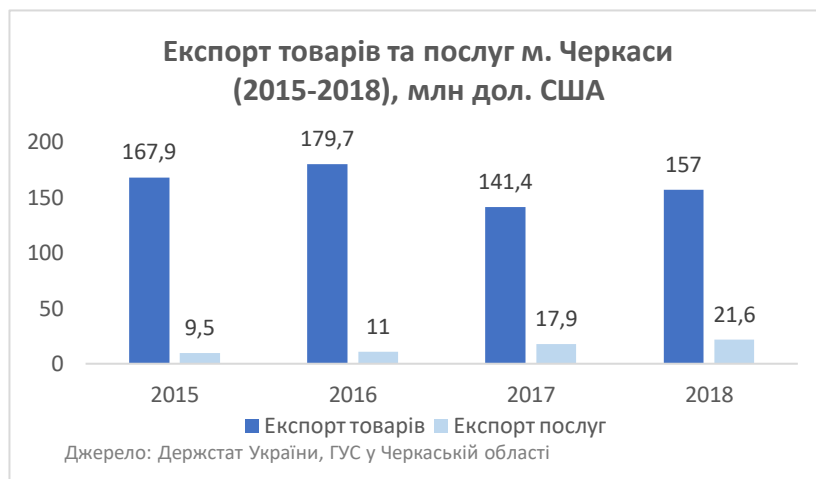
¹⁹¹ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

У 2018 році на Черкаси припадало приблизно 2,9 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило більше чверті (25,9%) від обсягу капітальних інвестицій у Черкаській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 10428 грн, що нижче від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Черкаси посідають 20-ту сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з 157 становили млн. дол. США, що на 11% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником, місто посіло 16-ту позицію серед міст, для яких доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зріс на 20,7% і досягнув 21,6 млн. дол. США (17-та позиція).

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то більше половини експорту (98,8 млн. дол. США або 62,9%) забезпечує продукція сільського господарства та харчової промисловості. Решта експорту припадає насамперед на деревину та вироби з деревини (7,8%), продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (5,8%) та текстиль (3,9%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Черкаси припадало 105,1 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг був на 1 млн. дол. США або 0,9% менший порівняно з показником на початку 2018 року. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Черкасах припадало 381,2 дол. США.

Необхідно зазначити, що в цілому Черкаська область посідає 14-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України. При цьому на початку 2018 року в Черкасах було зосереджено майже третину інвестицій в області (31,6%).

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті. Окрім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»¹⁹², місто Черкаси займає 7-ме місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,0 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на порівняно високий рівень задоволення жителів комфортом у місті. Черкаси відстають зокрема у сфері медичних закладів (16-те) місце та у сфері розвитку промисловості (18-те місце), але в інших сферах ситуація виглядає краще: транспортна інфраструктура – 8-ме місце, у сфері доріг – 4-те місце.

У рамках цього ж дослідження в Черкасах середній рівень безпеки за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,5 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно») і за цим показником воно займає 15-те місце серед 24 досліджуваних міст. 47% опитаних відповіли, що відчують себе швидше або повністю в безпеці після настання темряви і лише 45% відповіли, що відчують себе швидше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Черкасах

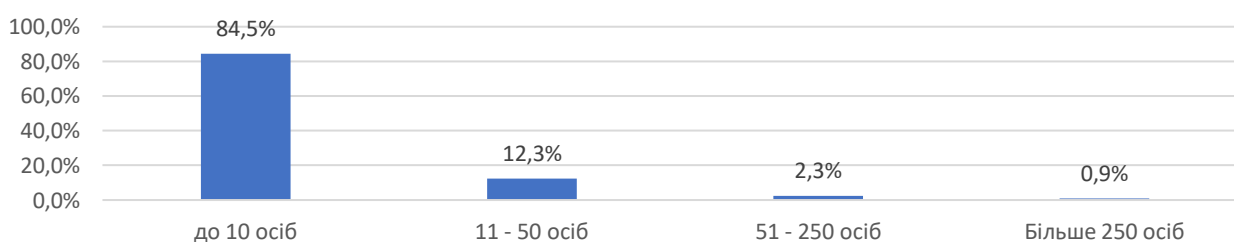
Опис вибірки

В опитуванні в Черкасах взяли участь 220 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 132 (60%) підприємства-юридичні особи та 88 (40%) фізичних осіб підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 64,0% юридичних осіб та 36,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (84,5%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 12,3% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 2,3%, а великі (більше 250 працівників) – 0,9%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Черкаси), %

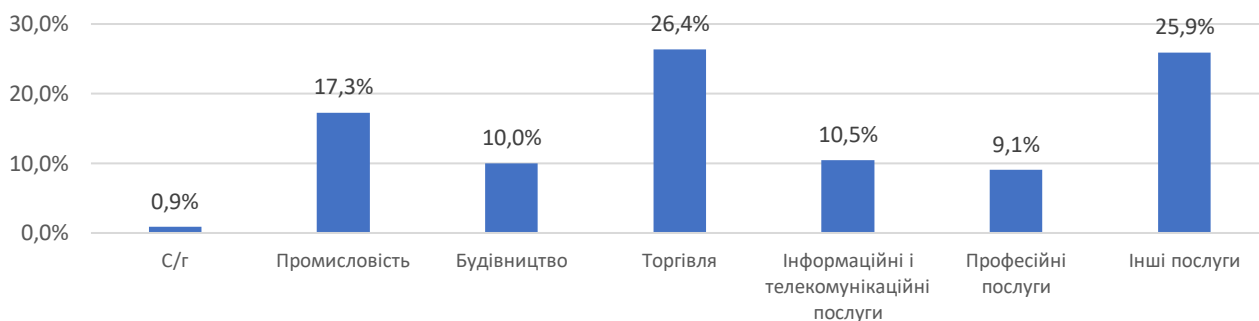
Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Черкас представляють різноманітні галузі економіки. 26,4% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 17,3% працюють у промисловості, 10,0% у будівництві, 0,9% - у сільському господарстві. Майже половина опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (45,5%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 10,5% респондентів, а професійні послуги – 9,1%.

¹⁹² Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 25,9% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Черкаси), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (75,5%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 24,5% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Черкасах 69,6% власників бізнесу - чоловіки, 30,4% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 74,5% проти 25,5%.

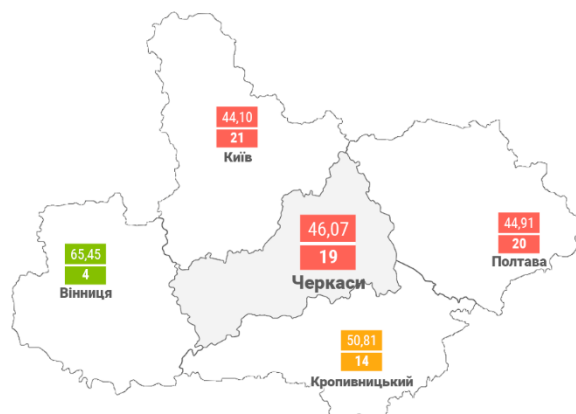
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 75,8%, а жінки 24,2%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 58,0% проти 42,0%. У цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 69,4%, а жінки – 30,6%.

Середній вік власників бізнесу в Черкасах становить 43,0 року (42,8 року по Україні). При тому в Черкасах власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (39,8 року проти 44,4 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Черкас

Згідно з результатами дослідження місто Черкаси посіло 19-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 46,07 балу. Таким чином, Черкаси належать до групи міст із низьким ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Черкас із результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться міста, які належать до трьох різних груп. На захід від Черкас знаходиться Вінниця, яка посідає 4-ту сходинку рейтингу, а на півдні Кропивницький – 14-та сходинка. Водночас поруч також інші міста з низьким ІКМ, розташовані у рейтингу нижче від Черкас, – Полтава (20-те місце) та Київ (21-ше місце).

Результат міста зумовлений низькими оцінками за рядом компонентів, що формують ІКМ.

Найсильніші компоненти:

- Безпека ведення бізнесу (9-те місце).

Найслабші компоненти:

- Ресурси для розвитку (22-ге місце);
- Започаткування бізнесу (21-ше місце);
- Прозорість та відкритість даних (20-те місце);
- Неформальні платежі та корупція (18-те місце);
- Підтримка інновацій (18-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Черкаси отримало 3,73 бала і посіло 21-шу позицію. Низька оцінка міста зумовлена зокрема тривалими процедурами державної реєстрації бізнесу та внесення змін до реєстру. У 2018 - 2019 роках у Черкасах дещо довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 6,3 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 5,3 дня, що дещо швидше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня. Необхідно зауважити, що це найбільша середня тривалість внесення змін до реєстру серед усіх міст у дослідженні.

У Черкасах 11,6% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що на 2,8 в. п. перевищує показник для всіх міст (8,8%). Однак 71,4% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що майже на рівні показника для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Черкасах було необхідно 25,2 дня, що майже на 7 днів швидше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин низьких оцінок Черкас є також недостатнє забезпечення реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання у Черкасах припадає лише приблизно 5 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найнижчих показників серед усіх міст у дослідженні.

Необхідно зауважити, що у місті наявні проблеми зі швидкістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Черкасах цей показник становить 27,7 дня. Водночас, у Черкасах необхідно більше часу, щоб отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 28,9 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст. Це найбільша тривалість для отримання вказаного документа серед усіх міст у дослідженні.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» місто Черкаси отримало 4,39 бала і посіло 16-ту сходинку. У рамках окремих індикаторів місто переважно продемонструвало нижчі ніж середні результати для всіх міст.

29,7% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 47,5% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Водночас тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право

власності/оренди на землю, у 2018-2019 роках у Черкасах становила в середньому 195,8 дня, що є одним із найвищих показників для всіх досліджених міст (72,4 дня).

Якщо проаналізувати доступність інформації щодо комунальної власності, то у Черкасах позитивна порівняно з іншими містами оцінка прозорості інформації щодо комунальної землі. Зокрема 22% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Однак лише 27,9% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Черкаси є одним з аутсайдерів, адже займають 20-ту, позицію з 3,58 бала. У Черкасах респонденти переважно поставили нижчі порівняно з іншими містами оцінки щодо доступу до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі. У Черкасах респонденти найкраще оцінили доступ до інформації про місцеві закупівлі – 15,9% оцінок «добре» та «відмінно» в місті проти 17,3% в середньому для всіх міст. Якщо в цілому 13,9% респондентів позитивно оцінюють рівень доступу до інформації про місцеві регуляторні акти, то в Черкасах цей відсоток становить 10,0%. Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили лише 5,3% (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства в Черкасах майже не відрізняється від середніх по країні показників. Місто посіло 14-ту позицію з 6,79 бала. Результат міста було визначено високими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу на спілкування з інспекторами міської влади.

У Черкасах підприємці в середньому витрачають 3,8 дня на дотримання місцевих регулювань, що є дещо меншим за середній по країні показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Черкасах витрачають в середньому 2,6% річного доходу, що також є меншим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що кількість відвідувань інспекторів міської влади в Черкасах не перевищує середній по країні показник - 0,7 раза на рік на рівні країни. Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 6 днів, що на 1 день більше ніж у середньому по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» не є сильною стороною Черкас. Місто отримало 5,51 бала і посіло 15-ту сходинку. Такий результат Черкаси отримали через поєднання таких факторів, як відносно низькі витрати на сплату податків, та відносно низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів, деяку обтяжливість місцевих податків та проблеми з наявністю пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти Черкасах повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 25,6% річного доходу, що дещо менше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців Черкасах становили 58,1 дня, що лише незначним чином менше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 21,7% респондентів Черкасах вони є перешкодою, хоча для всіх міст у середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Черкасах 2,6% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є менше ніж середній показник серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження, Черкаси посіли 18-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,20 бала. Результат міста, зокрема, зумовлений такими факторами, як приблизно середній рівень поширення «неформальних платежів» та нижчий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 10,2% респондентів у Черкасах повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 28,1% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Черкаси набрали 5,94 бала та посідають 9-те місце в дослідженні. Такий результат Черкас зумовлений низьким порівняно з іншими містами відсотком втрат, що несе бізнес через злочинні дії, та відносно невисокою часткою тих, хто веде бізнес «у тіні».

За даними опитування, 46,2% респондентів Черкас вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 1 в. п. вище за середній показник по країні (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Черкасах цей показник незначним чином менше та становить 2,4%.

У Черкасах 13,7% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що менше від середнього показника по країні - 14,3% респондентів). Втрати, отримані від подібних злочинних дій, підприємці оцінили на рівні 8,8% до річного доходу, на 2 в. п. менше за середні показники по країні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту у Черкасах бізнес витрачає в середньому 2,7% річного доходу, що не відрізняється від середнього показника по країні.

8. Лідерство міської влади

Місто Черкаси посіло 15-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 4,30 бала. Позиція міста в субіндексі є результатом низьких оцінок у рамках виміру «Підтримка розвитку бізнесу» (20-те місце), тоді як вимір «Публічно приватний діалог» розташовує місто ближче до лідерів (11-те місце)

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Черкаси отримали 4,58 бала (20-ий результат). Підприємці Черкас зокрема нижче ніж в середньому всі міста оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 14,3% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також лише 29,3% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 30,2% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для

всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Черкаси отримали лише 7 із 10 балів. У Черкасах застаріла порівняно з іншими містами технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста, а межі міста не встановлені. Окрім того, у Черкасах відсутні міські політики (програми, плани заходів тощо) у сфері боротьби з корупцією.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Черкасах бізнес відчуває окремі проблеми в комунікаціях із міською владою. У рамках виміру місто отримало 4,01 бала (11-те місце). У Черкасах 6,7% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробленні місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. Однак лише 5,9% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Черкаси посідають 22-гу позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 3,69 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 23-тю сходинку, отримавши 4,26 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Черкасах лише 5% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре», що є одним із найнижчих результатів серед досліджених міст (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 8,0% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Черкасах, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 66,1% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу, що є найвищим результатом у дослідженні (60,7% серед усіх опитаних). Так само СПД Черкас найбільше відчувають проблему браку робочої сили – 80,6% опитаних (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є найбільшою проблемою підприємців у Черкасах відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу. На неї вказали 36,8% респондентів, що є одним з найвищих показників серед оцінок перешкод в усіх містах.

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Зокрема наприкінці 2019 року у Черкасах було 1,3 вакансії на 100 бізнесів, що менше ніж в середньому для досліджених міст (3,6 вакансії)¹⁹³. З одного боку, це може свідчити про нижчий порівняно з іншими містами попит на робочу силу. З іншого ж боку, центр зайнятості може бути менш популярним майданчиком для пошуку кадрів. Окрім того, станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку в Черкасах становила 70%, що приблизно на рівні середнього показника для досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%.¹⁹⁴ Таким чином, порівняно з рядом інших міст, у Черкасах може менше відчуватися проблема старіння населення.

¹⁹³ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Черкаського обласного центру зайнятості, <https://chk.dcz.gov.ua/analytics/672>) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Черкаській області

¹⁹⁴ За даними Держстату України, ГУС у Черкаській області.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 10-ту сходинку, отримавши 4,10 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Черкасах цей показник становить 1,3%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 78,3% опитаних СПД Черкас вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 81 тис. грн на 10 тис. бізнесів¹⁹⁵. Однак необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Черкасах було необхідно 66 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить в середньому 85 днів. Таким чином, у місті більш легко підключитись до електропостачання ніж в середньому для всіх досліджених міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Черкаси посідають лише 21-шу сходинку (2,72 бала). За даними опитування, 11% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що відповідає середньому показнику для всіх міст (11%). При тому лише 40,8% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

Лише 26,1% опитаних СПД у Черкасах вказують про існування в місті центрів підтримки бізнесу, що є одним із найнижчих показників серед досліджених міст (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Черкасах 46% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у місті (45,9% серед усіх опитаних). Однак членами таких організацій є лише 9,4% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Черкаси посіло 18-ту позицію (3,96 бала) в рамках Компоненту (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

17,81% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що нижче ніж середній показник серед усіх міст (18,9%). Представники бізнесу Черкас також менше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому

¹⁹⁵ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

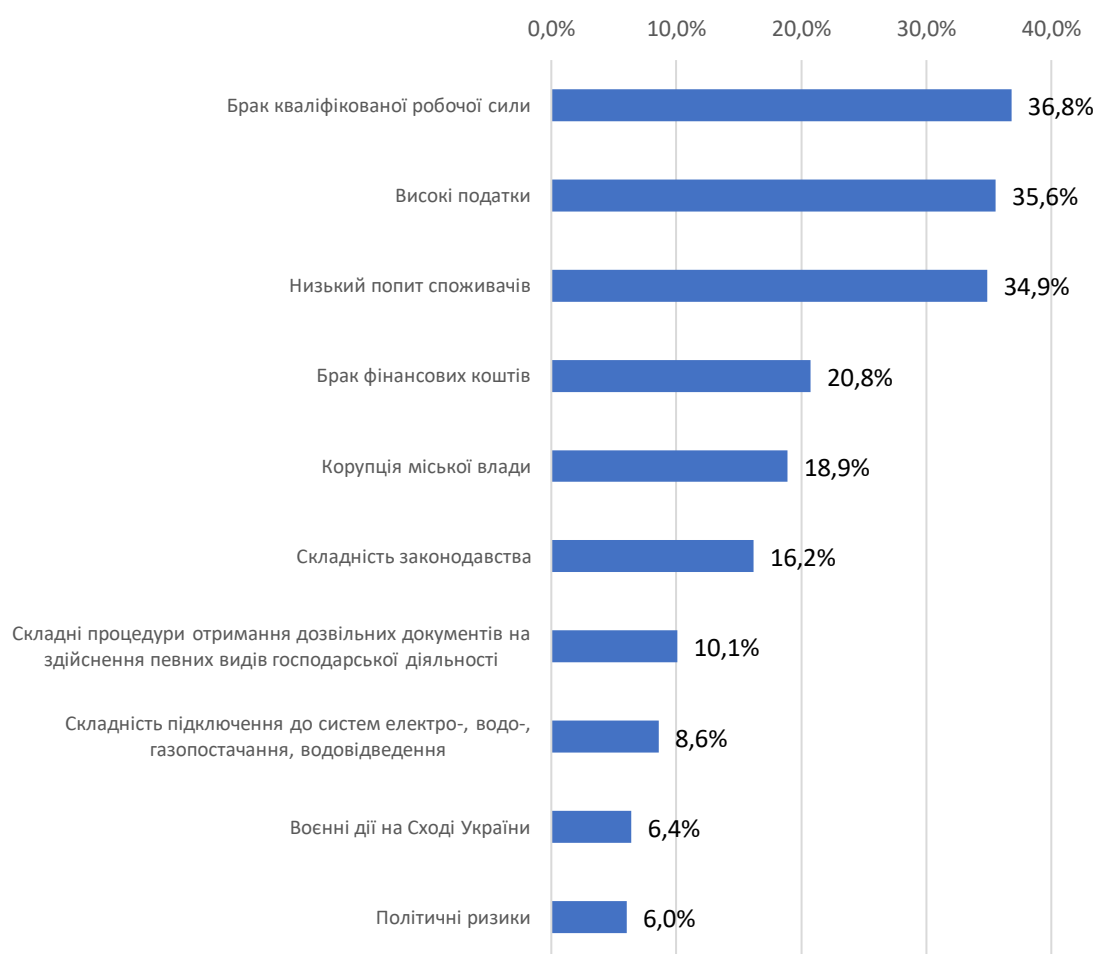
опитані. 6,8% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

Респонденти у Черкасах дають одну з найнижчих оцінок підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,72 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Також у Черкасах трохи рідше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (39,83% проти 40,2%). Окрім того, 2,33% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є вищим показником ніж показник для всіх міст в цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують низький рівень задоволення підприємців Черкас станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Черкасах. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як брак кваліфікованої робочої сили, високі податки та низький попит споживачів. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили більше третини опитаних (відповідно 36,8%, 35,6% та 34,9%). Таким чином, у Черкасах, як і ряді інших міст, проблема браку кваліфікованої робочої сили є найбільш гострою, а тому випередила проблеми високих податків та низького попиту, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому.

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Черкасах, %

Брак фінансових коштів називають перешкодою 20,8% опитаних (четверте місце). Корупція міської влади є важливою для 18,9% респондентів. 16,2% опитаних назвали важливою перешкодою ведення бізнесу складність законодавства. Також вагомими перешкодами є складні процедури отримання дозвільних документів (10,1%) та складність підключення (8,6%). Війну на Сході України вважають важливою перешкодою 6,4% опитаних підприємців Черкас. Завершують рейтинг топ 10 перешкод веденню бізнесу в Черкасах політичні ризики (6,0% опитаних).

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Черкасах

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Черкасах дорівнює 0,13 (лише 20-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,06), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Черкасах має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Більше половини респондентів (51,7%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 40,8% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 4% планували скоротити бізнес, а 3,5% – закрити його. Балансовий індекс¹⁹⁶ дорівнює +0,44 (на рівні країни +0,45).

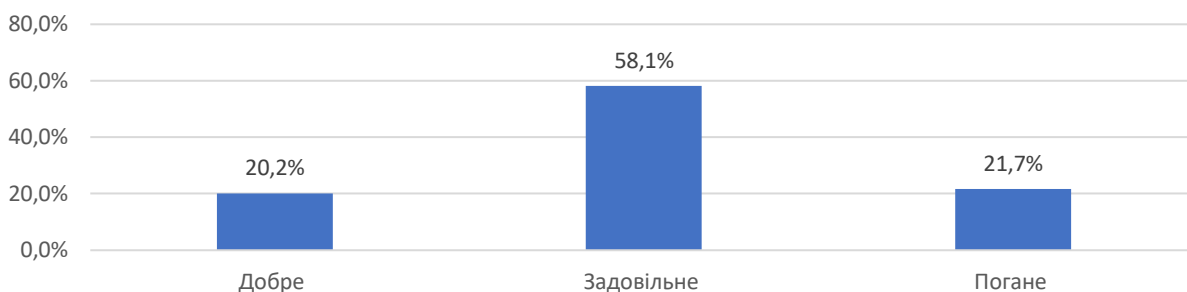

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Черкасах більшість опитаних СПД (58,1%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили

¹⁹⁶ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

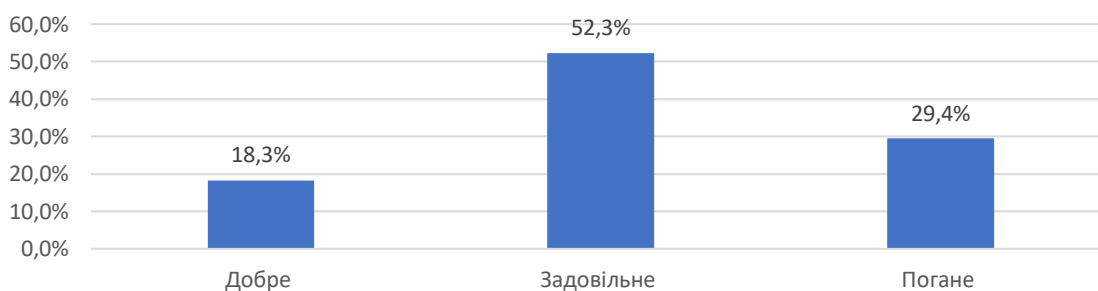
його як добре (20,2%) або погане (21,7%). Таким чином, негативні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить -0,02 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Черкасах, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (52,3%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 29,4% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 18,3% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,12, що не відрізняється від значення для країни в цілому.

Оцінка загальноекономічного становища (Черкаси), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (45,0%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Більше третини респондентів (38,6%) не змінювали обсягів, а 16,4% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,29 (що є дещо меншим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Черкасах, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (59,9%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (26,0%) зросла, більше як удвічі перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (14,1%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,12, що є дещо нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

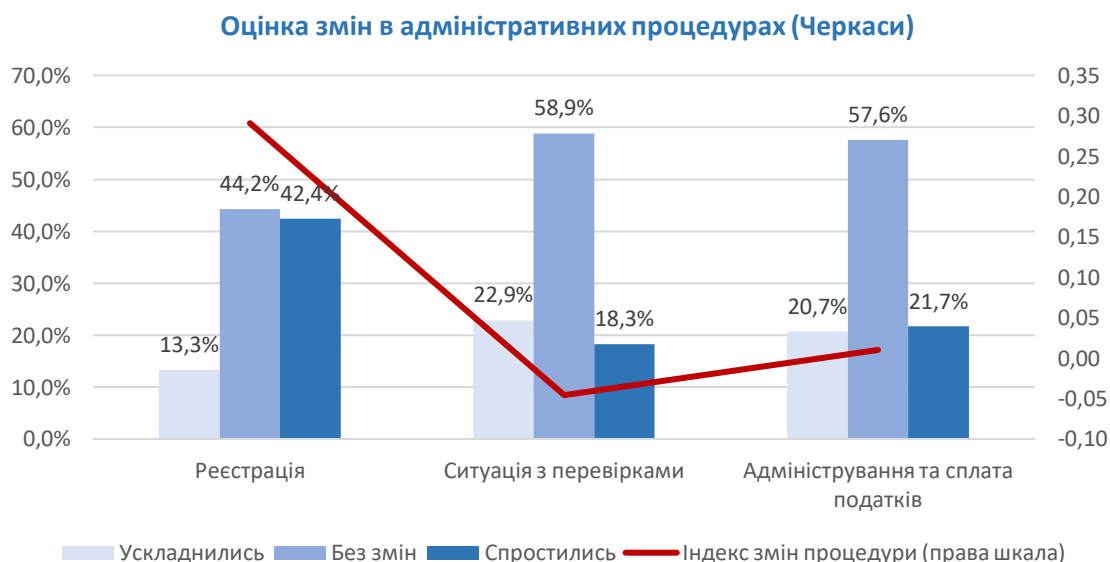
Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

42,4% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчули змін у цій процедурі за вказаний час, і лише 13,3% зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,29¹⁹⁷. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (57,6%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 21,7% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 20,7% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля: його значення складає 0,01.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення, теж близьке до нуля: -0,05. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 22,9% і є дещо вищою ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (18,3%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (58,9%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,09.

¹⁹⁷ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст.

Компонент 1. Започаткування бізнесу.

- Необхідно сприяти більш швидкій реєстрації бізнесу. Зокрема, необхідно збільшити кількість реєстраторів бізнесу в органах місцевого самоврядування.
- Необхідно підвищувати якість та доступність консультаційних послуг при відкритті бізнесу, зокрема через розширення можливостей консультаційних послуг у центрах надання адміністративних послуг.
- Необхідно покращувати якість надання послуг під час процедур надання дозвільних документів з метою скорочення часових витрат на отримання таких документів.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації із нормативної грошової оцінки земель.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути використані під забудову, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.
- Необхідно забезпечити прозорий доступ до інформації про муніципальну нерухомість, зокрема через офіційний веб-сайт міської ради.

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно створити та забезпечити функціонування необхідних елементів системи боротьби з корупцією на місцевому рівні (антикорупційна програма/стратегія).
- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки.
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.

- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва в містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.

Чернівці

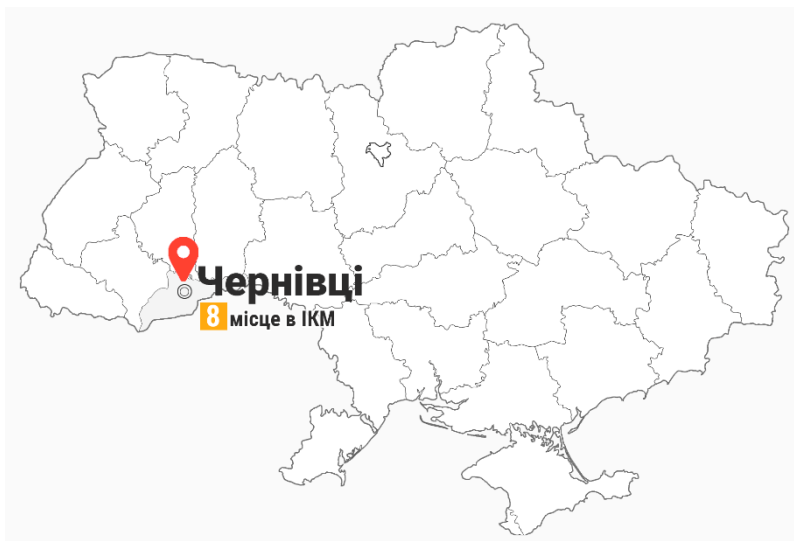
8 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Чернівці (англ. Chernivtsi) – адміністративний центр Чернівецької області, найменшої за площею та чисельністю населення в Україні.

Чернівці також мають статус міста обласного значення, одного з двох у регіоні.

У березні 2015 року Чернівецька міська рада скасувала районний поділ міста (на Першотравневий, Садгірський та Шевченківський райони). Рішення чинне з 1 січня 2016 року.¹⁹⁸

Розташування

Місто Чернівці розташовано на берегах річки Прута, у східному Передкарпатті. Місто та область знаходяться на південному заході України, на відстані декількох десятків кілометрів від кордону України з Румунією.

Місто знаходиться в центральній частині Чернівецької області. Територія Чернівців оточена шістьма районами області – Заставнівським, Новоселицьким, Глибоцьким, Сторожинецьким, Кіцманським та Герцаївським.

Найближче розташовані обласні центри – Івано-Франківськ, Тернопіль, Хмельницький, Вінниця та Ужгород.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Чернівців становила 262,8 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним серед міст Чернівецької області. На нього припадає майже третина населення регіону (29,2%). Окрім Чернівців, у регіоні відсутні інші великі міста.¹⁹⁹

¹⁹⁸ Див. Рішення Чернівецької міської ради від 26.03.2015 № 1542, <http://chernivtsy.eu/portal/f/mr/ses2014062-1542.doc>.

¹⁹⁹ Тут і далі в профілі Чернівців використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Чернівецькій області.

У структурі населення Чернівців, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,2%). На 1000 жінок припадає 847 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років становить 71,9% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 391 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Чернівцях спостерігалось природне скорочення населення (-1,2 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 8,4, а коефіцієнт смертності – 9,6.

Розвиток підприємництва

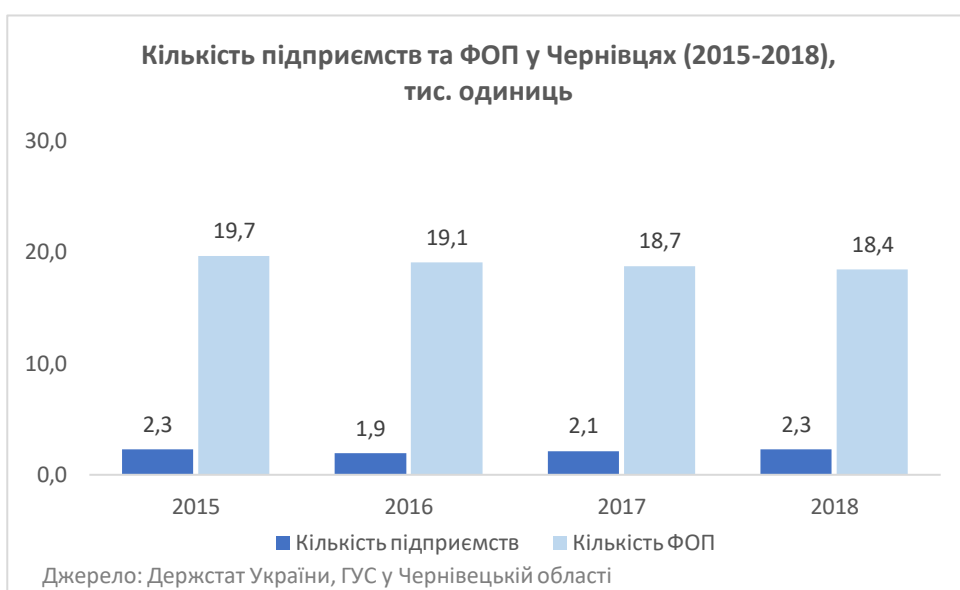
Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Чернівців у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	1	к	к	0,005%	к	к
МСП	20673	к	к	99,995%	к	к
середні підприємства	113	к	к	0,55%	к	к
малі підприємства	2141	11,7	7,6	10,36%	18,1%	24,4%
з них мікро	1794	4,5	2,7	8,68%	6,9%	8,7%
ФОП	18419	31,1	8,1	89,09%	48,0%	26,1%
Всього	20674	64,7	31,1	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, у Чернівецькій області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році у місті Чернівцях налічувалося 20,7 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 113 середніх підприємств, 2,1 тис. малих підприємств та 18,4 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 1. Зважаючи на незначну кількість великих суб'єктів, інформація про інші основні показники діяльності великих та середніх підприємств (кількість зайнятих та обсяг реалізованої продукції) є конфіденційною.

За кількістю суб'єктів підприємництва Чернівці знаходиться на 10-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. Окрім того, на місто припадає 47,4% від загальної кількості суб'єктів господарювання Чернівецької області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зменшилася на 0,9% порівняно з 2017 роком, хоча в Україні в цілому відбулося зростання цього показника на 1,9%. Відбулося це за рахунок зменшення кількості ФОП на 1,7%. У загальному по Україні відбулося зростання на 1,2%. Незважаючи на загальне зменшення чисельності суб'єктів МСП, зростає кількість середніх підприємств на 9,7% (7,5% в Україні) та малих підприємств на 6,0% (показник для України – 5,1%).

У розрахунку на 10 тис. жителів у Чернівцях налічувалося 778 суб'єктів МСП, що дозволило місту посісти 4-ту позицію за цим показником. З одного боку, такі дані свідчать про високий рівень ділової активності в місті. Водночас, такий високий показник також може бути результатом популярності статусу ФОП для ведення підприємницької діяльності. За підсумками 2018 року, лише 10,9% суб'єктів підприємництва у Чернівцях були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Чернівців було зайнято 64,7 тис. осіб, що на 7,7% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає більше половини (55,8%) від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Чернівецької області.

Зважаючи на конфіденційність даних через незначну кількість великих суб'єктів, інформація про

кількість зайнятих для великих та середніх підприємств є закритою. Однак доступні дані свідчать, що у 2018 році більше половини робочих місць припадало на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 48% зайнятих, а малі підприємства – 18,1%. Саме у Чернівцях спостерігається найбільш значна роль ФОП у створенні робочих місць.

Порівняно з 2017 роком кількість зайнятих осіб у 2018 році на малих підприємствах Чернівців впала на 6,4%, що є більшим показником ніж зменшення на рівні країни на 1,1%. Водночас кількість зайнятих на ФОП зросла на 10,1%, що приблизно на рівні показника по країні (10,5%).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Чернівецька область демонструє дещо нижчий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 7,8% проти 8,6% на рівні країни. Водночас наприкінці 2019 року в Чернівцях статус безробітного мали 804 особи, а кількість вакансій становила 1160. Таким чином, Чернівці єдине місто, де кількість вакансії перевищує кількість зареєстрованих безробітних, що може свідчити про дефіцит робочої сили. Зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році

ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Чернівців становив 31,1 млрд. грн у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 4,9%, хоча в цілому по країні відбулося зростання на 8,1%. На суб'єкти господарювання міста припадало дві третіх (67,3%) від загального обсягу реалізованої продукції Чернівецької області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про обсяг реалізованої продукції для великих та середніх підприємств Чернівців недоступна. Однак доступні дані свідчать, що на

малі підприємства припадає біля чверті (24,4%) реалізації (у цілому по країні 17,7%). Частка ФОП становить 26,1%, що є найвищим показником серед усіх міст дослідження (показник на рівні країни 7,6%).

У 2018 році малі підприємства Чернівців продемонстрували зменшення реалізації продукції на 2,1% порівняно з 2017 роком (в цілому для України зростання на 7,5%). Водночас на 7,7% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Чернівців.

За даними Головного управління статистики в Чернівецькій області,²⁰⁰ у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції у Чернівцях становив 7,6 млрд. грн. Із них 3 млрд. або 40,2% припадало на переробну промисловість. Зокрема 0,8 млрд. грн. або 10,4% забезпечило машинобудування²⁰¹. На другому місці знаходиться виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої

²⁰⁰ Інформація підготовлена за результатами державного статистичного спостереження "Економічні показники короткотермінової статистики промисловості". Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

²⁰¹ Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

мінеральної продукції (0,7 млрд. грн. або 9,8%). Серед інших видів діяльності виділяються виробництво харчових та напоїв (0,5 млрд. грн. або 6,2%), текстильне виробництво та виробництво одягу (0,4 млрд. грн. або 5,9%), виготовлення виробів із деревини, паперу та поліграфічна діяльність (0,2 млрд. грн. або 2,2%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Чернівці припадало майже 2,1 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило більше половини (55,6%) від обсягу капітальних інвестицій у Чернівецькій області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив лише 7890 грн., що майже вдвічі менше на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Чернівці посідають останню (24-ту) сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату України, у 2018 році обсяги експорту товарів з міста Чернівців становили 138,2 млн. дол. США, що на 31,9% більше порівняно з 2017 роком. За вказаним показником місто посіло 18-ту позицію серед міст, за якими доступні відповідні статистичні дані.

Водночас експорт послуг зріс на 56,5% і досягнув 38,8 млн. дол. США. Це 10-й за обсягом показник серед міст у дослідженні.

Якщо подивитися на товарну структуру зовнішньої торгівлі міста, то приблизно третина експорту припадає на продукцію сільського господарства та харчової промисловості (43,5 млн. дол. США або 31,6%). Ще 29,5% забезпечили товари розділу XVI УКТЗЕД (машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання). Решта обсягів експорту припала насамперед на текстиль (17,6%) та продукцію деревообробки (7,9%).

Прямі іноземні інвестиції

Станом на 31 грудня 2018 року на місто Чернівці припадало 20,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Вказаний обсяг на 3,4 млн. дол. США або 20% перевищував показник на початку 2018 року. Це третій найвищий показник зростання серед обласних центрів. Водночас станом на кінець грудня 2018 року на 1 особу в Чернівцях припадало лише 77,8 дол. США, що також є найнижчим показником серед центрів регіонів.

Необхідно зазначити, що в цілому Чернівецька область посідає 24-ту позицію за обсягом прямих інвестицій серед усіх регіонів України, причому на початку 2018 року в Чернівцях було зосереджено 39,% обсягу прямих інвестицій у регіоні.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації у місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»²⁰², місто Чернівці займає 23-тє місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,0 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на значне невдоволення жителів рівнем комфорту в місті. Зокрема у сфері розвитку промисловості місто посідає 13-тє місце, транспортної інфраструктури – останнє 24-тє місце, у сфері доріг – 22-ге місце.

Однак у рамках цього ж дослідження Чернівці – одне з найбезпечніших міст в Україні за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,8 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто займає 6-тє місце серед 24 досліджуваних міст. 56% опитаних відповіли, що відчують себе швидше або повністю в безпеці після настання темряви, а 37% - вказали, що відчують себе швидше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Чернівцях

Опис вибірки

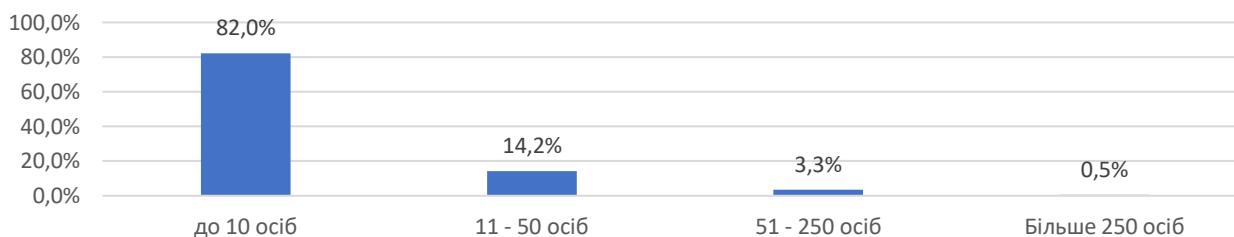
В опитуванні в Чернівцях взяли участь 211 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 109 (51,7%) підприємств-юридичних осіб та 102 (48,3%) фізичні особи-підприємці (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 52,0% юридичних осіб та 48,0% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (82,0%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 14,2% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 3,3%, а великі (більше 250 працівників) – 0,5%.

²⁰² Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

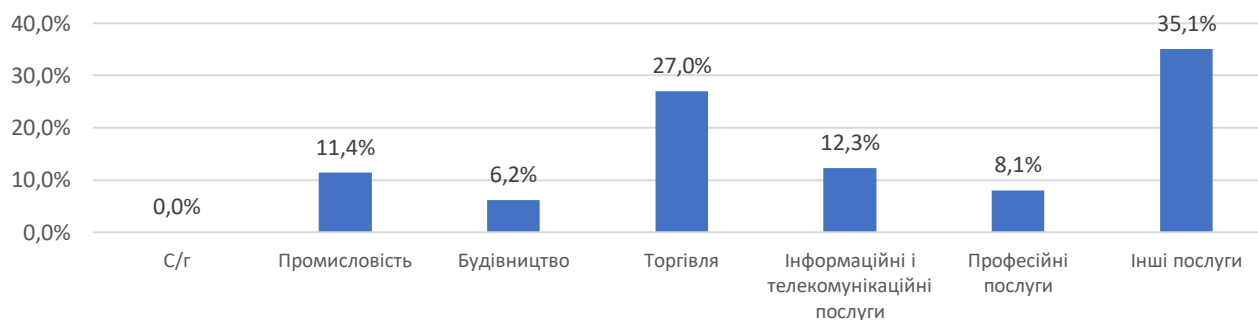
Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Чернівці), %

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Чернівців представляють різноманітні галузі економіки. 27,0% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 11,4% працюють у промисловості, 6,2% у будівництві, 0% - у сільському господарстві. Більше половини опитаного бізнесу припадає на сектор послуг (55,5%). Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 12,3% респондентів, а професійні послуги – 8,1%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 35,1% опитаних.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Чернівці)

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (76,3%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 23,7% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Чернівцях 62,8% власників бізнесу - чоловіки, 37,2% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 66,1% проти 33,9%.

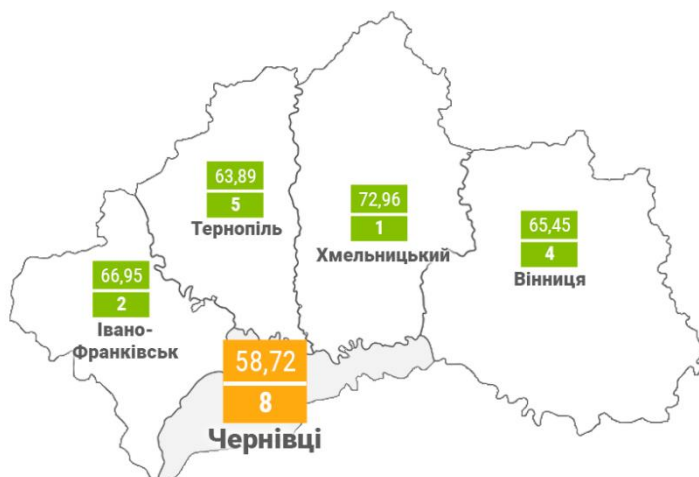
Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 70,9%, а жінки 29,1%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 57,8% проти 42,2%. Серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 64,7%, а жінки – 35,3%.

Середній вік власників бізнесу в Чернівцях становить 41,9 року (42,8 року по Україні). При тому в Чернівцях власники ФОП у середньому на 2 роки молодші від власників юридичних осіб (40,5 року проти 42,9 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Чернівців

Згідно з результатами дослідження місто Чернівці посіло 8-му сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 58,72 бала. Таким чином, Чернівці належать до групи міст із середнім ІКМ.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Чернівців із результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться лише лідери рейтингу з високим значенням ІКМ: Хмельницький (1-ше місце), Івано-Франківськ (2-ге), Вінниця (4-те) та Тернопіль (5-те), причому Чернівці відстають від Чернігова, який посідає 6-ту сходинку, більше як на 4 бали.

Розташування у верхній половину рейтингу було забезпечено високими оцінками міста за окремими компонентами, що формують ІКМ.

Найсильніші компоненти:

- Доступ до публічного майна (2-ге місце);
- Безпека ведення бізнесу (2-ге місце);
- Податки та збори (5-те місце).

Найслабші компоненти:

- Лідерство міської влади (19-те місце);
- Ресурси для розвитку (17-те місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Чернівці отримало 4,96 бала і посіло 12-ту сходинку. Низька оцінка міста зумовлена, зокрема, тривалими процедурами державної реєстрації бізнесу та отримання дозвільних документів. У 2018 - 2019 роках у Чернівцях довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 6,7 дня проти 6,1 дня. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 4,3 дня, що довше ніж середній показник для усіх міст – 3,6 дня.

У Чернівцях 6,2% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є кращим показником ніж в цілому серед усіх опитаних (8,8%). Однак 80,2% змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що на 9,5 в. п. перевищує показник для країни (70,7%). У результаті на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Чернівцях було необхідно 23,9 дня, що більш як на 7 днів швидше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин низьких оцінок щодо реєстрації бізнесу в Чернівцях є також недостатнє забезпечення реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Чернівцях припадає

лише приблизно 5 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів), що є одним із найнижчих показників серед усіх міст у дослідженні.

Необхідно зауважити, що в місті швидше ніж в середньому для досліджених міст можна отримати окремі дозвільні документи. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Чернівцях цей показник становить 34 дні. Окрім того, у Чернівцях можна було швидше отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 7,2 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Чернівці отримали 7,51 бала і посіли 2-гу сходинку. У рамках більшості індикаторів місто продемонструвало високі результати.

30,8% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 48,5% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Чернівцях становила в середньому 23,2 дня, що майже на 49 днів швидше ніж в середньому по країні (72,4 дня). Це найкращий показник серед усіх досліджених міст.

Якщо проаналізувати доступність інформації щодо комунальної власності, то місто знаходиться також серед лідерів. Зокрема 25,5% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). Окрім того, 40,3% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Чернівці посідають 14-ту позицію з 5,31 бала. У Чернівцях респонденти на рівні середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Чернівцях відсоток позитивних відповідей (оцінок «добре» та «відмінно») стосовно доступу до інформації про публічні закупівлі не відрізняється від показника доступу до інформації про місцеві регуляторні акти та становить 15,2% (17,3% та 13,95 відповідні показники для всіх міст в цілому). Водночас, доступ до інформації про бюджет у місті позитивно оцінили 11,3% (10,2% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства в Чернівцях майже не відрізняється від середніх по країні показників. Місто посіло 11-ту позицію з 7,26 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу та коштів на дотримання вимог місцевих регуляторних актів.

У Чернівцях підприємці в середньому витрачають 2,1 день на дотримання місцевих регулювань, що вдвічі менше за середній по країні показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Чернівцях витрачають в середньому 3,5% річного доходу, що також є дещо меншим за середній для усіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що кількість відвідувань інспекторів міської влади в Чернівцях не перевищує середній по країні показник - 0,7 раза на рік на рівні країни. У результаті, середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 5,4 дня, що є дещо більшим ніж в середньому по країні (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» є однією з сильних сторін Чернівців. Місто отримало 7,58 бала і посіло 5-ту сходинку. Високий результат Чернівцям було забезпечено поєднанням таких факторів, як низькі часові витрати на адміністрування податків та зборів, меншу обтяжливість місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Чернівцях повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 27,2% річного доходу, що дещо більше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Чернівцях становили 36,5 дня, що є найнижчим показником серед досліджених міст (59 днів в середньому).

Щодо місцевих податків, то лише для 16,6% респондентів Чернівцях вони є перешкодою, хоча для всіх міст в середньому цей показник 20,4%. Окрім того, у Чернівцях 4,8% респондентів повідомили, що отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження Чернівці посіли 13-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 4,91 бала. Результат міста зокрема зумовлений такими факторами, як нижчий ніж середній рівень поширення «неформальних платежів» та нижчий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 9,0% респондентів у Чернівцях повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 27,9% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Чернівці отримали один з найкращих результатів та набравши 7,44 бала посідають 2-ге місце у дослідженні. Такий результат Чернівців зумовлений низьким порівняно з іншими містами іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу та низький рівень втрат від злочинних дій.

За даними опитування, 45,5% респондентів Чернівців вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що незначним чином вище ніж середній показник по країні (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Чернівцях цей показник є одним з найнижчих по країні та становить 1%.

У Чернівцях 12,8% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що майже на 2 в. п. менше від середнього

показника по країні - 14,3% респондентів). Втрати від подібних злочинних дій підприємці оцінили на рівні 3,8% до річного доходу, що є найменшим показником по країні в цілому (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту у Чернівцях бізнес витрачає 2,8% річного доходу, майже не відрізняється від середніх даних по країні – 2,7% річного доходу.

8. Лідерство міської влади

Місто Чернівці посіло 19-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 3,92 бала. Низька позиція міста є результатом низьких оцінок в рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Чернівці отримали 4,89 бала (15-ий результат). Підприємці Чернівців зокрема низько оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. Лише 14,7% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 30,3% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 26,5% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Чернівці отримали 8 із 10 балів. У Чернівцях застаріла порівняно з іншими містами технічна документація з нормативної грошової оцінки земель міста. Окрім того, у міській раді бракує антикорупційної гарячої лінії.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Чернівцях бізнес відчуває більше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 2,95 бала і посіло 18-те місце. У Чернівцях лише 4,7% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст – 6,5%. Окрім того, у Чернівцях лише 5,2% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Чернівці посідають 17-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,08 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 15-ту сходинку, отримавши 5,32 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Чернівцях лише 6,6% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). Окрім того, лише 8,9% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Чернівцях, як і в інших містах, незначна частка СПД дає високі оцінки наявній робочій силі.

Усього майже дві третини респондентів (65,5%) вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних). У Чернівцях СПД також більше відчувають проблему браку робочої сили – 72,5%, що є одним з найвищих показників (серед усіх опитаних – 70%). Це може бути зумовлено браком робочої сили через значну кількість трудових мігрантів у регіоні. у результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Чернівцях відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу (вказали 30,4% респондентів).

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Чернівцях було 5,6 вакансій на 100 бізнесів, що є одним з найвищих показників серед досліджених міст (3,6 вакансії – середній показник)²⁰³. Це може вказувати на вищий попит на роботу силу порівняно з іншими містами. Окрім цього станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку в Чернівцях становила 71,9%, що є найвищим показником серед досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%.²⁰⁴ Таким чином, порівняно з іншими містами і країною в цілому, у Чернівцях може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **Виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 18-ту сходинку, отримавши 3,69 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Чернівцях цей показник становить 1%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 81,1% опитаних СПД Чернівців вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст). Це один з найвищих показників серед міст у дослідженні.

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу в досліджених містах. Однак у 2019 році видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в Чернівцях були відсутні (всього були відсутні в 5 містах)²⁰⁵. Необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Чернівцях було необхідно майже 44 повних дні для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Це один із найнижчих показників серед досліджених міст. Для всієї країни тривалість підключення до електропостачання становить в середньому 85 днів. Таким чином, у Чернівцях більш легко підключитись до електропостачання порівняно з більшістю інших міст.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Чернівці посідають лише 16-ту сходинку (3,24 бала). За даними опитування, 10% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що нижче ніж середній показник для всіх міст (11%). При тому лише 42,7% з них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

29,0% опитаних СПД у Чернівцях вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що нижче ніж показник для всіх опитаних в цілому (32,6%). Водночас «тверді» дані свідчать, що в місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

²⁰³ Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Чернівецького обласного центру зайнятості, <https://chn.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Чернівецькій області

²⁰⁴ За даними Держстату України, ГУС у Чернівецькій області.

²⁰⁵ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

У Чернівцях 55,5% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у місті (45,9% серед усіх опитаних). Це один із найвищих показників серед досліджених міст. Однак членами таких організацій є лише 10% опитаних СПД, що нижче від показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Чернівці посіло 9-ту позицію (5,75 бала) в рамках Компонента (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

20,84% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що вище ніж середній показник для усіх міст (18,9%). Представники бізнесу Чернівців також більше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 8,1% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

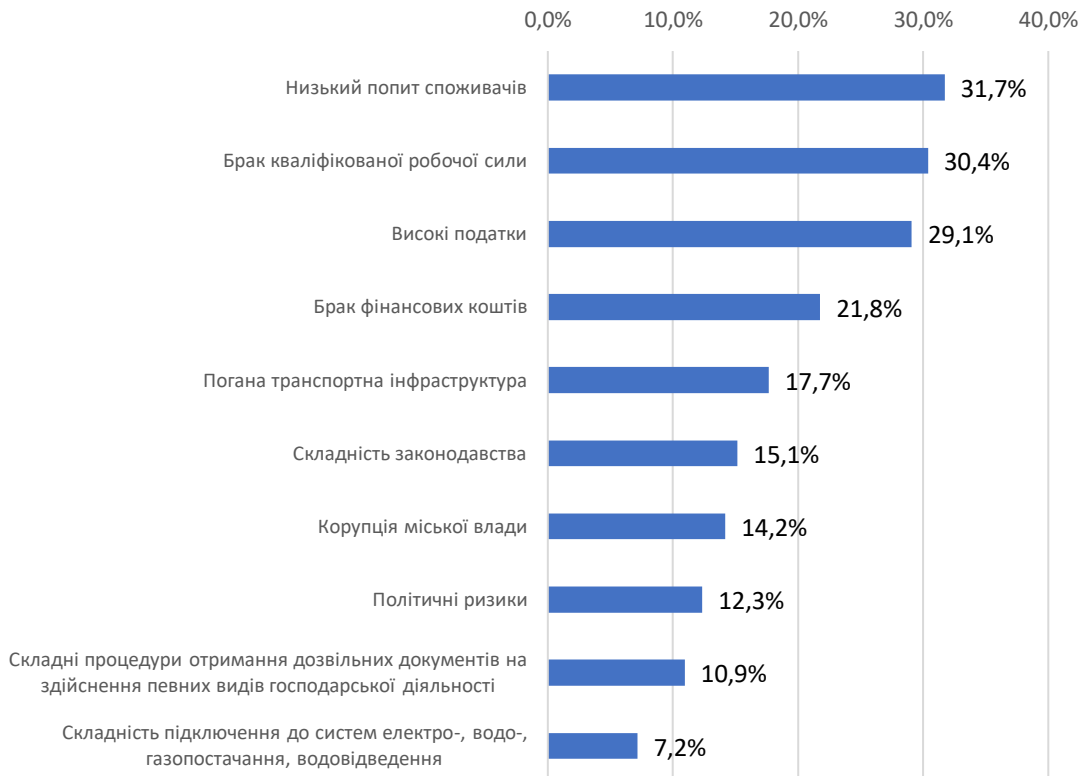
Респонденти в Чернівцях дають достатньо низьку оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 1,75 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Однак у Чернівцях частіше ніж в середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (44,49% проти 40,2%). Окрім того, 3,78% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це є одним із найвищих показників по країні (2,1%). У результаті, усі фактори в загальному забезпечують порівняно високий рівень задоволення підприємців Чернівців станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Чернівцях. Три перші місця а рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як низький попит споживачів, брак кваліфікованої робочої сили, та високі податки. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили приблизно третина опитаних (відповідно 31,7%, 30,4% та 29,1%) Таким чином, у Чернівцях, як і в ряді інших міст, проблеми низького попиту та браку кадрів є найбільш гострими, а тому випередили проблему високих податків, яка очолює рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому.

Брак фінансових коштів називають перешкодою 21,8% (четверте місце). Також важливими перешкодами є погана транспортна інфраструктура (17,7%), складність законодавства (15,1%) та корупція міської влади (14,2%). Для 12,3% опитаних важливими є політичні ризики. Завершують топ 10 перешкод складні процедури отримання дозвільних документів (10,9%) та складність підключення до систем електро-, водо-, газопостачання, водовідведення (7,2%).

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Чернівцях, %

Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Чернівцях

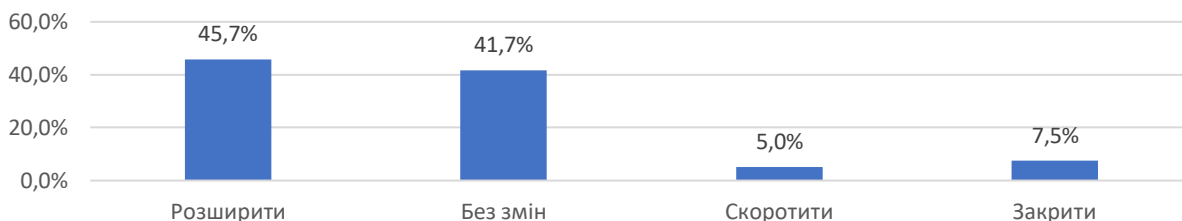
Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Чернівцях дорівнює 0,18 (лише 15-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,04), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Чернівцях має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Трохи менше половини респондентів (45,7%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 41,7% - залишатися на поточному рівні.

Водночас лише 5% планували скоротити бізнес, а 7,5% – закрити його. Балансовий індекс²⁰⁶ дорівнює +0,33 (на рівні країни +0,45).

Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Чернівцях, % опитаних

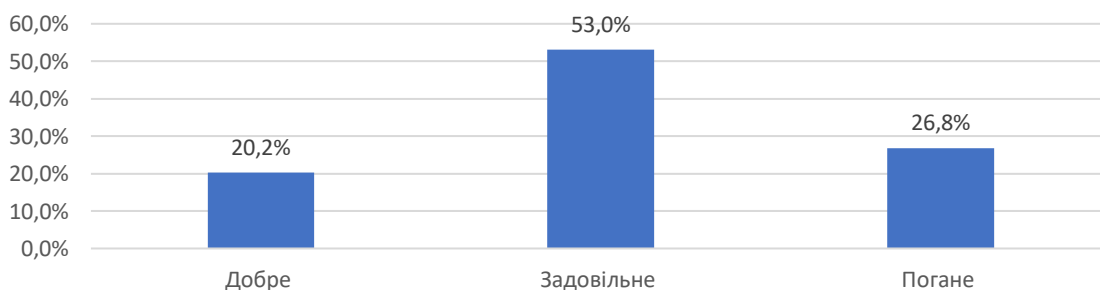
Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Чернівцях більшість опитаних СПД (51%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (28,5%) або погане (20,5%). Таким чином, позитивні оцінки переважають, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить +0,08 (на рівні країни +0,05).

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Чернівцях, % опитаних

Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (53,0%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 26,8% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 20,2% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,07. Однак значення індексу є дещо вищим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Чернівці), % опитаних

²⁰⁶ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (48,0%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Більше третини респондентів (37,4%) не змінювали обсягів, а 21,8% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,19 (що є менше значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Чернівцях, % опитаних

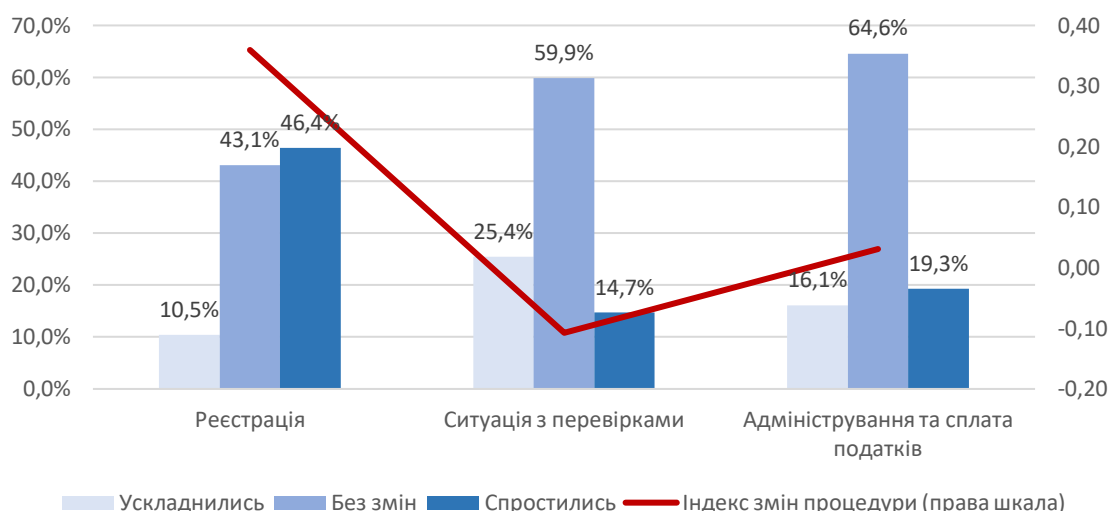
Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД (59,4%) вказали, що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018 - 2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (21,7%) зросла, дещо перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (18,9%). Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,03, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

46,4% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчували змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 10,5% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього, індекс зміни процедури реєстрації становить +0,36²⁰⁷. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

²⁰⁷ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка змін в адміністративних процедурах (Чернівці)

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (64,6%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. А решта діляться майже на дві рівні частини: 19,3% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 16,1% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля - його значення складає +0,03.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення - -0,11. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 25,4% і є значно вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,7%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (59,9%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,09.

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст.

Компонент 2. Доступ до публічного майна.

- Необхідно забезпечувати своєчасне оновлення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель

Компонент 3. Прозорість та відкритість даних.

- Необхідно підвищити рівень прозорості та відкритості даних щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічні закупівлі, зокрема через регулярне розміщення актуальної інформації на офіційному веб-сайті.

Компонент 6. Неформальні платежі та корупція.

- Необхідно регулярно поширювати інформацію про заходи з протидії та запобігання корупції з метою інформування суб'єктів підприємницької діяльності.
- Необхідно підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання щодо доброчесності ведення бізнесу.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно проводити аналіз потреб місцевого бізнесу щодо забезпечення кадрами.
- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки .
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст, для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.

Чернігів

6 місце в ІКМ

Загальна інформація

Місто Чернігів (англ. Chernihiv) – адміністративний центр Чернігівської області, місто обласного значення.

Місто також є адміністративним центром Чернігівського району, але не входить до складу району.

Чернігів поділяється на два райони: Деснянський та Новозаводський. Кожен із них має власну районну раду²⁰⁸, проте вони мають припинити функціонування після місцевих виборів 2020 року.

Розташування

Місто Чернігів знаходиться на Півночі України, на берегах річки Десни. Чернігів знаходиться неподалік від кордону України з Республікою Білорусь та Російською Федерацією.

Чернігів розташований у північно-західній частині області. Його територія оточена Чернігівським районом.

Найближче розташовані обласні центри – Черкаси, Полтава, Суми. Також неподалік знаходиться столиця України – Київ.

Демографічна ситуація

Станом на 1 січня 2019 року чисельність постійного населення Чернігова становила 282,4 тис. осіб. Місто є найбільшим населеним пунктом Чернігівської області. На нього припадає майже 28,3% населення регіону.²⁰⁹

У структурі населення Чернігова, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,2%). На 1000 жінок припадає 845 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64

²⁰⁸ Див. <http://nзрада.gov.ua/> та <http://desn-rada.gov.ua/>.

²⁰⁹ Тут і далі в профілі Чернігова використано статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Чернігівській області.

років становить 70,1% (показник по Україні – 67,8%). Всього на 1000 осіб працездатного віку припадає 426 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

У 2018 році в Чернігові спостерігалось природне скорочення населення (-5,1 на 1000 наявного населення), причому коефіцієнт народжуваності становив 7,4, а коефіцієнт смертності – 12,5.

Розвиток підприємництва

Основні структурні показники діяльності суб'єктів підприємництва міста Чернігова у 2018 році

	Абсолютні показники			Відносні показники		
	Кількість суб'єктів	Зайнятість, тис. осіб	Обсяг реалізації, млрд грн	Частка в кількості	Частка в зайнятості	Частка в обсязі реалізованої продукції
великі підприємства	1	к	к	0,01%	к	к
МСП	17006	к	к	99,99%	к	к
середні підприємства	154	к	к	0,91%	к	к
малі підприємства	2751	14,0	11,8	16,18%	19,9%	25,5%
з них						
мікро	2361	6,0	4,5	13,88%	8,5%	9,7%
ФОП	14101	24,9	7,2	82,91%	35,5%	15,5%
Всього	17007	70,3	46,5	100,00%	100,0%	100,0%

Джерело: Власні розрахунки на основі даних Держстату України, ГУС у Чернігівській області

Кількість суб'єктів підприємництва

У 2018 році в місті Чернігові налічувалося приблизно 17 тис. суб'єктів МСП (у т. ч. 154 середні підприємства, 2,8 тис. малих підприємств та 14,1 тис. фізичних осіб-підприємців), тоді як великих підприємств було лише 1. Таким чином, 17,1% суб'єктів підприємництва були зареєстровані як юридичні особи (19,3% в Україні в цілому), тоді як решта функціонували в статусі ФОП.

Зважаючи на незначну кількість великих суб'єктів, інформація про інші основні показники діяльності

великих та середніх підприємств (кількість зайнятих та обсяг реалізованої продукції) є конфіденційною.

За кількістю суб'єктів підприємництва Чернігів знаходиться на 10-ій сходинці серед обраних для дослідження міст. На місто припадає 43,1% від загальної кількості суб'єктів господарювання Чернігівської області, що підкреслює центральну роль міста в економіці регіону.

У 2018 році кількість суб'єктів МСП міста зросла на 1,4% порівняно з 2017 роком, що приблизно відповідає показнику по країні в цілому (1,9%). Відбулося це за рахунок зростання кількості ФОП на 1% (1,2% показник для країни) та малих підприємств на 2,8% (5,1% в Україні). Водночас аж на 22,2% зросла кількість середніх підприємств, що є найвищим показником серед обраних міст (7,5% показник на рівні країни).

У розрахунку на 10 тис. жителів у Чернігові налічувалося 588 суб'єктів МСП. За цим показником, місто розташувалося на 20 позиції серед усіх міст дослідження. Це може свідчити про відносно малий рівень ділової активності в місті порівняно з іншими обласними центрами.

Зайнятість

У 2018 році на суб'єктах господарювання міста Чернігова було зайнято 70,3 тис. осіб, що на 8,9% більше ніж у 2017 році (4,8% відповідний показник на рівні країни). На місто припадає 43,2% від загальної кількості зайнятих на суб'єктах господарювання Чернігівської області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про кількість зайнятих для великих та

середніх підприємств недоступна. Однак доступні дані свідчать, що у 2018 році більше половини робочих місць припадало на малий бізнес. Зокрема, ФОП давали роботу 35,5% зайнятих, а малі підприємства – 19,9%.

2018 року кількість зайнятих осіб на малих підприємствах Чернігова зменшилася на 7%, що є найбільшим показником падіння серед усіх міст дослідження. При тому на рівні країни кількість на малих підприємствах знизилася лише на 1,1%. Водночас кількість зайнятих на ФОП зросла на 8,6% (на рівні країни ріст на 10,5%).

Статистичні дані свідчать, що в цілому Чернігівська область демонструє дещо вищий рівень безробіття населення працездатного віку ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 10,6% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Чернігові статус безробітного мали 1870 осіб, а кількість вакансій становила 567. Відповідно навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 3 осіб на одну вакансію. Зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися.

Обсяг реалізованої продукції

За підсумками 2018 року, обсяг реалізованої продукції (товарів та послуг) суб'єктів господарювання міста Чернігів становив 46,5 млрд. грн у поточних цінах. Реальний ріст (тобто скоригований на індекс інфляції) обсягу реалізації порівняно з 2017 роком становив 7%, (в цілому по країні відбулося зростання на 8,1%). На суб'єкти господарювання міста припадало 39,5% загального обсягу реалізованої продукції області.

Зважаючи на конфіденційність даних через малу кількість великих суб'єктів, інформація про обсяг реалізованої продукції для великих та середніх підприємств Чернігова недоступна. Однак доступні дані свідчать, що на малі підприємства припадає чверть (25,5%) реалізації (у цілому по країні 17,7%). Частка ФОП становить 15,5% (показник на рівні країни 7,6%).

У 2018 році малі підприємства Чернігова продемонстрували зростання обсягу реалізації продукції на 1,1% порівняно з 2017 роком (в цілому для України зростання на 7,5%). Окрім того, на 12,1% збільшилася реалізація продукції ФОП міста (13,5% показник для України).

Обсяг реалізованої промислової продукції

Статистична інформація про основні показники діяльності підприємств за видами економічної діяльності недоступна на рівні міст обласного значення та районів. Однак доступними є статистичні дані про реалізацію промислової продукції в розрізі видів діяльності. Така інформація дає змогу виділити головні галузі в промисловості Чернігова.

За даними Головного управління статистики у Чернігівській області, у 2018 році обсяг реалізованої промислової продукції у Чернігові становив 13,2 млрд. грн. Із них 7,1 млрд. або 53,8% припадало на переробну промисловість. Зокрема майже чверть (3,2 млрд. грн. або 24,6%) забезпечило виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів²¹⁰. На другому місці в переробній промисловості знаходиться виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (0,8 млрд. грн. або 5,9%). Серед інших видів діяльності виділяються текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (0,6 млрд. грн. або 4,3%), металургійне

²¹⁰ За даними державного статистичного спостереження за ф.№1-ПЕ (місячна) «Звіт про економічні показники короткострокової статистики промисловості. Дані за видами діяльності сформовані за однорідними продуктами.

виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (0,4 млрд. грн. або 2,8%).

Капітальні інвестиції

У 2018 році на Чернігів припадало приблизно 2,2 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становило чверть (25%) від обсягу капітальних інвестицій у Чернігівській області. За підсумками 2018 року, обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 особу становив приблизно 7940 грн, що менше від показника на рівні країни – 13746 грн. За цим показником, Чернігів посідає 23-ту сходинку серед міст у дослідженні.

Експорт

За даними Держстату, у 2017 році обсяги експорту товарів з міста Чернігова становили 156,3 млн. дол. США, що було лише на 0,4% більше порівняно з 2016 роком. Водночас експорт послуг у 2017 році зріс на 34,4% і досягнув 16,4 млн. дол. США. Однак дані про обсяги експорту товарів та послуг із Чернігова недоступні за 2018 рік, оскільки не було передбачено формування інформації щодо зовнішньоекономічної діяльності в розрізі міст обласного значення та районів.

Примітка: За даними Головного управління статистики Чернігівської області, формування інформації щодо обсягів експорту та імпорту товарів та послуг у розрізі міст обласного значення та районів за 2018р. не було передбачено

Прямі іноземні інвестиції

Статистична інформація про обсяг прямих інвестицій в Чернігові у 2018 році є недоступною, оскільки формування відповідної статистичної інформації в розрізі міст обласного значення та районів за 2018 рік не було передбачено відповідно до плану державних статистичних спостережень на 2019 рік.

Безпека та комфорт

Результати інших досліджень дають змогу подивитися на рівень безпеки та комфорту проживання у вибраних містах на основі оцінок їхніх мешканців. Ці фактори є важливими для розуміння загальної ситуації в місті і, крім того, роблять можливими порівняння з окремими результатами «Індексу конкурентоспроможності міст».

За даними дослідження «Шосте всеукраїнське муніципальне опитування»²¹¹, місто Чернігів займає 3-тє місце за значенням Індексу якості обслуговування та послуг у місті з показником 3,2 (1 – означає «жахливо, 5 – «відмінно»), що вказує на високий рівень вдовolenості жителів рівнем комфорту в місті.

У рамках цього ж дослідження Чернігів знаходиться в середині рейтингу безпеки в містах України за відчуттям мешканців. Значення відповідного Індексу для міста є 1,6 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»), і за цим показником місто займає 12-тє місце серед 24 досліджуваних міст. Половина (51%) опитаних відповіли, що відчують себе швидше або повністю в безпеці після настання темряви і 39% відповіли, що відчують себе швидше в небезпеці або повністю в небезпеці.

Результати «Індексу конкурентоспроможності міст» у Чернігові

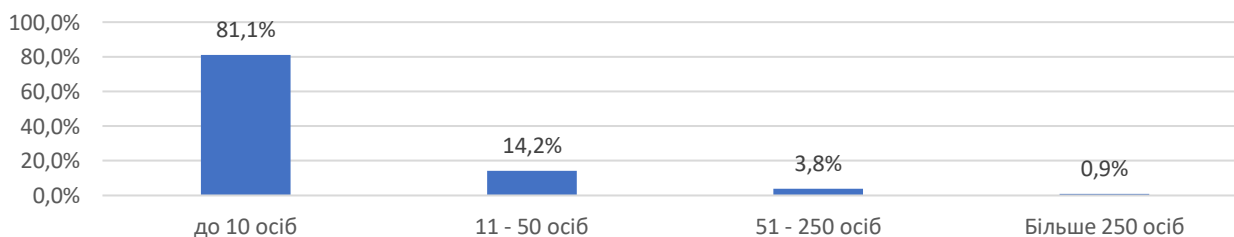
Опис вибірки

В опитуванні в Чернігові взяли участь 212 суб'єктів підприємницької діяльності. Це 135 (63,7%) підприємств-юридичних осіб та 77 (36,3%) фізичних осіб-підприємців (ФОП). При аналізі відповідей масив було зважено за критерієм типу суб'єкта підприємницької діяльності респондентів для того, щоб він відповідав параметрам цільової вибірки, а саме 64,5% юридичних осіб та 35,5% ФОП.

Розмір опитаних суб'єктів підприємницької діяльності

Більшість опитаних (81,1%) – це мікробізнес, тобто такі суб'єкти підприємницької діяльності, де працює від 1 до 10 осіб. 14,2% становлять малі суб'єкти, тобто такі, на яких працевлаштовано від 11 до 50 осіб. Середні суб'єкти (від 51 до 250 працівників) становлять 3,8%, а великі (більше 250 працівників) – 0,9%.

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за розміром (Чернігів), %

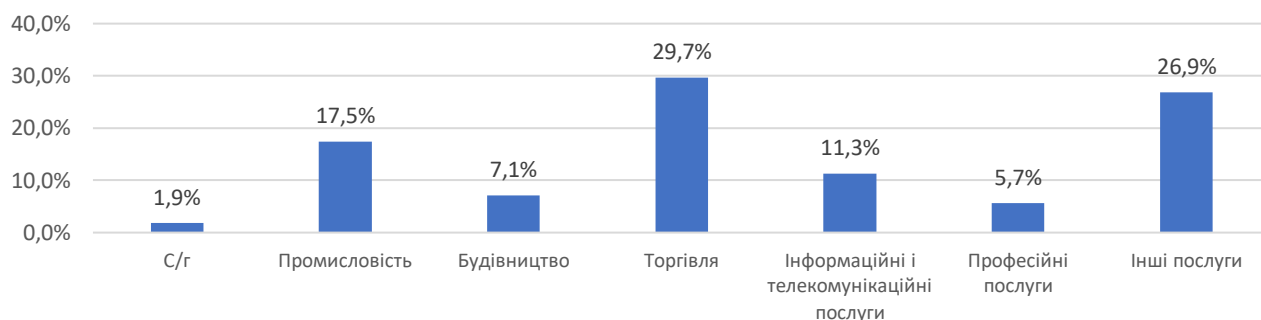

Галузь та вид діяльності

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності Чернігова представляють різноманітні галузі економіки. 29,7% опитаного бізнесу працює у секторі торгівлі (до неї належать оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту). Ще 17,5% працюють у промисловості, 7,1% у будівництві, 1,9% - у сільському господарстві. На сектор послуг припадає 43,9% опитаного бізнесу. Інформаційні і телекомунікаційні послуги надають 11,3% респондентів, а професійні послуги – 5,7%. На інші послуги (бізнес, що працює у сферах транспортних послуг, мистецтва та спорту, освіти та охорони здоров'я, фінансів та інших галузей, що належать до сфери послуг) припадає 26,9% опитаних.

²¹¹ Опитування проведено Соціологічною групою рейтинг від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту; опитування профінансовано Агентством США з міжнародного розвитку. Див. http://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html

Розподіл опитаних підприємств та ФОП за сектором (Чернігів), %

Рік реєстрації

Більшість опитаних суб'єктів підприємницької діяльності було зареєстровано до 2017 року включно (76,9%). У період 2018 - 2019 років було зареєстровано 23,1% респондентів.

Гендерний та віковий розподіл власників та керівників бізнесу

Згідно з результатами опитування в Чернігові 68,4% власників бізнесу - чоловіки, 38,8% - жінки, причому серед юридичних осіб частка чоловіків є ще вищою – 71,4% проти 28,6%.

Серед керівників юридичних осіб чоловіки становлять 76,7%, а жінки 23,3%. Серед ФОП, де керівники і власники є тією ж людиною, перевага чоловіків дещо менша – 61,2% проти 38,8%. В цілому серед усіх суб'єктів господарювання керівники-чоловіки становлять 71,4%, а жінки – 32,7%.

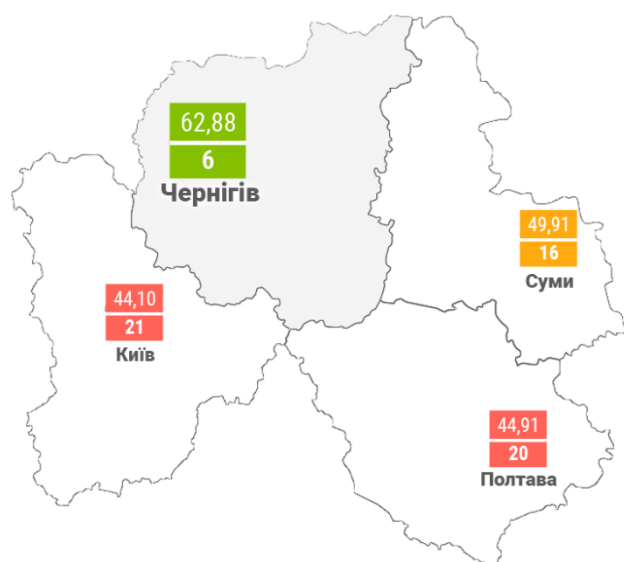
Середній вік власників бізнесу в Чернігові становить 42,7 року (42,8 року по Україні). При тому в Чернігові власники ФОП у середньому на 5 років молодші від власників юридичних осіб (39,4 року проти 44,1 року).

Індекс конкурентоспроможності міст: результати Чернігова

Згідно з результатами дослідження місто Чернігів посіло 6-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 62,88 бала. Таким чином, Чернігів належить до групи міст із високим ІКМ.

Чернігів відстає більш як на 10 балів від Хмельницького, який очолює рейтинг. При тому на більше як на 4 бали випереджає Краматорськ, який посів 7-му сходинку.

Якщо порівнювати значення ІКМ для Чернігова з результатами географічних сусідів, то поруч знаходяться лише міста з другої половини рейтингу. Найвище розташувалися Суми із середнім значенням ІКМ – 16-те місце. Окрім того, сусідами Чернігова є Київ та Полтава, які належать до групи міст з низьким ІКМ (21-ше та 20-те місця відповідно).

Досягнути високої позиції в рейтингу Чернігів зміг завдяки високим результатам у рамках окремих компонентів, що формують ІКМ.

Найсильніші компоненти ІКМ у Чернігові:

- Започаткування бізнесу (3-тє місце);
- Безпека ведення бізнесу (3-тє місце);
- Лідерство міської влади (5-тє місце);
- Доступ до публічного майна (6-тє місце);
- Неформальні платежі та корупція (6-тє місце).

Найслабші компоненти:

- Підтримка інновацій (20-тє місце).

1. Започаткування бізнесу

У рамках Компонента 1 «Започаткування бізнесу» місто Чернігів отримало 8,05 бала, що є третьою найвищою оцінкою. Досягнути високого результату місто змогло завдяки швидким реєстраційним та дозвільним процедурам. У 2018 - 2019 роках у Чернігові довше ніж в середньому по країні тривала реєстрація бізнесу – 3,5 дня проти 6,1. Це найкращий показник серед усіх міст у дослідженні. Водночас внесення змін до реєстру потребувало в середньому 2,3 дня, що є одним з найнижчих показників серед досліджених міст (3,6 дня - середній показник для усіх міст).

2% респондентів, що реєстрували бізнес у 2018 - 2019 роках, повідомили про проблеми та перешкоди під час проходження цієї процедури, що є одним із найкращих показників (8,8% - результат всіх міст). Окрім того, 85,8% опитаних змогли отримати під час реєстрації необхідну консультацію, що є найвищим показником серед усіх міст (70,7%). Однак на запуск бізнесу (від дати подачі документів на реєстрацію до дати першої операції продажу товарів послуг) у Чернігові було необхідно 35,9 дня, що майже на 3 дні довше ніж в середньому по країні (32,1 дня).

Однією з причин високих оцінок щодо реєстрації бізнесу може бути краще порівняно з іншими містами забезпечення Чернігова реєстраторами бізнесу. На 10 тисяч суб'єктів господарювання в Чернігові припадає 10 реєстраторів (в органах державної влади, місцевого самоврядування та державних нотаріусів).

Необхідно зауважити, що в місті менш гостро стоять проблеми з тривалістю отримання окремих дозвільних документів. Якщо отримання дозвільних та реєстраційних документів у сфері будівництва в середньому по країні потребувало 37,2 дня, то у Чернігові цей показник становить 23,9 дня. Окрім того, у Чернігові майже на 2 дні швидше можна отримати декларацію відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки – 9,9 дня проти 11,8 дня в середньому для усіх міст.

2. Доступ до публічного майна

За результатами Компонента (субіндексу) «Доступ до публічного майна» Чернігів отримав 6,21 бала і посів 6-ту сходинку. Відносно високий рівень доступу до інформації щодо комунальної власності забезпечив Чернігову місце серед лідерів. 19,9% респондентів повідомили про доступність інформації щодо наявності земель комунальної власності, які ще можуть бути надані в користування чи

використані під забудову тощо (18,1% для всіх опитаних). 37,3% опитаних вказали, що інформація про муніципальну нерухомість (у т. ч. нежитлові приміщенні) є доступною (29,2% для всіх опитаних).

32,7% опитаних повідомили, що мають документи, що підтверджують право власності/оренди на земельну ділянку, на якій вони займаються підприємницькою діяльністю (30% на рівні країни). Це 48,9% тих респондентів, хто вважає, що питання документів на землю їх стосується (46,8% на рівні країни). Однак тривалість процедур для отримання документів, що підтверджують право власності/оренди на землю, у 2018 - 2019 роках у Чернігові становила в середньому 92,7 дня, що більш як на 20 днів довше ніж в середньому для всіх опитаних (72,4 дня).

3. Прозорість та відкритість даних

У рамках Компонента «Прозорість та відкритість даних» Чернігів посідає 8-му позицію з 6,34 бала. У Чернігові респонденти на рівні середніх оцінок оцінили доступ до інформації про місцевий бюджет, місцеві регуляторні акти та публічні закупівлі.

У Чернігові позитивні оцінки доступу до інформації про місцеві регуляторні акти (16,1%) майже не відрізняються від показника доступу до інформації про місцевий бюджет – 16,0% (13,9% та 10,2% відповідно в середньому для всіх міст). Водночас, доступ до інформації про публічні закупівлі у місті позитивно оцінили 15,7% (17,3% серед усіх опитаних).

4. Вартість дотримання законодавства

Вартість дотримання законодавства в Чернігові майже не відрізняється від середніх по країні показників. Місто посіло 10-ту позицію з 7,37 бала. Результат міста було визначено низькими (порівняно з іншими містами) оцінками респондентів щодо витрат часу на дотримання вимог місцевих регуляторних актів, а також часових витрат на спілкування з інспекторами.

У Чернігові підприємці в середньому витрачають 3,4 дня на дотримання місцевих регулювань, що є дещо менше за середній по країні показник – 4 дні. На виконання місцевих регулювань у Чернігові витрачають в середньому 4,8% річного доходу, а це більше за середній для всіх респондентів показник – 3,7%.

Результати опитування свідчать, що в Чернігові кількість відвідувань інспекторів майже не відрізняється від середнього показника по країні (0,6 раза в місті на рік проти 0,7 раза на рік на рівні країни). Проте середні часові витрати на спілкування з інспекторами становлять 4,7 дня, що є дещо меншим від середнього показника (5 днів).

5. Податки та збори

Компонент (субіндекс) 5 «Податки та збори» не є сильною стороною Чернігова. Місто отримало 6,25 бала і посіло 12-ту сходинку. Такий результат Чернігів отримав завдяки поєднанню таких факторів, як менша обтяжливість місцевих податків та наявність пільг зі сплати місцевих податків та зборів.

У рамках опитування респонденти в Чернігові повідомили, що в середньому витрачають на сплату податків та зборів (включно з ЄСВ) 27,8% річного доходу, що дещо більше ніж середній результат для всіх міст (26,8% річного доходу). Якщо проаналізувати обтяжливість адміністрування податків та зборів, то в середньому часові витрати підприємців у Чернігові становили 58,6 дня, що дещо менше ніж в середньому для всіх міст (59 днів).

Щодо місцевих податків, то для 18,7% респондентів у Чернігові вони є перешкодою, хоча для всіх міст в середньому цей показник 20,4%. Окрім цього, у Чернігові 5,1% респондентів повідомили, що

отримували пільги зі сплати місцевих податків та зборів впродовж 2018 - 2019 років, що є одним із найвищих показників серед досліджених міст (серед усіх респондентів – 3,6%).

6. Неформальні платежі та корупція

Згідно з результатами дослідження, Чернігів посів 6-е місце в рамках Компонента (субіндексу) 6 «Неформальні платежі та корупція», отримавши 6,75 бала. Результат міста зокрема зумовлений такими факторами, як один із найнижчий рівнів поширення «неформальних платежів» та вищий ніж середній рівень обізнаності підприємців про наявні антикорупційні заходи на міському рівні.

У рамках виміру 1 «Хабарі/подарунки» 7,6% респондентів у Чернігові повідомили про ситуації, пов'язані з «неофіційними витратами» при взаємодії з представниками міської влади з будь-яких питань ведення бізнесу впродовж 2018 - 2019 років. У середньому для всіх міст мали справу з такими ситуаціями 9,9% респондентів. Водночас, у рамках виміру 2 «Антикорупційні заходи», поінформовані про впровадження міською владою конкретних антикорупційних заходів (відкритий бюджет, електронна приймальня, антикорупційна міська програма тощо) – 32,6% опитаних (у середньому для всіх міст - 31,8%).

7. Безпека ведення бізнесу

У рамках Компонента (субіндексу) 7 «Безпека ведення бізнесу» Чернігів отримав один із найкращих результатів та, набравши 7,37 бала, та посідає 3-тє місце в дослідженні. Такий результат Чернігова зумовлений низьким порівняно з іншими містами іншими містами поширенням рейдерства та інших злочинних дій щодо бізнесу та низький рівень втрат від злочинних дій.

За даними опитування, 40,9% респондентів Чернігова вважає, що конкуренти ведуть бізнес «у тіні», що на 5 в. п. менше за середній показник по країні та є одним із найнижчих значень (45,1%). Якщо проаналізувати проблему рейдерства, то серед усіх опитаних на рівні країни 2,5% зазнавали спроб рейдерського захоплення впродовж 2018 - 2019 років. У Чернігові ситуація виглядає дещо краще, і цей показник становить 2,3%.

У Чернігові 12,8% респондентів повідомили, що у 2018 - 2019 роках зазнавали втрат унаслідок вимагання, крадіжок, пограбувань, вандалізму, підпалу (що майже на 2 в. п. менше від середнього показника по країні - 14,3% респондентів). Втрати від подібних злочинних дій підприємці оцінили на рівні 8,2% до річного доходу, що на 2 в. п. менше за середній показник по країні (10,8% на рівні країни).

На забезпечення безпеки/захисту у Чернігові бізнес витрачає 1,8% річного доходу, що є найнижчим показником у цілому в порівнянні з середніми даними по країні – 2,7% річного доходу

8. Лідерство міської влади

Місто Чернігів посіло 5-ту сходинку в рамках Компонента (субіндексу) 8 «Лідерство міської влади», отримавши 6,07 бала. Висока позиція міста в субіндексі забезпечена позитивними оцінками в рамках обох вимірів, що утворюють субіндекс – «Підтримка розвитку бізнесу» та «Публічно приватний діалог».

У вимірі підтримки розвитку бізнесу Чернігів отримав 6,82 бала (7-ий результат). Підприємці Чернігова зокрема високо оцінюють ставлення представників міської влади до приватного бізнесу. 25% респондентів вважають, що ставлення міської влади до бізнесу «дуже добре» або «добре» (20% середній показник для всіх міст). Також 46,8% респондентів погоджуються, що міська влада підтримує створення нового бізнесу (38,3% середній показник для всіх міст), а 46,3% вказують, що міська влада підтримує існуючий бізнес (35,5% середній показник для всіх міст). Результати

опитування також доповнюють «тверді» дані щодо діяльності міської ради. За «твердими» даними Чернігів отримав 8 із 10 балів. У Чернігові відсутні міські політики (програми, плани заходів тощо) у сфері боротьби з корупцією. Порівняно з іншими містами веб-сайт Чернігівської міської ради на нижчому рівні представляє інформацію про публічні закупівлі.

Вимір «Публічно-приватний діалог» демонструє, що в Чернігові бізнес відчуває менше проблем у комунікаціях із владою порівняно з більшістю інших міст. У рамках виміру місто отримало 5,32 бала і посіло 6-те місце. У Чернігові 7,1% представників бізнесу вважають, що мають «значні» та «дуже значні» можливості брати участь у розробці місцевих документів (стратегій, планів, програм та ін.), тоді як середній показник для всіх міст всього 6,5%. У Чернігові 9,4% респондентів вказують, що у місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

9. Ресурси для розвитку

Чернігів посів 10-ту позицію в рамках Компонента (субіндексу) 9 «Ресурси для розвитку», отримавши 4,73 бала. Оцінка міста базується на результатах трьох вимірів, що утворюють єдиний компонент: «Людські ресурси», «Фінансові та інфраструктурні ресурси», «Інфраструктура підтримки бізнесу».

У рамках **виміру 1 «Людські ресурси»** місто посіло 6-ту сходинку, отримавши 6,43 бала. Якщо проаналізувати окремі індикатори вказаного виміру, то в Чернігові 6,2% респондентів оцінюють якість місцевої робочої сили на «відмінно» та «добре» (серед усіх опитаних – 7,6%). 10,9% опитаних дають позитивні оцінки професійно-технічній освіті працівників на місцевому ринку праці (10% серед усіх опитаних). Таким чином, у Чернігові, як і в інших містах, незначна частка СПД дають високі оцінки наявній робочій силі.

Водночас 55,1% респондентів вважають, що недостатня підготовка працівників є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (60,7% серед усіх опитаних), а 69,3% - відчувають проблему браку робочої сили (серед усіх опитаних – 70%). У результаті, брак кваліфікованої робочої сили є другою найбільшою проблемою підприємців у Чернігові відповідно до рейтингу перешкод для ведення бізнесу. На неї вказали 36% респондентів, що є одним з найвищих показників серед оцінок перешкод в усіх містах.

Аналіз ситуації щодо кількості робочої сили в місті доповнюють статистичні дані. Наприкінці 2019 року в Чернігові було 3,3 вакансії на 100 бізнесів, що приблизно на рівні середнього показника для досліджених міст (3,6 вакансії)²¹². Це може свідчити про те, що попит на робочу силу приблизно відповідає середньому значенню для міст у дослідженні. Окрім того, станом на 1 січня 2019 року частка населення працездатного віку в Чернігові становила 70,1%, що приблизно на рівні середнього показника для досліджених міст. На рівні країни цей показник становив 67,8%.²¹³ Таким чином, порівняно з рядом інших міст у Чернігові може слабше відчуватися проблема старіння населення.

У рамках **виміру 2 «Фінансові та інфраструктурні ресурси»** місто посіло 17-ту сходинку, отримавши 3,76 бала. Згідно з результатами опитування всього по країні лише 1,2% респондентів отримували фінансову підтримку від міської влади впродовж 2018 - 2019 років. Якщо розглядати окремі міста, то в Чернігові цей показник становить 1%, що приблизно на рівні середнього значення. Водночас 78,8%

²¹² Джерела для розрахунків: 1) Кількість вакансій: Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Дані на сторінці Чернігівського обласного центру зайнятості, <https://chg.dcz.gov.ua/analytics/66> 2) Кількість бізнесів: За даними ГУС у Чернігівській області.

²¹³ За даними Держстату України, ГУС у Чернігівській області.

опитаних СПД Чернігова вказують, що брак фінансових ресурсів є серйозною перешкодою для ведення бізнесу (77,8% - середній показник для усіх міст).

Дані щодо видатків міського бюджету доповнюють картину фінансових ресурсів для підтримки бізнесу у місті. У 2019 році фактичні видатки на підтримку малого та середнього підприємництва в місті становили лише близько 293 тис. грн на 10 тис. бізнесів²¹⁴. Однак це четвертий найвищий показник серед досліджених міст. Необхідно зауважити, що в цілому видатки на підтримку МСП у більшості міст є низькими або взагалі відсутні. Більш високий порядок цифр чи взагалі наявність такої підтримки може свідчити про вищий рівень лідерства міської влади щодо підтримки бізнесу.

У контексті інфраструктури, опитані СПД у досліджених містах мали різний досвід щодо підключення до електромереж. У середньому в Чернігові було необхідно майже 117 повних днів для приєднання до систем електропостачання, починаючи від дня подання заявки і закінчуючи днем фактичного приєднання. Для всієї країни цей показник становить в середньому 85 днів. Таким чином, у місті складніше підключитись до електропостачання порівняно з іншими містами.

У **вимірі 3 «Інфраструктура підтримки бізнесу»** Чернігів посідає 12-ту сходинку (3,99 бала). За даними опитування, 13,7% респондентів особисто отримували послуги з підтримки бізнесу від міської влади (інформаційні, консультаційні, навчальні тощо), що перевищує середній показник для всіх міст (11%). При тому 48,9% із них оцінили такі послуги на «добре» та «відмінно» (48,6% - серед усіх опитаних).

38,6% опитаних СПД у Чернігові вказують на існування в місті центрів підтримки бізнесу, що вище ніж показник для всіх опитаних в цілому (32,6% - показник для всіх опитаних). Водночас «тверді» дані свідчать, що у місті станом на кінець 2019 року відсутні об'єкти інфраструктури для підтримки бізнесу, створеної за участі органів міської влади. Таким чином, поінформованість підприємців щодо центрів підтримки бізнесу може стосуватися інших об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що існують у місті.

У Чернігові 43,5% респондентів знають про діяльності бізнес-асоціацій та бізнес-клубів у місті (45,9% серед усіх опитаних). Окрім того, членами таких організацій є 11,9% опитаних СПД, що приблизно на рівні показника для всіх опитаних в цілому (11,5%).

10. Підтримка інновацій

Місто Чернігів посіло 20-ту позицію (3,75 бала) в рамках Компоненту (субіндексу) 10 «Підтримка інновацій».

11% респондентів у місті повідомили, що у 2018 - 2019 роках їхній бізнес взаємодіяв із науковими установами чи технологічними компаніями, що є найнижчим показником серед усіх міст (18,9% - середній результат всіх міст). Представники бізнесу Чернігова також менше задоволені трансфером технологій, ніж в середньому опитані. 7,1% вказують, що відповідні потреби (передача патентів на винаходи тощо) «у значній мірі задовольняються» та «повністю задовольняються» (8% на рівні країни).

²¹⁴ Використано звіти про виконання місцевих бюджетів (видатки за кодом програмної класифікації 7610 – Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва), а також відповіді міських рад на запити про отримання публічної інформації. Для деяких міст інформацію про видатки уточнено з допомогою телефонних інтерв'ю зі співробітниками виконавчих органів міської ради.

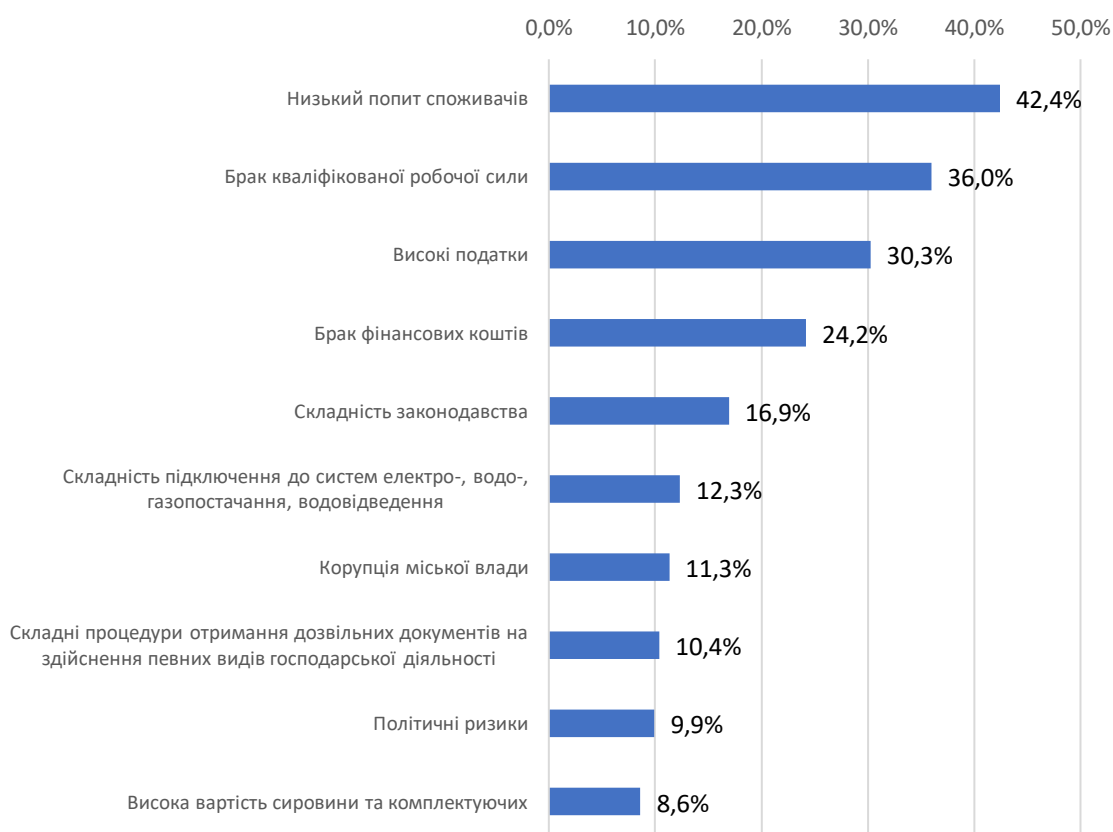
Респонденти у Чернігові дають вищу ніж середня оцінку підтримки місцевої влади для місцевих інноваційних програм (фінансування їх з місцевого бюджету) – 2,04 бала міста проти 1,91 бала в середньому серед усіх міст (з максимальних 5 балів). Однак у Чернігові частіше ніж у середньому по всіх містах запроваджували нові технології, рішення або продукти у 2018 - 2019 роках (39,62% проти 40,2%). Окрім того, 1,89% опитаних підприємств та ФОП повідомили, що належать до кластерів. Це менше ніж показник для всіх міст в цілому(2,1%). Усі фактори в загальному забезпечують низький рівень вдовolenості підприємців Чернігова станом підтримки інновацій у місті.

Перешкоди для ведення бізнесу

Опитані суб'єкти підприємницької діяльності назвали основні перешкоди, з якими вони зіштовхуються при веденні бізнесу в Чернігові. Три перші місця в рейтингу перешкод поділили між собою такі фактори, як низький попит споживачів, брак кваліфікованої робочої сили, та високі податки. Про кожну з цих перешкод для ведення бізнесу повідомили приблизно третина опитаних (відповідно 42,4%, 36,0% та 30,3%). Таким чином, у Чернігові, як і в ряді інших міст, проблема низького попиту є найбільш гострою, а тому випередила проблеми браку кваліфікованої робочої сили та високих податків, які очолюють рейтинг перешкод усіх опитаних в цілому.

Брак фінансових коштів називають перешкодою 24,2% опитаних, а складність законодавства – 16,9%. Поруч у рейтингу знаходяться складність підключення до систем електро-, водо-, газопостачання, водовідведення (12,3%), корупція міської влади (11,3%), складні процедури отримання дозвільних документів (10,4%) та політичні ризики (9,9%). Завершує рейтинг топ 10 перешкод висока вартість комплектуючих (8,6%).

Топ-10 основних перешкод для ведення бізнесу в Чернігові, %

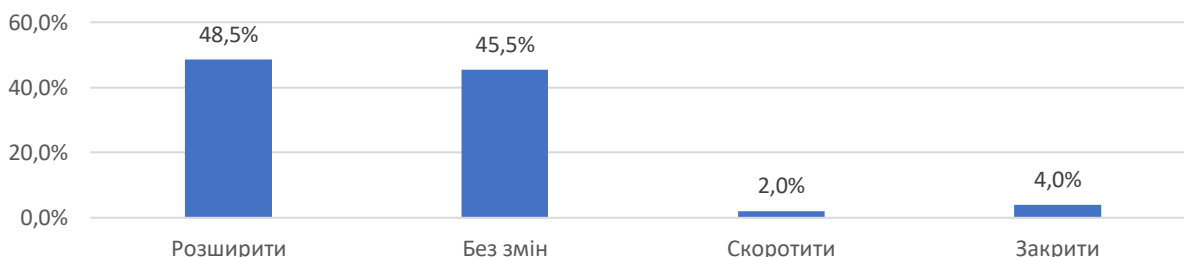
Очікування та оцінки ділового клімату та економічної кон'юнктури в Чернігові

Індекс бізнес-клімату МСП регіональний. АВСА Індекс бізнес-клімату МСП у Чернігові дорівнює 0,16 (лише 17-те місце серед досліджених міст). Це більше ніж було у 2017 році (0,11), що свідчить про покращення сприйняття бізнесом ділового клімату і збігається із загальноукраїнською тенденцією.

Довгострокові очікування щодо ділової активності. Бізнес у Чернігові має оптимістичні довгострокові плани щодо розвитку у дворічній перспективі. Трохи менше половини респондентів (48,5%) повідомили, що планують розширити бізнес, а 45,5% - залишатися на поточному рівні. Водночас лише 2% планували скоротити бізнес, а 4% – закрити його. Балансовий індекс²¹⁵ дорівнює +0,43 (на рівні країни +0,45).

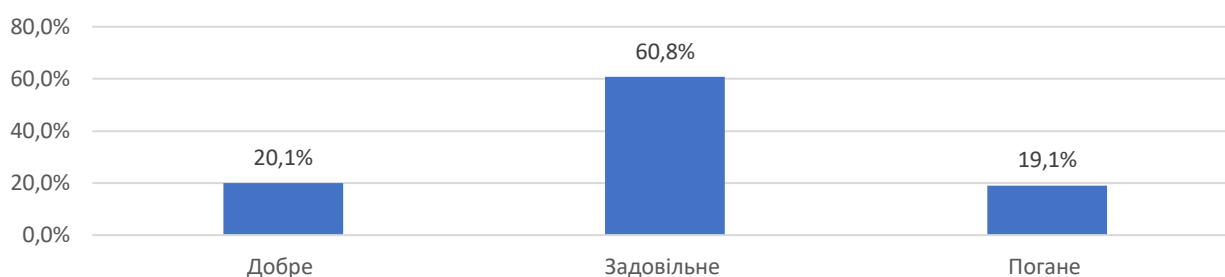
Очікування щодо ділової активності в дворічній перспективі у Чернігові, % опитаних

Оцінка фінансово-економічного становища СПД. У Чернігові більшість опитаних СПД (60,8%) оцінили своє поточне фінансово-економічне становище як задовільне. Решта респондентів оцінили його як добре (20,1%) або погане (19,1%). Таким чином, позитивні оцінки переважають негативні, а балансовий індекс оцінки фінансово-економічного становища становить 0,01 (на рівні країни +0,05).

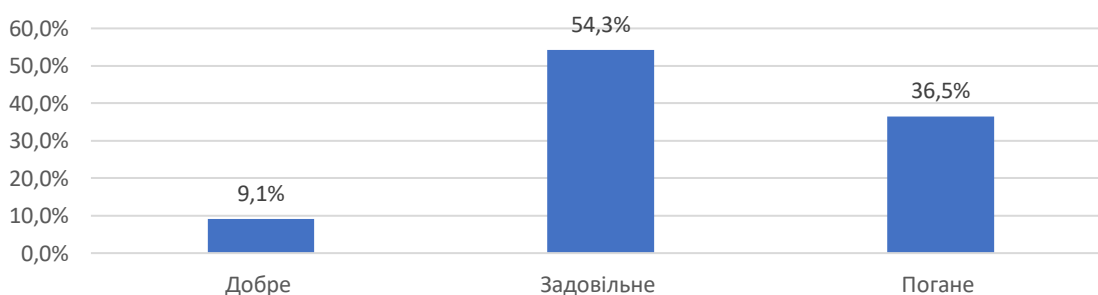
²¹⁵ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Оцінка фінансово-економічного становища СПД у Чернігові, % опитаних

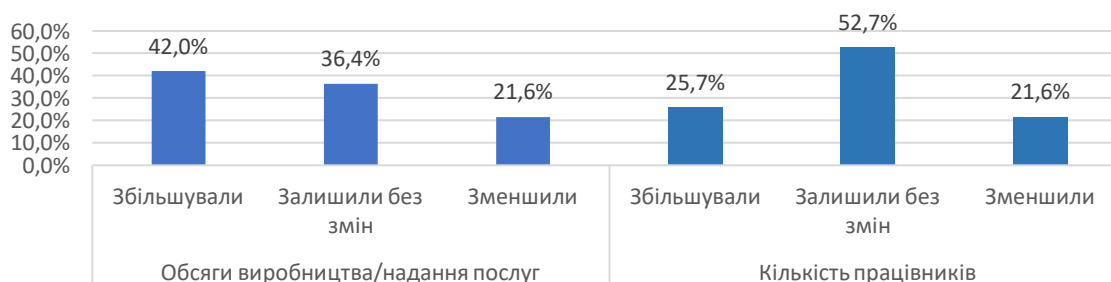
Оцінка поточного загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу. Більше половини опитаних СПД (54,3%) оцінили поточне загальноекономічне середовище діяльності як задовільне. 36,5% учасників опитування оцінюють загальноекономічне середовище як погане, а 9,1% - як добре. Таким чином, індекс оцінки загальноекономічного середовища для діяльності бізнесу має від'ємне значення: -0,28. І таке значення індексу є істотно нижчим ніж для країни в цілому (-0,12).

Оцінка загальноекономічного становища (Чернігів), % опитаних

Зміна обсягів виробництва за останні два роки. Майже половина (42,0%) опитаних СПД вказали, що збільшували обсяги виробництва або надання послуг у 2018 - 2019 роках. Більше третини респондентів (36,4%) не змінювали обсягів, а 21,6% - зменшили. Таким чином, індекс ділової активності становить +0,20 (що є меншим за значення для всіх опитаних +0,31), що відображає переважання частки СПД, які розширили своє виробництво або надання послуг, над часткою тих, які скоротили обсяги.

Зміна обсягів виробництва/надання послуг та кількості працівників у Чернігові, % опитаних

Зміна кількості працюючих на СПД за останні два роки. Більше половини опитаних СПД вказали, (52,7) що кількість працюючих у них не змінювалась у 2018-2019 роках. Частка тих, де кількість працюючих (25,7%) зросла, дещо перевищує частку тих, де кількість працюючих зменшилась (21,6%).

Таким чином, індекс змін кількості працівників становить +0,04, що є нижчим показником ніж для всіх опитаних в цілому (+0,16).

Дерегуляція: зміни в проходженні адміністративних процедур. За оцінками опитаних, процес та умови реєстрації бізнесу найбільше спростились за останні два роки, тоді як ситуація з перевітками та умови сплати податків не покращились.

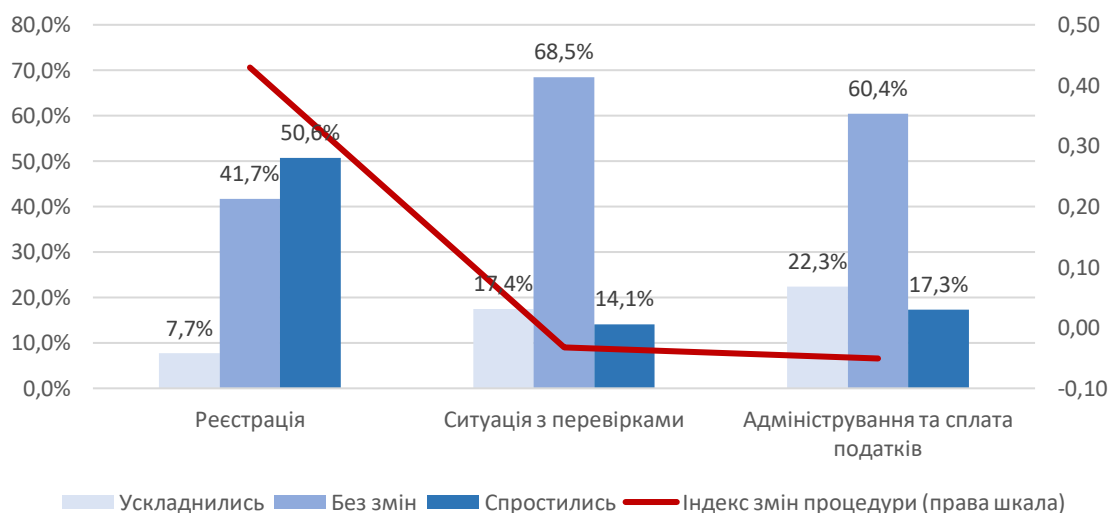
50,6% опитаних СПД вказують на спрощення процедури реєстрації бізнесу за попередні два роки. Решта опитаних не відчули змін у цій процедурі за вказаний час, і лише невеликий відсоток респондентів – 7,7% – зазначили, що, на їхню думку, реєстрація бізнесу ускладнилась. У результаті цього індекс зміни процедури реєстрації становить +0,43²¹⁶. Це найвище значення такого індексу порівняно з іншими двома процедурами: проходженням перевірок та сплатою податків.

Говорячи про адміністрування сплати податків, більше половини СПД (60,4%) зазначають, що не помітили жодних змін у складності цієї процедури. Серед тих, що залишились, лише 17,3% тих, для кого сплата податків стала простішою, та 22,3% тих, для кого вона ускладнилась. Тому індекс зміни процедури адміністрування сплати податків близький до нуля - його значення складає -0,05.

Індекс змін у проходженні перевірок має від'ємне значення, теж близьке до нуля - -0,03. Частка керівників підприємств та приватних підприємців, які стверджують, що проходити перевірки стало складніше, становить 17,4% і є дещо вищою, ніж частка бізнесу, для якого спростилося проходження перевірок порівняно з 2018 роком, (14,1%). Однак найбільша частка опитаного бізнесу (68,5%) не помітила жодних змін у ситуації з перевітками.

У результаті, значення загального індексу зміни адміністративних процедур, який розрахований як середнє значення індексів зміни цих трьох процедур, становить +0,12.

Оцінка змін в адміністративних процедурах (Чернігів)

Рекомендації

Відповідно до результатів ІКМ (з урахуванням слабких компонентів та вимірів) виділено основні рекомендації для міста. Окрім них, міській владі також необхідно звернути увагу на загальні рекомендації для всіх міст у цілому.

²¹⁶ Розрахований як середнє усіх відповідей за шкалою від -1 до 1, де 1 відповідає спрощенню цієї процедури, 0 – відсутності змін, а -1 – ускладненню.

Компонент 4. Вартість дотримання законодавства.

- Необхідно продовжувати заходи з дерегуляції на місцевому рівні з метою зменшення часових та грошових витрат бізнесу на виконання місцевих регуляторних актів.

Компонент 5. Податки та збори.

- Необхідно регулярно проводити аналіз обтяжливості місцевих податків і зборів та їхнього впливу на місцевий бізнес.

Компонент 9. Ресурси для розвитку.

- Необхідно підвищувати обсяги видатків на підтримку підприємництва, щоб забезпечити функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та програм фінансової підтримки.
- Необхідно використовувати найкращі практики інших міст для організації роботи центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-хабів, кластерів тощо.
- Необхідно провести аудит місцевих об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу, для того щоб оцінити їхню ефективність та напрямки розвитку.

Компонент 10. Підтримка інновацій.

- Необхідно забезпечувати підтримку інноваційних проєктів у рамках програм фінансової підтримки підприємництва у містах.
- Необхідно сприяти співпраці бізнесу через формування кластерів з ініціативи чи підтримки міської влади.